ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

avgi

Αυτές είναι οι «108» συμφωνίες

- Το βορειοηπειρωτικό
- ΥΧΟΠ-ΥΠΠΕ
- Το διευθυντήριο της ΟΝΝΕΔ
- Τηλεόραση: ο άγνωστος πόλεμος

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ» σας προτείνουν

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Φρανσουάζ Ξενάκη
Η κομμένη πλεξίδα

Η Γαλλίδα συγγραφέας —σύζυγος του διάσημου συμπατριώτη μας Ιάνη Ξενάκη— μας αιφνιδιάζει με το μύθο και τη γραφή της.

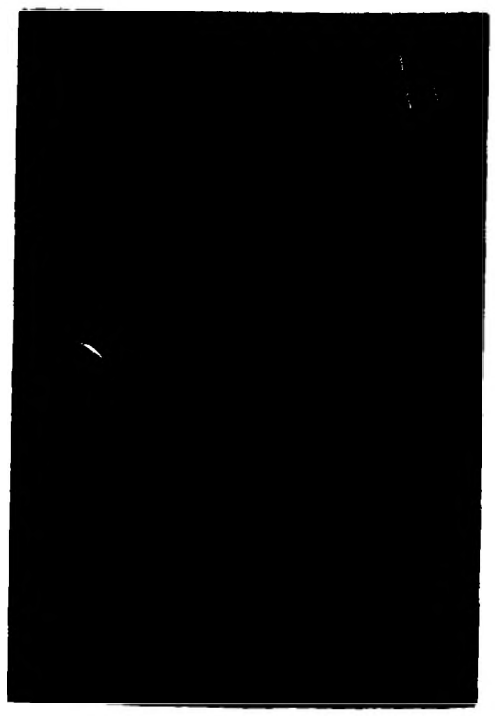

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
Μάριου Νικολινάκου
Δοκίμια για ένα ελληνικό σοσιαλισμό

Κείμενα-αναλύσεις που γνωστού παν/κού που προσεγγίζουν τα οικονομικά, κοινωνικά και ιστορικά φαινόμενα του τόπου μας με τη μέθοδο της διαλεκτικής.

●

ΣΤΙΣ ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΜΕΡΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Βάσου Μαθιόπουλου
ΘΑ ΧΑΣΟΥΜΕ την ΚΥΠΡΟ
— η συρρίκνωση του Ελληνισμού—

ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ: Χ. Ρήντερ
ΙΝΔΙΑΝΟΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 94, ΤΗΛ. 3610589-3600398

Περίοδος Β' ● Χρόνος 10ος ● Τεύχος 255

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713—72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το ΑΝΤΙ αποκαλύπτει. Έτσι κλιμακώθηκε η υποτέλεια — 11
Ο κατάλογος των 108 (;) συμφωνιών — 12
Αλέξανδρος Ξύδης
Πόσο έγκυρες είναι οι διαπραγματεύσεις για τις «108» συμφωνίες — 18
Στέλιος Κούλογλου
Επισκεπτήριο στις Γερμανικές φυλακές. Η απάνθρωπη φυλάκιση του Μηνά Κοντού — 23
Μιχάλης Πατρινός
Οι εσωτερικοί παράμετροι ενός «εθνικού» θέματος — 24
Ρεπόρτερ 1-2
Ο Άγνωστος πόλεμος — 26
Ράνια Κλουτσινιώτη, Λήδα Μόσχου
«Παλιές ιδέες και σκέψεις για νέα προβλήματα — 28
Γιώργος Κωνσταντίνου
Αγορά πετρελαίου: ασταθείς ισορροπίες — 32
Ρεπόρτερ
Διοίκηση-Παραδιοίκηση και το διευθυντήριο της ΟΝΝΕΔ — 34
Ριζοσπαστικές αναλύσεις
Μια επιστολή καταγγελία. Πόλεμος νεύρων και κύμα συκοφαντίας το καθημερινό καθεστώς — 36
Σοφία Μάππα
Μειονότητες και εθνική ενότητα — 38
Κ.Β. Κριμπάς
Βιολογικός υπερκαθορισμός επικαθορισμός και μη-καθορισμός — 44

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
Αντήνωρ
Εκλογολογία, Αλβανολογία και «Πράβδα» — 4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ — 6
ΔΑΚΤΥΛΙΟΣ — 10
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ
Δ. Ψυχογιός: Ανεμογκάστρι; — 20
Σ. Καβουνίδης: Main street Greece — 21
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ
Γ. Ιωάννου — 9
Γ. Καλαϊτζής — 22
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ — 43
ΔΙΑΛΟΓΟΣ — 46
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΙΘ' ΤΟΜΟΥ — 50

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Ν. Σιδέρης

ΤΑ ΔΕΣΜΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ

Η ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ σε επόμενες σελίδες, του καταλόγου των «108» ελληνοαμερικανικών συμφωνιών, δεν αποκαλύπτει προφανώς σε όλη την έκταση τις εξαρτήσεις της χώρας μας από τις ΗΠΑ: Η περιγραφή ατελής, οι ενδείξεις υπαινικτικές και οι διατυπώσεις παραπλανητικές. Δίνει όμως μια πρώτη γεύση από το απίθανο και εξευτελιστικό δίκτυο εξαρτήσεων που από χρόνια διαπλέχτηκε πίσω από τις πλάτες του ελληνικού λαού.

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ που κυριάρχησε στην ηγετική τάξη της χώρας και κυρίως —αλλά όχι αποκλειστικά— στη δεξιά πτέρυγά της, διακήρυσσε ότι η πρόσδεση με την ισχυρή Δύση θα εξασφάλιζε την ανεξαρτησία της χώρας γιατί, τάχατες αυτή η Δύση, αποτελούσε τον ακρογωνιαίο λίθο στήριξης των ιδεωδών της Ελευθερίας και της Ανεξαρτησίας.

ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ συνέβει το αντίθετο: Γιατί στο όνομα αυτού του ιδεολογήματος ανεπαισθήτως και σε συνεχή χρονική διαδοχή, δημιουργήθηκε το νομικό καθεστώς εξάρτησης και το υλικό —οικονομικό και τεχνολογικό— εκείνο υπόβαθρο της πλήρους υποταγής μας στα συμφέροντα και τις επιλογές των ΗΠΑ. Τόσο που, είναι απορίας άξιο, γιατί δεν έχουμε ακόμα αλλάξει τους θυρεούς μας, το διαιτολόγιο και τη γλώσσα μας για να συντονιστούμε πλήρως με τους δοτά επικυρίαρχους του τόπου και να παραδεχτούμε επιτέλους ότι είμαστε υποτελείς σε μια κυβέρνηση που βρίσκεται εκτός των συνόρων μας.

ΑΥΤΗ η υπερατλαντική κυβέρνηση που υποτίθεται ότι θα προάσπιζε και θα εξασφάλιζε την ανεξαρτησία μας, έχει καθορίσει τέτοια πλαίσια, ώστε αυτή να συζητά για τα σύνορά μας, αυτή να διαπραγματεύεται τους νόμους μας και αυτή να καθορίζει τις στρατηγικές και αμυντικές επιλογές μας.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ του ΠΑΣΟΚ, σε μια ξαφνική έκλαμψη, θεώρησε ότι διαπραγματευόμενη τις βάσεις έπρεπε να επανακαθορίσει το σύνολο πλέγμα των σχέσεών μας με τις ΗΠΑ. Βέβαια, αυτός ο επανακαθορισμός έπρεπε να περάσει από μια άμεση και καθολική καταγγελία των μέχρι σήμερα συμφωνιών και όχι από συζητήσεις επανεντάξεως στο «πνεύμα» της συμφωνίας για τις βάσεις.

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ σε λίγο χρόνο να μάθουμε το έργο της Μικτής Επιτροπής. Αλλά ως τότε, δεν θα αρκεστούμε σε μια γενική και αόριστη καταγγελία του δουλικού πνεύματος της Δεξιάς, που χρόνια τώρα, εδραίωνε την αμερικανική επικυριαρχία. Αυτό που περιμένουμε είναι η χωρίς αποκρύψεις και λεπτομερειακή ενημέρωση του ελληνικού λαού για όλα αυτά τα φιρμάνια που εξέδιδε ο βεζύρης και προσυπόγραφαν οι ελληνικές κυβερνήσεις. Περιμένουμε να μάθουμε επίσης τι σκέφτεται να πράξει η ίδια η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Η κατοχύρωση της εθνικής κυριαρχίας είναι μονόδρομος και δεν μπορεί να έχει πισωγυρίσματα. Αυτά τα γευθήκαμε στο παρελθόν.

Η ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ της εθνικής κυριαρχίας είναι αυτή που ενδιαφέρει τον ελληνικό λαό, όσο δύσκολη και οδυνηρή μπορεί να είναι η διαδικασία για την κατάκτησή της.

ΑΝ ΤΟ να περισώσουμε τις σχέσεις μας με τις ΗΠΑ σημαίνει τη συνέχιση ενός «νομικού» καθεστώτος παρόμοιου με το υπάρχον, τότε είναι βέβαιο ότι στην πράξη εκχωρούμε και τα υπόλοιπα από την εθνική κυριαρχία. Αλλά η εκχώρηση ήταν έργο άλλων, ήταν έργο ακόμα και υπηρεσιακών κυβερνήσεων κατά το παρελθόν.

ΑΥΤΗ η κυβέρνηση όμως οφείλει να χαράξει μιαν άλλη πορεία γιατί περιβλήθηκε με το κύρος της λαϊκής εντολής και ανέμισε λάβαρα εθνικής αγεξαρτησίας.

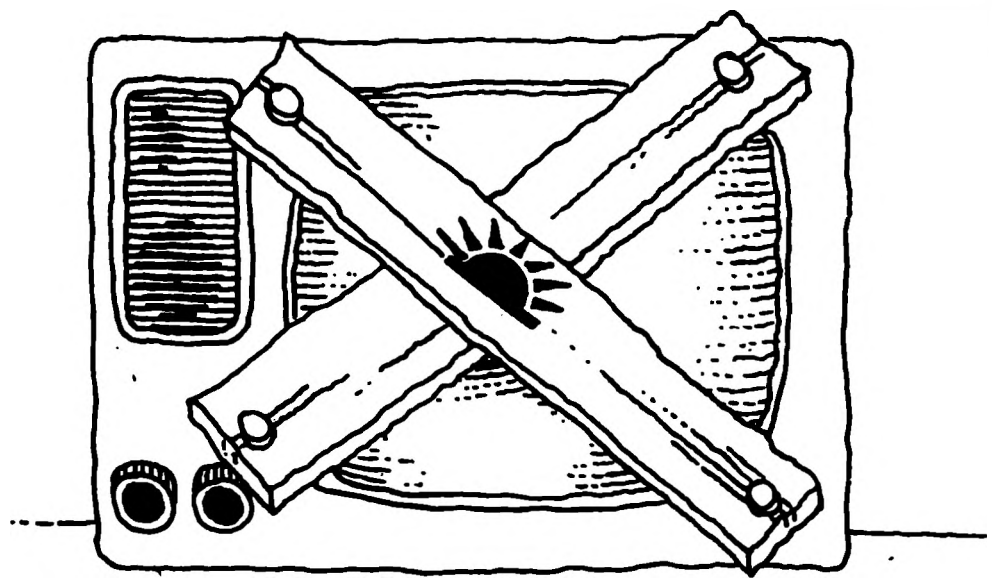

Εκλογολογία, Αλβανολογία και «Πράβδα»

Η *ΕΚΛΟΓΟΛΟΓΙΑ* και η *αλβανολογία*, είχαν την τιμητική τους, το δεκαπενθήμερο αυτό, στα Γιάννενα... Τελικά, ο πρωθυπουργός ξεκαθάρισε ότι η κυβέρνηση θα εξαντλήσει —ως προς το πρώτο— ολόκληρη την τετραετία και θα προχωρήσει —ως προς το δεύτερο— σε διάλογο με τα Τίρανα, για την επίλυση όλων των εκκρεμών θεμάτων.

ΣΤΑ «ΕΚΛΟΓΙΚΑ», όμως, εντάσσονται και οι ευρωεκλογές της 17ης Ιουνίου. Και ο Α. Παπανδρέου αισθάνθηκε την ανάγκη να επαναλάβει ότι η κυβέρνηση καθόλου δεν επείγεται ν' αρχίσει το χορό... *Όσοι επείγονται* —είπε— *ας αρχίσουν αυτοί, πρώτοι, τον προεκλογικό αγώνα.* Και αυτά μεν, δήλωσε ο πρωθυπουργός. Αλλά, για τον υπουργό άνευ χαρτοφυλακίου, Σ. Πεπονή, έναρξη της προεκλογικής περιόδου, δεν σημαίνει και συμμετοχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας! *Δεν βλέπω για ποιο λόγο* —δήλωσε στο «Βήμα της Κυριακής»— *θα πρέπει ν' ανοίξουμε, από τώρα, την τηλεόραση, όπως ζητεί η αντιπολίτευση. Άλλωστε, οι ευρωεκλογές δεν ισοδυναμούν με τις εθνικές εκλογές. Συνεπώς, το μόνο που θα μπορούσαμε να εξετάσουμε τώρα* (και αυτό, επειδή είμαστε δημοκρατικοί και πλουραλιστικοί...) *είναι ένα ο λ ι γ ό λ ε π τ ο πρόγραμμα, στο οποίο, μ ι α φ ο ρ ά τ ο μ ή ν α, κάθε κόμμα του ελληνικού κοινοβουλίου ή του ευρωκοινοβουλίου, να μεταδίδει ειδήσεις για την οργανωτική του δραστηριότητα και τις προγραμματικές του θέσεις, χωρίς όμως να μεταβληθούν αυτές οι εκπομπές σε εκπομπές κομματικής αντιδικίας* ... Καταλάβατε, μήπως; *Όποιος κρατάει μαχαίρι, τρώει πεπόνι* —λέει μια λαϊκή παροιμία. Και όποιος κρατάει την τηλεόραση, αυτός αποφασίζει ποιοι μιλούν, πότε μιλούν, πόσο μιλούν και, προπαντός, αν πρέπει να μιλούν!

Είναι «πρόκριμα» οι ευρωεκλογές;

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ, όμως, ευρύτερα, με τις ευρωεκλογές; Αν θα πιστέψουμε το ΠΑΣΟΚ, οι εκλογές αυτές δεν έχουν και τόση σημασία, μια και αντικείμενό τους είναι η ανάδειξη αντιπροσώπων σ' ένα «*απλώς γνωμοδοτικό*» (;) σώμα. Η υπόθεση της αλλαγής, συνεπώς, δεν θα εξαρτηθεί από το αν θα μετακινηθούν —στις ευρωεκλογές— κάποιοι ψηφοφόροι από το ΠΑΣΟΚ στη Νέα Δημοκρατία ή στο ΚΚΕ ή στο ΚΚΕ εσωτερικού, αλλά από το αν ο λαός θ' ανανεώσει την ψήφο του στο ΠΑΣΟΚ, στο τέλος της τετραετίας. (Κατά τον Χ.Κ. Μπουσμπουρέλη, στις ευρωεκλογές αυτές, η ψυχολογία της χαμένης ψήφου, ίσως λειτουργήσει, στο χώρο ανάμεσα στη Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ, υπέρ του Ι. Πεσμαζόγλου, ΚΟΔΗΣΟ, ενώ στο χώρο ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ, ίσως λειτουργήσει υπέρ του Λ. Κύρκου, ΚΚΕ εσωτερικού).

ΓΙΑ ΤΟΝ αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, αντίθετα, οι ευρωεκλογές της 17ης Ιουνίου έχουν τεράστια πολιτική σημασία, αφού, από τα αποτελέσματά τους θα εξαρτηθούν οι παραπέρα εξελίξεις της πολιτικής μας ζωής. *Οι ευρωεκλογές*, είπε, *θ' αποτελέσουν πρόκριμα για τις εθνικές εκλογές.* Συνεπώς —τόνισε απευθυνόμενος σε μέλη κλαδικών οργανώσεων του κόμματος— «*χρειάζεται ένταση των προσπαθειών όλων μας*», γιατί «*αν το ΠΑΣΟΚ εξαντλήσει και αυτήν, έστω, την τρέχουσα τετραετία, η κατάσταση που θα δημιουργηθεί, θα είναι πολύ χειρότερη*».

Η ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ του αρχηγού, είναι πολύ απλή: Αν, στις ευρωεκλογές αυτές, μειωθεί αισθητά η δύναμη του ΠΑΣΟΚ, τότε θα θέσουμε στον πρόεδρο της Δημοκρατίας θέμα «*δυσαρμονίας*» ανάμεσα στο εκλογικό σώμα και τη σημερινή σύνθεση της Βουλής. Και, βάση των συνταγματικών επιταγών, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας *θα είναι υποχρεωμένος, τότε,* να προχωρήσει στη διάλυση της Βουλής...

ΦΥΣΙΚΑ, ο κ.Ευ. Αβέρωφ καμώνεται πως δεν κατανοεί ότι η διάλυση της Βουλής εμπλέκεται, στην προκειμένη περίπτωση, όχι μόνο με τα ευχολόγια της Νέας Δημοκρατίας, αλλά και με την εκτίμηση της «*πολιτικής στιγμής*» (από τον ίδιο τον αρχηγό του κράτους), τον χρόνο «χ» των εθνικών εκλογών και, φυσικά, από το αν ο πρόεδρος Κ. Καραμανλής θα εκτεθεί, για δεύτερη φορά, υποψήφιος για το ύπατο αξίωμα της Πολιτείας (Μάιος του '85). Όσο για όλα τα άλλα —περί «*εντάσεως των προσπαθειών όλων μας*», περί «*ευρωεκλογών που θ' αποτελέσουν πρόκριμα για τις εθνικές εκλογές*», κτλ. —ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας απέδειξε, λόγω και έργω, ότι, γι' αυτόν— και η δύναμη του κόμματος, και η ενότητα του κόμματος, και η «ιδεολογική» ορμή του κόμματος, κοντολογίς η ν ί κ η του κόμματος...— εξαρτώνται, αποκλειστικά, από το αν θα παραμείνει επικεφαλής του κόμματος! Γιατί, aprés lui, le déluge...

Η «λύση Ράλλη» και η δήλωση μετανοίας Αβέρωφ

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ αυτή επαληθεύτηκε και από το πως ο αρχηγός αντιμετώπισε τη «*λύση Ράλλη*», ακριβέστερα την πρόταση του Θ. Κανελλόπουλου, στο Πολιτικό Γραφείο, για να ηγηθεί του ευρωψηφοδελτίου του κόμματος, ο τέως πρωθυπουργός.

Ο Γ. ΡΑΛΛΗΣ —είπε ο Θ. Κανελλόπουλος— *είναι ο πιο ενδεδειγμένος για να δώσει τη μάχη των ευρωεκλογών. Πρώτο, γιατί είναι ευθύς και αδέκαστος. Δεύτερο, γιατί η παρουσία του* —παρουσία ενός τέως πρωθυπουργού— *υπενθυμίζει ότι η Νέα Δημοκρατία ήταν —και είναι— κόμμα εξουσίας. Τρίτο, γιατί δείχνουμε προς τα έξω, ότι έχουμε ενότητα, τέταρτο, πέμπτο...*

Η ΠΡΟΤΑΣΗ Θ. Κανελλόπουλου —συναινούντος και του αρχηγού— βρήκε θερμή απήχηση σ' όλα τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Και ενώ τα πάντα ήσαν έτοιμα και είχε εξουσιοδοτηθεί ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του κόμματος, Κ. Μητσοτάκης, να μεταφέρει στον τέως πρωθυπουργό την *απόφαση* του Γραφείου, ξαφνικά, άρχισε να κατατρώγει τον αρχηγό (η φράση ανήκει σε βουλευτή της Νέας Δημοκρατίας...) μια *ακατάσχετη μυρμηκίαση: Ποιους επαχθείς όρους, άραγε, θα μου θέσει ο Γ. Ράλλης; Τι είδους αρχηγός θα είμαι, αν απαιτήσει να καταρτίσει ε κ ε ί ν ο ς το ευρωψηφοδέλτιο και να οργανώσει ε κ ε ί ν ο ς την προεκλογική εκστρατεία; Και ποιος, τελικά, θα εισπράξει τη νίκη, αν πέσει το ΠΑΣΟΚ και ανεβεί η Νέα Δημοκρατία; Αν, τουλάχιστον, διακήρυσσε, με μια ολιγόλογη δή-*

λωσή του, ότι με θεωρεί τον αναμφισβήτητο αρχηγό του κόμματος, αν δεσμευόταν ότι θα περιορίσει τη δραστηριότητά του αποκλειστικά στην Ευρωβουλή, αν...

ΑΥΤΑ σκέφθηκε ο αρχηγός, θυμήθηκε πως ο... Βισμαρκ ήταν και καλός διπλωμάτης, και έκανε τη γνωστή δήλωσή του, το πρωί του Σαββάτου: *Δεν υπάρχει καμιά απόφαση περί Ράλλη* —είπε. *Και δεν υπάρχει, διότι το Πολιτικό Γραφείο είναι απλώς συμβουλευτικό όργανο του αρχηγού και δεν παίρνει αποφάσεις. Αποφάσεις παίρνει μόνο ο Αβέρωφ*... Λίγες ώρες αργότερα, ο Γ. Ράλλης, έμπλεως οργής, κατάγγελνε τους «*χειρισμούς*» και τις «*μεθοδεύσεις*» του προέδρου του κόμματος, οι οποίες «*βλάπτουν το κόμμα*». Ο αρχηγός —υπομειδιών— απάντησε πολύ ήρεμα: *Το ποιος βλάπτει το κόμμα* —είπε— το *ποιος βλάπτει τη «Συρία», θα το κρίνει ο λαός!*

ΩΣΤΟΣΟ, κάπου είχε πέσει έξω ο κ. Ευ. Αβέρωφ. Δεν είχε προβλέψει το σάλο που θα ξεσπούσε, μέσα στις ίδιες τις γραμμές του κόμματος, σε επίπεδο κορυφαίων στελεχών. Άλλο τόσο, δεν είχε προβλέψει ότι όλα τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, που επρόκειτο να συνέλθουν —και συνήλθαν— τη Δευτέρα, σε «*τακτική συνεδρίαση*», θα του ζητούσαν λογαριασμό. «*Πες μας που πάμε* —τον ρώτησαν... *Πες μας γιατί απόρριψες τη λύση Ράλλη και γιατί εμείς όλοι* (Παπακωνσταντίνου-Μητσοτάκης-Στεφανόπουλος-Κανελλόπουλος, κ.ά.) *είμαστε ανίκανοι να παίρνουμε αποφάσεις*».

ΚΑΤΩ ΑΠΟ την πίεση αυτή, ο Ευ. Αβέρωφ υποχρεώθηκε ν' ανακρούσει πρύμναν: Να δηλώσει, πριν απ' όλα (γραπτώς) ότι «*σε καμιά περίπτωση δεν θα είχε —και δεν έχει— αντίρρηση για την ανάθεση της ηγεσίας της λίστας των ευρωβουλευτών, στον πρώην πρωθυπουργό, κ. Γ. Ράλλη*»... Να εκφράσει, δεύτερο, (επίσης γραπτώς), «*την εκτίμηση, τόσο την προσωπική του, όσο και του κόμματος, προς το πρόσωπο του πρώην πρωθυπουργού κ. Ράλλη*»... να δεχτεί, τρίτο (όχι γραπτώς) ότι το Πολιτικό Γραφείο του κόμματος δεν είναι μια παρέα βυζαντολογούντων συμβουλατόρων, αλλά ένα συλλογικό όργανο, που οι αποφάσεις του —εφόσον είναι ομόφωνες— δεσμεύουν τον πρόεδρο του κόμματος. Και η συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου, έκλεισε με την ομόφωνη απόφαση να επανεξετασθεί η «*λύση Ράλλη*», λίγο πριν από το Πάσχα...

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά, δεν απέτρεψαν, ωστόσο, κάποιες θλιβερές σκέψεις, σε επίπεδο μεσαίων, κυρίως, στελεχών: *Με τέτοιο αρχηγό, και τέτοιο κόμμα, απλώς καταποντιζόμεθα...*

Και ολίγον «βορειοηπειρωτικό»

ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΑ Δημοκρατία, το *άλμα* στην... Αλβανία και το Ελσίνκι, είναι οπωσδήποτε μεγάλο. Αλλά ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Δημ. Μαρούδας, διαβεβαίωσε τους πολιτικούς συντάκτες, την περασμένη Τρίτη, ότι ο ελληνοαλβανικός διάλογος θ' αρχίσει σε δυο ή τρεις εβδομάδες, γιατί αυτή, ακριβώς, είναι η ελληνική πρόθεση. Μόνο που δεν ήταν σε θέση να διαβεβαιώσει ότι και οι Αλβανοί θα δεχθούν ένα διάλογο, με μετέχοντες το «*πνεύμα*» ενός Καντιώτη ή ενός Σεβαστιανού —του μητροπολίτη Πωγωνιανής!

Ο ΟΠΟΙΟΣ διάλογος, όμως, πρέπει να έχει μια συγκεκριμένη αφετηρία και μια συγκεκριμένη στόχευση. Η αφετηρία πρέπει ν' απαντά στο ερώτημα: «*Πόσοι, τέλος πάντων, είναι οι Έλληνες της Αλβανίας, για τα δικαιώματα των οποίων αγωνιζόμαστε;*» (τον περασμένο Νοέμβριο, ο ίδιος ο Εμβέρ Χότζα, μιλώντας σε ανοικτή συγκέντρωση, στα Τίρανα και απαντώντας σε κάποιους «*αντιδραστικούς Έλληνες δεσποτάδες, που δεν έχουν τίποτε το κοινό με τον ελληνικό λαό*», επισήμαινε ότι δεν είναι δυνατόν οι «*400.000 Βορειοηπειρώτες*» να παραμένουν αναλλοίωτοι από το... 1918. «*Όπως όλοι οι άνθρωποι, έτσι και οι Έλληνες μειονοτικοί, ζουν, τεκνοποιούν, πεθαίνουν*»— είπε). Όσο για τη στόχευση, δεν μπορεί να είναι άλλη από την κατάργηση, πριν από όλα, της «*εμπολέμου καταστάσεως*» μεταξύ των δυο χωρών (που κρατάει πάνω από 40 χρόνια...) και, μέσα στο πλαίσιο αυτό, η προσέγγιση του προβλήματος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Διαφορετικά, αν το παίξουμε και μεις σε επίπεδο «*δεσποτάδων*», αν το «βορειοηπειρωτικό» πρόκειται να επισκιάσει το κυπριακό ή ν' ανατινάξει στον αέρα τη διαβαλκανική συνεργασία ή να προσφέρει «διέξοδο» σε κάποια κρίσιμα εσωτερικά προβλήματα, τότε απλώς ανοίγουμε τους ασκούς του Αιόλου, όταν, βέβαια, δεν δημαγωγούμε! (Για το «βορειοηπειρωτικό», βλέπε και άρθρο του Μιχάλη Πατρινού, στις σελίδες 24 και 25).

Ένα άρθρο της «Πράβδα» εξοργίζει...

ΜΕΣΑ στο δεκαπενθήμερο που κύλησε, έμελλε να δημοσιευθεί στην «Πράβδα» και ένα άρθρο του διευθυντή της Ευγένι Γκρηγκόριεφ, με τίτλο: «*Ελλάδα-Ταξιδιωτικές εντυπώσεις*», το οποίο πολύ ενόχλησε την κυβέρνηση... Την ύπαρξη του άρθρου αυτού, με εξαίρεση τον «Ριζοσπάστη» (που είχε τη δική του ανταπόκριση από τη Μόσχα), οι Έλληνες δημοσιογράφοι πληροφορήθηκαν από το «Ρώυτερ», με αποτέλεσμα να ζητήσουν από το Αθηναϊκό Πρακτορείο —που είναι συμβεβλημένο με το «Ρώυτερ»— να το αναμεταδώσει. Αυτό, όμως, προκάλεσε, την οργή των υπευθύνων του Αθηναϊκού Πρακτορείου, οι οποίοι δεν μπορούσαν να εξηγήσουν το «*ενδιαφέρον*» του ελληνικού Τύπου για «*ο,τιδήποτε αντικυβερνητικό γράφεται στο εξωτερικό*»!

ΤΙ ΕΓΡΑΨΕ, όμως, ο Ευγένι Γκρηγκόριεφ, για να προκαλέσει την κυβερνητική οργή; Ο υποδιευθυντής της «Πράβδα» προσπάθησε να κρατήσει κάποιες ισορροπίες: Ναι, είναι «*εντυπωσιακό*» το ότι το ΠΑΣΟΚ κατάφερε, μέσα σε 10 χρόνια, να ανέλθει στην εξουσία. Ναι, η σημερινή ελληνική κυβέρνηση έχει να επιδείξει «θετικές *πρωτοβουλίες*» στον τομέα της ύφεσης και της προάσπισης της ειρήνης —όπως είναι η πρότασή της για ν' αναβληθεί, επί ένα εξάμηνο, η εγκατάσταση των «Πέρσινγκ» και «Κρουζ» ή οι προσπάθειές της για τη δημιουργία μιας απυρηνικής Βαλκανικής. Από κει και πέραν, όμως, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ —ό,τι και να λέει η ίδια— δεν έχει, και δεν μπορεί να έχει, καμιά σχέση με το σοσιαλισμό: «*Στην πραγματικότητα, δεν μπορεί να βρει κανείς το σοσιαλισμό στην Ελλάδα, ακόμα κι αν τον αναζητήσει με κερί, μέρα μεσημέρι*»!

ΚΑΙ ΤΟ μεν Αθηναϊκό Πρακτορείο, σκέφθηκε πως το καλύτερο που είχε να κάνει, ήταν να απαλείψει, τελείως, τη φράση αυτή, από το κείμενο που μετέδωσε. (*«Ε, όχι και να λένε πως δεν είμαστε σοσιαλιστές, ούτε με κερί»...*). Ψυχραιμότερος ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Δημ. Μαρούδας, αντιμετώπισε το πρόβλημα —όταν ρωτήθηκε από τους δημοσιογράφους— με πολύ τακτ: «*Οι Σοβιετικοί οικοδομούν το δικό τους σοσιαλισμό, και μεις το δικό μας*».

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ, πάντως, που απασχολεί ορισμένα υψηλότερα κυβερνητικά κλιμάκια, είναι: Υποδηλώνει, το άρθρο της «Πράβδα», κάποια γενικότερη στροφή των Σοβιετικών απέναντι στο ΠΑΣΟΚ; Ή μήπως εκφράζει —μετά το θάνατο του Αντρόπωφ— τη νέα σκληρότερη —και «καθαρότερη»— γραμμή του Κονσταντίν Ουστίνοβιτς Τσερνιένκο, με ένταση της ιδεολογικής πάλης εναντίον όλων των σοσιαλιστών και σοσιαλιζόντων σοσιαλδημοκρατών; Ο ευρών αμειφθήσεται...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΔΙΚΟΛΑΒΙΕΣ

Όσο κι αν οι συσχετισμοί που διαμορφώνονται στις εκλογές ενός σωματείου, δεν είναι ευθέως ανάλογοι με αυτούς των βουλευτικών, το πρόσφατο αποτέλεσμα των αρχαιρεσιών στους δικηγορικούς συλλόγους, δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικό, όχι μόνο για το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ, αλλά και για τον ευρύτερο προοδευτικό χώρο.

Στους διαδρόμους των δικηγορικών συλλόγων αναζητήθηκαν ερμηνείες και ευθύνες. Η τυχόν διαρροή ψήφων του ΠΑΣΟΚ στην Αθήνα «λόγω της αντίθεσης Μαχαίρα-Γιαννόπουλου», η διαρροή ψήφων του ΚΚΕ στον Πειραιά, λόγω των πρόσφατων διαγραφών και η έκφραση της δυσαρέσκειας για την μη επίλυση ορισμένων κλαδικών αιτημάτων, αποτελούν ενδεχόμενες παραμέτρους, που συντελούν στη διαμόρφωση κάποιων αποκλίσεων, όχι όμως και της γενικής κατεύθυνσης των αποτελεσμάτων.

Είναι φανερό ότι ο δεξιός Τύπος υπερέβαλε —όπως άλλωστε ήταν φυσικό— στη θριαμβολογία του. Παραμένει όμως το γεγονός ότι η δεξιά, παρόλα τα εσωτερικά της προβλήματα, συσπειρώνεται και κινητοποιείται με αποτελεσματικότητα κι αυτό μόλις δυο χρόνια από την ημέρα που ανέλαβε την κυβέρνηση το ΠΑΣΟΚ. Αυτή την αλήθεια τόσο ο δημοκρατικός τόπος όσο και οι δημοκρατικές δυνάμεις οφείλουν να την αντιμετωπίσουν. Ανεξάρτητα από το επίχρισμα που θα της δώσει η διαφαινόμενη νίκη του κ. Μαχαίρα στο δεύτερο γύρο την ερχόμενη Κυριακή.

Ο αντι-309 και το «εισαγωγικό» σεμινάριο

Έχει γίνει πλέον συνήθεια να γίνεται αναφορά σε αρκετούς από τους νόμους που ψηφίστηκαν από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, με τη χρήση της πρόθεσης «αντί» και τον αριθμό του νόμου που υποτίθεται ότι τροποποιούν ή ανατρέπουν.

Στην ομάδα αυτών των νόμων κατατάσσεται και ο «αντι-309» για τη «δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης».

Το νομοσχέδιο αυτό επιχειρεί να απαντήσει σε ουσιαστικά ζητήματα της εκπαίδευσης. Θα περιοριστούμε εδώ να επισημάνουμε τα προβλήματα που δημιουργεί ένα από τα άρθρα του, που ακριβώς επειδή έχει άμεσες πρακτικές επιπτώσεις, πρέπει να αντιμετωπιστούν πριν συσκοτίσουν τις συζητήσεις επί της ουσίας.

Με το άρθρο αυτό θεσπίζεται η *«υποχρεωτική παρακολούθηση εισαγωγικού σεμιναρίου»* σαν απαραίτητη προϋπόθεση για τον διορισμό των εκπαιδευτικών. Το πρόβλημα της ανεπάρκειας των ελληνικών πανεπιστημίων —ή κάποιων απ' αυτά εν πάση περιπτώσει— αφορά την παροχή καθαρά «παιδαγωγικών» γνώσεων είναι υπαρκτό. Ενώ, όμως, θα 'πρεπε να αντιμετωπιστεί κατά τη διάρκεια των πανεπιστημιακών σπουδών, προτιμήθηκε η λύση της *«επιτυχούς παρακολούθησης του προγράμματος εισαγωγικής επιμόρφωσης»*. Ένας από τους στόχους της «επιμόρφωσης» είναι σύμφωνα πάντοτε με τους συντάκτες του νομοσχεδίου *«η υπεύθυνη διαπίστωση της ικανότητας των υποψηφίων να υπηρετήσουν τους σκοπούς της εκπαίδευσης»*.

Η περαιτέρω αποδυνάμωση του ελληνικού πτυχίου, είναι μια από τις άμεσες επιπτώσεις αυτής της ρύθμισης. Παραμένει όμως ανοιχτό το ερώτημα μήπως είναι ταυτόχρονα και ένας έμμεσος τρόπος απαλλαγής από τις πιέσεις των αδιόριστων πτυχιούχων, αλλά και μια «νέα» μέθοδος ελέγχου της ικανότητας των υποψηφίων να μεταδίδουν μόνο την επιθυμητή ιδεολογία στους μαθητές τους.

Όποιες κι αν είναι οι προθέσεις των συντακτών και όσο καλές κι αν είναι, οι παραπάνω «παρενέργειες» δεν μπορούν να αποφευχθούν. Μήπως είναι καιρός να τροποποιηθεί ριζικά το άρθρο αυτό, πριν οδηγηθούμε στην ανάγκη να διεκδικούμε έναν «αντί-αντί-309»; Και μήπως αντί του «εισαγωγικού σεμιναρίου» θα έπρεπε να ενδυναμωθούν τα παιδαγωγικά μαθήματα σε πανεπιστημιακό επίπεδο;

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΜΕ ΓΚΑΛΟΠ

Οι ευρωεκλογές πλησιάζουν. Και ο Τύπος έχει αρχίσει ήδη να ενημερώνει για αυτές. Πώς; Παρουσιάζοντας τις θέσεις των κομμάτων και τα προβλήματα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με τα γκάλοπ. Μυστικά και φανερά. Κατασκευασμένα και γνήσια. Γκάλοπ με σφυγμομετρήσεις στα αστικά κέντρα, γκάλοπ με τις προτιμήσεις της επαρχίας και σε λίγο δεν αποκλείεται να δούμε γκάλοπ για τις προτιμήσεις κάθε κοινωνικής κατηγορίας και τάξης πολιτών. Εργατών, αγροτών, σπουδαστών, νοικοκυρών κτλ. Πόσα χάνει η «αλλαγή», πόσα κερδίζει η ΝΔ, σε τι ελπίζει το ΚΚΕ, τι θα απομείνει για το ΚΚΕ εσ., το ΚΟΔΗΣΟ κτλ. και αντίθετα. Βέβαια, τώρα η χρήση τους γίνεται κυρίως από τις αντιπολιτευόμενες εφημερίδες που φαίνεται να ζήλεψαν ορισμένες επιδόσεις των μέχρι πριν τις εκλογές του 1981 συναδέλφων τους. Και οπωσδήποτε θα υπάρξει συνέχεια, απαντήσεις με διαφορε-

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΕΣ

Οι φετινές εκδηλώσεις με αφορμή την κατάληψη της Νομικής Σχολής το Φεβρουάριο του '73 ήταν και περιορισμένες και χωρίς κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Περισσότερο έγιναν επειδή έπρεπε να γίνουν, αφού υπάρχουν και τα ημερολόγια των επετείων, παρά γιατί, όσες έγιναν, είχαν να δώσουν κάτι καινούργιο ή να προσθέσουν ουσιαστικά στη φιλολογία του αντιδικτατορικού αγώνα. Αν, όμως, έτσι εκφράσαν οι δημοκρατικοί φορείς ό,τι είχαν να πουν για την κατάληψη της Νομικής για τις νεολαίες των κομμάτων προκύπτουν ορισμένα προβλήματα που έχουν να κάνουν με το χαρακτήρα, και τη σημερινή τους φυσιογνωμία.

Δεν θα αναφερθούμε εδώ στην κρίση των κομματικών νεολαιών, ούτε στο γεγονός ότι η πλειοψηφία της νεολαίας τις αντιμετωπίζει σήμερα αρνητικά, αμφισβητεί τη λειτουργία τους, βρίσκεται μακριά από τις δραστηριότητές τους. Ούτε στο ότι οι ίδιες βλέπουν τα μέλη τους να παραμένουν σταθερά ή να λιγοστεύουν αντί, αφού και οι συνθήκες υποτίθεται τις «ευνοούν» και το «λαϊκό κίνημα κερδίζει μάχες», να αυξάνονται. Θα αναφερθούμε στην υπαρκτή διαδικασία της νόθας πολιτικοποίησης της νεολαίας και κυρίως στο χαρακτήρα και την ιδεολογία που αναπαράγεται από τις κομματικές νεολαίες σήμερα. Αν μέχρι την εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ υπήρχαν κάποιοι γενικοί πολιτικοί στόχοι των δημοκρατικών νεολαιών, οι οποίοι συντηρούσαν μια «αγωνιστική-επαναστατική γραμμή» τώρα οι οργανώσεις της νεολαίας φαίνεται να καθορίζουν τους στόχους τους απλά και μόνο από τις επιδιώξεις και κινήσεις των κομμάτων. Το ανησυχητικό όμως δεν είναι αυτό. Είναι το ότι κερδίζει έδαφος μέσα στις νεολαίες μια ιδεολογία και αντίληψη που στη μεν κυβερνητική νεολαία εκφράζεται με την κοινωνική άνοδο που σημαίνει θέση στον κρατικό μηχανισμό, σε κυβερνητικά πόστα ή στον κομματικό μηχανισμό και στις υπόλοιπες με την άνοδο στην ιεραρχία του κόμματος. Τίποτε περισσότερο και τίποτε λιγότερο δηλαδή από την ηγεμονία της αστικής ιδεολογίας στους προσανατολισμούς των οργανώσεων νεολαίας και στην κοινωνική και πολιτική πρακτική των μελών τους. Πράγμα που μεταφράζεται σε εκδηλώσεις και δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται κυρίως από το προηγούμενο. Δείχνει όμως ότι είναι υπαρκτή και μια διαδικασία μετατροπής των νεολαιών σε μηχανισμό επιλογής για την κοινωνική άνοδο και την «εξασφάλιση» είτε μέσω του κράτους, είτε μέσω του κόμματος πράγμα που σημαίνει ότι υποβαθμίζονται και περιορίζονται αναζητήσεις για το τι σημαίνει σήμερα αριστερή οργάνωση νεολαίας, τι χαρακτήρα έχει, ποια είναι η φυσιογνωμία της και ποια πρακτική έχουν τα μέλη της.

Τα προηγούμενα στο βαθμό που ισχύουν δεν είναι άσχετα με την ποιότητα των εκδηλώσεων για την κατάληψη της Νομικής, ούτε με τους σημερινούς στόχους, την πρακτική και το χαρακτήρα της κρίσης στις οργανώσεις της νεολαίας.

τικά γκάλοπ, άλλα ποσοστά και μέχρι τον Ιούνιο έχουμε καιρό.

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι τα γκάλοπ είναι βέβαια γενικά απορίπτεα. Αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι η όλη διαδικασία η οποία τελικά καταλήγει στο να υποκαθιστά την κριτική και την ενημέρωση για τις απόψεις και τις θέσεις των κομμάτων για τις ευρωεκλογές από τον εντυπωσιασμό των γκάλοπ. Αλλά και η διαδικασία μετατόπισης των συζητήσεων και του διαλόγου που πάντα γίνονται στις εκλογές σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα και σε πολλές περιπτώσεις στο σύνολο των ψηφοφόρων από τα πραγματικά και υπαρκτά προβλήματα στη «μάχη του τίτλου», στην καλλιέργεια του μύθου, στην προσέλκυση ψηφοφόρων με τη δημιουργία εντυπώσεων και της αίσθησης ότι υπάρχει «ρεύμα» προς τη μια ή την άλλη παράταξη.

Γκάλοπ λοιπόν, πολλά γκάλοπ μέχρι τον Ιούνιο. Και το πρόβλημα δεν είναι ποιο θα πετύχει το 13άρι. Το θέμα είναι τι συνέπειες έχουν στην πολιτική αντιπαράθεση, στην κριτική, στην ενημέρωση, τι καλλιεργούν στην κοινή γνώμη και ποιες σχέσεις δημιουργούν ανάμεσα σε ψηφοφόρους και κόμματα.

«Αναγκαίο κακό» ο 3239;

Και ξαφνικά η «κρίση του θεάτρου» έφερε στο προσκήνιο την ύπαρξη του αυταρχικού 3239/55. Είναι κι αυτό ένα από τα παράδοξα της πολιτικής μας ζωής. Η εφαρμογή του ίδιου νόμου στην περίπτωση της ΕΑΒ πέρασε στα ψιλά. Αντίθετα όταν χρησιμοποιήθηκε εναντίον του ΣΕΗ, έγινε «θέμα».

Ίσως γιατί ο χώρος των ανθρώπων της Τέχνης έχει αρκετές ιδιορρυθμίες και από συνδικαλιστική σκοπιά είναι ιδιαίτερα απροφύλακτος. Οι επιπτώσεις του «λοκ-άουτ» στα θέατρα είναι μηδαμινές για την Εθνική Οικονομία. Γι' αυτό και η αντίδραση της κυβέρνησης, που για πρώτη φορά αναμείχθηκε χωρίς προσχήματα σε μια εργασιακή διαφορά, ήταν ακαριαία.

Η καμπάνα όμως χτυπάει για άλλους.

Η απόλυση των ηθοποιών είναι μια έμμεση προειδοποίηση προς τους εργαζόμενους της ΕΑΒ, της Ολυμπιακής και των Τραπεζών. Στις τελευταίες ειδικά, το καζάνι έχει αρχίσει να βράζει και η συνεργασία ΠΑΣΟΚ-ΚΚΕ δεν φαίνεται να εξασφαλίζει μία λύση χωρίς την παρέμβαση της Διαιτησίας. Αλλά και στον εργοστασιακό χώρο έχουν αναγγελθεί μία σειρά κινητοποιήσεων.

Δεν θα υπεισέλθουμε εδώ στην ουσία της διαφοράς του ΣΕΗ με την ΠΕΕΘ. Το πρόβλημα είναι γενικότερο.

Στο 22ο συνέδριο της ΓΣΕΕ ο υπουργός Εργασίας κ. Γιαννόπουλος χειροκροτήθηκε θερμά, όταν επανέλαβε την «πάγια» βούληση της Κυβέρνησης να καταργήσει τον αντεργατικό 3239. Η σημερινή του στάση θυμίζει εκείνους τους θερμούς θιασώτες της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης, που όταν το παιδί «δεν συμμορφώνεται» καταφεύγουν στην παλιά γνωστή παιδαγωγική μέθοδο: όπου δεν πίπτει λόγος, πίπτει ράβδος.

Αν όμως δεν υπάρχει άλλη λύση, γιατί δεν έχει το θάρρος ο κ. Γιαννόπουλος, να υποστηρίξει ότι ο 3239 είναι ένα «αναγκαίο κακό;».

Η μετατροπή του πολιτικού λόγου σε «φάρσα» υπονομεύει ανεπανόρθωτα κάθε προοπτική αυτού του τόπου τριτοδρομική, εκσυγχρονιστική ή σοσιαλιστική. Και μαζί με την κυβέρνηση δυστυχώς χρεώνεται γι' αυτό όλη η Αριστερά. Όπως από την άλλη πλευρά, όλο το συνδικαλιστικό κίνημα χρεώνεται την αλόγιστη χρήση του όπλου της απεργίας, όταν ακόμη υπάρχουν περιθώρια διεξαγωγής της μάχης με άλλα μέσα.

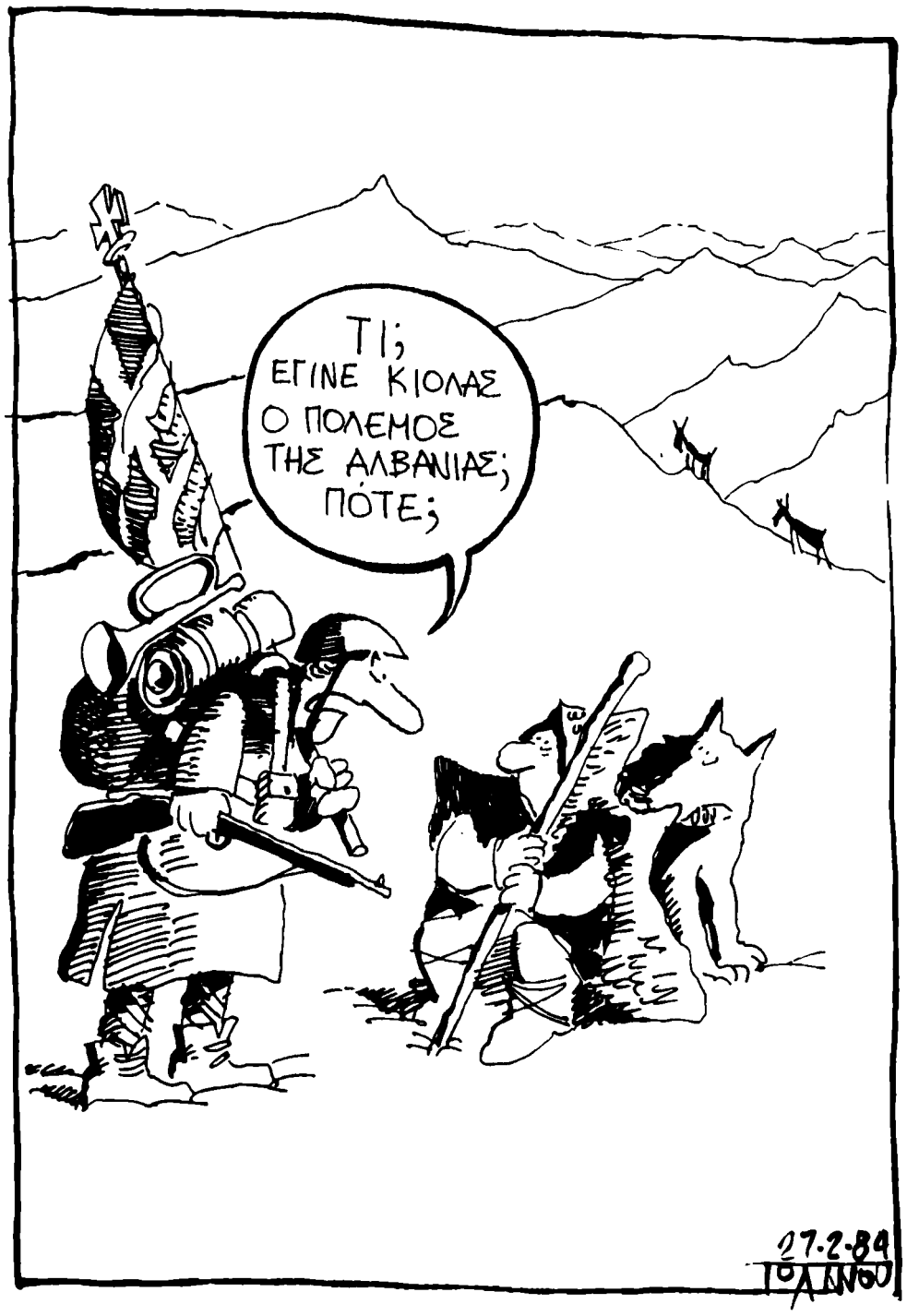

ΝΕΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ-ΝΕΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Οι διαδικασίες που κλιμακώνονται τις μέρες αυτές για την κατάρτιση νέων οργανισμών στα νοσοκομεία, αποτελούν αποφασιστικό βήμα, για την υγειονομική μεταρρύθμιση στη χώρα μας. Σ' αυτό συνέτειναν τόσο οι πρωτοβουλίες του νέου υπουργού υγείας, που βοήθησαν να ξεπεραστεί σ' ένα βαθμό το κλίμα δυσπιστίας και πόλωσης που είχε δημιουργηθεί, όσο και η σθεναρή στάση της ΕΙΝΑΠ στη διασφάλιση του φιλολαϊκού χαρακτήρα του εγχειρήματος.

Βέβαια, προβλήματα και διαφορές ακόμα παραμένουν. Το πιο ακανθώδες δε απ' αυτά είναι η μείωση των θέσεων των γιατρών της Αθήνας-Πειραιά. Το ΚΕΣΥ και το Υπουργείο Υγείας υποστηρίζουν πως η μείωση είναι απαραίτητη. Προκειμένου αφενός να ενισχυθεί η επαρχία με την αναδιάρθωση του ιατρικού δυναμικού, και αφετέρου να αποφευχθεί η δυσβάσταχτη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού. Απ' την άλλη μεριά, οι γιατροί είναι κατηγορηματικοί ως προς τις καταστροφικές συνέπειες της μείωσης για τη λειτουργία των νοσοκομείων, εκτιμώντας την έλλειψη υποδομής και παραϊατρικού προσωπικού. Και δυστυχώς το ενδεχόμενο αυτό είναι εξίσου βάσιμο όσο υπαρκτές είναι και οι ανάγκες και οι περιορισμοί που προβάλλει το υπουργείο.

Ο διάλογος που έχει κατακτηθεί, πάνω στα ζητήματα αυτά, και που το ΑΝΤΙ φιλοδοξεί να συμβάλει στην προώθησή του, αποτελεί ασφαλώς το μόνο σίγουρο και σωστό δρόμο. Αρκεί να γίνει κατανοητό πως τα προβλήματα που τίθενται μπορούν να επιλυθούν μόνο προοπτικά, μέσα δηλαδή από τη δυναμική ανάπτυξη και υλοποίηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας. Που στη συγκεκριμένη περίπτωση σημαίνει, πως δεν θα πρέπει άμεσα να μειωθούν οι νοσοκομειακές θέσεις στο κέντρο. Η μείωση αυτή θα μπορέσει να πραγματοποιηθεί μόνο με την ανάπτυξη των εξωτερικών ιατρείων και των αστικών κέντρων υγείας, ώστε να μπορέσει να μετακινηθεί σταδιακά ένα μέρος των γιατρών εκτός νοσοκομείου. Ενώ στο ίδιο αυτό διάστημα η βελτίωση των άλλων συν-

Εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Κατερίνα Σαιν-Μαρτέν

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

Το ιστορικό χρονικό των Λαμπράκηδων, της νεολαιίστικης οργάνωσης, που σημάδεψε μια ολόκληρη γενιά, για πρώτη φορά αποτελεί αντικείμενο συστηματικής μελέτης.

Με πλούσιο όσο και σπάνιο φωτογραφικό υλικό και δυσεύρετα ντοκουμέντα η κοινωνιολόγος-ιστορικός Κατερίνα Σαιν-Μαρτέν περιγράφει την οργανωτική δομή, την πολιτική παρέμβαση και τις πολιτιστικές δραστηριότητες της «Νεολαίας Λαμπράκη».

Άγνωστες πτυχές αλλά και αποσιωπήσεις ή και διαστρεβλώσεις γύρω απ' τα πραγματικά περιστατικά φωτίζονται μέσα από πλήθος συνεντεύξεων που η συγγραφέας πραγματοποίησε με μέλη της Νεολαίας Λαμπράκη, αλλά και μια αδημοσίευτη συνέντευξη με τον πρόεδρο της Νεολαίας τον Μίκη Θεοδωράκη, δημοσιεύεται αυτούσια.

Είκοσι χρόνια μετά τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, η ιστορία αρχίζει να φωτίζει τα «πραγματικά» της οργάνωσης που υπερέβη τα κομματικά πλαίσια και έδρασε ως ο καταλύτης για μια σειρά από πολιτικές και πολιτιστικές αλλαγές.

Τη μετάφραση και την επιμέλεια της έκδοσης είχε η Χαρά Ντάλη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

τελεστών λειτουργίας των νοσοκομείων, και η αποσυμφόρηση της κίνησής τους θα επιτρέψει τη λειτουργία τους με λιγότερους γιατρούς.

Σχετικά με τα επαρχιακά νοσοκομεία, η πιθανή πλημμελής τους στελέχωση σε μια πρώτη φάση, εύκολα μπορεί να αντιρροπιστεί με μια αύξηση του χρόνου ειδικότητας που δίνουν, γεγονός που θα προσελκύσει πολλούς γιατρούς που περιμένουν 3-5 χρόνια για ν' αρχίσουν ειδικότητα στο κέντρο. Καθώς επίσης, και με την επίσπευση της λειτουργίας των νέων πανεπιστημιακών νοσοκομείων, μια που το ακαδημαϊκό τους καθεστώς αποτελεί βασικό κίνητρο για αξιόλογους επιστήμονες.

Και όλα αυτά πρέπει να προγραμματισθούν, χωρίς να ξεχνιέται πως το διάστημα που θα μεσολαβήσει μέχρι να οριστικοποιηθούν οι οργανισμοί, να προκηρυχθούν και να συμπληρωθούν οι θέσεις (το λιγότερο ένας χρόνος), θα πρέπει να αξιοποιηθεί στο έπαρκο, όσον αφορά τη βελτίωση της κατάστασης μέσα στα νοσοκομεία, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος να καταρρεύσουν οι νέες εργασιακές σχέσεις κάτω από το βάρος των σημερινών απαράδεκτων συνθηκών που επικρατούν.

□

Το ραδιοπείραμα που αποκαλύπτει αδυναμίες

Ράδιο-Πείραμα. Είναι το πείραμα που έκαναν πριν 15 μέρες οι φοιτητές του Δημοκρατικού Αγώνα Παντείου και για το οποίο διώκονται σήμερα δικαστικά. Δεν είναι όμως μόνο αυτό. Είναι και η προσπάθεια για την οποία η ΕΦΕΕ είπε, ότι βάζει σε κίνδυνο την ενότητα του φοιτητικού κινήματος!

Παραδείγματα για το ότι η υπόθεση της ελεύθερης ραδιοφωνίας συνεχίζεται, έχουμε καθημερινά. Έχει σχεδόν γίνει συνείδηση η ανάγκη για έναν «άλλο» λόγο μέσα απ' τα ερτζιανά και όλα δείχνουν ότι «σε τρία τέρμηνα», «ο αγώνας θα δικαιωθεί».

Το κακό είναι ότι έχουμε παραδείγματα και για έναν αγώνα που είναι πολύ αμφίβολο αν θα δικαιωθεί, και αυτά είναι ο αγώνας του φοιτητικού κινήματος.

Όταν στην Πάντειο, ορισμένοι φοιτητές φτιάχνουν έναν ελεύθερο ραδιοσταθμό με πρόθεση να εκφραστούν μέσα απ' αυτόν, σημαίνει ότι «δεν καλύπτονται» απ' τις διεξόδους που υπάρχουν, ότι θέλουν ν' απλωθούν αλλά και ν' απελευθερωθούν. Όχι για να σπάσουν μια —εδώ και πολύ καιρό— πλαστή ενότητα, αλλά για να γλιτώσουν από ένα χοντροειδές καλούπι που, σε λίγο, θα τους μεταμορφώσει σε δημόσιους υπάλληλους.

Η ΕΦΕΕ αντί ν' αγκαλιάσει αυτόν τον καινούριο τρόπο έκφρασης ή έστω αντί να κάτσει να σκεφτεί πάνω σ' αυτό το καινούργιο δεδομένο ζητά είτε να τον απομονώσει είτε να τον καθυποτάξει στο καλούπι της... «πάλης» και των μεθόδων της, που τα τελευταία χρόνια συντηρούν... μ' επιτυχία ένα status quo. Τι άλλο δείχνει η στενόμυαλη αυτή αντίδραση, παρά το ότι το φοιτητικό κίνημα περνά μια κρίση ή, ότι η παραταξιακή λογική της ΕΦΕΕ έδειξε γι' άλλη μια φορά τα όριά της. Αφού το μόνο μέσον που αναγνωρίζει είναι η ασφαλής ταυτοπροσωπεία του δικού της «λόγου» και όχι η ελευθερία που φέρει εντός του το «άυλο» (γι' αυτό και κάπου ανεξέλεγκτο) μήνυμα του «λόγου» των αντι-κρατικών ερτζιανών πειραμάτων.

ΕΘΝΙΚΗ ΛΥΣΗ

«Το «Έθνος» είναι η μόνη εφημερίδα, που εκδήλωσε τις επιφυλάξεις της και αρθρογράφησε επάνω σ' αυτές, όχι γιατί έχει τίποτε εναντίον του υπουργού κ. Πεπονή, ούτε γιατί έχει ιδιαίτερη συμπάθεια στον τέως γενικό κ. Ρωμαίο».

Αυτά γράφει στο «Έθνος» (27-2-84) ο διευθυντής του Αλ. Φιλιππόπουλος στο άρθρο του *«Η ΕΡΤ αγωνιά για τη νέα της φιλοσοφία».*

Μήπως ο πολυβραβευμένος διευθυντής δεν θα είχε ο ίδιος αγωνία για τα της ΕΡΤ αν κάλυπτε διευθυντικά τις *βασικές ανάγκες του Έλληνα γι' αυτό «το δυναμικό μέσο επαφής που επηρεάζει τη ζωή του και που το χρυσοπληρώνει με δισεκατομμύρια κάθε χρόνο;».*

του Γιάννη Ιωάννου

ΕΝΤΟΣ ΕΚΤΟΣ & ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ

ΚΥΠ. Συντομογραφία της Κρατικής Υπηρεσίας Πληροφοριών. Η ΚΥΠ είδε στο φως του ήλιου το έτος 1953 αλλά —ευθύς εξαρχής— ο προορισμός της ήταν η εργασία στο σκοτάδι. Η πατρότητά της αποδίδεται στο «Συναγερμό», αλλά οι έγκυρες ακριτομύθιες αναφέρονται επίμονα στον κ. Τομ Καραμπεσίνη παρεπιδημούντα —«τω καιρώ εκείνω» στην Αθήνα— «σταθμάρχη» της CIA. Στις εργασίες της ΚΥΠ περιλαμβάνεται η διεκπεραίωση ενός πλήθους υποθέσεων μυστηρίου όπως π.χ. «η άμπελος που ψηφίζει» το 1961, «η μπουγάτσα και το τρίκυκλο» το 1963, «τα σαμποτάζ των κομμουνιστών με τη ζάχαρι» το 1963, «ο Γοργοπόταμος ξαναματώνει» το 1964, «τα μπούτια της Ελισάβετ και της Άννας με τις πένθημες κάλτσες λιγώνουν τους ανθυπολοχαγούς της Λάρισσας» το 1965, «Οι γενναίοι κουρσεύουν το Σύνταγμα και την Ομόνοια» το 1967, και άλλες πολλές.

Η ρομαντικότερη υπόθεση που διαδραματίστηκε ποτέ στην ΚΥΠ ήταν η ερωτική ψυχοσυναλλαγή των υπαλλήλων της, ταγματάρχη Γεωργίου Παπαδοπούλου και δακτυλογράφου Δέσποινας συζύγου του χωροφύλακα Γάσπαρη. Ο σφοδρός αυτός ΚΥΠαίος έρως μνημονεύεται κατ' εξαίρεσιν της θεμελιώδους αρχής μας ότι «στο βαθμό που ένα πρόβλημα είναι προσωπικό δεν μας ενδιαφέρει», διότι έφτασε να οδηγήσει —ο σφοδρός έρως— επί ημερών της δόξης του Γεωργίου, —επί των ημερών δηλαδή του Γεωργίου του Γ'— στην ολιγόωρη μεταβολή της νομοθεσίας για το διαζύγιο των ονομαζομένων αλυτρώτων...

ΚΥΠ. Η νομοθεσία που την καθιέρωσε την έταξε «απ' ευθείας» στον πρωθυπουργό. Το «πόσο εξυπηρέτησε και πόσο παραπλάνησε —η ΚΥΠ— τον εκάστοτε πρωθυπουργό της χώρας» είναι ερώτημα για τους ιστορικούς των μυστικών υπηρεσιών. Από το 1974 μέχρι το 1984 η ΚΥΠ μεταφέρθηκε στην έγνοια του υπουργού Προεδρίας και —σύμπτωση— πάνω που θα αποκτούσε τον πρώτο ΕΠΟΝιτογενή —όπως λέμε ΕΑΜογενή— υπουργό προϊστάμενό της, η Βουλή την ξαναφόρτωσε στον πρωθυπουργό, έτσι για να σκάσουν τα βορβορώδη κρανία των ταγών του έθνους που θα έχαναν την ευκαιρία ν' αγανακτήσουν και να τρέξουν στα κωδωνοστάσια.

ΚΥΠ. Η ΚΥΠ στη Βουλή. Η εκκλησία μας εορτάζει —την 1η και την 2η μέρα του Φεβρουαρίου— την «προεόρτιο της Υπαπαντής» και την «Υπαπαντή του Ιησού Χριστού» και οι αντιπρόσωποι του Έθνους συζητούν τη νομοθεσία των Εισοδίων της ΚΥΠ στην άμεση εξουσία του πρωθυπουργού. Βουλή. Μελέτη και αλιεύματα στα επίσημα πρακτικά.

Ο βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας κ. Βασίλης Παπαγιωργόπουλος —ή φτερωτός οδοντίατρος— επισημαίνει ότι:

— «(...) *Η ΚΥΠ είναι μια ευαίσθητη πολιτική υπηρεσία και ασφαλώς θέλει ανάλογη μεταχείριση (...)*».

Αναρωτήθηκα τι χρειαζόταν αυτή η κουβέντα. Ευαίσθητη υπηρεσία είναι και η αιμοδοσία στα νοσοκομεία και ο εναέριος έλεγχος στα αεροδρόμια μέχρι και η Τροχαία στα Χαυτεία.

— *Μην είσαι* —μου είπε φίλος, πολύπειρος μεταφραστής των πολιτικών διαλέκτων του Κοινοβουλίου— *αφελής. «Θέλει ανάλογη μεταχείριση» σημαίνει «πρέπει να βρίσκεται μονίμως υπό τον έλεγχο ατόμου εγγυημένης εθνικοφροσύνης». Παλαιότερα* —στην εποχή των ΕΑΜοβουλγάρων— *αυτό λεγόταν ξεκάθαρα. Τώρα διατυπώνεται όπως διάβασες».*

Ο κ. Β. Παπαγεωργόπουλος διατυπώνει —κατόπιν— δύο παρατηρήσεις: Η πρώτη εκφράζει αντίρρηση για τις νέες εξουσίες του πρωθυπουργού:

— «*(...) Εδώ εκχωρούνται όλα (...) Αντιλαμβάνεσθε κυρίες και κύριοι συνάδελφοι τι μας ζητείτε;*»

Ευτυχώς που ο κυβερνητικός βουλευτής κ. Ιωάννης Κουτσογιάννης βρίσκεται σε ετοιμότητα και έμπνευση:

— «(...) *Θέλω να τονίσω ότι ο πρωθυπουργός είναι κατά τεκμήριο το πιο έμπιστο πρόσωπο στη Χώρα».*

Η δεύτερη παρατήρηση του κ. Παπαγεωργόπουλου αφορά τη φριχτή παράληψη της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ να πραγματοποιήσει ενωρίτερα συζήτηση επί του θέματος με τους ίδιους τους εργαζόμενους συνέλληνες στην ΚΥΠ. Να τους ρωτήσει εάν συμφωνούν με τη μεταβολή. Ο κ. Παπαγεωργόπουλος έχει ενοχληθεί πολύ για την περιφρόνηση αυτή των εργαζομένων:

— «(...) *Και έρχομαι σε μια άλλη, πολύ σπουδαία και πολύ σοβαρή πτυχή του θέματος (...) Κάλεσαν κανένα από τους 1.200-1.300 υπαλλήλους της ΚΥΠ; Κάλεσαν, όπως είχαν υποχρέωση, το συλλογικό όργανο των υπαλλήλων να εκφέρει τη γνώμη του, να συμμετάσχει στον προβληματισμό (...)*»;

ΚΥΠ. Ποιος είναι —τέλος πάντων— ο νόμιμος ρόλος της ΚΥΠ; Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της ΝΔ κ. Κ. Στεφανόπουλος αναφέρεται στις δραστηριότητες του «*διεθνούς κομμουνισμού*»:

— «(...) *Πράγματι ο διεθνής κομμουνισμός κατά καιρούς έχει στραφεί κατά της ασφαλείας της Χώρας (...) Αν αρνηθείτε και πείτε ότι ουσιαστικά δεν υπάρχει ανάγκη παρακολουθήσεως (...) σας λέω ότι είσθε εκτός πραγματικότητος...*».

Η χρησιμοποίηση του όρου «*διεθνής κομμουνισμός*» είναι σοφή. Αποτρέπει τις παρεξηγήσεις και τις εμπλοκές στις σχέσεις της Ελλάδας με την άλφα ή τη βήτα συγκεκριμένη χώρα του ανατολικού στρατοπέδου. Απροσωποποιεί —ακριβέστερα αποστρατικοποιεί— τον εχθρό... Ο όρος «*διεθνής κομμουνισμός*» ήταν στα 25 χρόνια της νομικής και πολιτικής παράτασης του εμφυλίου στο καθημερινό λεξιλόγιο υπουργών, αστυνομικών, δικαστών και παντός άλλου ενδιαφερομένου. Η «*κατασκοπεία*» φερόταν —στα στρατοδικεία του νόμου 375— να διεξάγεται προς όφελος του «*διεθνούς κομμουνισμού*».

Και στην πολύκροτη δίκη Γλέζου κατασκοπεία ήταν η κατηγορία. Δεν το ξέχασε και το θύμισε στη Βουλή ο υφυπουργός κ. Ασημάκης Φωτήλας. Θύμησε και το εύρημα του συνηγόρου υπεράσπισης —σ' αυτή τη δίκη και σ' αυτό το καίριο ζήτημα— του Ηλία Ηλιού. Τον παραλληλισμό του «*διεθνούς κομμουνισμού*» με το «*αιώνιο θήλυ*». Είχε, λοιπόν, πει τότε ο Ηλίας Ηλιού στο βλοσυρό στρατοδικείο:

— *Δεν είναι δυνατόν να τεκμηριωθεί κατηγορία για κατασκοπεία, χωρίς να κατονομάζεται η χώρα που χρησιμοποιούσε τους κατασκόπους. Η «κατασκοπεία υπέρ του διεθνούς κομμουνισμού είναι σαν κατηγορία νομικά αστήρικτη, όπως αστήρικτη θα ήταν και η κατηγορία εναντίον κάποιου για μοιχεία «με το αιώνιον θήλυ».*

δακτυλιδοστομος

ΤΟ ΑΝΤΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

Έτσι κλιμακώθηκε η υποτέλεια

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ 108(;) ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ

ΠΩΣ ΚΛΙΜΑΚΩΝΕΤΑΙ η υποτέλεια; Πόσες είναι οι «συμπληρωματικές» συμφωνίες, τα παραρτήματα, τα νομοθετικά διατάγματα, οι τεχνικοί διακανονισμοί, οι ανταλλαγές διακοινώσεων, κ.ά., που απορρέουν από τη βασική συμφωνία της 12ης Οκτωβρίου 1953, με την οποία *νομιμοποιήθηκε* η αμερικανική στρατιωτική παρουσία στην Ελλάδα;

Το «ΑΝΤΙ» φέρνει, σήμερα, στο φως, τον κατάλογο των 108 συμφωνιών (ή 110 ή... —κανείς δεν ξέρει, ακριβώς, πόσες είναι), οι οποίες, αυτή τη στιγμή, επανεξετάζονται από τη Μικτή Επιτροπή, με στόχο την κατάργηση ή αναθεώρησή τους.

Η ΣΥΣΤΑΣΗ της Μικτής Επιτροπής, προβλέπεται, όπως είναι γνωστό, από την πρόσφατη συμφωνία για τις βάσεις, που φέρει τις υπογραφές του υφυπουργού Εξωτερικών, κ. Ι. Καψή και του συμβούλου της εδώ αμερικανικής πρεσβείας, κ. Αλ. Μπερλίντ. Η συμφωνία αυτή, χαρακτηρίσθηκε, από τον κ. Ι. Καψή, σαν *«μοναδική»*. Διότι η διαπραγμάτευσή της —έτσι είπε— έγινε «επί ίσοις όροις»... Διότι αντικείμενό της ήταν *η απομάκρυνση* —και όχι η παραμονή— των αμερικανικών βάσεων... Διότι το 1988, θα είναι στην εξουσία και πάλι μια κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, η οποία θα φροντίσει ώστε, στις 31 Μαΐου 1990, να μην υπάρχει, στο ελληνικό έδαφος, ούτε ένα αμερικάνικο σιδερικό, ούτε ένας Αμερικανός στρατιώτης...

ΚΑΙ ΑΥΤΑ μεν, σε ό,τι αφορά την κύρια συμφωνία Καψή Μπερλίντ. Τι γίνεται, όμως, με τις 108 συμφωνίες; Από την παράθεση και μόνο του καταλόγου τους, ο προσεκτικός αναγνώστης δεν θα δυσκολευθεί να καταγράψει ολόκληρη την έκταση —και βάθος— της εξάρτησής μας από την υπερδύναμη που λέγεται Αμερική, να σταθεί μπρος σ' ένα πραγματικά ανατριχιαστικό, πλέγμα δικών μας δεσμεύσεων και υποχρεώσεων, που καταρρακώνουν κάθε έννοια εθνικής ανεξαρτησίας.

Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ παίρνει διάφορες μορφές: Αρχίζει από τη συμφωνία του Οκτωβρίου 1953, για να περάσει στην *«οικονομική συνεργασία»* των δυο χωρών ή στο δικαίωμα των πεζοναυτών του Έκτου στόλου να *«ασκούνται»* επί ελληνικού εδάφους ή στο δικαίωμα να εγκαθιστούν, στο βασιλικό κτήμα του Τατοΐου (με την πλήρη, φυσικά, συναίνεση των Γλύξμπουργκ...) *«σύστημα τηλεπικοινωνιών»*.

ΑΠΟ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ αυτό και πέρα, η εξάρτηση πάει κρεσέντο: Οι διάφορες επιμέρους συμφωνίες —άλλες επίσημες, άλλες άτυπες, άλλες δημοσιευμένες στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, άλλες όχι —επιτρέπουν στους Αμερικανούς να *«απαλλοτριώνουν»* ελληνικούς χώρους, να εγκαθιστούν ραδιοφωνικούς ή τηλεοπτικούς σταθμούς (στη Θεσσαλονίκη, στη Ρόδο, στη Λήμνο, στην Κέρκυρα, στο Ηράκλειο...), να εγκαθιστούν —πέραν από το Τατόι— και άλλους τηλεπικοινωνιακούς σταθμούς (στην Πάρνηθα, στα Μέγαρα, στο Χορτιάτη, στο Σίδερο Κρήτης, στην Εγκλουβή της Λευκάδας...), να χρησιμοποιούν όλα σχεδόν τα ελληνικά αεροδρόμια και —ακόμα— να *«χαρτογραφούν»* οποιοδήποτε τμήμα της ελληνικής γης, να οικειοποιούνται οποιαδήποτε ελληνική εφεύρεση (όλα τα πρόβλεψαν οι καλοί μας σύμμαχοι...) αλλά και να *«προσκαλούν»* —μια και η Ελλάδα είναι το *«σπίτι»* τους— οποιοδήποτε εταίρο του ΝΑΤΟ να κάνει χρήση των αμερικανικών εδώ *«διευκολύνσεων»*...

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ από τις συμφωνίες αυτές, εξακολουθούν να θεωρούνται *«απόρρητες»*. Κάποιες άλλες κρίνονται, τώρα, *«άνευ αντικειμένου»*, με την έννοια ότι υπερκαλύπτονται από την πρόσφατη συμφωνία για τις βάσεις. Ενώ κάποιες τρίτες άλλες, επιμένουν να χρησιμοποιούν —αντί για τον πραγματικό τους τίτλο— ψευδώνυμα! Η συμφωνία αρ. 38 λ.χ., έχει σαν περιεχόμενο τη *«δημιουργία Κέντρου Αναψυχής»*, για τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις, στη Μαγούλα Αττικής. Περιέργως, όμως, η συμφωνία αυτή κρατείται μυστική (τα σχετικά έγγραφά της χαρακτηρίζονται *«εμπιστευτικά»* —CONFIDENTIAL), πράγμα που ενισχύει τη διάχυτη υποψία ότι σ' αυτό το διαβόητο *«κέντρο αναψυχής»* δεν διατίθενται... αναψυκτικά, αλλά πυρηνικές κεφαλές!

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, δεν είναι δυνατόν να μη συσχετίσει κανείς τη συμφωνία αρ. 26 λ.χ., περί *«υπερπτήσεων του ελληνικού εδάφους και προσγειώσεων στα ελληνικά αεροδρόμια αμερικανικών στρατιωτικών αεροπλάνων»*, με την άρνηση των Αμερικανών να υποβάλουν, ακόμα και σήμερα, στις ελληνικές αρχές, τα σχέδια πτήσεων των στρατιωτικών αεροσκαφών τους, όπως δεν μπορεί να μη χαρακτηρίσει σαν πραγματικό μνημείο υποτέλειας, τη διάταξη που περιλαμβάνεται στη συμφωνία αρ. 9 περί ετεροδικίας, σύμφωνα με την οποία *«το απόρρητο παράρτημα υπερισχύει της κύριας συμφωνίας, στην περίπτωση που υπάρχει διαφωνία στην ερμηνεία της»*.

ΘΑ ΕΠΙΣΗΜΑΝΘΕΙ, ασφαλώς, ότι οι συμφωνίες αυτές υπογράφηκαν επί κυβερνήσεων Δεξιάς ή χούντας (μόνο 18 από αυτές, υπογράφηκαν επί κυβερνήσεων Κέντρου) και ότι η σημερινή κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να φέρει οποιαδήποτε ευθύνη για τη σύναψή τους.

ΑΛΛΑ, ΑΚΡΙΒΩΣ, γι' αυτό, η σημερινή κυβέρνηση έχει χρέος να δώσει στη δημοσιότητα τόσο τον ακριβή αριθμό των συμφωνιών αυτών (εφόσον τον γνωρίζει!), όσο και τα πλήρη κείμενά τους. Και, παράλληλα, να διευκρινίσει πώς σκέπτεται να αντιμετωπίσει —στα πλαίσια της Μικτής Επιτροπής— τις διάφορες *«πολυμερείς συμφωνίες»*, εφόσον η πρόσφατη συμφωνία για τις βάσεις είναι —κατά τις διαβεβαιώσεις του κ. Καψή, συμφωνία ελληνοαμερικανική, άσχετη με τις δεσμεύσεις μας απέναντι στο ΝΑΤΟ! Εκτός πλέον, αν η πρόσφατη συμφωνία για τις βάσεις, υπερκαλύπτει και τις 108 συμφωνίες, οπότε η σύσταση Μικτής Επιτροπής και όλα τα συναφή εξαγγελόμενα, περιττεύουν.

●

Στις σελίδες αυτές δημοσιεύουμε ακόμα μερικά σχόλια του διπλωματικού μας συνεργάτη, **Αλ. Ξύδη** που του θέσαμε υπόψη τον κατάλογο των συμφωνιών μεταξύ των ελληνικών κυβερνήσεων και των ΗΠΑ. Οι παρατηρήσεις του είναι χρήσιμες και αποκαλυπτικές για τις διπλωματικές μεθοδεύσεις που προηγήθηκαν ή πρόκειται να ακολουθήσουν.

Ο κατάλογος των «108» Συμφωνιών

ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ	ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗ
ΒΑΣΕΙΣ - ΕΤΕΡΟΔΙΚΙΑ - ΑΤΕΛΕΙΕΣ		
1 Περί παροχής οικονομικής, υλικής και τεχνικής βοήθειας στην Ελλάδα από τις 20.6.1947 (AMAG, Ν.Δ. 763). Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 217/1948.	Δ. Μάξιμου	Αδιαβάθμητη
2 Περί προνομιών και απαλλαγών της αμερικανικής αποστολής στην Ελλάδα από τις 7.5.1948 (Ν.Δ. 694 ΦΕΚ). Συνδέεται με την προηγούμενη συμφωνία από τις 20.6.1947.	Θ. Σοφούλη	Αδιαβάθμητη
3 Περί οικονομικής συνεργασίας από τις 2.7.1948. Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 275/1948 και 173/1948.	Θ. Σοφούλη	Αδιαβάθμητη
4 Συμφωνία για ασκήσεις μονάδων πεζοναυτών του στόλου της Μεσογείου. Πραγματοποιήθηκε με ανταλλαγή διακοινώσεων (ελληνική στις 21.2.1949 και αμερικανική στις 11.2.1949). Άρχισε να ισχύει από τις 21.2.1949.	Θ. Σοφούλη	Δεν πρέπει να είναι απόρρητη
5 Περί αμοιβαίας ασφαλείας μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδος και περί χρησιμοποιήσεως πολεμικού υλικού. Ανταλλαγή διακοινώσεων εκ μέρους της αμερικανικής πρεσβείας (21.12.1951) και του υπουργείου Εξωτερικών (7.1.1952). Συνδέεται με τις συμφωνίες από 20.6.1947 (αρ. 1) και 2.7.1948 (αρ. 3) και τον σχετικό νόμο του 1951 του αμερικανικού κογκρέσου περί αμοιβαίας ασφαλείας.	Ν. Πλαστήρα	Δεν έχει χαρακτηριστεί
6 Συμφωνία περί αμερικανικών τηλεπικοινωνιακών εγκαταστάσεων μέσα στο βασιλικό κτήμα Τατοΐου. Υπογράφτηκε στις 5 Μαρτίου 1952 και από τότε ανανεώνεται κάθε πέντε χρόνια.	Ν. Πλαστήρα	**Απόρρητη**
7 Επιστολή του υπουργού Εξωτερικών Σοφοκλή Βενιζέλου με ημερομηνία 18.6.1952 προς τον πρέσβη των ΗΠΑ, σχετικά με συμφωνία που επιτρέπει τη χρήση ελληνικών αεροδρομίων και ευκολιών από υπηρεσίες της Αμερικανικής Πολεμικής Αεροπορίας.	Ν. Πλαστήρα	Δεν έχει χαρακτηριστεί
8 Συμφωνία περί των προνομίων, ασυλίων και απαλλαγών που θα παρέχονται από την ελληνική κυβέρνηση για την εκτέλεση του κοινού αμυντικού προγράμματος, καθώς και κάθε άλλου προγράμματος εξωτερικής βοηθείας των Ηνωμένων Πολιτειών. Ανταλλαγή ρηματικών διακοινώσεων στις 4 Φεβρουαρίου 1953. Κυρώθηκε με το Ν.Δ. 2672/1953.	Α. Παπάγου	Αδιαβάθμητη
9 Συμφωνία περί στρατιωτικών ευκολιών. Υπογράφηκε στις 12 Οκτωβρίου 1953. Περιλαμβάνει και τις γενικές αρχές (υπογράφτηκαν στις 8 Οκτωβρίου 1954), που εφαρμόζονται σύμφωνα με την εκτέλεση του άρθρου XIII της ανωτέρω συμφωνίας. Κυρώθηκε με πράξη του υπουργικού συμβουλίου 1036/1953 και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 292/12.10.1953. Η πράξη αυτή κυρώθηκε με Ν.Δ. 2733/1953 και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 325/12.11.1953 (σύμβαση ΝΑΤΟ 1931-Ν 2799/1954). Η συμφωνία αυτή έχει δύο μυστικά πρωτόκολλα-παραρτήματα: Στο 1ο παράρτημα διαλαμβάνονται λεπτομέρειες σε θέματα ετεροδικίας και αναφέρεται ότι το απόρρητο παράρτημα υπερισχύει της κυρίας συμφωνίας στην περίπτωση που υπάρχει διαφωνία στην ερμηνεία του κειμένου της. Στο 2ο παράρτημα περιγράφονται και αναφέρονται οι γεωγραφικές τοποθεσίες των εγκαταστάσεων.	Α. Παπάγου	Αδιαβάθμητη με δύο **απόρρητα** παραρτήματα
10 Περί τρόπου κηρύξεως αναγκαστικής απαλλοτριώσεως χώρων για την εκτέλεση κατασκευών κοινής υποδομής και διαφόρων έργων. Ισχύει από τις 11.6.1954. Δημοσιεύεται στο ΦΕΚ 122/17.6.1954.	Α. Παπάγου	Αδιαβάθμητη
11 Επιστολή υπουργού Οικονομικών προς την αμερικανική πρεσβεία, περί χρήσεως αμερικανικού νομίσματος στις αμερικανικές βάσεις (9.10.1954).	Α. Παπάγου	**Εμπιστευτική**
12 Απόφαση του υπουργού Οικονομικών (19.8.1955) περί απαλλαγής από δασμούς και φόρους εισαγωγής μηχανολογικού εξοπλισμού και καυσίμων.	Α. Παπάγου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
13 Συμφωνία περί εισαγωγής ειδών από το αμερικανικό προσωπικό (σε εκτέλεση της συμφωνίας 12.10.1953). Ανταλλαγή διακοινώσεων στις 27 Ιουνίου 1955.	Α. Παπάγου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
14 Συμφωνία περί του τρόπου τελωνιακού ελέγχου του προσωπικού, ειδών ατομικής χρήσεως και υπηρεσιακών εφοδίων και υλικού εξερχομένων από την αμερικανική ζώνη του αερολιμένος Ελληνικού προς το εσωτερικό της χώρας μας. Υπογράφτηκε στις 16 Ιουνίου 1956.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
15 Συμφωνία περί του νομικού καθεστώτος των «εν Ελλάδι Ενόπλων Δυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών». Υπογράφτηκε στις 7 Σεπτεμβρίου 1956. Επικυρώθηκε με το Νομοθετικό διάταγμα 3715/18.6.1957 και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως.	Κ. Καραμανλή	Αδιαβάθμητη
16 Συμφωνία περί παραχωρήσεως εκτάσεως πλησίον αεροδρομίου Ελληνικού. Ανταλλαγή επιστολών της αμερικανικής πρεσβείας (αριθ. 74 από τις 4 Σεπτεμβρίου 1956) και του υπουργείου Εξωτερικών (αριθ. 2632 από τις 3 Οκτωβρίου 1956). Διακοίνωση πρεσβείας ΗΠΑ στις 13.7.1956.	Κ. Καραμανλή	**Εμπιστευτική**

Ραδιοφωνία και Τηλεόραση

17 Εγκατάσταση ραδιοφωνικού σταθμού Ενόπλων Αμερικανικών Δυνάμεων μεσαίων κυμάτων στην 7206 μονάδα υποστηρίξεως αεροδρομίου Ελληνικού (369/18.6.1957 - διακοίνωση αμερικανικής πρεσβείας και αντίστοιχα απαντήσεις 61334/31.12.1957 και 54331/1.11.1958 του υπουργείου Εξωτερικών).	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
18 Εγκατάσταση αμερικάνικου τηλεοπτικού σταθμού στο Ηράκλειο. Ανταλλαγή διακοινώσεων (αμερικανική 13 από τις 10.10.1957 και ελληνική από τις 4.6.1969 GHO43-13/14.10.1968, αμερικανική 52/18.3.1969, ελληνική 41575/14.10.1968).	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
19 Συμφωνία για τη χρησιμοποίηση από αμερικανική μονάδα του αεροδρομίου της 110 Πτέρυγας Μάχης στη Λάρισα. Υπογράφτηκε στις 28 Ιανουαρίου 1958.	Κ. Καραμανλή	**ΝΑΤΟ-απόρρητη**
20 Συμφωνία για το Ναυτικό Αεροδρόμιο της Σούδας. Υπογράφτηκε στις 13 Ιουλίου 1959.	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
21 Συμφωνία για την πρόσληψη προσωπικού από την Ε.Β.Α. με σκοπό τη χρησιμοποίησή του από τις Ένοπλες Δυνάμεις των ΗΠΑ στην Ελλάδα. Υπογράφτηκε στις 22 Ιουλίου 1960 και τροποποιήθηκε στις 16 Οκτωβρίου 1965 και στις 5 Μαΐου 1969.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
22 Συμφωνία μεταξύ των Αεροπορικών Δυνάμεων των ΗΠΑ στην Ευρώπη και της Ε.Β.Α. για την τροφοδοσία καυσίμων σε αεροσκάφη. Υπογράφτηκε στις 16 Φεβρουαρίου 1962.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί

Οι τηλεπικοινωνίες

23 Συμφωνία περί παραχωρήσεως χώρου για την εγκατάσταση σταθμών τηλεπικοινωνιών αμερικανικού Ναυτικού στις περιοχές Μαραθώνος, Νέας Μάκρης και Πάρνηθος. Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (αριθ. 102 στις 12 Νοεμβρίου 1962) και του υπουργείου Εξωτερικών (αριθ. GH 429-29 στις 2 Νοεμβρίου 1962).	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
24 Συμφωνία για την παραχώρηση διευκολύνσεων στις εγκαταστάσεις επικοινωνιών του Ναυτικού των ΗΠΑ στις περιοχές Νέας Μάκρης και Κάτω Σουλίου. Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (αριθ. 56 στις 29 Αυγούστου 1963) και του υπουργείου Εξωτερικών (αριθ. GH 4021-62 στις 18 Σεπτεμβρίου 1963).	Π. Πιπινέλη	**Απόρρητη**
25 Συμφωνία για τη χρησιμοποίηση από τις αμερικανικές δυνάμεις των ΗΠΑ ορισμένων τοποθεσιών για την εγκατάσταση 4 σταθμών: α) μεταφορικού συστήματος τηλεπικοινωνιών στις κορυφές Πάρνηθος και Πατέρα (Μέγαρα), Χορτιάτη, Σίδερο (Κρήτη) και στο χωριό Εγκλουβή (Λευκάδα). Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (αριθ. 9 στις 22 Ιανουαρίου 1964) και του υπουργείου Εξωτερικών (αριθ. GH 4020-23 στις 22 Ιανουαρίου 1964).	Παρασκευόπουλου	**Απόρρητη**
26 Συμφωνία για την τεχνική ρύθμιση των υπερπτήσεων του ελληνικού εδάφους και των προσγειώσεων στα ελληνικά αεροδρόμια από αμερικανικά στρατιωτικά αεροπλάνα (3 Οκτωβρίου 1966). Η συμφωνία αυτή στηρίζει την άρνηση των αμερικανών να υποβάλλουν σχέδια των πτήσεών τους στις ελληνικές αρχές.	Στεφανόπουλου	**Απόρρητη**
27 Έγγραφο του υπουργείου Οικονομικών (4 Ιουλίου 1968) προς την υπηρεσία Τελωνειακών Ερευνών «περί εισαγωγής και πωλήσεως προσωπικών ειδών και οχημάτων από τα μέλη των αμερικανικών εν Ελλάδι Ενόπλων Δυνάμεων».	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν πρέπει να είναι απόρρητη
28 Συμφωνία για την παροχή αμοιβαίας βοήθειας σε περιπτώσεις συντριβής αεροσκαφών μέσα σε περιοχές του αεροδρομίου. Υπογράφτηκε στις 17 Νοεμβρίου 1970.	Χούντα Παπαδόπουλου	Αδιαβάθμητη
29 Συμφωνία μεταξύ του αμερικανικού υπουργείου Αεροπορίας και του ελληνικού αρχηγείου Αεροπορίας για την παροχή αμοιβαίας βοήθειας σε περιπτώσεις πυρκαγιάς (1.11.1970).	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν πρέπει να είναι διαβαθμισμένη
30 Συμφωνία για τη χρησιμοποίηση των ελληνικών στρατιωτικών και πολιτικών αεροδρομίων από αεροσκάφη του 6ου αμερικανικού στόλου, σε περιπτώσεις που βρίσκονται σε κίνδυνο. Υπογράφτηκε στις 9 Νοεμβρίου 1971.	Χούντα Παπαδόπουλου	**Εμπιστευτική**
31 Συμφωνία για αμοιβαία βοήθεια και προστασία σε περίπτωση πυρκαγιάς. Υπογράφτηκε την Πρωτοχρονιά του 1972. Μπονάμας που διευκρίνιζε τα σχετικά με τη συμφωνία αρ. 29.	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
32 Πρακτικό συμφωνίας για την αναθεώρηση και εδραίωση των εν ισχύι διαδικασιών ελέγχου προς την 7206 αμερικανική μονάδα υποστηρίξεως του Ελληνικού. Προβλέπει επίσης την περίπτωση χρησιμοποιήσεως από τρίτες χώρες του ΝΑΤΟ των διευκολύνσεων της αμερικανικής μονάδας του Ελληνικού. Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (28 Αυγούστου 1972) και του υπουργείου Εξωτερικών (30 Αυγούστου 1972).	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
33 Συμφωνία που ρυθμίζει το νομικό καθεστώς του προσωπικού του Αμερικανικού Ναυτικού και των	Χούντα	Δεν έχει

υπ' αυτού εξαρτωμένων προσώπων (συγγενείς και φίλοι...), που πρόκειται να εγκατασταθούν στην Ελλάδα «υπό την έννοιαν του οικείου ελλιμενισμού». Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (αριθ. 310 στις 29 Σεπτεμβρίου 1972) και του υπουργείου Εξωτερικών (αριθ. 4441.4/1 31 στις 18 Αυγούστου 1972-αριθ. 4441.4/2 5 την 1η Σεπτεμβρίου 1972).	Παπαδόπουλου	χαρακτηριστεί
34 Τεχνική συμφωνία ανταλλαγής πληροφοριών επιμελητείας. Ανταλλαγή διακοινώσεων: αμερικανική (7.11.1972), ελληνική (22.12.1972).	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
35 Συμφωνία για την παροχή διευκολύνσεων «οικείου ελλιμενισμού». Υπογράφτηκε στις 8 Ιανουαρίου 1973.	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
36 Συμφωνία περί καταθέσεων, σε δραχμές, ποσοστού 10% «επί αξίας δωρεάν χορηγουμένης αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας ως και του πλεονάζοντος στρατιωτικού υλικού». Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (11.1.1973) και του υπουργείου Εξωτερικών (12.1.1973).	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
37 Ανταλλαγή διακοινώσεων (με ημερομηνίες 11 και 12 Ιανουαρίου 1973) για στρατιωτική βοήθεια, σύμφωνα με το νόμο του 1971 «περί Εξωτερικής Βοήθειας».	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
38 Συμφωνία για τη δημιουργία Κέντρου Αναψυχής στη Μαγούλα Αττικής. Ανταλλαγή επιστολών (13 Μαΐου 1974). Αφού όλα έχουν ρυθμιστεί, πρέπει να λυθεί, βεβαίως, και το πρόβλημα της αναψυχής. Το υψηλό ηθικό είναι συστατικό ενός αξιόμαχου στρατεύματος κατοχής. Η συμφωνία κρίθηκε ότι έπρεπε να κρατηθεί μυστική και τα σχετικά έγγραφα έχουν χαρακτηριστεί «εμπιστευτικά». Αλλά φαίνεται ότι τελικά τα πράγματα είναι πιο σοβαρά. Κάτω από τον ανώνυμο τίτλο «Κέντρο Αναψυχής», φαίνεται ότι καλύπτονταν η κατασκευή έργων για την αποθήκευση πυρηνικών όπλων. Και γι' αυτό οι σχετικές επιστολές χαρακτηρίστηκαν εμπιστευτικές...	Χούντα Ιωαννίδη Πρωθυπουργός Ανδρουτσόπουλος	**Εμπιστευτική**

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΕΦΟΔΙΑ-ΟΠΛΙΣΜΟΣ-ΥΛΙΚΟ

39 Συμφωνία μεταβιβάσεως σκαφών Πολεμικού Ναυτικού και εξοπλισμού, από τις ΗΠΑ στην ελληνική κυβέρνηση. Πραγματοποιήθηκε με ανταλλαγή διακοινώσεων (αμερικανική, 1.12.1947 και ελληνική, 3.12.1947). Άρχισε να ισχύει στις 3.12.1947.	Θ. Σοφούλη	Δεν πρέπει να είναι απόρρητη
40 Περί της διαθέσεως πλεονάζοντος αμερικανικού υλικού. Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (21.12.1951) και υπουργείου Εξωτερικών (7.1.1952). Δημοσιεύεται στο ΦΕΚ 206/1953. Συνδέεται με τη συμφωνία αρ. 5.	Ν. Πλαστήρα	Αδιαβάθμητη
41 Περί της διαθέσεως του αεροπορικού εξοπλισμού και του τρόπου χρησιμοποιήσεώς του (23.6.1952). Δημοσιεύεται στο ΦΕΚ 312/9.11.1953.	Ν. Πλαστήρα	Αδιαβάθμητη
42 Περί εφαρμογής προγράμματος παραγγελιών «*OFF-SHORE*», δηλαδή στρατιωτικού υλικού, που παράγεται από ελληνικές βιομηχανίες. Ανταλλαγή διακοινώσεων της αμερικανικής πρεσβείας (183/14.11.1952) και του υπουργείου Εξωτερικών (1614/14.11.1952 και 219/24.12.1952).	Κιουσόπουλου Α. Παπάγου	Δεν πρέπει να είναι απόρρητη
43 Συμφωνία «OFF-SHORE» (ίδιου τύπου με την προηγούμενη συμφωνία) για πρόγραμμα προμηθείας. Πραγματοποιήθηκε με ανταλλαγή διακοινώσεων (30.7.1954). Άρχισε να ισχύει την ίδια μέρα.	Α. Παπάγου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
44 Συμφωνία «OFF-SHORE» για πρόγραμμα προμηθείας. Πραγματοποιήθηκε με την ανταλλαγή διακοινώσεων (αμερικανική στις 14.10.1954 και ελληνική στις 12.11.1954).	Α. Παπάγου	Πρέπει να είναι αδιαβάθμητη
45 Συμφωνία οικονομικού διακανονισμού για την προμήθεια ορισμένων εφοδίων και υπηρεσιών σε πλοία του Πολεμικού Ναυτικού. Πραγματοποιήθηκε με ανταλλαγή διακοινώσεων (αμερικανική, 18.1.1957 και ελληνική, 19.1.1957). Άρχισε να ισχύει από τις 19.4.1957.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
46 Συμφωνία δανεισμού σκαφών. Πραγματοποιήθηκε με ανταλλαγή διακοινώσεων (ελληνική, 26.7.1957 και αμερικανική, 5.8.1957).	Κ. Καραμανλή	Πρέπει να είναι αδιαβάθμητη
47 Συμφωνία δανεισμού σκαφών. Πραγματοποιήθηκε με ανταλλαγή διακοινώσεων (αμερικανική, 15.12.1958 και ελληνική 15.1.1959). Άρχισε να ισχύει από τις 15.1.1959.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
48 Συμπληρωματική συμφωνία που πραγματοποιήθηκε με ανταλλαγή διακοινώσεων από 20 Αυγούστου 1959. Άρχισε να ισχύει την ίδια μέρα.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
49 Περί αποκτήσεως «COMMON USE ITEMS» για τις ανάγκες των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Άρχισε να ισχύει από τις 12.7.1964.	Γ. Παπανδρέου	**Εμπιστευτική**
50 Συμφωνία μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ για την αγορά αμυντικού υλικού και υπηρεσιών επί πιστώσει (25.6.1969).	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί

51 Συμφωνία ενοικιάσεως πλοίου από τις 25.1.1971 (υπογραφή κ. Βιτσαξή).	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
52 Συμφωνία ενοικιάσεως πλοίου από τις 5.3.1971.	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
53 Συμφωνία ενοικιάσεως 4 ναρκαλλιευτικών από τις 20.5.1971.	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
54 Συμφωνία επεκτάσεως του χρόνου δανεισμού πλοίου μέσω ανταλλαγής διακοινώσεων (αμερικανική, 27.5.1971 και ελληνική, 5.7.1971). Άρχισε να ισχύει από τις 5.7.1971.	Χούντα Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
55 Συμφωνία για την επέκταση του χρόνου δανεισμού σκαφών. Ανταλλαγή διακοινώσεων (ελληνική στις 21.7.1961 και αμερικανική στις 9.11.1961). Άρχισε να ισχύει από τις 9.11.1961.	Κ. Καραμανλή Κ. Δόβα	Δεν έχει χαρακτηριστεί
56 Συμφωνία για την παράταση δανεισμού σκαφών. Ανταλλαγή διακοινώσεων και υπογραφή της στην Αθήνα στις 16 και 23 Μαρτίου 1965.	Γ. Παπανδρέου	Θα πρέπει να είναι αδιαβάθμητη
57 Συμφωνία για την παράταση δανεισμού σκαφών. Ανταλλαγή διακοινώσεων και υπογραφή της στην Αθήνα στις 28.1.1970 και 4.2.1970.	Χούντα Παπαδόπουλου	Θα πρέπει να είναι αδιαβάθμητη
58 Περί αγοράς 36 αεροσκαφών F-4E (Φάντομς), από τις 29.3.1972.	Χούντα Παπαδόπουλου	*
59 Παραχώρηση συστήματος προσεγγίσεως αεροσκαφών τα οποία ελέγχονται από το έδαφος (AN/CFN-4A-SERIAL No 1036) μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδος. Υπογράφεται στις 15 Μαΐου 1972.	Χούντα Παπαδόπουλου	δεν έχει χαρακτηριστεί
60 Συμφωνία η οποία ισχύει από τις 14.6.1974 για την προμήθεια 60 μαχητικών αεροσκαφών Α-7 και 40 εκπαιδευτικών, Τ-2.	Χούντα Ιωαννίδη Πρωθυπουργός Ανδρουτσόπουλος	**Εμπιστευτική**
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΠΛΙΣΜΟΥ-ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ		
61 Περί αυξήσεως της ικανότητος παραγωγής, συντηρήσεως και επισκευής πυρομαχικών (27.5.1955). Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 249/13.10.1956.	Α. Παπάγου	Αδιαβάθμητη
62 Περί διευκολύνσεως της ανταλλαγής δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας και τεχνικών πληροφοριών για αμυντικούς σκοπούς (16.6.1955). Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 16/1.2.1964.	Α. Παπάγου	Αδιαβάθμητη
63 Συμφωνία η οποία αναφέρεται στο πρόγραμμα της παραγωγής όπλων. Ανταλλαγές επιστολών στις 15 Φεβρουαρίου 1960.	Κ. Καραμανλή	**Εμπιστευτική**
64 Περί αμοιβαίας καταχωρήσεως αιτήσεων διαβαθμισμένων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (26.4.1960). Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 16/1.2.1964.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
65 Βασική συμφωνία περί προγράμματος αμοιβαίας αναπτύξεως όπλων. Ανταλλαγή επιστολών την 10ην Νοεμβρίου 1960.	Κ. Καραμανλή	**Εμπιστευτική**
66 Συμφωνία η οποία αναφέρεται στο σχέδιο αναπτύξεως ατρατιωτικής τεχνολογίας. Υπογράφεται στις 12 Μαΐου 1961.	Κ. Καραμανλή	**Εμπιστευτική**
67 Συμφωνία η οποία πραγματοποιήθηκε στις 16 Μαΐου 1961, στην οποία περιλαμβάνεται και παράρτημα όπου και περιέχονται λεπτομερείς διακανονισμοί για ένα από τα σχέδια του προγράμματος Αμοιβαίας Αναπτύξεως Όπλων.	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
68 Περί τελειοποιήσεως όπλων και ανταλλαγών ουσιωδών στοιχείων (28.8.1964).	Γ. Παπανδρέου	**Εμπιστευτική**
69 Εμπιστευτικό MEMORANDUM OF UNTERSTANDING, το οποίο υπογράφτηκε στις 19.7.1967 και το οποίο σχετίζεται με το πρόγραμμα κατασκευής περιπολικών πλοίων ASW, στην Ελλάδα.	Χούντα Παπαδόπουλου Πρωθυπουργός Κ. Κόλλιας	**Εμπιστευτική**
ΑΤΟΜΙΚΑ ΟΠΛΑ		
70 Συμφωνία συνεργασίας για τη χρησιμοποίηση της ατομικής ενεργείας για αμοιβαίους αμυντικούς σκοπούς. Υπογράφεται στις 6 Μαΐου 1959.	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
71 Συμφωνία για την εγκατάσταση αποθεμάτων ατομικών όπλων στην Ελλάδα. Ανταλλαγή επιστολών στις 30 Δεκεμβρίου 1959.	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
72 Διευθετήσεις μεταξύ των εντεταλμένων στρατιωτικών αντιπροσώπων αφενός των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ με έδρα την Ευρώπη και αφετέρου των αρχηγών ΓΕΣ και ΓΕΑ, ως προς την υποστήριξη των ελληνικών μονάδων ατομικών εκτοξεύσεων με ατομικές κεφαλές. Υπογράφεται στις 17 Ιουνίου 1960.	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
73 Πολυμερής συμφωνία για συνεργασία στο ατομικό πεδίο (18 Ιουνίου 1964).	Γ. Παπανδρέου	Δεν έχει χαρακτηριστεί

* **Δεν υπάρχει απόρρητη συμφωνία, αλλά μόνο σχετικό σήμα στρατηγού Αγγελή προς ΑΚΕΔ Ουάσ. από τις 12.4.72**

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ

74 Σύμφωνο ανταλλαγών μεταξύ Γενικού Επιτελείου Ε.Β.Α. και Κέντρου Αεροναυτικών Χαρτών και Πληροφοριών της Αεροπορίας των ΗΠΑ. Υπογράφεται στις 15 Ιανουαρίου 1958.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
75 Συμφωνία μεταξύ Ελληνικής Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού και Αμερικανικής Χαρτογραφικής Υπηρεσίας. Υπογράφεται από αμερικανικής πλευράς στις 31.5.1962 και από ελληνικής στις 30.11.1962.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
76 Συμφωνία ανταλλαγής χαρτών (χωρίς χρονολογική ένδειξη).	———	Δεν έχει χαρακτηριστεί

ΝΑΤΟ'Ι'ΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΕΙΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ

77 Πολυμερής συμφωνία για την αμοιβαία διαφύλαξη της μυστικότητας των εφευρέσεων των σχετικών με την άμυνα, για τις οποίες έχουν υποβληθεί αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας (21.9.1960). Άρχισε να ισχύει από τις 12.1.1961.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
78 Συμφωνία για τον έλεγχο, λειτουργία και συντήρηση των αποθηκών υγρών καυσίμων οι οποίες βρίσκονται στην Ελλάδα και είναι κοινής υποδομής του ΝΑΤΟ. Υπογράφεται στις 3 Ιανουαρίου 1961.	Κ. Καραμανλή	**ΝΑΤΟ-εμπιστευτικό**
79 Συμφωνία για τον έλεγχο, λειτουργία και συντήρηση των αποθηκών πυρομαχικών οι οποίες βρίσκονται στην Ελλάδα και είναι κοινής υποδομής του ΝΑΤΟ. Υπογράφεται στις 3 Ιανουαρίου 1961.	Κ. Καραμανλή	**ΝΑΤΟ-εμπιστευτικό**
80 Πολυμερής συμφωνία (NAMFI-Σούδας) της 11ης Ιουνίου 1964.	Γ. Παπανδρέου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
81 Πρώτη αναθεώρηση των διαδικασιών εφαρμογής της συμφωνίας του ΝΑΤΟ για αμοιβαία διαφύλαξη της μυστικότητας των εφευρέσεων των σχετικών με την άμυνα, για τις οποίες έχουν υποβληθεί αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Υπογράφεται στις 28.2.1967 και εγκρίνεται από το συμβούλιο του ΝΑΤΟ στις 15.3.1967.	Παρασκευόπουλος	**Θα πρέπει να έχει απόρρητο χαρακτήρα**
82 Μνημόνιο για την παροχή διοικητικής μέριμνας σε αμερικανικές αεροπορικές μονάδες των μεταφερομένων δυνάμεων της Συμμαχικής Διοίκησης της Ευρώπης (ACE) στην περιοχή J-2 (5.2.1969).	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	**Απόρρητη**
83 Τεχνική διευθέτηση για τη χρησιμοποίηση του πεδίου βολής Κρήτης (NAMFI) από τον 6ο Αμερικανικό Στόλο. Υπογράφεται στις 10 Αυγούστου 1970 από την Ελλάδα και στις 30 Σεπτεμβρίου από τις ΗΠΑ.	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	**Εμπιστευτική**
84 Πολυμερής συμφωνία η οποία εγκρίθηκε από το συμβούλιο του ΝΑΤΟ. Αρχίζει να εφαρμόζεται στις 3 Σεπτεμβρίου 1972. Μ' αυτή τη συμφωνία πραγματοποιείται η δεύτερη αναθεώρηση των διαδικασιών εφαρμογής της συμφωνίας εξασφαλίσεως του απορρήτου των εφευρέσεων των σχετικών με αμυντικούς σκοπούς.	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	**Θα πρέπει να έχει απόρρητο χαρακτήρα**
85 Πολυμερής συμφωνία στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ για τη διαβίβαση τεχνικών πληροφοριών για αμυντικούς σκοπούς (19 Οκτωβρίου 1970). Άρχισε να ισχύει στις 7.2.1971.	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	**Θα πρέπει να έχει απόρρητο χαρακτήρα**

ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

86 Περί ειρηνικής εφαρμογής της ατομικής ενεργείας (4.8.1955). Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 119/3.7.1957.	Α. Παπάγου και Κ. Καραμανλή	Αδιαβάθμητη
87 Περί χρησιμοποιήσεως ελληνικών λιμένων από ατομικά αμερικανικά σκάφη τύπου SAVANNAH 24.4.1962).	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

88 Νομοθετικό διάταγμα 1191. Δημοσιεύεται στο ΦΕΚ 266/17.10.1949. Συμφωνία Ελλάδος-Αμερικής για την εγκατάσταση και λειτουργία ραδιοφωνικού σταθμού μεσαίων κυμάτων στη Θεσσαλονίκη.	Α. Διομήδη	Αδιαβάθμητη
89 129/30.3.1950 διακοίνωση της αμερικανικής πρεσβείας, η οποία ζητούσε τη λειτουργία σταθμών βραχέων κυμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των 4 των 35KW στη Θεσσαλονίκη. Επιστολή υπουργείου Εξωτερικών με καταφατική απάντηση.	Σ. Βενιζέλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
90 Συμφωνία στις 13.4.1951 για την παραχώρηση προς τις ΗΠΑ ενός γηπέδου στη Θεσσαλονίκη για την εγκατάσταση σταθμών μεσαίων και βραχέων κυμάτων.	Σ. Βενιζέλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
91 462/4.6.1952 διακοίνωση της αμερικανικής πρεσβείας για την παρουσία του πλωτού σταθμού COURIER, ο οποίος θα πραγματοποιήσει εκπομπή στα μεσαία και στα βραχέα κύματα στη Ρόδο και 30033/17.6.1952 απάντηση υπουργείου Εξωτερικών, σύμφωνα με την οποία γίνεται αποδεκτό το αίτημά τους.	Ν. Πλαστήρα	**Απόρρητη**

92 172/7.11.1952 διακοίνωση της αμερικανικής πρεσβείας, με την οποία ζητούν την εγκατάσταση χερσαίου σταθμού μεσαίων και βραχέων κυμάτων στη Λήμνο και απάντηση υπουργείου Εξωτερικών, με την οποία γίνεται αποδεκτό το αίτημα. Την εποχή εκείνη, δεν είχαν αρχίσει οι τουρκικές και ΝΑΤΟϊκές αμφισβητήσεις για την ελληνική κυριαρχία της Λήμνου. Το παραμεθόριο νησί λογαριάζονταν ακόμα... ελληνικό.	Δ. Κιουσόπουλου	**Απόρρητη**
93 Εκχώρηση της περιοχής MOUNT SMITH στη Ρόδο για την εγκατάσταση σταθμού λήψεως του COURIER (αριθ. 289/6.3.1953). Διακοίνωση της αμερικανικής πρεσβείας και απάντηση υπουργείου Εξωτερικών (αριθ. 0284/24.3.1953).	Α. Παπάγου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
94 25376/21.6.1955 διακοίνωση υπουργείου Εξωτερικών για την επίσπευση εγκατάστασης Ραδιοφωνικού Σταθμού Κερκύρας μεσαίων κυμάτων 50KW.	Α. Παπάγου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
95 Συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ στις 20.11.1955 για την παράταση μέχρι το 1969 της ισχύος συμφωνίας κυρωθείσης από το Ν.Δ. 1191 του 1949 και ενσωμάτωσης σ' αυτήν όλων των υπολοίπων συμφωνιών για τη λειτουργία ραδιοφωνικών σταθμών στην Ελλάδα, στα μεσαία και βραχέα κύματα (διακοινώσεις 227/24.1.1955, 161/28.11.1955 αμερικανικής πρεσβείας και 48932/ΓΠ/Δ17/20.11.1955).	Κ. Καραμανλή	**Εμπιστευτική**
96 Συμφωνία για την εγκατάσταση Αμερικανικού Σταθμού LORAN—C στη Ρόδο. Ανταλλαγή διακοινώσεων αμερικανικής πρεσβείας (αριθ. 169, 2 Οκτωβρίου 1958) και υπουργείου Εξωτερικών (αριθ. 49926, 6 Οκτωβρίου 1958).	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
97 Απόρριψη του αμερικανικού αιτήματος για την εγκατάσταση στη Ρόδο Χερσαίου Σταθμού 1.000 KW μεσαίων και βραχέων κυμάτων (επιστολές αμερικανικής πρεσβείας 21.4.1959 και 22.10.1959 και διακοίνωση υπουργείου Εξωτερικών 45861/1.10.1959).	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
98 Αμερικανικο αίτημα για την εγκατάσταση χερσαίου ραδιοφωνικού σταθμού 500KW αντί του COURIER, στη Ρόδο, μεσαίων και βραχέων κυμάτων (AIDE MEMOIRE 19.9.1960, επιστολή 16.12.1960 της αμερικανικής πρεσβείας και GH42-1 δις/2.1.1961 επιστολή υπουργείου Εξωτερικών).	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
99 Μεταφορά σταθμού λήψεως COURIER από MOUNT SMITH εις Κοσκινού της νήσου Ρόδου. Επιστολή 12.1.1961 της αμερικανικής πρεσβείας και ΓΗ92-10/20.1.1961, επιστολή υπουργείου Εξωτερικών.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
100 Εγκατάσταση χερσαίου σταθμού μεσαίων και βραχέων κυμάτων στη-Ρόδο ισχύος 150KW, όση ήταν και η ισχύς του COURIER (επιστολή 1.2.1961 αμερικανικής πρεσβείας και GH42-12/1.2.1961 επιστολή υπουργείου Εξωτερικών).	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
101 Συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ στις 21.12.1962 για την εγκατάσταση Χερσαίου Σταθμού εκπομπής-λήψεως στη Β. Ελλάδα, μεσαίων και βραχέων κυμάτων, για τη χρήση κυριώς από V.O.A. και για να αντικατασταθεί ο σταθμός της Θεσσαλονίκης (1/20.12.1962 διακοίνωση αμερικανικής πρεσβείας και GH425-24/21.12.1962 απάντηση υπουργείου εξωτερικών).	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
102 Παράταση της συμφωνίας (13.4.1951) σύμφωνα με την οποία παραχωρήθηκε στις ΗΠΑ γήπεδο στη Θεσσαλονίκη, όπου είχε εγκατασταθεί ο σταθμός μεσαίων και βραχέων κυμάτων (13.4.1971).	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
103 Παράταση της συμφωνίας (13.4.1951) για την παραχώρηση στις ΗΠΑ γηπέδου στη Θεσσαλονίκη, όπου και είχε εγκατασταθεί ο σταθμός μεσαίων και βραχέων κυμάτων (13.5.1972).	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΑΦΟΡΑ		
104 Περί παροχής βοηθείας στην ελληνική Πολιτική Αεροπορία (25.2.1949).	Θ. Σοφούλη	Δεν έχει χαρακτηριστεί
105 Συμφωνία ενοικιάσεως ωκεανογραφικού πλοίου, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 1971.	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
106 Για την παροχή FEDERAL CATALOG DATA και CATALOGING SERVICES από τις ΗΠΑ. Ανταλλαγή επιστολών από 20.6.1973 και 14.8.1973.	Χούντα Γ. Παπαδόπουλου	Δεν έχει χαρακτηριστεί
107 Συμφωνία χορηγήσεως δανείου, η οποία έγινε στις 28.2.1975.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
108 Τεχνικός διακανονισμός για το σχέδιο «SHEEP SKIN». Υπογράφτηκε στις 3 Μαΐου 1960 (2 προσθήκες). Επιστολές Αρχηγού Αεροπορικών Δυνάμεων Ευρώπης. Υπόμνημα.	Κ. Καραμανλή	**Απόρρητη**
109 Περί κιβωτίων φορτίων (κιβώτια ΚΟΝΕΞ)-23.5.1960.	Κ. Καραμανλή	Δεν έχει χαρακτηριστεί
110 Συμφωνία μεταξύ ελληνικού και αμερικανικού ναυτικού «FOR THE CONDUCT OF MINE ENVIRONMENTAL SURVEYS». Δεν προκύπτει ημερομηνία υπογραφής.	———	**Απόρρητη**

Πόσο έγκυρες είναι οι διαπραγματεύσεις για τις «108» συμφωνίες;

του Αλ. Ξύδη

Παρατηρήσεις

α. Από το σύνολο των 38 κειμένων μόνο 2 έχουν δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως· έχουν, δηλαδή, αυξημένο συνταγματικό κύρος. Των υπολοίπων η ισχύς και το κύρος είναι μειωμένο σε διάφορους βαθμούς.
Τα κείμενα από ανταλλαγές διακοινώσεων είναι φυσικά πιο έγκυρα από τις επιστολές Υπουργών, ή τις αποφάσεις των Υπουργών, τις επιστολές Πρεσβευτών, όπως για παράδειγμα τα κείμενα αριθ. 11, 12, 51, 27, 7 ή τις επιστολές αρχηγών επιτελείων, όπως π.χ. τα κείμενα αριθ. 108, 72, 29, 110 ή τις εσωτερικές διατάξεις, όπως το Ν.Δ. 694 (αριθ. 2) που απέκτησε κύρος διότι αναφέρεται σε νεότερη συμφωνία και συγκεκριμένα στη συμφωνία αριθ. 9. Αυτή ακριβώς η συμφωνία αριθ. 9, περιλαμβάνει την διάταξη III, παράγρ. 1 της συμφωνίας περί στρατιωτικών ευκολιών η οποία απέκτησε το κύρος «διεθνούς συμβατικής πράξεως, τουθ' όπερ εσήμαινε ότι η Ελλάς δεν ηδύνατο πλέον να την καταγγείλει ή τροποποιήσει μονομερώς» (Οικονομίδης σ. 199).

β. Καμιά από τις συμφωνίες, σύμφωνα με τη σύντομη περιγραφή της, δεν φαίνεται να χρειάζεται να μείνει απόρρητη.

γ. Από τον πίνακα λείπουν τα εξής βασικά κείμενα:

1. «βοήθεια ΗΠΑ προς περίθαλψιν ελληνικού λαού». 3.7.47, ΦΕΚ Α' 219/48.

2. «Νομικό καθεστώς δυνάμεων ΝΑΤΟ» (SOFA—Status of Forces Agreement) 19.6.1951 κυρωμένο με το Ν.Δ. 3715/1957, μαζί με τη συμφωνία με τις ΗΠΑ για το νομικό καθεστώς 7.956 (αριθ. 15) - ΦΕΚΑ' 107/57.

3. Τα 2 «απόρρητα» παραρτήματα της Συμφωνίας της 12.10.53 (αρ. 9).

4. Θα ήταν χρήσιμο ν' αναφέρονται στον πίνακα οι ανταλλαγές επιστολών Μπίτσιου - Κίσινγκερ (15.4.76), η μονογραφημένη και μη υπογραμμένη συμφωνία Χρυσοσπάθη-Νίμιτζ (28.7.77), το Technical Arrangement της 17.11.77, ακόμα και ό,τι υπάρχει για τις διαπραγματεύσεις του 1981. Θα ήταν ενδιαφέρον να πληροφορηθούμε το περιεχόμενο του Technical Arrangement.

Και τούτο, γιατί είναι το μόνο κείμενο που αναφέρεται ρητά (άρθρο β, εδάφιο 3 του παραρτήματος) στη συμφωνία που υπογράφτηκε στις 8/9/83. Αναφέρεται στις δραστηριότητες της αεροπορίας που θα διέπονται από τις συμφωνίες της 17/7/77.

5. Από τα 22 κείμενα για παραχώρηση, δανεισμό ή αγορά στρατιωτικού υλικού, σκαφών, αεροπλάνων, κανένα δεν φαίνεται να έχει λόγο να παραμένει πλέον απόρρητο. Όλα έχουν κατά τεκμήριο εκτελεσθεί. Δεν θα χρειάζονταν καν καταγγελία. Χρησιμεύουν μόνο για στατιστικούς και ιστορικούς λόγους. Δύο μόνο έχουν δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (αριθ. 76, 74).

6. Το ίδιο ισχύει για τα κείμενα που αφορούν ανάπτυξη παραγωγής όπλων, τεχνολογία, ευρεσιτεχνία, κτλ. Από αυτά, τρία δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

7. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις τέσσερεις συμφωνίες για ατομικά όπλα. Περιλαμβάνουν και μία, την υπ' αριθ. 72, που μπορεί να έχει αδηγήσει στην αποθήκευση μέσα στην Ελλάδα πυρηνικών κεφαλών.

8. Από τα υπόλοιπα 34 κείμενα δεν έχουν καμία απολύτως σχέση με τις βάσεις, ούτε όσα αναφέρονται στην ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας, ούτε στους σταθμούς της Φωνής της Αμερικής, ούτε και τα «Διάφορα», όπως για παράδειγμα η συμφωνία αριθ. 104, η σχετική με παροχή βοήθειας προς την Ελληνική Πολιτική

«ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ» ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1) Ο συνολικός αριθμός των κειμένων είναι 110 και όχι «108» όπως σημειώθηκε από λάθος(!) στην αρίθμηση. Απαριθμούνται παρακάτω χρονολογικά, κατά κατηγορίες θεμάτων.

2) **α. Βάσεις - ετεροδικία - ατέλειες** (με τη στενή έννοια) (κείμενα από αριθ.1 έως 38) 38

β. Στρατιωτικά εφόδια-οπλισμός-υλικό-πλοία-αεροπλάνα (κείμενα από αριθ. 39 έως 60) 22

γ. Ανάπτυξη παραγωγής οπλισμού - τεχνολογίας - ευρεσιτεχνίας (κείμενα από αριθ. 61-69) 9

δ. Ατομικά όπλα (κείμενα αριθ. 70 έως 73) 4

ε. Χαρτογραφήσεις (κείμενα από αριθ. 74 έως 76). Σημ: το 76 χωρίς χρονολογική ένδειξη 3

Κείμενα σχετιζόμενα με τις βάσεις (με την ευρεία έννοια) ... 38

Σύνολο 76

στ. ΝΑΤΟ (κείμενα από τον αριθ. 77 έως 85) 9

ζ. Ειρηνική χρήση ατομικής ενέργειας (κείμενα από αριθ. 86 έως 87) 2

η. Φωνή της Αμερικής (Κείμενα από αριθ. 88 έως 103) 16

θ. Διάφορα (κείμενα από αριθ. 104 έως 110)
Σημ: τα 108 και 109 ερωτηματικά και το 110 χωρίς χρονολογική ένδειξη 7

Κείμενα που δεν σχετίζονται με τις βάσεις 34

Σύνολο **110**

3) Σημείωση: Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν κυρωθεί με δημοσίευση στο **ΦΕΚ** μόνον οι ακόλουθες συμφωνίες:

α. Απ' αυτές που αφορούν τις βάσεις με «στενή έννοια» οι 7 σε σύνολο 38.

β. Απ' αυτές που αφορούν στρατιωτικά εφόδια, οι 2 σε σύνολο 22.

γ. Απ' αυτές που αφορούν την παραγωγή οπλισμού οι 3 σε σύνολο 9.

δ. Τέλος από εκείνες που αφορούν τις βάσεις με «ευρεία έννοια» μόνον η 1 από τις συμφωνίες για την ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας.

ε. Κανένα από τα κείμενα συναλλαγής της χούντας με τους αμερικανούς δεν έχει δημοσιευθεί στην «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

Αμερικανοί πεζοναύτες σε γυμνάσια στη Λακωνία.

5ΕΤΕΣ ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΑΣ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗΣ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΗΥΠΟΣΧΕΣΗ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΑΞΗ ΟΑΓΩΝΑΣ ΤΩΡΑ ΔΙΚΑΙΩΝΕΤΑΙ ΤΟΣ

Αεροπορία, ή η συμφωνία αριθ. 105 για την εκμίσθωση ωκεανογραφικού πλοίου. Είναι ολότελα ασαφές αν τα υπόλοιπα κείμενα έχουν οποιαδήποτε σχέση με τις βάσεις εκτός ίσως από την αριθ. 110. Όσο για τα 9 κείμενα που αναφέρονται στο ΝΑΤΟ χρειάζονται μόνο ως σημείο αναφοράς, και λείπουν από αυτά το βασικό κείμενο της προσχώρησης της Ελλάδας στη Βορειατλαντική Συμμαχία, το 1951.

9. Είναι χαρακτηριστικός ο πολλαπλασιασμός των ατύπων «συμφωνιών» κατά τη δικτατορική επταετία (σύνολο 31 κείμενα σ' εφτά χρόνια) έναντι 79 στα 29 χρόνια 1947-67, 1974-83. Όλες ευνοούν τους αμερικανούς και είναι πιθανόν να έγιναν με υπόδειξη - πίεσή τους. Είναι αξιομνημόνευτο, επίσης, ότι καμία από αυτές τις «συμφωνίες» δεν δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

10. Δυστυχώς τα κείμενα αυτά εβάρυναν τις διαπραγματεύσεις, και συσκότισαν τους ελληνικούς αντικειμενικούς στόχους, και όχι μόνο εκείνα που περίττευε η μνεία τους, γιατί έχουν ήδη εκτελεσθεί, αλλά και τα άλλα, όσα δηλαδή δεν ίσχυσαν ή δεν εφαρμόστηκαν. Είναι χαρακτηριστικό το θέμα του home porting (διευκολύνσεις ελλιμενισμού) σύμφωνα με τα κείμενα αριθ. 33, 35, 38, οι οποίοι όμως, δεν πραγματοποιήθηκαν.

Στο άρθρο μου του ΑΝΤΙ της 22.7.83 διατύπωνα τη γνώμη ότι θα ήταν τακτικά προνιμότερη η «εκ προοιμίου» καταγγελία όλων των συμφωνιών κτλ. των σχετικών με τις βάσεις, και η παροχή στους Αμερικανούς μιας εύλογης προθεσμίας για να προέλθουν σε διαπραγματεύσεις για μια νέα μοναδική συμφωνία συγκεκριμένης, σύντομης διάρκειας και αυτόματης λήξης που θα εκάλυπτε όσες βάσεις, εγκαταστάσεις κτλ. θα κρατούσαν. Είχα τότε ενδείξεις που, στο μεταξύ, επιβεβαιώθηκαν από πολύ έγκυρη πηγή, ότι το 1980 οι Αμερικανοί ήταν έτοιμοι να «θυσιάσουν» μια τουλάχιστο από τις τέσσερεις κύριες βάσεις τους αν πιέζονταν από τους Έλληνες. Τι έγινε στην πραγματικότητα το γνωρίζουμε.

Αυτό που δε φαίνεται να έχει γίνει αντιληπτό ως σήμερα είναι ότι ωσότου η Μικτή Επιτροπή έχει συμπληρώσει το κοσκίνισμα όλων των συμφωνιών για να καταλήξει στις 30 περίπου που πραγματικά αφορούν τις βάσεις, θα μπορούν οι Αμερικανοί να επικαλούνται τις πλεονεκτικές γι' αυτούς διατάξεις και από τις παλιές συμφωνίες, παράλληλα και συμπληρωματικά προς εκείνες της καινούριας συμφωνίας, εφόσον οι παλιές δεν έχουν ρητά καταγγελθεί ή καταργηθεί, και σχεδόν, καμιά διάταξη από την καινούρια δεν είναι διαμετρικά αντίθετη προς τις παλιές ώστε νομικά να τις καταργεί σιωπηρά, ιδίως ως προς την ετεροδικία, όπου οι σημερινές διατάξεις είναι μάλλον δυσμενέστερες για την Ελλάδα.

Ο πίνακας που μας αποκαλύπτει το ΑΝΤΙ είναι ενδεικτικός για την προχειρότητα και την έλλειψη κάθε σοβαρής προετοιμασίας της ελληνικής πλευράς για μια διαπραγμάτευση σημαντική γι' αυτήν που εκείνη, στο κάτω της γραφής ξεκίνησε. Έχουν περάσει κιόλας έξι μήνες από την υπογραφή της συμφωνίας και μπορούν οι Αμερικανοί ν' αμφισβητούν το νομικό πλαίσιο που διέπει τις βάσεις για πολλούς μήνες ακόμα. Άραγε στα 4½ χρόνια που απομένουν θα έχει ξεκαθαριστεί η διαδικασία απομάκρυνσής τους;

24.2.84

Αλέξανδρος Ξύδης

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΠΟΤΕ ΔΙΚΑΙΩΝΕΤΑΙ;

Από τον «Ταχυδρομικό Κήρυκα» (φύλλο 160, Γενάρης 1984), εφημερίδα της Ομοσπονδίας Υπαλλήλων ΕΛ-ΤΑ που ελέγχεται από το ΠΑΣΟΚ —ίσως η διευκρίνιση περιττεύει— και κάτω από τον αισιόδοξο τίτλο «Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΡΑ ΔΙΚΑΙΩΝΕΤΑΙ», διαβάσαμε όσα ακολουθούν:

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΡΑ ΔΙΚΑΙΩΝΕΤΑΙ

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΡΑ υπάρχουν και λειτουργούν στην Ελλάδα Αμερικάνικα στρατιωτικά ταχυδρομικά γραφεία. Η ύπαρξη και λειτουργία τους μειώνει την εθνική μας υπόσταση, ζημιώνει οικονομικά τον τόπο και τον ΕΛ-ΤΑ.

Με την παρακάτω επιστολή του Υπουργείου Εξωτερικών βλέπουμε λοιπόν ότι οι προσπάθειές μας καρποφορούν τώρα που η κυβέρνηση διαπραγματεύεται τις 108 συμφωνίες μέσα δε στις διαπραγματεύσεις αυτές περιλαμβάνονται και τα Αμερικάνικα Ταχυδρομεία. Παραθέτουμε παρακάτω την απάντηση του Υφυπουργού Εξωτερικών κ. Καψή.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

Προς: Την Ομοσπονδία Υπαλλήλων
ΕΛΤΑ
Φαβιέρου 48
Αθήνα -108

Σε απάντηση της επιστολής σας No 750/26.11.82, σας πληροφορούμε τα εξής:

Πράγματι οι υφιστάμενες Συμφωνίες του 1953 παρέχουν στους Αμερικάνους πολλά δικαιώματα, μεταξύ των οποίων και την ίδρυση και λειτουργία στρατιωτικών ταχυδρομείων. Αλλά και οι συμφωνίες αυτές έχουν παραθιασθεί, στην πράξη, και έχουν εφαρμοσθεί κατά πολύ ευρύτερο τρόπο από ότι προβλέπεται.

Έχοντας υπόψη μας την υφιστάμενη κατάσταση, στην Συμφωνία που μονογράφηκε πρόσφατα, περιλήφθηκε πρόβλεψη ότι το σύνολο των επί μέρους συμφωνιών που ρυθμίζουν τέτοιες λειτουργίες, στο μέτρο που είναι αντίθετες με την μονογραφηθείσα Συμφωνία, θα καταργηθούν και κατά τα υπόλοιπα θα αναθεωρηθούν. Η εργασία αυτή θα αρχίσει με την επίσημη υπογραφή της Συμφωνίας για τις αμερικάνικες βάσεις και να είστε βέβαιοι ότι το θέμα της λειτουργίας των αμερικάνικων στρατιωτικών ταχυδρομείων. θα είναι από τα πρώτα που θα εξετασθεί.

Ο Υφυπουργός Εξωτερικών
Γιάννης Καψής

Τι συμβαίνει λοιπόν;

ΕΚΔΟΧΗ ΠΡΩΤΗ:

Με όσα γράφει ο υφυπουργός κ. Ι. Καψής φαίνεται ότι άλλη μια συμφωνία (η υπ' αριθ. 109, ή 111 ή...) έχει συναφθεί με τους αμερικανούς και αφορά τη διακίνηση της στρατιωτικής τους —διάβαζε πρακτορικής— αλληλογραφίας.

ΕΚΔΟΧΗ ΔΕΥΤΕΡΗ:

Οι συμφωνίες έχουν τόσα πολλά «παράθυρα», ώστε η ρήτρα για τη διακίνηση της αμερικανικής στρατιωτικής αλληλογραφίας περιλαμβάνεται ήδη σε κάποιες από τις «108» που αποκαλύπτουμε.

Αλλά το ανδεχόμενο αυτό επιβάλλει την άμεση δημοσιότητα του περιεχομένου *όλων* των συμφωνιών ώστε να πληροφορηθούμε πόσες άλλες μικρές διευκολύνσεις απολαμβάνουν σήμερα οι σύμμαχοί μας.

Αλλά η πραγματικότητα είναι ακόμη πιο ζοφερή. Είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι ολόκληρος ο μηχανισμός των ΕΛ-ΤΑ υπάγεται σύμφωνα με τις πολυμερείς ΝΑΤΟϊκές συμφωνίες στις δικαιοδοσίες και τον ύστατο έλεγχο του Βορειοατλαντικού Συμφώνου.

Μήπως θα έπρεπε ο κ. Ι. Καψής να στείλει και σε μας ένα γράμμα με τις απαραίτητες διευκρινίσεις; Έτσι για να μην μείνουμε παραπονεμένοι.

Ελπίζουμε ότι οι ΕΛ-ΤΑ δεν θα καθυστερήσουν την παράδοση της υπουργικής επιστολής.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

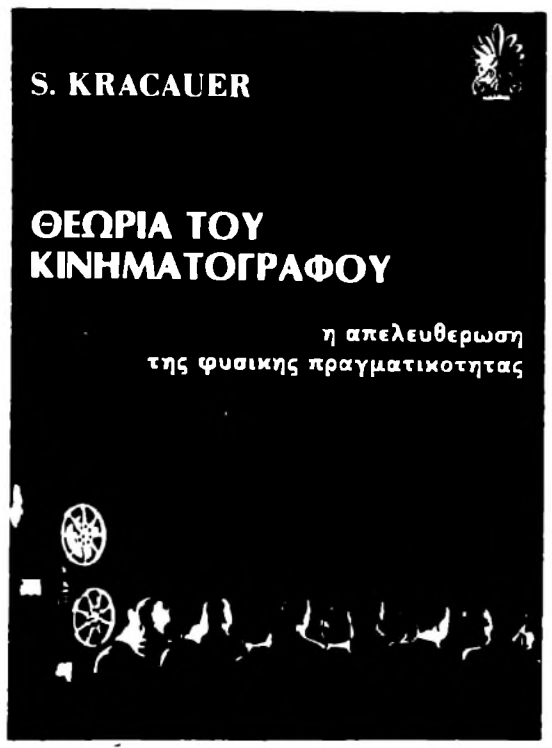

Προάγει την κινηματογραφική παιδεία· καλλιεργεί την αισθητική αντίληψη· συμβάλλει στη βαθύτερη φιλοσοφική θεώρηση της ζωής.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, 105.52
ΑΘΗΝΑ τηλ: 5246241

Κυκλοφόρησε
τό τελευταῖο μυθιστόρημα
τῆς Νένης Εὐθυμιάδη

ΑΘΟΡΥΒΕΣ ΜΕΡΕΣ

Βιβλιοπωλεῖον τῆς "Ἑστίας"

Ανεμογκάστρι;

Υπάρχουν θέματα που δεν σηκώνουν αστεία —ιδιαίτερα όσα σχετίζονται με την εξασφάλιση του επιούσιου και ιδιαίτατα όταν τ' αφεντικά σου δεν έχουν χιούμορ. Έχοντας δηλώσει επάγγελμα ερευνητής και διατρεφόμενος από τον κρατικό προϋπολογισμό είμαι υποχρεωμένος —ενάντια στο πνεύμα αυτής της στήλης— ν' ασχοληθώ στα σοβαρά με το πρόβλημα του νόμου για την «έρευνα και την τεχνολογία» που κυοφορείται εδώ και δυόμισι χρόνια. Γιατί σχετίζονται με το θέμα αυτό πρωθυπουργός, υπουργοί, σύμβουλοι, διευθυντές ερευνητικών κέντρων, καθηγητές, ερευνητές —άτομα δηλαδή που δεν διακρίνονται ούτε για το χιούμορ τους.

Κύηση, και μάλιστα νόμου, που διαρκεί δυόμισι χρόνια είναι ανησυχητική. Αν ήταν πρόθεσή μου ν' αστειευθώ θα κατάφευγα σε δημώδη ή λόγια σχόλια του τύπου, «ανεμογκάστρι θα 'ναι», «ωδίνει όρος, τέξεται μυν» «μας γκαστρώσατε». Επειδή όμως το θέμα είναι σοβαρό, ελάχιστα γνωστό και περιβάλλεται από μυστήριο ταιριάζουν μάλλον εκκλησιαστικοί στίχοι του τύπου «... δοξάζω σου, σεμνή, την απόρρητον κύησιν». Φυσικά λόγω των προόδων της γενετικής όλα αυτά είναι ξεπερασμένα και οι φόβοι τερατογέννεσης αδικαιολόγητοι, αφού το υπουργείο Έρευνας και Τεχνολογίας φρόντισε να ιδρύσει στην Κρήτη ινστιτούτο που ασχολείται με τη γενετική μηχανική ακριβώς για ν' αποφευχθούν οι πιθανότητες εξωμητρίου κυήσεως του νόμου που θα καθορίζει πώς θα λειτουργεί και το παραπάνω ινστιτούτο. Εδώ βέβαια, υπάρχει κάποιο λογικό πρόβλημα αλλά αυτό το έλυσε το άλλο ινστιτούτο που ιδρύθηκε στην Κρήτη, της πληροφορικής, που ειδικεύεται στα λογικά κυκλώματα των ηλεκρονικών υπολογιστών. Είναι φανερό δηλαδή, πως οι επιμέρους αποφάσεις του υπουργείου δένουν αρμονικά σ' ένα αυτοτροφοδοτούμενο σύστημα με θετική ανάδραση —κύριο χαρακτηριστικό όλων των γραφειοκρατικών μηχανισμών που γι' αυτό άλλωστε μας διδάσκει η κυβερνητική, επεκτείνονται απεριόριστα.

Αυτόν το νόμο λοιπόν, άρχισε να τον ετοιμάζει ο κ. Κουλουμπής όταν, μη έχοντας χαρτοφυλάκιο, ανέλαβε τα της επιστημονικής ερεύνης και τεχνολογίας. Μετά την αναδόμηση του '82 το έργο του συνέχισε ο κ. Λιάνης που τέθηκε επικεφαλής του αρτισύστατου σχετικού χαρτοφυλακίου. Δεν ξέρω αν οι ερευνητές εκτίμησαν ποτέ στις σωστές της διαστάσεις τη σημασία της δημιουργίας του υπουργείου: τα ερευνητικά κέντρα δεν ξεπερνούν τα 10, οι ερευνητές δεν ξεπερνούν τους 500. Είναι σαν να είχε ιδρυθεί υπουργείο που ν' ασχολείται μόνο με τις ποδοσφαιρικές ομάδες που μετέχουν στην Α' Εθνική κατηγορία —τη στιγμή που υπάρχει ένας απλός γενικός γραμματέας που ασχολείται μ' όλα τα σπορ, όλων των κατηγοριών. Αποδείχθηκε έτσι πως η κυβέρνηση —για πρώτη φορά σε σύγκρουση με το λαϊκό αίσθημα— αναγνώριζε τα ερευνητικά κέντρα ως ανώτερα των ποδοσφαιρικών ομάδων και τους ερευνητές ως σημαντικότερους των ποδοσφαιριστών.

Αυτή την αναγνώριση θα θεσμοθετούσε και ο νόμος που είχε αναλάβει να ετοιμάσει το υπουργείο. Νόμος που θ' ανέτρεπε τόσο βαθειά ριζωμένες κοινωνικές αξίες εγκυμονούσε κινδύνους απαιτούσε βέβαια μελέτη και προσοχή —το σκέφτεστε ν' άρχιζαν ξαφνικά απεργίες των υποσκελισμένων και υποβαθμισμένων ποδοσφαιριστών; Γι' αυτό ίσως είχε ανακοινωθεί στους συνδικαλιστικούς φορείς των ερευνητών ότι ο νόμος θα κατετίθετο στο τμήμα θερινών διακοπών της Βουλής, πέρσι: το καλοκαίρι δεν έχουμε αγώνες πρωταθλήματος.

Η ευκαιρία όμως χάθηκε κι όχι επειδή, όπως νομίζουν πολλοί, εναντιώθηκαν οι ερευνητές στο νόμο. Αυτό βέβαια έγινε, κυρίως επειδή τους μετέτρεπε με τις διατάξεις του σε άμεσους υπαλλήλους του υπουργού, ο οποίος θα αποφάσιζε τελικά για τα πάντα. Για να μείνουμε στην αντιστοιχία με τις ομάδες, ήταν σα να δινόταν το δικαίωμα στον κ. Κουλούρη ν' αποφασίζει ο ίδιος για τους προπονητές, τη σύνθεση της ομάδας, τους μισθούς, τα πριμ —ακόμη και για τα σκορ. Καθόριζε δηλαδή ο νόμος «σικέ» διαδικασίες έρευνας. Ξεσηκώθηκαν λοιπόν οι ερευνητές και ζήτησαν από αλλαγή μέχρι ανάκληση του νομοσχεδίου. Το αυτί όμως του υπουργείου δεν ιδρωνε, και με το δίκιο του: εδώ ολόκληρος «δημόσιος τομέας» δεν κατάφερε να αλλάξει το περίφημο άρθρο 4, θα κατάφερναν μερικές εκατοντάδες άσημοι, μέχρι τώρα, ερευνητές ν' αλλάξουν ολόκληρο νόμο; Διάφοροι κύκλοι όμως (ποδοσφαιρόφιλα λόμπυς, εχθροί του κ. Λιάνη, υποστηριχτές της υπάρχουσας μιζέριας των ερευνητικών κύκλων, πράκτορες της αντίδρασης, αγνωστικιστές, εχθροί του ορθολογισμού, οπαδοί του «πίστευε και μη ερεύνα», αντίπαλες φράξιες του κομματικού μηχανισμού, κ.ά.) κατάφεραν, επωφελούμενοι από τη δικαιολογημένη αντίδραση των ερευ-

ητών, να βραχυκυκλώσουν στο σωστό σημείο (πρωθυπουργικό γραφείο) το νομοσχέδιο. Άλλο τακτικό λάθος του κ. Λιάνη (Όλα του γάμου δύσκολα κι η νύφη γκαστρωμένη) ήταν ότι το νομοσχέδιο προέβλεπε επέμβαση του υπουργείου του και στα ΑΕΙ, γεγονός που συνάσπισε και τους καθηγητές εναντίον του. Πανταχόθεν βαλλόμενο λοιπόν το νομοσχέδιο παραμένει στα πρωθυπουργικά συρτάρια εδώ και οκτώ μήνες. Λέγεται πως κάποια επιτροπή το επεξεργάζεται κι ότι ίσως, με τη λήξη του πρωταθλήματος Α' Εθνικής, δοθεί στη δημοσιότητα.

Οι ερευνητικοί κύκλοι ας είναι λοιπόν αισιόδοξοι. Συγκρατημένα όμως, γιατί είναι πασιφανές από πλήθος ενδείξεις πως η λέξη «έρευνα» έχει εντελώς ειδική σημασία για το υπουργείο: σημαίνει την εφαρμοσμένη έρευνα στο χώρο των θετικών επιστημών, δηλαδή ανάπτυξη της τεχνολογίας (και μάλιστα αυτής που εξυπηρετεί την παραγωγή) κι η παρουσία της στον τίτλο του υπουργείου και του νομοσχεδίου αποτελεί διακοσμητικό, αν μη παραπλανητικό, πλεονασμό. Επειδή όμως μαζί με το βασιλικό ποτίζεται κι η γλάστρα, κάτι θα τσιμπολογήσουν κι όσοι ασχολούνται με τη βασική έρευνα ή τις κοινωνικές επιστήμες. Αυτή η ελπίδα, μαζί με συγκλίνουσες πληροφορίες ότι απαλείφθηκαν οι αυταρχικότερες των διατάξεων του νομοσχεδίου, αναγκάζει τους ερευνητές να υπομένουν ως τώρα όχι μόνο τις ιδιοτροπίες του υπουργείου (όλες οι γκαστρωμένες είναι ιδιότροπες) αλλά και τις ωδίνες του τοκετού. Και ν' ακολουθούν απέναντί του την τακτική που υποδεικνύει στους ορμητικούς εραστές εγκύων το γνωστό δημώδες άσμα:

αγάλια-αγάλια σφίξε με
γιατί είμαι γκαστρωμένη·
θα μου χαλάσεις το παιδί,
θα πάμε κολασμένοι.

Υπάρχουν όμως κι αρκετοί που εξακολουθούν να ισχυρίζονται πως το υπουργείο προσποιείται ότι βρίσκεται «με την κοιλιά στο στόμα» και επιμένουν ως πρόκειται γι' ανεμογκάστρι. Άλλοι φοβούνται μήπως υπάρξει καμιά αποβολή κι υπάρχουν οπωσδήποτε κι αυτοί που φωνάζουν πως πρέπει να γίνει έκτρωση γιατί το νομοσχέδιο, ως προς βασικά θέματα, είναι μπάσταρδο. Το βέβαιο είναι πως όσο παρατείνεται ο πόνος της εγκυμοσύνης τόσο δυσκολεύουν τα πράγματα. Κι αν η καισαρική τομή που επιχειρεί ο πρωθυπουργός αστοχεί, δεν θα μένει πια παρά ο εμβρυουλκός, με τους ερευνητές στο ρόλο των μαιευτήρων.

Δημήτρης Ψυχογιός

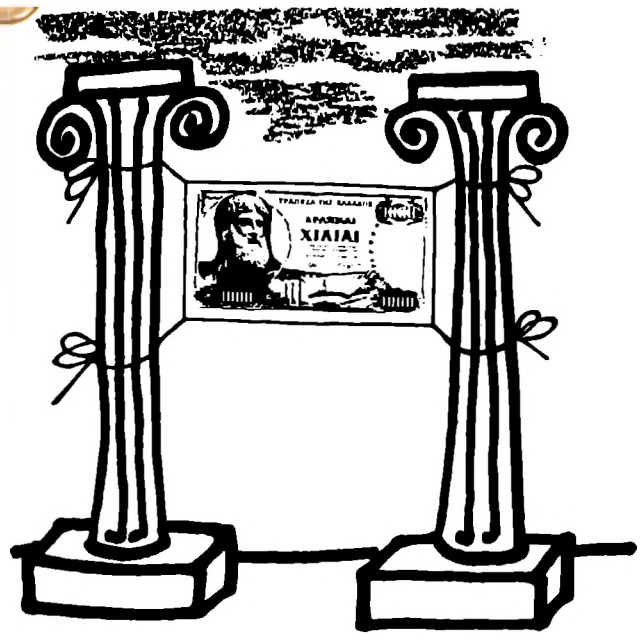

Main street GREECE

Στη γωνία η Caffeteria. Έτσι, με δύο F. Πλαστικές καρέκλες σε κιτρινιάρικια απόχρωση και τσίγκινα τραπεζάκια, μέσα κι έξω. Εδώ ρουφάς εσπρέσσο και κόβεις κίνηση. Δίπλα ακριβώς η Pizzeria. Λίγος χώρος για να κάτσεις και ένας πλατύς πάγκος για να τις παραλάβεις. Μεσολαβεί μια «μπουτίκ αυτοκινήτου» μισοσκότεινη τώρα το βράδυ και μετά τα UFO. Πόρτα μ' αυτή τη γαλακτερή μπογιά στη τζαμαρία αφήνει να φαίνεται το φως κι όπως είναι μισάνοιχτη ακούγονται μανιασμένοι ηλεκτρονικοί ήχοι. Διακρίνεις μέσα απ' τον καπνό δεκάδες παιδιά σκυμμένα πάνω απ' τα μηχανήματα. Κολλητά η πόρτα της Disco οδηγεί στο υπόγειο από κάτω απ' όπου αναδύεται ο ήχος της Πανκ-ροκ. Στην γωνία άλλη Cafeteria (με ένα f για να ξεχωρίζει απ' την προηγούμενη) με πλαστικές καρέκλες σε πρασινομπέζ απόχρωση.

Στην επόμενη γωνιά το φαστφουντάδικο με δεκάδες έγχρωμες σημαιούλες να διαφημίζουν υπερήφανα την προχειρότητα του φαγητού. Μέσα γκαρσόνες στα πορτοκαλιά σε σερβίρουν στο άψε-σβύσε βιομηχανοποιημένα χάμπουργκερ. Μεσολαβεί η βιτρίνα με τα μπλουζάκια Λακόστ και έπειτα το Μπαρ απ' όπου βγαίνουν ήχοι και καπνοί. Το Μπιστρό δίπλα επιπλωμένο με ετοιμοπαράδοτα έπιπλα στυλ «ρουστίκ». Το τετράγωνο τελειώνει με το Σουπερμάρκετ. Απέναντι, ίδια γεύση.

Τα πεζοδρόμια γεμάτα. Παιδιά με μπουφάν, παιδιά με μηχανάκια, με διακοσάρες και πεντακοσάρες, κάποια αυτοκίνητα. Πολλά αγόρια, λιγότερα κορίτσια.

Κάπου σε μια επαρχιακή πόλη, κάπου σ' όλες τις επαρχιακές πόλεις, κάπου στις γειτονιές της Αθήνας.

Παλιά στον ίδιο δρόμο είχε δύο καφενέδες, ένα ζυθεστιατόριο, ένα μπακάλικο και πολλά σπίτια. Το βράδυ άντε να δεις κανένα καθυστερημένο διαβάτη μέχρι τις 10. Παλιά τα σπίτια έδειχναν διστακτικά τη φτώχεια τους με πεσμένους σοβάδες, φαγωμένες πόρτες, σκονισμένα απ' το χωματόδρομο. Σήμερα προβάλλουν περήφανα, σχεδόν ξεδιάντροπα μπογιατισμένα, φωταγωγημένα με Νέον.

Τι άραγε είναι καλύτερο; Ή μήπως δεν έχει νόημα τέτοιο ερώτημα; Κάποιοι, καλοβολεμένοι στην άνεση που πάντα είχαν, αναπολούν τις παλιές καλές μέρες με τα γραφικά σπιτάκια με τα νοσταλγικά χρώματα και τη γλυκειά μελαγχολία που αναδυόταν. Αλλά μέσα σ' αυτά τα γραφικά σπιτάκια προσπαθούσαν να ζήσουν ή να δουλέψουν κάποιοι άνθρωποι που ίσως δεν γούσταραν να θεωρούνται φιγούρες για κάποια καρτ-ποστάλ. Το πρόβλημα είναι ότι κάπου στο δρόμο, στο πέρασμα από το παλιό στο καινούριο, που διανύθηκε τόσο γρήγορα, τόσο απότομα, κάτι ξέφυγε, κάτι δεν ελέγχθηκε και τελικά ίσως κάτι χάθηκε που δεν ξαναγυρνά.

Σπύρος Καβουνίδης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ
ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 97, 106 81 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.15.152

Ἄουγκουστ Στρίντμπεργκ

Μικρή κατήχηση γιά τίς κατώτερες τάξεις

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Ένα ἀθάνατο πολιτικό κείμενο ἀπό τό 1884, καί γιά τό 1984

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΑΪΤΖΗ

ΩΡΑ 5.15' ... ΚΑΠΟΥ ΣΤΗΝ ΤΡΟΙΑ

ΩΡΑ 7.10' ΚΑΠΟΥ ΣΤΗΝ ΑΥΛΙΔΑ

ΩΡΑ 9.30' .... ΣΤΗΝ ΠΕΡΣΕΠΟΛΗ

ΩΡΑ 11.20' .... ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΩΡΑ 2.45 ... ΣΤΟΥΣ ΔΕΛΦΟΥΣ

ΩΡΑ ΕΞΗ .. ΚΑΠΟΥ ΤΕΛΟΣ ΠΑΝΤΩΝ

ΩΡΑ .. ΟΥΦ ΠΙΑ

ΤΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ "Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ" ΜΙΑ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΑΤΑ ΤΟΥ

του Στέλιου Κούλογλου

ΕΙΝΑΙ αλήθεια πολύ δύσκολο να επισκεφτείς έναν «τρομοκράτη» στις φυλακές του Δυτικού Βερολίνου. Επτά σιδερόφρακτες πόρτες που ανοίγουν και κλείνουν αυτόματα, τρεις φορές έλεγχος διαβατηρίου, σωματικός έλεγχος κατά τη διάρκεια του οποίου αφαιρούνται όλα τα ύποπτα αντικείμενα, όπως ένα μαγνητόφωνο ή μια φωτογραφική μηχανή και στη συνέχεια αναμονή.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ των νεύρων με τους επισκέπτες και κυρίως τους φυλακισμένους, που περιμένουν κάθε δεκαπέντε μέρες την ποθητή συνάντηση της μισής ώρας. Περιμένουμε σχεδόν μια ώρα σ' ένα μικρό βρώμικο θάλαμο που θυμίζει έντονα Κάφκα.

ΔΙΠΛΑ σε δυο-τρία τραπέζια με καρέκλες για τους μεγάλους, μικρά τραπεζάκια και ξύλινα αλογάκια για τα παιδιά. Το κράτος της υποκριτικής πρόνοιας στην αποθέωσή του. Ακόμα και τα παιδιά δύο ή τριών χρόνων δεν έχουν το δικαίωμα να δουν αμέσως τον πατέρα ή τη μητέρα τους. Πρέπει να καταλάβουν ότι εδώ είναι φυλακή. Αλλά τουλάχιστον καλή, αφού έχει και παιχνίδια...

Η απάνθρωπη φυλάκιση του Μηνά Κοντού

ΜΕΤΑ από αναμονή μιας ώρας περίπου δύο φύλακες μας οδηγούν σ' ένα πολύ μικρό δωμάτιο που χωρίζεται στα δύο από ένα φαρδύ τραπέζι: στην μια μεριά οι τρεις επισκέπτες —συγγενείς του κρατούμενου και εγώ— στην άλλη δύο φύλακες. Ώσπου ξαφνικά εμφανίζεται ΑΥΤΟΣ. Είκοσι μήνες στη φυλακή, μεταξύ των οποίων δεκαπέντε σε αυστηρή απομόνωση, ο Μηνάς Κοντός δεν θα ξεχάσει ποτέ την περιπέτειά του στο «φιλόξενο» Δυτικό Βερολίνο. Έρχεται εδώ για να σπουδάσει κοινωνιολογία εννέα περίπου χρόνια πριν και στην αρχή δουλεύει σ' ένα εστιατόριο για να βγάλει τα έξοδά του. Μαζί με τον αδελφό του, μετανάστη εδώ και είκοσι χρόνια στη Δυτική Γερμανία, θα συμβάλουν προσφέροντας φτηνό εργατικό δυναμικό στο οικονομικό «θαύμα» της μεταπολεμικής Γερμανίας, για να ανταμειφθεί κατάλληλα λίγο καιρό αργότερα. Λίγο πριν πάρει το δίπλωμά του θα συλληφθεί, τον Ιούνιο του 1982, σε μία διαδήλωση με την ευκαιρία της επίσκεψης του Ρόναλντ Ρήγκαν στο Δ. Βερολίνο. Από τότε μέχρι σήμερα θα παραμείνει προφυλακισμένος με την κατηγορία ότι πετούσε πέτρες στους αστυνομικούς.

Η ΜΑΝΑ σ' ένα μικρό χωριό έξω από την Κύμη παίρνει κάθε τόσο τα γράμματα του γιου της που «*είναι αυτό τον καιρό στο Παρίσι*». Τα γράμματα τα γράφουν συγγενείς γιατί ο Μηνάς απαγορεύεται να στέλνει γράμματα στα ελληνικά, έστω όχι από το Παρίσι, αλλά από τη φυλακή και η ηλικίας 77 ετών μητέρα του δεν έμαθε ακόμα γερμανικά. Και όλο το χωριό συνεννοημένο φροντίζει να κρύβει τις εφημερίδες που αναφέρονται στην υπόθεση ή να την απασχολεί όταν η τηλεόραση ή το ραδιόφωνο μεταδίδουν ειδήσεις γύρω από το θέμα.

Η ΥΠΟΘΕΣΗ Μηνά Κοντού έχει ήδη προκαλέσει ένα σκάνδαλο στη Δυτικογερμανική κοινή γνώμη και ένα επεισόδιο στις ελληνογερμανικές διπλωματικές σχέσεις. Η Βουλή του Δυτικού Βερολίνου συζήτησε την προηγούμενη βδομάδα το θέμα σε μια θυελώδη συνεδρίαση που μεταδόθηκε ζωντανή από την τηλεόραση, ενώ τα μεγαλύτερης κυκλοφορίας περιοδικά, όπως το Spiegel ή το Stern αφιερώνουν αρκετές σελίδες στην υπόθεση και οι καθημερινές εφημερίδες παρακολουθούν από κοντά την εξέλιξη της δίκης.

ΜΕΤΑ το διάβημα Παπούλια, η επίσκεψη της Μελίνας Μερκούρη στο Δυτικό Βερολίνο, θα προκαλέσει σάλο. Αντί για τις απόψεις της πάνω στο φεστιβάλ του κινηματογράφου, η Υπουργός Πολιτισμού τοποθετεί θαρραλέα και με κάθε ευκαιρία το θέμα σε όλες τις δημόσιες εμφανίσεις και αμέσως μετά την άφιξή της, αντί για το «τείχος του αίσχους», θα επισκεφθεί τις «φυλακές του αίσχους». Μόλις φεύγει, το κελί του κρατούμενου και ο ίδιος υπόκεινται σε μια εξονυχιστική έρευνα. Ότι δεν μπορούσε να γίνει στην Υπουργό, γίνεται στους υπηκόους της(;).

«*Είμαι από αυτούς που θεωρούν την υπόθεση ένα σκάνδαλο που βλάπτει το κύρος της χώρας*», μας δήλωσε προχθές ο σοσιολδημοκράτης αντιπρόεδρος του τοπικού κοινοβουλίου Alexander Longolius. «*Αλλά δεν μπορούμε νά κάνουμε τίποτε άλλο παρά να διαμαρτυρόμαστε για την προφυλάκιση*», συνέχισε «*αφού όπως ξέρετε περιμένουμε την απόφαση της δικαιοσύνης που είναι ανεξάρτητη*».

ΤΟΣΟ, ώστε Πρόεδρος του δικαστηρίου να τοποθετηθεί μια κυρία η οποία θεωρείται, επιεικώς, ως συνεχίζουσα τις καλύτερες παραδόσεις του ναζισμού. Ο εισαγγελέας προτείνει την αποφυλάκιση του Μηνά Κοντού, αλλά η πρόταση απορρίπτεται από την Πρόεδρο και όλοι περιμένουν από αυτήν ότι θα αυξήσει τις ποινές που ο εισαγγελέας πρότεινε —δηλαδή δύο χρόνια και δέκα μήνες ...επιεικώς.

Οι συνθήκες στις φυλακές

ΓΙ' ΑΥΤΟ ο Μηνάς Κοντός δεν αισιοδοξεί για την έκβαση της δίκης και περιμένει στωικά να εκτίσει το υπόλοιπο της ποινής στο ίδιο κελί.

ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ της φυλακής; Όχι και τόσο άσχημες, εκτός από μερικές κρύες νύχτες, όπου μέσα στο κελί έχει πέντε υπό το μηδέν. Όχι, δεν υπάρχει καμιά διάκριση με τους Γερμανούς κρατούμενους με τους οποίους —ποινικούς και πολιτικούς— διατηρεί θαυμάσιες σχέσεις. Σε τέτοιο σημείο ώστε να βοηθάει τους άλλους που σχεδόν όλοι παίρνουν ψυχοφάρμακα και να εκτιμάται γι' αυτό απ' όλους.

ΒΙΒΛΙΑ; Στις γερμανικές φυλακές απαγορεύεται ακόμα και ο Μισέλ Φουκώ, έστω και αν πρόκειται για μια γερμανική μετάφραση. Από ελληνικά πολύ λίγα, μόνο όσα έχουν εγκριθεί από το ελληνικό προξενείο ως μη επικίνδυνα (υπάρχουν δηλαδή και βιβλία επικίνδυνα;)

ΚΑΙ Η Πρόεδρος του δικαστηρίου του απαγόρευσε πρόσφατα να δέχεται τις εφημερίδες που διάβαζε τακτικά μέχρι τώρα, δηλαδή την «Ελευθεροτυπία» και το «Ποντίκι», εκτός και αν του παραδίδονται σε εγκεκριμένη γερμανική μετάφραση (πολύ θα θέλαμε να ξέρουμε τη γνώμη της γερμανικής πρεσβείας στην Αθήνα. Είναι το «Ποντίκι» ή η «Ελευθεροτυπία» επικίνδυνα;)

ΓΙΑ το κίνημα συμπαράστασης στην Ελλάδα και τις διαμαρτυρίες της ελληνικής κυβέρνησης, ουδέν σχόλιον, μιας και οι φύλακες που απαγορεύουν τις ερωτήσεις στα ελληνικά —μήπως και οργανώσουμε με την απόδραση— παρακολουθούν και καταγράφουν.

Η ΩΡΑ περνάει και η τελευταία ερώτηση δε γίνεται. «*Τι θα κάνεις μόλις αποφυλακιστείς;*». Δεν χρειάζεται, άλλωστε, απάντηση. Ο Μηνάς Κοντός θα γυρίσει στην Ελλάδα, αφήνοντας τους δυτικογερμανούς στα κρύα κελιά τους.

Βερολίνο 29-2-1984

Οι εσωτερικοί παράμετροι ενός «εθνικού» θέματος

του Μιχάλη Πατρινού

Η πρόσφατη πρωθυπουργική (και σοσιαλιστική) έκρηξη στα Ιωάννινα για τις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων της Αλβανίας, πυροδότησε την ειδησεογραφία και την αρθρογραφία, με ελάχιστες τις περιπτώσεις κάποιας «νηφαλιότητας» (Σ. Χρυσοστομίδης, Β. Γεωργίου, Βασ. Φίλιας, Γ. Βότσης). Οι περισσότερες απόψεις, που διατυπώθηκαν ήταν είτε υπεράσπιση των θέσεων και της «στρατηγικής» του κ. Α. Παπανδρέου είτε —κυρίως από Δεξιά— πλειοδότησή τους σε «εθνικές» εξάρσεις.

Σε γενικές γραμμές —με ιδιαίτερα χαρακτηριστικές τις απόψεις του Π. Στάγκου στις «Ειδήσεις» την περασμένη Δευτέρα —υποστηρίχθηκε ότι με τις δηλώσεις του αυτές ο κ. Παπανδρέου αφαίρεσε από τη Δεξιά τη δυνατότητα της δημαγωγίας σ' ένα «εθνικό θέμα» και έσπασε για, λογαριασμό της αριστεράς «ένα θέμα-ταμπού», καθώς (η Αριστερά) δεν ήθελε να ταυτίσει την προστασία της ελληνικής μειονότητας με τις δεξιές εδαφικές διεκδικήσεις της άλλοτε Βορείου Ηπείρου.

Οι επικριτές όταν δεν μίλησαν για έντεχνη παγίδευση του πρωθυπουργού στα *«ψυχροπολεμικά σχέδια του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ»* (σ.σ. σε μια φάση που αναθερμαίνονται από την πλευρά της ΕΣΣΔ οι διαθέσεις για ανασύσταση των σχέσεων με την Αλβανία) αναρωτήθηκαν για τα κίνητρα και τις επιπτώσεις της καταγγελίας αυτής είτε σε επίπεδο Διαβαλκανικής είτε διμερών σχέσεων.

Πάντως, ο ίδιος ο κ.Α. Παπανδρέου όχι μόνο απέκλεισε κάθε περιστασιακή σκοπιμότητα για τις δηλώσεις του αλλά και υποστήριξε ότι *«έχουμε κάνει και στο παρελθόν ενέργειες»*, χωρίς να αναφέρει ποιες ούτε με ποια αποτελέσματα. Ο λαλίστατος κατά τα άλλα κυβερνητικός εκπρόσωπος που ρωτήθηκε σχετικά παρέπεμψε στον (απουσιάζοντα στα Ιωάννινα) κ. Κάρολο Παπούλια, αλλά δεν δόθηκε καμιά συνέχεια και απάντηση στις επόμενες ημέρες. Οι αντιφάσεις αυτές, που καταγράφονται αναλυτικά πιο κάτω αφορούν κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά στην κυβέρνηση. Στο σύνολό τους συγκροτούν τις λεγόμενες *«εσωτερικές παραμέτρους του εθνικού θέματος των Ελλήνων της Αλβανίας»*. Καταγράφτηκαν την περασμένη εβδομάδα, κατά τρόπο αποκαλυπτικό όχι για την εξωτερική πολιτική αλλά για τις διαφοροποιήσεις γραμμής στην πολιτική και τα πρόσωπα τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και της «Νέας Δημοκρατίας». Επιπλέον αποκαλύπτουν με ποια κριτήρια και κάτω από ποιες περιστάσεις διαμορφώνονται αποφάσεις, αντιφάσεις και διαχωρισμοί.

Ασφαλώς κάθε κυβέρνηση έχει αυτονόητο ενδιαφέρον και καθήκον για τις συνθήκες διαβίωσης και προστασίας (ισονομίας) των υπηκόων της σε ένα άλλο Κράτος. Ο κ. πρωθυπουργός δεν εξέφρασε απλώς τη γενική αυτή αρχή, έστω και κατά τρόπο υπαινικτικό, αλλά αντίθετα στη συνομιλία του με τους δημοσιογράφους δήλωσε ακριβώς ότι *«Δεν υπάρχει αμφιβολία. Γίνονται πολλά σε βάρος των Ελλήνων της Αλβανίας. Δεν υπάρχει ίση μεταχείριση»*.

Η υιοθέτηση της κατηγορίας αυτής αφενός δικαιώνει τις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας δεξιών και ακροδεξιών (δηλαδή τους εμψυχώνει για ανάλογες εκδηλώσεις κατά του καθεστώτος των Τιράνων στο μέλλον) και αφ' ετέρου δημιουργεί σοβαρά ερωτηματικά για την ως τώρα κυβερνητική πολιτική στο θέμα αυτό.

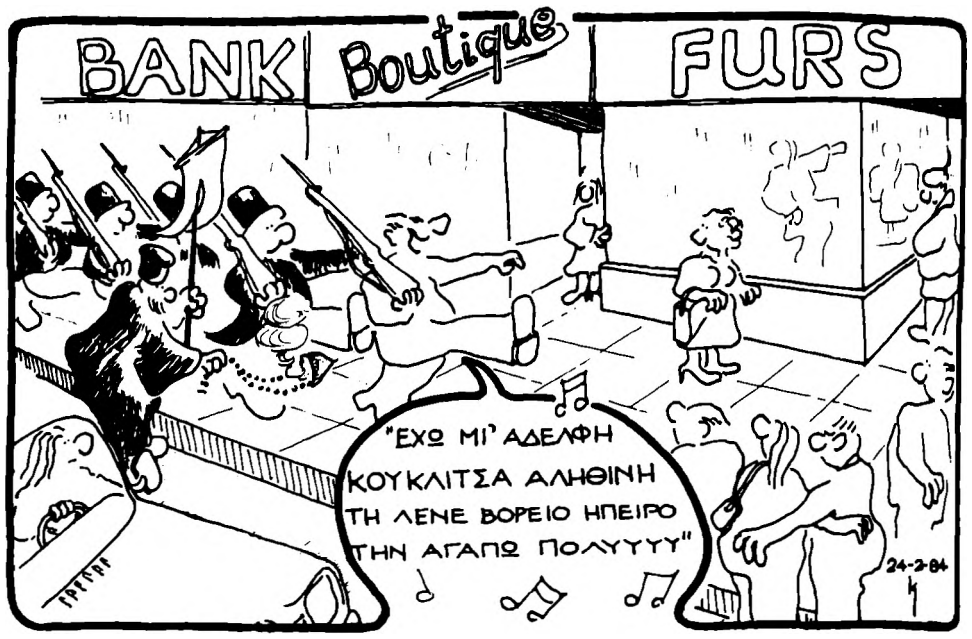

Κατ' αρχήν, υπάρχει ένα θέμα συντονισμού της κυβερνητικής με την κρατική συμπεριφορά, αν λάβει υπόψη του κανείς ότι στις 19.2.83 οι διατεταγμένες αστυνομικές δυνάμεις του κ. Σκουλαρίκη αντιμετώπισαν με εξαιρετική βιαιότητα τους απεργούς Βορειοηπειρώτες και άλλους ομόφρονες έξω από την Αλβανική πρεσβεία. Αν πράγματι τα δικαιώματα των συγγενών τους καταπατούνται στην Αλβανία θα μπορούσε ίσως να διαλυθεί η συγκέντρωσή τους και να διακοπεί η απεργία πείνας, αλλά θα έπρεπε η κυβέρνηση να υιοθετήσει τη διαμαρτυρία τους ή τουλάχιστον να ενδιαφερθεί γι' αυτήν. Μόνη επιλογή ήταν, ως τα Ιωάννινα, τα ΜΑΤ και η σιωπή.

Επιπλέον, η ανοιχτή καταγγελία ότι *«οι Έλληνες της Αλβανίας δεν προστατεύονται»* δημιουργεί εύλογα ερωτηματικά —μετά μάλιστα τους πρωθυπουργικούς κεραυνούς εθνικής ευαισθησίας— για το «ρεαλισμό» με τον οποίο η κυβέρνηση προώθησε τις (επωφελείς και πολυπόθητες για την Αλβανία) εμπορικές μας σχέσεις μαζί της.

Στα μέσα Ιανουαρίου ο υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Αντώνης Γεωργιάδης υπέγραψε με τον Αλβανό ομόλογό του εμπορική συμφωνία ύψους 50 εκατ. δολαρίων για το 1984, με την οποία η Ελλάδα θα αγοράσει πετρέλαιο και ηλεκτρική ενέργεια και η Αλβανία 400 τόνους τρινιτροτολουόλης από την Ελληνική Βιομηχανία όπλων, γεωργικά φάρμακα και προϊόντα.

Το τρίτο ερώτημα, που προκύπτει από τις δημόσιες διαβεβαιώσεις του κ. πρωθυπουργού ότι από καιρό υπάρχει θέμα Ελλήνων της Αλβανίας δεν αφορά τον εσωτερικό συντονισμό της κυβέρνησης και τα «ανταλλάγματα» των διμερών σχέσεων. Αφορά τις δημόσιες διαβεβαιώσεις την 1-3-1982 στη Βουλή του τότε υπουργού Εμπορίου κ. Νίκου Ακριτίδη ότι *«η Αλβανία προστατεύει σήμερα συνταγματικά τα συμφέροντα των μειονοτήτων, αλλά δεν παρέχει άλλα από εκείνα, που απολαμβάνει ο ελληνικός λαός»*. Σ' αυτή την τελευταία φράση —που αφορά τη θρησκεία— βρίσκεται η εξήγηση της κυβερνητικής έκρηξης αλλά και το παρασκήνιο των δεξιών κινητοποιήσεων.

Πρόκειται όχι τόσο για τα ανθρώπινα δικαιώματα (που μπορεί και να καταπατούνται κι ας το αποκλείει τόσο κατηγορηματικά ο «Ριζοσπάστης») αλλά για τα δικαιώματα της ελεύθερης θρησκευτικής συνείδησης και λατρείας. Σε πολλές δυτικές χώρες τα δυο αυτά ταυτίζονται, αλλά στην Αλβανία η αθεΐα

φτάνει ως τη συνταγματική απαγόρευση κάθε θρησκευτικής λατρείας τόσο για τους ορθόδοξους Έλληνες όσο και για τους μουσουλμάνους Αλβανούς.

Μ' ένα λόγο —το απέδειξε άλλωστε η εντυπωσιακή παρουσία τόσων ιερωμένων στις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας— οι δραστηριότητες γύρω από τα δικαιώματα των Ελλήνων της Αλβανίας μεθοδεύονται τόσο από εκκλησιαστικούς κύκλους της Ελλάδας, (ο ίδιος ο Σεραφείμ είναι πρόεδρος της βαρύγδουπης «Κεντρικής Επιτροπής Βορειοηπειρωτικού Αγώνα») όσο και στο εξωτερικό, κυρίως στις ΗΠΑ.

Αυτοί οι κύκλοι είναι που κορύφωσαν από τον περασμένο χρόνο το όλο θέμα και το οποίο η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ θα αναγκαζόταν να αντιμετωπίσει ανεξάρτητα από την συγκυρία της διαμαρτυρίας πείνας έξω από την Αλβανική πρεσβεία, γεγονός βέβαια που λειτούργησε ως καταλύτης. Και τούτο ενώ ούτε ανάλογη διπλωματική προεργασία είχε γίνει ούτε η χάραξη μιας γενικής κυβερνητικής πολιτικής παρά τις εισηγήσεις του κ. Κ. Παπούλια είχε οριστικά διαμορφωθεί.

Οι λεγόμενοι εκπρόσωποι του «Βορειοηπειρωτικού Αγώνα» είχαν προσφύγει στις επιτροπές του ΟΗΕ και στη Βουλή των Αντιπροσώπων, που έχει πρόεδρο της αρμόδιας υποεπιτροπής τον γνωστό φιλοχουντικό βουλευτή Γκας Γιάτρον. Οι εκκλησιαστικοί κύκλοι της Ελλάδος —από τον Σεραφείμ και τους παραμεθόριους μητροπολίτες Καντιώτη και Σεβαστιανό— σε συνεργασία με ακροδεξιούς κύκλους της «Πανηπειρωτικής Ομοσπονδίας» προσκόμισαν μια σειρά από μάρτυρες στη Νέα Υόρκη (αδελφοί Λέκκα, Σεβαστιανός, κ.ά.) και πέτυχαν αφ' ενός την υπόσχεση του Γκας Γιάτρον να προωθήσει την υπόθεση μέσω της Αμερικανικής κυβέρνησης και αφ' ετέρου προσχέδιο απόφασης της επιτροπής ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ με το οποίο καταδικάζεται η Αλβανία για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων εις βάρος των Ελλήνων υπηκόων. Παραλληλα, οι πιέσεις και ενέργειες —μέσω του ακροδεξιού βουλευτή της ΝΔ κ. Κ. Γόντικα— απέδωσαν και σε επίπεδο Ευρωκοινοβουλίου καθώς ο Άγγλος συντηρητικός συνάδελφός του κ. Ντ. Ενράιτ ήταν ο συντάκτης ειδικής έκθεσης καταγγελίας.

Η έκθεση απέδιδε ευθύνες και στην ελληνική κυβέρνηση για την αδιαφορία της. Η πίεση που ασκήθηκε στην κυβέρνηση με τις δημόσιες εκδηλώσεις και διαμαρτυρίες είχε προφανή σκοπό να αναζωπυρώσει το θέμα, καθώς στις αρχές Μαρτίου έχει προγραμματισθεί η συζήτηση του προσχεδίου στην αρμόδια επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ.

Ο μακαριώτατος κ. Σεραφείμ —ομοτράπεζος αν όχι και «υποβολεύς» του πρωθυπουργού στα Ιωάννινα— ασφαλώς θα γέμισε με υπερηφάνεια για τους πρωθυπουργικούς κεραυνούς, οι οποίοι βεβαίως θα αποτελέσουν καινούργιο υλικό στον εκκρεμή φάκελο της υπόθεσης στην επιτροπή του ΟΗΕ.

Είναι σαφές ότι όχι μόνο δεν λειτούργησαν αποτελεσματικά τα πολιτικά ανακλαστικά της κυβέρνησης στο όλο θέμα, αλλά και η απουσία συνολικής πολιτικής οδήγησε στις παραπάνω αντιφάσεις της κυβέρνησης, που δύσκολα συγκαλύπτονται από τα εθνικιστικά παραληρήματα. Γιατί βεβαίως η κυβέρνηση μπορεί να αφαίρεσε από τη Δεξιά τη δυνατότητα δημαγωγίας στο θέμα αυτό, αλλά η Δεξιά εις το εξής θα μπορεί να δημαγωγεί με τις ίδιες τις κυβερνητικές θέσεις και να γίνεται τιμητής της κυβερνητικής ευαισθησίας (και αυτοδέσμευσης-αυτοπαγίδευσης) στο θέμα αυτό.

Η σιωπή της Αλβανικής Κυβέρνησης (ο αλβανός πρέσβης στην Αθήνα κ. Ξενοφών Νούση αναχώρησε διακριτικά για τα Τίρανα) διευκολύνει προς το παρόν την εκτόνωση της κατάστασης. Όμως μια τυχόν «άκαμπτη» στάση από την πλευρά του Εμβέρ Χότζα με τις γνωστές πάγιες θέσεις του για τα θέματα αυτά θα δυσκόλευε εξαιρετικά τη θέση και την «εθνική αξιοπιστία» της κυβέρνησης που, όπως φαίνεται από τους τόνους των Ιωαννίνων θέλει να προσεγγίσει τις θέσεις «περί μητρός-πατρίδος» του Ιωαν. Κωλέττη. Τα προβλήματα διαδοχής και ισορροπίας, που αντιμετωπίζει ο Αλβανός ηγέτης δεν φαίνεται πιθανό να τον οδηγήσουν σε «ελαστικές» θέσεις.

Η αιδήμων και χαμηλής έντασης υποστήριξη του θέματος από τον πρόεδρο της «Νέας Δημοκρατίας» κ. Ευαγ. Αβέρωφ φαίνεται να έχει σχέση —όπως επεσήμανε το σύνολο σχεδόν του προοδευτικού Τύπου— με τις παλιές αποκαλύψεις του «ΑΝΤΙ» (τχ. 105) για τις θέσεις περί Αλβανίας, που είχε διατυπώσει εγγράφως ο κ. Αβέρωφ το 1945.

Αντίθετα, ο «φιλελεύθερος» κ. Κ. Μητσοτάκης —που καθημερινά διολισθαίνει στη συνεργασία με τα ακροδεξιά στοιχεία της παράταξής τους— «βγήκε από δεξιά» στον κ. Αβέρωφ ζητώντας εδαφική διεκδίκηση της Βορείου Ηπείρου, αίτημα που δεν διατύπωσαν ούτε καν οι —ικανοποιημένοι από τις πρωθυπουργικές δηλώσεις— ακροδεξιοί της Πανηπειρωτικής Ομοσπονδίας Αμερικής και Καναδά. Ο κ. Μητσοτάκης κατηγόρησε τον πρωθυπουργό ότι *«παραιτήθηκε αιφνιδίως των δικαιωμάτων μας επί της Βορείου Ηπείρου»* και ότι *«επικαλέστηκε για τον ενταφιασμό των διεκδικήσεων τις συμφωνίες του Ελσίνκι»*. Ο πολιτικός οπορτουνισμός τους κ. Μητσοτάκη γίνεται εμφανής αν λάβει υπόψη του κανείς, ότι δεν εμφανίζεται συνεπής ούτε καν με τον ίδιο τον εαυτό του, πριν δύο ημέρες. Γιατί στη συνέντευξη Τύπου, που έδωσε ο κ. Μητσοτάκης δήλωσε επί λέξει: *«Κατά τα άλλα θα 'θελα να σας πω μόνο ότι το Ελσίνκι, το οποίο επικαλέσθη ο Πρωθυπουργός, τη συμφωνία του Ελσίνκι φυσικά όλοι την αποδεχόμαστε»* (πολυγραφημένο δελτίο Τύπου του γραφείου του στις 22.2.84 και στην «Ακρόπολη» της επομένης).

Κλείνοντας με τις επισημάνσεις των εσωτερικών παραμέτρων του Αλβανικού δεν μπορεί να μην επισημάνουμε τη σωβινιστική θέση του κόμματος «Φιλελευθέρων» —μετά μάλιστα την αποπομπή του κ. Χονδροκούκη για «δεξιές παρεκκλίσεις»— σύμφωνα με την οποία *«Η δήλωση του Πρωθυπουργού στα Γιάννενα ότι τα σύνορα στην Βαλκανική είναι δεδομένα εγγίζει τα όρια της εθνικής μειοδοσίας»*.

Το κόμμα του κ. Νικήτα Βενιζέλου —που μάλιστα πρόσφατα διακήρυξε την απόφασή του για στροφή του προς «αριστερά»— θεωρεί ανοιχτό το θέμα της ελληνικής εδαφικής διεκδίκησης στη Βόρεια Ήπειρο, τουλάχιστον.

□

● Κοντά στό σπίτι σας καί δίπλα στό Λυκαβηττό λειτουργεῖ τό νηπιαγωγεῖο. **«Τό ἀστεράκι».**

● Μιά μικρή ὄαση μέσα στό τσιμέντο.
● Πρόγραμμα μελετημένο – Διδασκαλία καί ἐπίβλεψη ἀπό ἔμπειρο προσωπικό.
● Παιχνίδι καί μάθηση σ' ἕνα περιβάλλον φροντίδας καί ἀγάπης γιά τό παιδί.
● Ἐλᾶτε νά γνωριστοῦμε καί νά συζητήσουμε γιά τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εὐθυμίου
Βαλσαμώνος 4 καί Ἀσκληπιοῦ τηλ. 6447830 – 3635419.

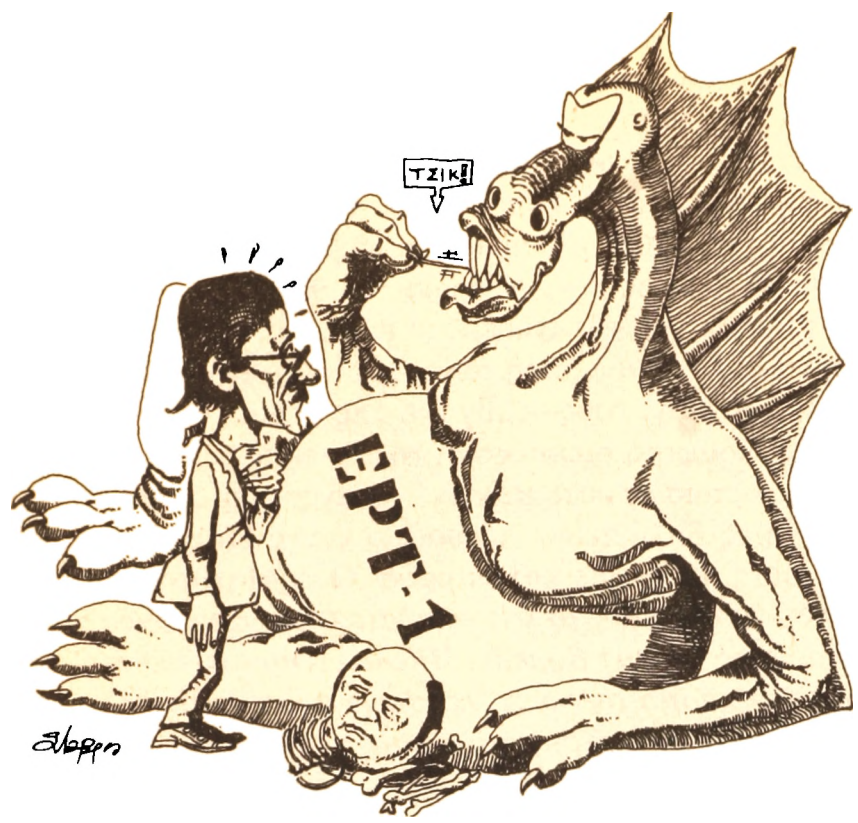

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

του Ρεπόρτερ

«*Όποιος αναλαμβάνει πρέπει να ξέρει ότι από τη στιγμή που εγκαθίσταται έχει αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση*». Η τεταμένη ατμόσφαιρα που επικρατεί στο ραδιοτηλεοπτικό μέγαρο της Αγίας Παρασκευής το τελευταίο δεκαπενθήμερο συνοψίζεται άριστα σ' αυτή τη φράση ανωτέρου στελέχους της ΕΡΤ 1 και εκφράζει απόλυτα το γενικευμένο κλίμα ανασφάλειας. Οι διορισμοί και οι παραιτήσεις μετέδωσαν άλλωστε έναν απίστευτο εκνευρισμό στις εφημερίδες (η «*Ελευθεροτυπία*» βρέθηκε να χαρακτηρίζει το Βασίλη Βασιλικό «*εκλιπαρούντα*»), που για πρώτη ίσως φορά παρασύρθηκαν σε τόσο μεγάλο βαθμό από τις φήμες που οι ίδιες είχαν εξαπολύσει. Στην πραγματικότητα, ραδιόφωνο και τηλεόραση αντιμετωπίζουν κάτι μοναδικό στην ιστορία τους, την πιθανότητα θεσμικών αλλαγών. Αυτό είναι ένα γεγονός που δεν έχει σχέση με τις παραδοσιακές διαμάχες προσώπων, θέτει σε αντιπαράθεση απόψεις (έστω και ασχημάτιστες ή ασυνείδητα διαμορφωμένες) και εξαπολύει έναν «άγνωστο πόλεμο» που έχει ήδη αρχίσει.

Τοποθετούμαι, παραιτούμαι, διορίζομαι

Ο πρώτος διορισμός ήταν εκείνος του καθηγητή κ. Γεωργαντόπουλου που κατέλαβε τη θέση του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου της ΕΡΤ-1. Πέρασε απαρατήρητη μέχρι στιγμής και πολλά στελέχη της ΕΡΤ-1 έβγαλαν αναστεναγμούς ανακούφισης γιατί, όπως είπαν «*το μόνο που δεν χρειαζόμαστε ήταν άλλος ένας πρόεδρος του Δ.Σ. με άποψη για το πρόγραμμα*». Ακολούθησε μία βδομάδα κρίσιμη για τις σχέσεις Ρωμαίου Πεπονή και τελικά το θέμα παραπέμφθηκε στην υποχρεωτική διαιτησία: οι δύο είχαν συναντήσεις με τον πρωθυπουργό, που δεν κατάφερε να τους συμφιλιώσει. Λίγο πριν παραιτηθεί ο Γ. Ρωμαίος, μια επίσκεψη του Β. Βασιλικού στον υπουργό έπεισε τον τελευταίο ότι ο αναπληρωτής γενικός διευθυντής δεν είχε καμιά διάθεση να ανοίξει κλεφτοπόλεμο, ούτε εκείνος ούτε οι συνεργάτες του.

Η παραίτηση του Γ. Ρωμαίου συνοδεύτηκε έτσι μόνο από την απαλλαγή του Γ. Δουατζή από τα καθήκοντα του διευθυντή ειδήσεων της τηλεόρασης. Γενικός διευθυντής της ΕΡΤ-1 ανέλαβε ο Δημήτρης Κατσίμης, πρώην διευθυντής ειδήσεων, θέση από την οποία είχε απομακρυνθεί το Μάρτιο του '83, με αφορμή την ανακοίνωση του κ. Αβέρωφ για τη δολοφονία του Τζώρτζη Αθανασιάδη. Ο ίδιος ο Δ. Κατσίμης είχε ζητήσει την παραίτηση του αντιπροέδρου του Δ.Σ. κ. Κωβαίου («*δεν προτίθεμαι να ανακοινώσω τους λόγους*») και την αντικατάστασή του από το δικηγόρο Απόστολο Λιανό.

Χρειάστηκε να περάσει άλλη μια δύσκολη βδομάδα για να αντιμετωπισθεί η πλήρωση δύο σημαντικών θέσεων-κλειδιών, του διευθυντή ειδήσεων και του διευθυντή τηλεόρασης. Στην πρώτη τοποθετήθηκε ο δημοσιογράφος κ. Πάνος Λουκάτος. Η δεύτερη προβλημάτισε ιδιαίτερα τον υπουργό και τους συμβούλους του, καθώς και το νέο γενικό διευθυντή, όχι μόνο γιατί υπήρχε η αρνητική πείρα των διενέξεων Αλευρά-Βασιλικού αλλά και γιατί η ανυπαρξία εσωτερικού κανονισμού στην ΕΡΤ-1 κάνει το διευθυντή τηλεόρασης άνθρωπο-κλειδί για το πρόγραμμα και απαιτεί ικανότητες ενός τεχνοκράτη που θα γνώριζε ταυτόχρονα και το αντικείμενο της τηλεόρασης, πράγμα σχεδόν αδύνατο στη σημερινή ελληνική πραγματικότητα. Ο Δ. Κατσίμης πρότεινε τελικά στο Δ.Σ. τον Πέτρο Μηλά, τεχνικό στέλεχος του καναλιού, για να συναντήσει την αντίδραση των εργαζομένων στην ΕΡΤ-1 και την επιφυλακτική στάση του Δ.Σ. Η πρόταση αποσύρθηκε και ο ευρών διευθυντή τηλεόρασης αμειφθήσεται...

Το τηλεοπτικό τοπίο συμπληρώνεται από κάποιες κινήσεις στην ΕΡΤ-2, η οποία διατηρεί τα πολύ αργά (και γι' αυτό σίγουρα) αντανακλαστικά της και εργάζεται όλη μαζί για το χειρότερο σήριαλ όλων των εποχών, τους «*Ιερόσυλους*» (του οποίου η ακροαματικότητα έχει φτάσει τα 70%). Η Μαριέτα Ριάλδη επιστρέφει στην επιτροπή προγραμματισμού από την οποία είχε παραιτηθεί πριν από λίγους μήνες...

Με και χωρίς αρμοδιότητες

Κάθε απόπειρα εντοπισμού των αρμοδιοτήτων των κέντρων εξουσίας της ΕΡΤ-1 θα έπρεπε να είναι ιδιαίτερα προσεκτική πριν καταλήξει σε βιαστικά συμπεράσματα. Τα τελευταία διόμισι χρόνια όλοι είχαν γνώμη για όλα κι έτσι ο διευθυντής τηλεόρασης μέσω των κοστολογίων μπορούσε άνετα να «κόβει» προτάσεις ή ο πρόεδρος του Δ.Σ. να ανατρέπει λίγο ως πολύ τα σχέδια της επιτροπής προγράμματος. Όλα αυτά σε ό,τι αφορά το ελληνικό πρόγραμμα φυσικά, γιατί σε σχέση με τις ξένες ταινίες και τα ξένα προγράμματα οι γνώσεις και η διακριτική παρουσία του Μιχάλη Δημόπουλου δεν άφησε πολλά περιθώρια σε παρεμβάσεις...

Ωστόσο, η νέα κατάσταση πραγμάτων μπέρδεψε ακόμα περισσότερο τις αρμοδιότητες των κρατούντων. Η μάζα των ενδιαφερομένων που ανεβαίνει κάθε μέρα ή τηλεφωνεί στην Αγία Παρασκευή είχε συνηθίσει να απευθύνεται κυρίως στο γενικό διευθυντή. Αυτή τη στιγμή οι επισκέπτες διστάζουν ανάμεσα στο γραφείο του Δ. Κατσίμη και σ' εκείνο του νέου υπουργού, ο οποίος έχει βρεθεί στην πολύ δύσκολη θέση να αρνείται να παραλάβει... προτάσεις για σήριαλ (!). Η σύγχυση αυτή εκφράζει βέβαια μια βαθύτερη δυσλειτουργία που πολλές φορές οδηγεί σε ενδιαφέρουσες τάσεις ακτιβισμού, όπως στην περίπτωση του κειμένου του διαφημιστικού τρέηλερ του *Χατζημανουήλ*, που λέγεται ότι φέρει την υπογραφή του Βασίλη Βασιλικού.

Το πρόβλημα της σύγχυσης των αρμοδιοτήτων στην κορυφή εκφράζει άλλωστε και τη θεμελιώδη ακινησία που επικρατεί στη βάση, την έλλειψη πρωτοβουλίας και τη μακαριότητα που έχει δημιουργήσει η περίεργη συγκρότηση της ΕΡΤ επί χούντας (Πριν από μερικά χρόνια κάποιος συνάδελφος είχε υπολογίσει πρόχειρα ότι στην ΕΡΤ-1 υπάρχουν τουλάχιστον 860 υποαπασχολούμενοι υπάλληλοι). Καμία εκκαθάριση βέβαια δεν είναι δυνατή στο άμεσο μέλλον, παρόλο που το κανάλι βασίζεται στις εξωτερικές παραγωγές και κυριολεκτικά δεν ξέρει τι να κάνει όλο αυτό τον κόσμο που έχει στη διάθεσή του. Η ενδιαφέρουσα πρόταση της ΕΤΕΚΤ για εσωτερικές παραγωγές με εξωτερικούς συνεργάτες ίσως αποτελεί μια λύση, αν μελετηθεί έγκαιρα...

ΠΑΣΟΚ εναντίον «πρασινοφρουρών»

Σ' αυτό το πλαίσιο, η δηλωμένη θέση του υπουργού να επιχειρήσει θεσμικές αλλαγές κινδυνεύει να σκοντάψει στις παγιωμέ-

νες συνήθειες ενός μηχανισμού που αυτοσυντηρείται, μιας «πράσινης γραφειοκρατίας» που είχε δει με πολύ καλό μάτι τον ενιαίο φορέα, γιατί ο τελευταίος συντηρούσε αυτό το παράξενο μίγμα συνδικαλιστών, τεχνικών και δημοσιογράφων που σύμφωνα με μια διαδεδομένη άποψη *«μπορούσε να χρησιμοποιηθεί όπως έχει»*. Για καλό σκοπό φυσικά...

Κατά ένα περίεργο τρόπο, η αναγκαιότητα θεσμικών αλλαγών καταγγέλλεται ως *δεξιά απόκλιση* και ταυτίζεται με το άνοιγμα των καναλιών στη δεξιά, άποψη που προωθεί ο «*Ριζοσπάστης*» σ' ένα κείμενο της 20.2.84, όπου μεταξύ των άλλων τίθεται και το ερώτημα: *«Θ' ακούμε και θα βλέπουμε δεξιότερα»;* Είμαστε πολύ περίεργοι να καταλάβουμε αν το πρόβλημα σήμερα (και πάντα) είναι «δεξιά ή αριστερή τηλεόραση» και πώς μπορεί να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, αν όχι με λογοκριτικές παρεμβάσεις στη μια ή στην άλλη κατεύθυνση... Πάντως, για πρώτη φορά υπουργός του ΠΑΣΟΚ κινδυνεύει σε τόσο μεγάλο βαθμό από τον ίδιο το μηχανισμό του κυβερνώντος κόμματος και ο κ. Πεπονής έχει διαμαρτυρηθεί πάνω από μία φορά για περιπτώσεις (ή έστω υποψίες) σαμποτάζ σε βάρος του.

Δεν πρέπει άλλωστε να παραγνωρίσουμε το ότι η σύγχυση των αρμοδιοτήτων εναποθέτει στην πράξη όλες τις ευθύνες στο πρόσωπο του υπουργού. Από αυτή την άποψη ο «υποβαθμισμένος» νέος γενικός διευθυντής είναι πολύ περισσότερο προστατευμένος από τον προηγούμενο...

Νομοσχέδια, νομοσχέδια...

Οι εφημερίδες ασχολήθηκαν με τις περιπέτειες των μονομάχων κι έτσι ελάχιστα έχει επισημανθεί η ανάγκη ενός νόμου που θα έθετε *στο σύνολό του* το πρόβλημα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, έτσι όπως εξελίσσεται με τη ραγδαία εισβολή νέων τεχνολογιών (πρόβλημα που είναι κ α ι πολιτικό: βλ. το κείμενο για τη βιντεοεφημερίδα του «αδέσμευτου» πολιτικού καναλιού TV Press). Η ανυπαρξία σχετικής νομοθεσίας αντιμετωπίζεται ήδη στην Ευρώπη και κάθε καθυστέρηση δεν θα έκανε τίποτε άλλο από το να πολλαπλασιάσει μια σειρά από προβλήματα, από την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων μέχρι τη συγκέντρωση της πληροφόρησης στα χέρια οικονομικών ισχυρών οργανισμών που θα διατηρούν άριστες σχέσεις με πρόσωπα ή κόμματα.

Από αυτή την άποψη η συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Οπτικοακουστικής Επικοινωνίας (το οποίο θα είναι μεν γνωμοδοτικό με δυνατότητα βέτο απ' τη μια μεριά του υπουργού, οι προτάσεις του όμως θα δημοσιοποιούνται στην κοινή γνώμη) είναι αποφασιστικής σημασίας, αρκεί η στελέχωσή του να συνδυάσει εκπροσώπους φορέων και πρόσωπα κύρους.

Σύμφωνα με πληροφορίες μας οι αρχές λειτουργίας του ΕΣΟΕ θα είναι περίπου οι εξής:

- Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ισότητα των δύο φύλων, η προστασία της παιδικής και εφηβικής ηλικίας.
- Η εξασφάλιση της αμεροληψίας, ακρίβειας και πληρότητας της πληροφόρησης.
- Ο πλουραλισμός, η πολυφωνία, η ευρύτητα των οπτικοακουστικών μηνυμάτων.
- Η κάλυψη των αναγκών παιδείας, ψυχαγωγίας και πληροφόρησης του ελληνικού λαού.
- Το δικαίωμα έκφρασης μέσω της οπτικοακουστικής επικοινωνίας, των επιμέρους κοινωνικών ομάδων και η προσπάθεια για την εξασφάλιση της μεταξύ τους επικοινωνίας.
- Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ζωντανής ελληνικής γλώσσας.

Οι αρχές αυτές μπορούν να αποδειχτούν πράγματι «χρήσιμες» αν συνδυαστούν μ' ένα όργανο ζωντανό και λειτουργικό κι αν δεν παραμείνουν «κενό γράμμα», όπως συμβαίνει συνήθως. Η προσεκτική διατύπωσή τους δίνει ελπίδες, τα προβλήματα όμως του ΕΣΟΕ θα είναι κυρίως πρακτικά, από την ελεύθερη ραδιοφωνία μέχρι τον κώδικα διαφημίσεων, από τη ρύθμιση των νέων τεχνολογιών διανομής μέχρι τις σχέσεις κινηματογράφου-τηλεόρασης. Κι εκεί δεν αρκούν οι καλές προθέσεις...

Ρεπόρτερ 1-2

Η «αδέσμευτη» βιντεοεφημερίδα

«... Πεπονόφλουδα στην προπαγάνδα. Ο Φεβρουάριος του '84 θα μείνει ιστορικός για την Ελληνική Τηλεόραση. Απέκτησε το δικό της Υπουργό, τον κ. Πεπονή και ένα αδέσμευτο πολιτικό κανάλι, την T.V. PRESS».

Όπως είναι ευνόητο, πρόκειται για το διαφημιστικό της βιντεοεφημερίδας, που άρχισε να κυκλοφορεί σε δεκαπενθήμερη βάση από την 1η Φλεβάρη.

Υπεύθυνος για την έκδοση της εφημερίδας είναι ο Γιώργος Καρατζαφέρης. Σύμφωνα με την υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων της T.V. Press, Ζωή Τσαραμανίδου, η T.V. Press έχει ήδη 8.000 συνδρομητές και συνεργάζεται με δημοσιογράφους «όλων των αποχρώσεων». Ήδη εργάζονται σ' αυτήν ο Δ. Καλάκος (Ακρόπολη) και με το όνομα Δ. Μανιάτης (στη Μεσημβρινή) η Νίνα Βλάχου (Καθημερινή), ο Γ. Γκιώνης (Έθνος). Σύμφωνα πάντα με την υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων, η βιντεοεφημερίδα είναι *«ανοικτή σε όλους»* και έχει στόχο *«να δείχνει ότι δεν δείχνουν τα κρατικά-κομματικά κανάλια της ΕΡΤ»*.

Το πόσο *«αδέσμευτη»* είναι η βιντεοεφημερίδα, δεν είναι δύσκολο να το αντιληφθεί κανείς. Τα περιεχόμενα της δεύτερης κασέτας, που προβαλλόταν στα πλαίσια της έκθεσης «Photopia '84» είναι ενδεικτικά:

- *«Ποιος βούτηξε τον θησαυρό του Άρη Βελουχιώτη;»* Το ρεπορτάζ αρχίζει με δηλώσεις πολιτών κατά του Νομάρχη που *«διόρισε το ΠΑΣΟΚ»*.
- *«Δήμος Μπότσαρης τ. Βουλευτής του ΠΑΣΟΚ: Τ' άπλυτα του κινήματος στη φόρα. Τι κρύβει το Καστρί. Μέρος Β'»*. Στο πρώτο μέρος ο Μπότσαρης απάντησε στα «ερωτήματα»: *«Ο Παπανδρέου έχει δουλέψει για τη* CIA; *Υπάρχουν χαφιέδες στο Κόμμα; Ο Χριστοδουλίδης ήταν θύμα ή θύτης;»*.
- *«Στην Αλβανία αφανίζεται το ελληνικό στοιχείο. Ένας φυγάς από την χούντα του Χότζα αποκαλύπτει»*. Σχετικά με το θέμα και στο ανάλογο ύφος, διαφημιστικά της T.V. Press μοιράστηκαν στην πορεία προς την Αλβανική πρεσβεία.
- *«Αβέρωφ: Αριστερά μου ο Μητσοτάκης Απέναντι ο Παλαιοκρασάς. Κρίσεις για την... κρίση της Ν. Δημοκρατίας»*.

Εδώ ο παρουσιαστής αφήνει κατά μέρος τα προσχήματα και κλείνει την κάλυψη της ομιλίας του Αβέρωφ στο Χίλτον, διανθισμένη με ολίγον Ζαμπέτα, με τη φράση: *Και ενώ ο κόσμος της Δεξιάς πορεύεται το δρόμο που θα τον ξαναφέρει στην εξουσία...*

Διαπιστώνει κανείς όμως παρακολουθώντας τη βιντεοκασέτα, ότι ενώ η Νέα Δημοκρατία αποφάσισε να χρησιμοποιήσει τη σύγχρονη τεχνολογία, αδυνατεί ταυτόχρονα να εκσυγχρονίσει και την προπαγάνδα της. Παραμένει χοντροκομμένη και άρα αναποτελεσματική για τον εκπαιδευμένο πλέον θεατή της τηλεόρασης και ακόμη περισσότερο για τον κάτοχο βίντεο που έχει αποκτήσει μία τριβή με το «μέσο».

Όσο κωμικό όμως κι αν είναι το αποτέλεσμα της συγκεκριμένης βιντεοεφημερίδας, το γεγονός και μόνο της κυκλοφορίας της, θέτει ορισμένα ζητήματα «επί τάπητος».

Γίνεται πια φανερό, ότι η προεκλογική εκστρατεία θα διεξάγεται έξω από τα παραδοσιακά πλαίσια των εντύπων και της αφίσας. Όπως άλλωστε επισημαίνει και η «Καθημερινή» (26.2.84): *«Στη σημερινή εποχή οι εκλογές κερδίζονται με την τηλεόραση»*.

Και βέβαια το έδαφος για την επιτυχία ή μη μιας «βιντεοεφημερίδας» προσδιορίζεται —εκτός από την ποιότητά της— και από το επίπεδο του διαλόγου που διεξάγεται από την κρατική τηλεόραση.

Στις εκλογές του 1981, τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και το ΚΚΕ χρησιμοποίησαν —σε περιορισμένη κλίμακα— το βίντεο με άμεσο τρόπο: διανέμοντας τις ομιλίες του Α. Παπανδρέου ή του Χ. Φλωράκη.

Εκτός όμως από την εκλογική της διάσταση, η βιντεοεφημερίδα θέτει το πρόβλημα του νομοθετικού κενού σ' ότι αφορά την σύγχρονη τεχνολογία. Η εταιρία πάντως που τη διακινεί φαίνεται να επιθυμεί την υπαγωγή της στο νόμο «περί Τύπου».

Τόσο όμως τα έντυπα, όσο και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας που εκπέμπουν σε συχνότητες είναι κάτι ολότελα διαφορετικό από το βίντεο.

Τέλος η συγκεκριμένη παρουσίαση της βιντεοεφημερίδας της T.V. Press υπενθυμίζει την πανάκεια του «αδέσμευτου» γενικά κι αόριστα τύπου, της «αδέσμευτης» τηλεόρασης, της «αδέσμευτης» βιντεοεφημερίδας, κτλ. κτλ.

Ρ.Ε.

Η
Παλιές ιδέες και σκέψεις για νέα προβλήματα

της Ράνιας Κλουτσινιώτη και της Λήδας Μόσχου

Θα είναι αφάνταστη η έκπληξη των αναγνωστών των εφημερίδων αυτόν τον καιρό. Ανακαλύπτουν ξαφνικά *πόσο καλά* προστατεύεται η λεγομένη πολιτιστική μας κληρονομιά. Και όχι απλώς καλά. Υπερπροστατεύεται. Σε τέτοιο βαθμό που ο εκάστοτε αναφερόμενος φορέας —το Υπουργείο Πολιτισμού ή το Υπουργείο Χωροταξίας— να διεκδικεί για τον εαυτό του τη μερίδα του λέοντος, ώστε να συνεχίσει το εθνοσωτήριο έργο του. Πίσω τους ακολουθεί ο χορός των εργαζομένων, των συλλόγων των εργαζομένων, των συλλόγων εν γένει, που όλοι μαζί ισχυρίζονται και διατυμπανίζουν τα ίδια... Ο καθένας, φυσικά (;), από την πλευρά του.

Πού εκείνος ο καλός καιρός. Τότε που όλοι μαζί ομολογούσαμε και διαπιστώναμε το χάος που επικρατεί και υποθάλπει την καταστροφή των μνημείων και την καταταλαιπώρηση του κοινού. Η άρση των —αν μη τι άλλο— υπόπτων συναρμοδιοτήτων και η απαίτηση να επαναδιατυπωθούν οι όροι και το πλαίσιο προστασίας του χώρου, έμειναν ως ηχηρά παρόμοια. Δεν είναι πολύς ο χρόνος που πέρασε. Ήταν μόλις το 1982, αμέσως μετά τις τελευταίες εκλογές. Κοινές οι διαπιστώσεις. Τα ίδια πρόσωπα. Οι ίδιοι σημερινοί υπουργοί, οι αρχαιολόγοι, οι αρχιτέκτονες, υπάλληλοι και μη, «προστάτες» και μη, «ειδικοί» και «ανειδίκευτοι», Έμεινε στα χαρτιά η άνοιξη της Πράγας. Σημασία έχει το μαγαζί. Ποιος έχει, σύμφωνα με την έξωθεν καλή μαρτυρία, το καλύτερο μαγαζί και ποιος πουλάει περισσότερο πράγμα. *Ποιος είναι τελικά το αφεντικό στην πιάτσα.*

Το παιχνίδι παίζεται πίσω από το σύνθημα «η ιστορία είναι ενιαία και αδιαίρετη» —και, συνακόλουθα, τα «μνημεία» και η «αρχιτεκτονική», ανάλογα με την περίπτωση— αφήνοντας πέρα και *έξω* εκείνους που υποτίθεται ότι, κατ' επάγγελμα, υπηρετούν τη γνώση της: τους ιστορικούς.

Στη διαμάχη του ΥΧΟΠ και του ΥΠΠΕ ο χορός καλά κρατεί...

Τα δύο Υπουργεία και το επίμαχο Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος

Ανακατανομή πρώτη: «*Τόποι ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους*»— «*Ιστορικοί τόποι*».

Μεταφέρονται, λέει, οι αρμοδιότητες από το Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠΠΕ) στο Υπουργείο Χωροταξίας (ΥΧΟΠ), για τον χαρακτηρισμό των «*τόπων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο φυσικό κάλλος*» και για την έγκριση ανέγερσης οικοδομημάτων σε αυτούς, «*εξαιρουμένων όμως των ιστορικών και αρχαιολογικών*»: Σ.Π.Δ. άρθρο 1 §1 και 2.

Νομιμοποιείται να αναρωτηθεί κανείς. Υπάρχουν, γενικά, τόποι —και εν προκειμένω στην Ελλάδα— που δεν παρουσιάζουν «ιδιαίτερο φυσικό κάλλος»; Και μάλιστα κρίσιμοι τόποι, που έχουν ανάγκη προστασίας. Ποιοι είναι αυτοί; Ας κατονομαστούν λοιπόν. Έτσι θα γίνει κατανοητή και η επιστημονικοφανής ορολογία που τους χαρακτηρίζει τέτοιους. Εάν δεν υπάρχουν, τότε πώς διακρίνονται από τους λεγομένους «*ιστορικούς τόπους*»; Με άλλα λόγια: ως «τόποι ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους» δεν χαρακτηρίζονται εκείνοι που διατηρούν είτε ιστορικά κατάλοιπα είτε ιστορικές μνήμες; Θα πρόκειται τότε για «*φυσικά τοπία*». Που και γι' αυτά όμως υπάρχουν κριτήρια: δεν υπόκεινται σώνει και καλά στους όρους του άκρατου υποκειμενισμού, του de gustibus et coloribus non disputandum. Γι' αυτά όμως υπάρχει και το Υπουργείο Γεωργίας.

Ανακατανομή δεύτερη: «*οι ταχύτατες διαδικασίες*».

Μετατίθεται η προστασία των χαρακτηριζομένων ή ήδη χαρακτηρισθέντων ιστορικών τόπων από το ΥΠΠΕ στο ΥΧΟΠ, καθώς και ο καθορισμός των όρων και περιορισμών στη δόμησή τους. Όμως, για τους παραπάνω χώρους, αλλά και γι' αυτούς που βρίσκονται στην περιφέρεια των «*αρχαίων*», κατόπιν γνωμοδοτήσεως του ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΜΕΝΟΥ —επομένως— ως ειδικού φορέα. Ήτοι, του ΥΠΠΕ: άρθρο 1 §3 και 4. Ο τελευ-

ταίος (sc. ΥΠΠΕ) υποχρεώνεται να γνωμοδοτήσει σε ένα μήνα. Εάν δεν το κάνει, η απάντησή του θεωρείται θετική ως προς το ερώτημα που τίθεται.

Επιχειρείται δηλαδή να διατυπωθεί η άποψη, ότι η καθυστέρηση των διαδικασιών οφείλεται εις τους καθ' όλα κακούς υπαλλήλους του ΥΠΠΕ, που χαζεύουν, ή που είναι ρομαντικοί, *και όχι στο γεγονός ότι είναι ελάχιστοι* (αρχαιολόγοι και αρχιτέκτονες) *και δεν διατίθενται κονδύλια* για να αντιμετωπίσουν εμπρόθεσμα τις ανάγκες που παρουσιάζονται. Στο όνομα λοιπόν αυτής της αδυναμίας ή της ανικανότητας ή —αν θέλετε— και της πιθανής άρνησης των αρχαιολόγων για διεύρυνση του κλάδου, που θα οφειλόταν στο φόβο να χάσουν τη σημερινή τους εξουσία, στο όνομα λοιπόν αυτό θα πρέπει να παραμερίζονται οι *καθ' ύλην αρμόδιες* Υπηρεσίες και να εκδίδουν άδειες οι *αναρμόδιες;* Έτσι, ταχύτατα, στο τάκα τάκα.

Και τώρα η αντιστροφή των όρων: άρθρο 2.

Ο χαρακτηρισμός των *«οικοδομημάτων»* ή «μνημείων» ως *«έργων τέχνης»*, ή ο χαρακτηρισμός των «ιστορικών τόπων», αναγνωρίζεται ότι χρήζει —επιστημονικά υποθέτουμε— και της γνωμοδότησης του ΥΧΟΠ. Εκ νέου όμως, εάν αυτό δεν προλάβει να απαντήσει σε ένα μήνα, έχασε... Ποιος έχασε όμως; Μήπως η λεγομένη «πολιτιστική μας κληρονομιά»; Αφού το ενδιαφέρον εντοπίζεται στους *«αρμοδίους»* και όχι σε αυτούς που εξ αντικειμένου μπορούν να εκφέρουν γνώμη...

Οι σύλλογοι και τα κείμενά τους

Τι πιστεύουν για όλα αυτά οι αρμόδιοι σύλλογοι; Σταχυολογούμε.

Ο «Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων» (ΣΕΑ — δηλαδή ο σύλλογος των υπαλλήλων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας):

«(...) με την Αρχαιολογική Υπηρεσία, που (...) μέχρι σήμερα είναι ο ειδικός κρατικός φορέας άσκησης της αρχαιολογικής επιστήμης και του ενιαίου έργου της αποκάλυψης, συντήρησης, μελέτης, προβολής και προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

«(...) το ΥΠΠΕ με τις ειδικές του Υπηρεσίες, **που είναι στελεχωμένες με ειδικευμένο επιστημονικό και εργατοτεχνικό προσωπικό όλων των απαραίτητων κλάδων** *(τεχνικούς εξειδικευμένους στις αναστηλώσεις, αρχαιολόγους, λαογράφους, ιστορικούς, ιστορικούς της τέχνης, συντηρητές έργων τέχνης, χημικούς, γεωλόγους, κτλ.).*

«... Εδώ θα 'πρεπε να επισημάνουμε ποια είναι η κύρια αρμοδιότητα του ΥΧΟΠ: Είναι η οργάνωση του χώρου μέσα στο περιβάλλον, η δημιουργία μέσα σ' αυτό της κατοικίας, δραστηριότητας και αναψυχής του σημερινού ανθρώπου. Αυτό είναι **το έργο του** *και εφάπτεται του δικού μας* **μόνον όταν δούμε το μνημείο σε άμεση συνάρτηση μέσα στην καθημερινή ζωή και μέσα στο χώρο».**

Συμπερασματικά θα καταλήγαμε ότι, σύμφωνα με τον ΣΕΑ, η Αρχαιολογική Υπηρεσία είναι άψογα στελεχωμένη, με το απαραίτητο διεπιστημονικό προσωπικό[1], για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που θέτει το μνημείο, όταν μάλιστα το δούμε *«σε άμεση συνάρτηση μέσα στην καθημερινή ζωή και μέσα στο χώρο».* Εδώ τι τους απαντάς;

Η σειρά του «Σωματείου Τεχνικών του ΥΠΠΕ».

Αφού σε ανύποπτο, για το μαγαζί τους, χρόνο (29.11.83) διαμαρτυρήθηκαν ότι στον υπό σύσταση Οργανισμό του ΥΠΠΕ *«δεν φαίνεται με σαφήνεια ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των τεχνικών, αλλά ούτε και στοιχειωδώς αναφέρεται κάποια διάρθρωση Τεχνικών Υπηρεσιών. Αντ' αυτού αναφέρεται ότι: διαχέονται και υπάρχουν σε όλες τις δραστηριότητες(..)»,*

τώρα επαίρονται ότι:

«... το ΥΠΠΕ... έχει στελεχώσει τις αναγκαίες υπηρεσίες με ικανούς, ειδικευμένους και πλούσιους σε εμπειρία (sic) *επιστήμονες (3 Δ/σεις Αναστήλωσης, Δ/ση Λαϊκού Πολιτισμού, 7 Εφορείες Νεωτέρων Μνημείων, 39 Εφορείες Αρχαιοτήτων, κτλ.). Διαθέτει επίσης τα αναγκαία συλλογικά όργανα για την άσκηση της πολιτικής του (Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων, Τοπικά Συμβούλια Μνημείων)»...*

Όταν είναι γνωστό, ότι, επί παραδείγματι, η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων στην Πάτρα ελέγχει όλη την Πελοπόννησο με **δύο (αριθμός 2) αρχιτέκτονες** και ότι έχει αποδυναμωθεί τελείως η λειτουργία του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (ΚΑΣ), αφού η γνωμοδότησή του, από υποχρεωτική, είναι πλέον μόνο συμβουλευτική...

Τι τους απαντάς; Για δεύτερη φορά.

Και ο «Σύλλογος Αρχιτεκτόνων» (ΣΑΔΑΣ); Ο σύλλογος που

---

1. Γιατί αλήθεια ο ΣΕΑ δεν δίνει στα κείμενά του και τον ακριβή αριθμό της «διεπιστημονικής» στελέχωσης της Α.Υ., ενώ γενικά και αόριστα μιλάει για «αδυναμίες» της Υπηρεσίας;

Ο «διάλογος» μέσω του Τύπου

Καθημερινοί σύντροφοι του αναγνωστικού κοινού των εφημερίδων —με εξαίρεση όσους ασχολούνται με την τηλεόραση— οι καλλιτεχνικοί συντάκτες περιορίζονται σ' ένα συγκρατημένο ύφος γραφής, την ώρα που οι άλλοι παθιάζονται, κριτικάρουν έντονα, αποκαλύπτουν... Να, όμως που ήρθε η ώρα να συμμετάσχουν κι αυτοί σ' ένα εθνικό ματς.

Δείγμα τίτλων: *«Κίνδυνοι απειλούν τους ιστορικούς χώρους»* —«Καθημερινή», *«Καταστροφή των μνημείων θεσμοθετεί το ΠΑΣΟΚ»*— «Μεσημβρινή», *«προς τον θρίαμβο των ανειδίκευτων;»* —«Έθνος», *«Στον... πατριωτισμό των μηχανικών επαφίεται η προστασία των αρχαίων»* —«Αυγή», *«Λίγο πίσω ο Τρίτσης για να κερδίσει η Μελίνα»*— «Ελευθεροτυπία» κτλ.

Η μετατροπή βέβαια της διαμάχης ΥΧΟΠ-ΥΠΠΕ σε πόλεμο Αρχαιολόγων-Αρχιτεκτόνων δεν έγινε από τον Τύπο, αλλά κυρίως μέσω αυτού δόθηκαν κτυπήματα «κάτω από τη ζώνη».

Διαβάσαμε έτσι στις στήλες των «Νέων» (20/2/84): *«Γιατί είναι αναρμόδιοι οι κ. αρχιτέκτονες ν' αναλάβουν την αισθητική διαμόρφωση των αρχαιολογικών χώρων; Πρώτα πρώτα γιατί ιδιαίτερα στις τελευταίες δεκαετίες δεν έχουν οι περισσότεροι απ' αυτούς δώσει δείγματα αληθινά δημιουργικής δράσης...»* Η απάντηση δόθηκε μέσω των «Ειδήσεων»:

«Στη δεκαετία του '60 οι αρχαιολόγοι έδιναν μάχη για να μην παρακολουθούν οι φοιτητές τις ανασκαφές... Στη δεκαετία του '70 οι μόνιμοι αρχαιολόγοι έδιναν τη μεγάλη μάχη για να μην μονιμοποιηθούν οι έκτακτοι. Στη δεκαετία του '80, έμαθαν από τις εφημερίδες την ανακοίνωση της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής, ότι ανακαλύφθηκε στην Αρχαία Αγορά η Ποικίλη Στοά, κάνοντας ρεζίλι τον υπουργό τους Α. Ανδριανόπουλο».

Το πρόβλημα αντιμετωπίζεται λοιπόν στη... ρίζα του. Θα κριθούν άξιοι ν' αναλάβουν την προστασία, όποιοι αποδείξουν ότι είναι πιο «καλοί». Τα τρία κοσμοπολίτικα νησιά μας πάντως η Ύδρα, η Κέρκυρα και η Μύκονος τάχτηκαν στο πλευρό των αρχαιολόγων, όπως τουλάχιστον μας πληροφορεί η λεζάντα φωτογραφίας γραφικού μυκονιάτικου στενοσόκακου *«Η Μύκονος ενώνει κι αυτή τη φωνή της μαζί με την Ύδρα και την Κέρκυρα για να παραμείνει το νησί στην προστασία της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Χάρη στους αυστηρούς όρους δόμησης, η άλλοτε φτωχή Μύκονος είναι τώρα ένας πλούσιος και πασίγνωστος οικισμός»* Βήμα 19.2.1984.

Το πιο πρωτότυπο όμως δείγμα γραφής μας το έδωσε, ποιος άλλος, η Απογευματινή με τον τίτλο *«Ο Τρίτσης άφησε το νέφος και το 'ριξε στ' αρχαία»* και δίπλα σ' ένα... σχετικό ρεπορτάζ τη φωτογραφία του Τρίτση με τη λεζάντα: *«Πάλι ζεμπεκιές ο Αντώνης Τρίτσης. Στο δρόμο που χάραξε ο αρχηγός»...*

Ρ.Ε.

μιλά εξ ονόματος *όλων* των αρχιτεκτόνων, υπαλλήλων και μη;

Απαιτεί... «*την άμεση προώθηση του σχετικού Προεδρικού Διατάγματος, που συνέταξε το ΥΧΟΠ*» και **μετά** —άκουσον, άκουσον— «*να γίνει το άνοιγμα του διαλόγου με κάθε ενδιαφερόμενο φορέα για την παραπέρα επεξεργασία θεσμικών, κοινωνικών και οικονομικών μέτρων*»,

αναφέροντας ότι:

«*... με το πρόσχημα της καλύτερης προστασίας των ιστορικών τόπων και των μνημείων γίνεται εξόφθαλμη προσπάθεια να εξαφανίσουν (οι αρχαιολόγοι) την επιστήμη της πολεοδομίας και* **να αποκτήσουν δικαιώματα σύνταξης ρυθμιστικών σχεδίων σε ζωντανούς παραδοσιακούς οικισμούς...**»

Συγκαλύπτει βέβαια τις προθέσεις του ΥΧΟΠ (και αναρωτιέται κανείς γιατί) που ενώ εξαπέλυε ένα πρόγραμμα μελέτης 410 πόλεων και οικισμών της χώρας —πολλοί από αυτούς είναι διατηρητέοι ή παραδοσιακοί— πουθενά δεν αιτείται την ειδικότητα του ιστορικού και του αρχαιολόγου, ενώ, για τη ρύθμιση του χώρου, κρίθηκαν απαραίτητοι οι υδραυλικοί δικτύων, οι πολιτικοί μηχανικοί ή οι τοπογράφοι...

Θα αντιπαρέλθουμε βέβαια τους αμοιβαίους χαρακτηρισμούς περί «*αδαών*», «*ανειδίκευτων*», «*τεχνικών*», «*υποβιβασμών*» και «*υποτιμήσεων*», απ' όποια πλευρά και αν εκτοξεύονται. Επιβάλλεται να αναρωτηθούμε πάντως: ενώ όλοι *δείχνουν* να κόπτονται, υπάρχει άραγε κανείς που να ενδιαφέρεται *ουσιαστικά* για την Ιστορία; Προς απόδειξη.

Η επιστημολογική σύγχυση μιας καθιερωμένης ορολογίας και οι συνέπειές της

Για να ξέρουμε όμως και για ποιο πράγμα μιλάμε, δίνουμε εδώ ένα μικρό κατάλογο της τρέχουσας —πλην όμως θεσμοθετημένης— ορολογίας, που περιέχεται στο γενικό σχήμα «προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και του περιβάλλοντος». Έχουμε λοιπόν: μνημεία (αναφέρονται και «μνημεία ως έργα τέχνης»!), μεμονωμένα αρχαία (προ ή μετά το 1453), οικοδομήματα, οικισμοί, διατηρητέα οικιστικά σύνολα, παραδοσιακοί οικισμοί, αξιόλογοι οικισμοί, ιστορικοί οικισμοί, οικισμοί προ του 1923, ιστορικοί τόποι, ιστορικό περιβάλλον, τόποι ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους, φυσικά τοπία. Τέλος: αρχαιολογικοί χώροι με «άμεσο» και «έμμεσο» περιβάλλον, «ανεσκαμμένοι ή μη», «οργανωμένοι ή μη». Θα άξιζε πραγματικά μια μικρή πραγματεία το ζήτημα της καθιερωμένης ορολογίας, εν τέλει το ζήτημα του σημαίνοντος και του σημαινόμενου ως προς τον χ ώ ρ ο και την κ α τ ο ί κ η σ η .

Κατ' αρχήν μια διαπίστωση: ενώ σε όλα τα κείμενα που έφθασαν μέχρι τα χέρια μας υπερτονίζεται η «διαχρονικότητα» και η «ιστορική πορεία του έθνους» ή, ακόμα, το αδιαίρετο της ιστορίας (*«δεν μπορούν να μπαίνουν χρονολογικά όρια στο αντικείμενο προστασίας»*), η διαπραγμάτευση του συνολικού θέματος είναι εγγυητική ακριβώς για το αντίθετο: σαλάμι η ιστορία, σε φέτες ο χώρος. Η χρήση της λέξης «*πολυδιάσπαση*» αποκτά την πλήρη έννοιά της και φωτίζει τις ποικίλες «*αρμοδιότητες*», «*συναρμοδιότητες*» και «*υφαρπαγές αρμοδιοτήτων*» των φορέων, μια και πουθενά, σε κανένα απολύτως κείμενο δεν γίνεται η παραμικρή νύξη γ ι α τ η ν σ υ ν ο λ ι κ ή α π ό ρ ρ ι ψ η της κρατούσας χρήσης των παραπάνω όρων. Θα λέγαμε πως, αντίθετα, υπερτονίζεται —και μάλιστα ως κραταιό επιχείρημα— η σ υ ν τ ή ρ η σ η αυτής της α-ιστορικής ορολογίας, η οποία σε καμιά περίπτωση δεν παραπέμπει σε ζητήματα Ιστορίας υπό εξέταση και ερμηνεία. Όπως: η σχέση και η αλληλεπίδραση ανθρώπινου παράγοντα/φυσικού περιβάλλοντος, οι τρόποι κατοίκησης και τα οικιστικά συστήματα, σε συνάρτηση με τα κοινωνικά φαινόμενα, η ρύθμιση του χώρου, διαχρονικά, και η ιστορία της ανθρώπινης κατοίκησης, η διεπιστημονική προσέγγιση του φαινομένου φυσικός και οργανωμένος χώρος, και άλλα πολλά.

Έτσι, ορισμένα από τα ερωτήματα που θα αποτολμούσαμε είναι του τύπου: τι σημαίνει «παραδοσιακός» και τι ιστορικός οικισμός ή τόπος; Πού μπαίνει η διαχωριστική γραμμή —και με ποια επιστημονική λογική— ανάμεσα σε έννοιες όπως «τοπία ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους» και «περιβάλλον»; Κοντολογίς, και ως προς τα μεν και ως προς τα δε: ποιοι και με ποια κριτήρια ορίζουν την ιστορικότητα ή μη του φυσικού και του οργανωμένου χώρου;

Μήπως είναι ο εκπρόσωπος της Τ.Α. Ύδρας, που ζήτησε «να αποχαρακτηριστεί το νησί από παραδοσιακός οικισμός και να μείνει ιστορικός διατηρητέος οικισμός για να παραμείνει στις αρμοδιότητες του ΥΠΠΕ»; («δεν έχουμε εμπιστοσύνη στις Υπηρεσίες του ΥΧΟΠ είπε ο κ. Παπαδόπουλος»— εφ. «Έθνος», 11.2.84). Αλλά ποιος είναι αυτός που θα αμφισβητήσει τα κριτήρια του κυρίαρχου λαού;

Και εδώ ίσως χρειάζεται να θίξουμε κάποια από τα θέματα που άπτονται μιας ολόκληρης ιδεολογίας —συνακόλουθα και μιας συγκεκριμένης παιδείας— που έχει σχέση με τη σύγχρονη ρύθμιση του χώρου σε σχέση με το ζήτημα της λεγόμενης ανάπτυξης.

Ο κατακερματισμός του χώρου κι η ανάπτυξη

Η πληροφορία για το χώρο, ως προϋπόθεση για τον έλεγχο και την οργάνωσή του, απαιτεί την ακριβή, την εξαντλητική γνώση του. Αντιστοιχεί σε πλήθος επιστημονικών ειδικοτήτων, εκφράζεται με ποικίλες διαδικασίες. Στις τελευταίες εντάσσεται κ α ι η ιστορική-αρχαιολογική έρευνα, ως έρευνα υποδομής. Θεωρητικά, οι όροι προστασίας και ελέγχου αφορούν στο σύνολο του περιβάλλοντος χώρου· κάπως έτσι είναι αποδεκτό το γενικό σχήμα, κατοχυρωμένο μάλιστα και από το Σύνταγμα. Θεωρητικά. Στην πράξη όμως;

Απομονώνεται η προστασία του μνημειακού χώρου και χρησιμοποιείται ως άλλοθι για την καταστροφή του υπόλοιπου χώρου. Είναι, ως εκ τούτου, ενσωματωμένη και αυτή σε κάποια λογική:

«*Τα μνημεία αποτελούν στοιχεία του οργανωμένου θεάματος που έχει σαν αποτέλεσμα τον ευνουχισμό κάθε πραγματικής δράσης και την απομάκρυνση από τον κίνδυνο να αναφανεί η απαίτηση της συμμετοχής. Η ιστορία παρουσιάζεται σαν αρτιωμένο παρελθόν*».

Οι παραπομπές μας, χρονολογικά, ανάγονται λίγο μετά την πτώση της δικτατορίας, στην πρώτη μεταπολιτευτική περίοδο, και αποτελούν διατυπώσεις του Συλλόγου Πτυχιούχων Ιστορικών και Αρχαιολόγων (ΣΠΙΑ), δημοσιευμένες στην επιθεώρηση «Αρχιτεκτονικά Θέματα»[2]. Έχει προηγηθεί η νομιμοποίηση της καταστροφής του Βόλου, της Ιτέας και της Πύλου: «*Από την ανάλυση σχετικά με το κράτος-επιχειρηματία και τη σχέση του με τον ιδιώτη μπορούν να συναχθούν και τα όρια προστασίας, που μπορεί να ασκήσει από τη φύση του το καπιταλιστικό κράτος. Είναι προφανές ότι αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη, θα λέγαμε μητροπολιτικά,* **έχουν πολύ περισσότερα περιθώρια από τα λεγόμενα αναπτυσσόμενα,** *δηλαδή τα εξαρτημένα. Σ' αυτά, το μέγιστο που μπορούμε να περιμένουμε, βρίσκεται πολύ κοντά στο σημείο του γυμνού οικονομικού συλλογισμού: η συγκεκριμένη επένδυση, που αντιπροσωπεύει μια συγκεκριμένη προστασία, συμφέρει περισσότερο ή λιγότερο,* από οικονομική άποψη, από άλλη προτεινόμενη επένδυση, που προϋποθέτει την καταστροφή του μνημείου για το οποίο υπάρχει το πρόβλημα».

---

2. Τεύχος 11, 1977, σ. 206-208 («Η ρύθμιση του χώρου στην Ελλάδα»).

Δείγματα μιας τρέχουσας πρακτικής

Μ' αυτόν τον τρόπο, από όλους, συναρμόδιους και μη, ασκείται ένας κάποιος έλεγχος. Ας δούμε ποια γνώμη έχουν οι αρχιτέκτονες, που υπηρετούν ως υπάλληλοι σε πολεοδομικά γραφεία (του ΥΧΟΠ), ή στις Εφορείες Νεωτέρων Μνημείων (του ΥΠΠΕ).

Αντλούμε ορισμένες διατυπώσεις από επίσημα εσωτερικά έγγραφα των δύο Υπουργείων, που έχουμε στη διάθεσή μας:

— **Έγγραφο ΥΧΟΠ. Υπογράφεται από αρχιτέκτονα:**

«... ο κ..., ιδιοκτήτης, έχει υποβάλλει μελέτη για έκδοση οικοδομικής άδειας για κατ' επέκταση προσθήκη, κτλ...., η οποία σύμφωνα με τα πιο πάνω θα ελεχθεί από τα αρμόδια Ε.Ε.Α.Ε. (Επιτροπή Ενασκήσεως Αρχιτεκτονικού Ελέγχου) στην οποία και έχει τεθεί υπόψη της η υπόθεση. Ας σημειωθεί εδώ ότι **τα μέλη της Επιτροπής είναι αρχιτέκτονες που ασκούν επάγγελμα στην περιοχή αυτή, όπου και οι μελέτες που ελέγχουν, και που γνωρίζουν τα προβλήματα αυτής (...)»** (η υπογράμμιση δική μας).

— **Έγγραφο ΥΠΠΕ. Υπογράφεται από αρχιτέκτονα:**

«... όσον αφορά τον χαρακτηρισμό σαν διατηρητέα μνημεία, από το ΥΧΟΠ, κτηρίων, οικισμών, ιστορικών κέντρων και περιοχών ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους, δεν έχουμε να αναφέρουμε προτάσεις διότι, **δεν γνωρίζουμε τους στόχους, τα κριτήρια και την νομοθετική κάλυψη,** *που καλύπτουν το αντικείμενο αυτό, στο Υπουργείο ΥΧΟΠ. Συμπληρωματικά αναφέρουμε ότι ο τομέας αυτός αποτελεί έναν από τους κύριους τομείς ευθύνης της Υπηρεσίας μας και* **η διπλή αυτή ενασχόληση με το ίδιο αντικείμενο —που πρόσφατα πέρασε στο ΥΧΟΠ— αποτελεί πρόβλημα και για το ίδιο το έργο της προστασίας αλλά και για το κοινό** (...)» (η υπογράμμιση δική μας).

Ή, ακόμα, τμήματα από σχόλιο του αρχαιολόγου Γ. Πίκουλα, δημοσιευμένο στο αρχαιογνωστικό περιοδικό «HOROS»[3], με τίτλο «Σπαρτιατικά»: *«Ένας όμως πιο συστηματικός περίπατος κάτι απέφερε: τα αρχιτεκτονικά λείψανα βρίσκονται, κατά κύριο λόγο, σκόρπια μόνο στη μια μεριά της πόλης, στη βόρεια, αυτή δηλαδή που πρόσκειται στην ακρόπολη της αρχαίας Σπάρτης (...). Η σημερινή Σπάρτη δεν είναι σε όλη της την έκταση κηρυγμένη αρχαιολογικά (...)». Οι υποψίες μας λοιπόν είναι ότι πολλά από αυτά τα αρχιτεκτονικά λείψανα βρέθηκαν αλλού* **και τεχνηέντως τα σκόρπισαν στο βόρειο και συνάμα κηρυγμένο αρχαιολογικά, άρα έτσι κι αλλιώς "ύποπτο" μέρος της Σπάρτης».**

Και ένας πρώτος επίλογος

Εμφανίζεται λοιπόν το μέτωπο ως ενιαίο και αραγές προς τα έξω: συσπείρωση των μεν —υπουργών και απασχολουμένων στα υπουργεία— έναντι των δε. Εσωτερικά, όμως, υποβόσκουν πλήθος προβλήματα.

Μεταθέσεις και αποσπάσεις στην επαρχία, στα πλαίσια της λεγομένης αποκέντρωσης, και αρνήσεις των υπαλλήλων να συμμορφωθούν. Προσπάθειες χωρίς αποτέλεσμα για αποκέντρωση αρμοδιοτήτων —ή συναρμοδιοτήτων— στους τοπάρχες, στους νομάρχες, και πολλά άλλα, ανταλασσόμενα και μη, είδη...

Και όπου να 'ναι θα κληθεί (εάν δεν εκλήθη ήδη) και ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, γνωστός για την ευαισθησία του ως προς τα πολιτιστικά θέματα, να λάβει θέση.

Στο μεταξύ η ζωή κυλάει δίχως να ασχολείται με τη δική σου μελαγχολία... Στο μεταξύ, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων αλωνίζει σε «τόπους μη περιβαλλοντικής προστασίας» —ή ακόμα και σε αυτούς— στα κρυφά όμως. Σε τόπους δηλαδή που αγγλιστί χαρακτηρίζονται ως no man's land! Τα δε «συναρμόδια» Υπουργεία Βιομηχανίας και Εθνικής Οικονομίας ετοιμάζονται να φορέσουν τα καλά τους για να υποδεχθούν τις νέες παραγωγικές επενδύσεις...

Με σχετικό διάταγμα, που σύντομα πρόκειται να κατατεθεί στη Βουλή, από τούδε και στο εξής δεν θα χρειάζεται η σύμφωνη γνώμη ούτε της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, ούτε της Δασικής Υπηρεσίας, ούτε της υπό σύσταση Υπηρεσίας Περιβάλλοντος του ΥΧΟΠ, για την εγκατάσταση ορισμένων βιομηχανιών σε συγκεκριμένη θέση... Θα απαιτείται απλώς η γνωμοδότησή τους σε διάστημα 40 ημερών και, εάν και εφόσον προλάβουν να τη δώσουν, δεν θα δεσμεύει πάντως την απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας...

Σας θυμίζει τίποτε;

□

---

3. Τεύχος 1, 1983, σσ. 88-89.

Τα βιβλία της «γνώσης»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ» βιβλία που ξεχωρίζουν

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

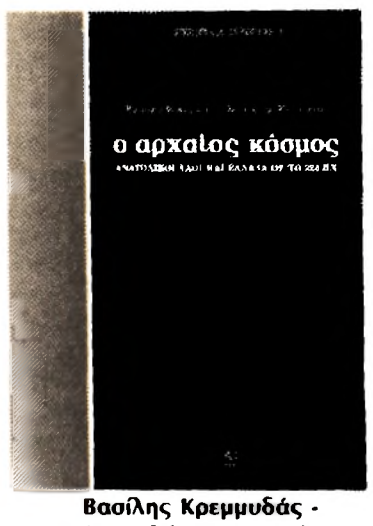

Βασίλης Κρεμμυδάς - Σοφοκλής Μαρκιανός

Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

(Ανατολικοί λαοί και Ελλάδα ώς το 323 π.Χ.)

Θάνος Βερέμης - Βασίλης Κρεμμυδάς

Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Βασίλης Κρεμμυδάς

ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ» ΓΡΗΓ.ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ 26, ΙΛΙΣΙΑ, ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 779.4879 - 775.4963 - 778.6441

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ἰδανικοί αὐτόχειρες

ἢ

ζήτω ὁ θάνατος

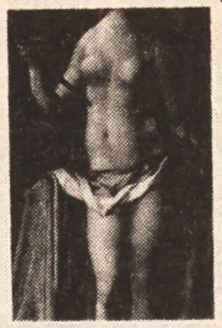

ΝΕΦΕΛΗ

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9
Αθήνα
Τηλ. 36.07.744

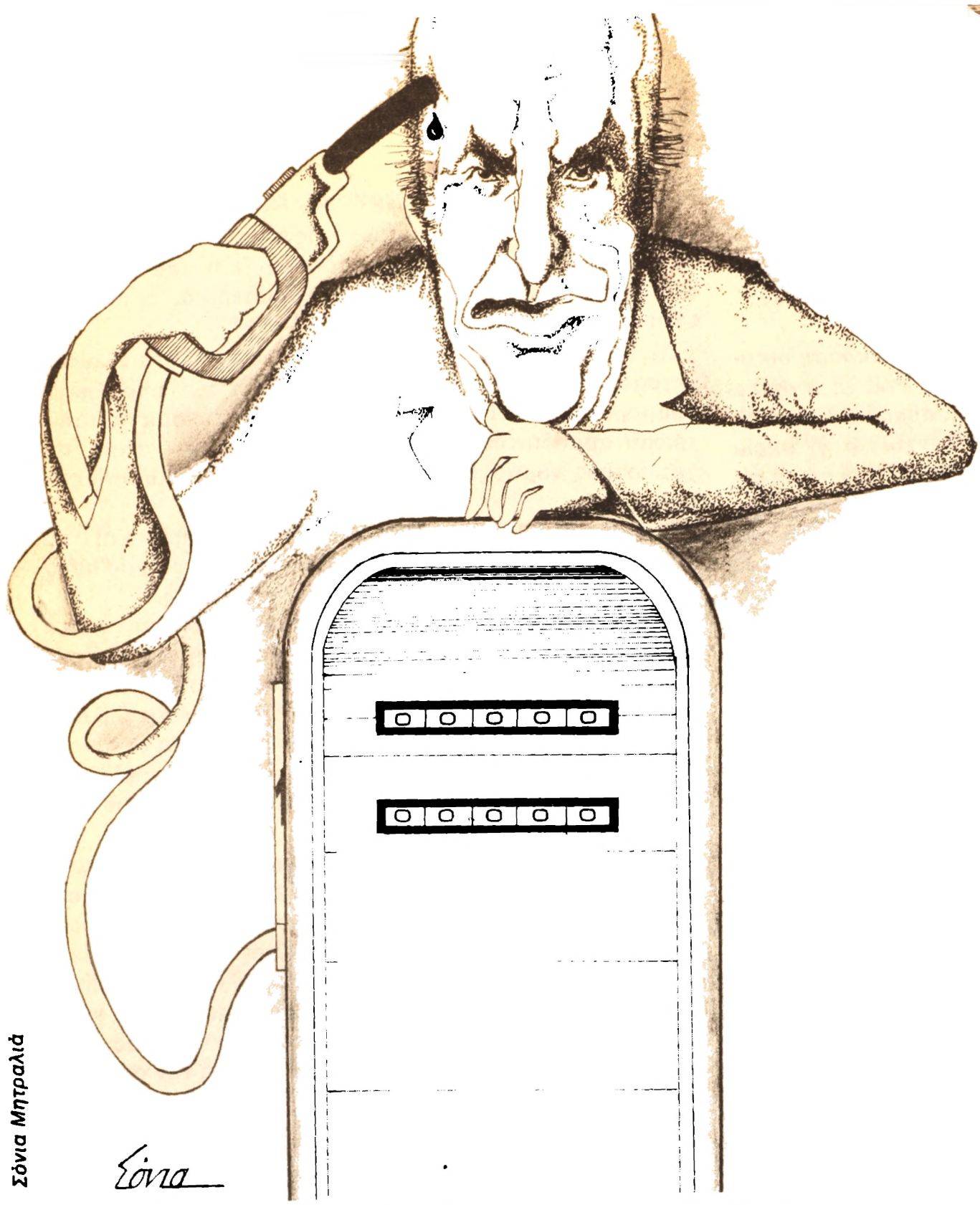

Σόνια Μητραλιά

Αγορά πετρελαίου: Ασταθείς ισορροπίες

του Γιώργου Κωνσταντίνου

Και ξαφνικά ενώ για όλο τον υπόλοιπο κόσμο η κρίση του πετρελαίου αποτελεί μια μακρινή ανάμνηση, στη δική μας περίπτωση συμβαίνουν ορισμένα πολύ περίεργα πράγματα: στο τέλος του περασμένου μήνα οι εφημερίδες καταγγέλλουν ότι τα αποθέματα αργού πετρελαίου της χώρας έχουν φθάσει στο αμήν ή περίπου στο αμήν ο κυβερνητικός εκπρόσωπος «διαρρηγνύει τα ιμάτιά του» ότι όλα αυτά είναι κακόβουλες φήμες και διαδόσεις τόσο της δεξιάς όσο και άλλων ύποπτων κύκλων.

Πριν όμως λαλήσει τρις ο σχετικός αλέκτωρ βλέπει το φως της δημοσιότητας έγγραφο του αρμόδιου υπουργού κ. Κουλούμπη με το οποίο επισημαίνεται ο επείγων χαρακτήρας του προβλήματος των αποθεμάτων και ζητούνται άμεσες ενέργειες.

Ακόμη όπως επισήμανε το «ΠΟΝΤΙΚΙ», που πρώτο αποκάλυψε το θέμα, ο προσεκτικός αναγνώστης της ανακοίνωσης του κ. Μαρούδα, δια της οποίας παρεχόταν η διαβεβαίωση της επάρκειας των αποθεμάτων έβλεπε στο ίδιο αυτό κείμενο και μιαν έμμεση επιβεβαίωση του θέματος αφού αναφέρονταν ταξίδια του κ. Κ. Βαΐτσου σε διάφορες χώρες που θα εγίνονταν στο πολύ κοντινό μέλλον για την εξασφάλιση αργού πετρελαίου.

Αρμόδιοι υπουργοί με ακριτομυθίες τους αποκαλύπτουν ότι υπάρχουν σοβαρότατες ενδοκυβερνητικές διαφωνίες για ολόκληρο το άμεσο, αλλά και μακροπρόθεσμο πλάνο της κρατικής πολιτικής στο θέμα. Και κοντά σε αυτά υπήρξε και ένα εντυπωσιακό στοιχείο, η βύθιση στον περσικό κόλπο ενός ελληνικού τάνκερ από έναν πύραυλο «ΕΞΩΣΕΤ».

Όλα αυτά είναι βέβαια πολύ ερεθιστικά και προσφέρονται στην κατασκευή ενός ακόμη θρίλερ. Πίσω όπως από τα εντυπωσιακά στοιχεία υπάρχει κάτι πάρα πολύ σημαντικό: η μάχη για την κυριαρχία στην ελληνική εσωτερική αγορά πετρελαιοειδών και ο ρόλος του κράτους σε αυτήν τη διαμάχη.

Η ESSO ήθελε να φύγει

Τόσον οι όροι εξαγοράς της ESSO από το Ελληνικό Δημόσιο, όσο και η σκοπιμότητα την οποία εξυπηρετεί η ενέργεια αυτή, δημιουργούν αρκετά ερωτηματικά.

Σ' ό,τι αφορά τους όρους διαπραγμάτευσης, με μια πρώτη ματιά φαίνεται ότι το Δημόσιο βρισκόταν σε σχετικά ισχυρότερη θέση. Κι αυτό γιατί η ξένη εταιρία διερευνούσε τον τρόπο απαλλαγής της από το Διυλιστήριο της Θεσσαλονίκης, στα πλαίσια της πολιτικής των μεγάλων εταιρειών πετρελαιοειδών, να συγκεντρώνουν το δυναμικό τους στις αγορές, των οποίων ελέγχουν ένα σημαντικό μέρος.

Στην περίπτωση της ελληνικής εσωτερικής αγοράς, η ESSO είχε τη δυνατότητα ελέγχου ενός μικρού σχετικά μέρους, που είχε γίνει ακόμα μικρότερο εξαιτίας της πολιτικής προμηθειών που ακολούθησε απέναντί της το Κράτος. Οι προμήθειες που της ανέθετε το ελληνικό Δημόσιο —1.200.000 τόνοι— κάλυπταν ποσοστό μικρότερο από το 50% της δυναμικότητας του διυλιστηρίου (3.000.000), γεγονός που ανέβαζε το κόστος παραγωγής.

Ένας τρίτος παράγοντας —ο κυριότερος ίσως— αφορούσε την αναγκαιότητα τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, καθώς οι εγκαταστάσεις της εταιρίας είναι ξεπερασμένες κατά πολύ από τις αντίστοιχες του διυλιστηρίου π.χ. του Βαρδινογιάννη.

Στην πραγματικότητα το δίλημμα της ESSO ήταν να εκσυγχρονιστεί ή να αναστείλει τις λειτουργίες της. Στη δεύτερη περίπτωση θα όφειλε να καταβάλει ένα σημαντικό ποσό αποζημιώσεων στο προσωπικό της εταιρίας.

Από την άλλη μεριά, το Δημόσιο αναλαμβάνοντας τη λειτουργία του διυλιστηρίου, είχε τη δυνατότητα να αναιρέσει ένα από τα μειονεκτήματα αυτά, μεταβάλλοντας την κατανομή των κρατικών προμηθειών. Και φυσικά η «πρόνοια της εξασφάλισης εργασιακής απασχόλησης» για το προσωπικό ήταν ένα επιπλέον κίνητρο για την εξαγορά της ESSO.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα αυτά παραμένει αμφισβητήσιμο το κατά πόσο η τιμή εξαγοράς (15 εκατομμύρια δολάρια από τα οποία τα τρία θα καταβληθούν εδώ και τα δώδεκα σε δολάρια στο εξωτερικό) ήταν πράγματι συμφέρουσα.

Αντιρρήσεις υπάρχουν επίσης και σ' ό,τι αφορά την ουσία της ενέργειας. Μήπως το δημόσιο αντί να βιαστεί να εξαγοράσει το διυλιστήριο της ESSO, θα 'πρεπε να είχε συγκεντρώσει την προσπάθειά του στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό του κρατικού Διυλιστηρίου Ασπροπύργου. Η άποψη αυτή που υποστηρίζεται κυρίως από το Υπουργείο Οικονομικών, επισημαίνει ότι με την εξαγορά της ESSO το κράτος αύξησε την υποχρέωση του εφοδιασμού της εσωτερικής αγοράς από 40% σε

70%. Θέτοντας μεγαλύτερους στόχους στον εαυτό του, ο Δημόσιος τομέας κινδυνεύει να υπονομευθεί ευκολότερα από το διυλιστήριο του Βαρδινογιάννη (που είναι εφοδιασμένο με τη σύγχρονη τεχνολογία της σχάσης).

Στον ανταγωνισμό του Βαρδινογιάννη, θα πρέπει κανείς να προσθέσει και αυτόν του Λάτση, ο οποίος κατασκευάζει στο εξωτερικό σύγχρονο διυλιστήριο.

Ενώ όμως με την εξαγορά της ESSO, η κυβέρνηση φαίνεται να ακολουθεί μία πολιτική επέκτασης του δημόσιου τομέα, σε αντίστροφη κίνηση οδηγεί την αγορά του πετρελαίου το νομοσχέδιο «για τη ρύθμιση του κρατικού μονοπωλίου πετρελαιοειδών».

Η κατάργηση του μονοπωλίου

Η δεινή συναλλαγματική θέση της χώρας εμποδίζει τη διατήρηση μεγάλων αποθεμάτων πετρελαίου. Τόσο γι' αυτό όσο και για το λόγο ότι οι συνθήκες που επικρατούν στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου, έχουν αλλάξει η σημερινή κυβέρνηση οδηγήθηκε στον αναπροσανατολισμό της πολιτικής προμηθειών.

Σε συνθήκες στενότητας της προσφοράς πετρελαίου, οι διακρατικές συμφωνίες είναι και οικονομικά (εκτός από τη στρατηγική σημασία τους) πιο συμφέρουσες. Όταν όμως οι συνθήκες προσφοράς είναι ελαστικές, όπως συμβαίνει σήμερα η αγορά SPOT, έστω ελεύθερη αγορά, δηλαδή, είναι συμφερότερη, για δυο λόγους: Πρώτον, γιατί με τη διακρατική συμφωνία η τιμή πώλησης είναι προαποφασισμένη και δεύτερον, γιατί πολλές φορές συμβαίνει η αγορά έτοιμων προϊόντων να είναι οικονομικότερη από αυτήν του αργού πετρελαίου.

Η ύπαρξη όμως του κρατικού μονοπωλίου δεσμεύει το κράτος στην υποχρέωση να εφοδιάζει τις εταιρίες πετρελαιοειδών (στην πλειοψηφία τους θυγατρικές πολυεθνικών εταιριών) περιορίζοντας έτσι τον επιχειρησιακό τους κίνδυνο.

Με το νομοσχέδιο που κατέθεσε ο Υπουργός Ενεργείας κ. Κουλουμπής, οι εταιρίες διανομής, αποκτούν την υποχρέωση εισαγωγής αργού πετρελαίου ή προϊόντων (βενζίνης, πετρελαίου).

Η κατάργηση όμως του κρατικού μονοπωλίου και ο περιορισμός κατά συνέπεια του κρατικού παρεμβατισμού παρεμποδίζει την άσκηση εθνικής πολιτικής στον τομέα της ενεργείας.

Ταυτόχρονα η απαγόρευση εμπορίας καυσίμων από τα διυλιστήρια (η απογόρευση δηλαδή καθετοποίησής τους) κινδυνεύει να περιορίσει σημαντικά τη δραστηριότητα των κρατικών διυλιστηρίων. Και βέβαια ενόσω τα έργα εκσυγχρονισμού τόσο του Ασπρόπυργου όσο και της ESSO δεν έχουν ολοκληρωθεί, η στιγμή κάθε άλλο παρά είναι κατάλληλη για να αντιμετωπίσουν τον ιδιωτικό τομέα, σε συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού.

Από την άλλη πλευρά, η ελληνική Κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη μέχρι τον Ιανουάριο του 1986 να καταργήσει κάθε είδους μονοπώλια και ο τομέας του πετρελαίου δεν έχει καν περιληφθεί στο μνημόνιο της Ελλάδας προς την ΕΟΚ.

Η συνύπαρξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, η σχετική τεχνολογική καθυστέρηση του πρώτου, η στενότητα των συναλλαγματικών διαθεσίμων, η δράση των πολυεθνικών εταιριών και η συμβατική μας υποχρέωση προς την ΕΟΚ για την κατάργηση κάθε μορφής μονοπωλίων, διαμορφώνουν μια αρκετή σύνθετη κατάσταση στον τομέα των πετρελαιοειδών, για την οποία σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Η ευθύνη όμως για την προχειρότητα αντιμετώπισής της βαρύνει και αυτήν.

Αυτό πάντως που εξακολουθεί να αναζητείται είναι το νήμα που συνδέει τις κυβερνητικές επιλογές. Στην ουσία δηλαδή παραμένει το ερώτημα κατά πόσο οι επιλογές της κυβέρνησης στηρίζουν την εφαρμογή μιας σοσιαλιστικής πολιτικής σ' αυτόν τον τομέα ή απλά διαμορφώνεται ένα νέο πλαίσιο στο οποίο μπορεί να βασισθεί μελλοντικά μια εκσυγχρονισμένη πολιτική που θα στηρίζεται και πάλι στην ιδιωτική πρωτοβουλία.

Εκτός κι αν οι αντίρροπες κινήσεις στις οποίες προβαίνει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ υποδηλώνουν ακριβώς την απουσία πολιτικής. □

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΚΕΔΡΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Τ·Σ· ΕΛΙΟΤ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ • ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΚΕΔΡΟΣ

ΟΙ ΣΥΝΥΠΑΡΧΟΝΤΕΣ
Μυθιστόρημα
(Έκτη έκδοση)

Η ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ
Μυθιστόρημα
(Τέταρτη έκδοση)

ΣΤΗΝ ΚΙΤΡΙΝΗ ΩΡΑ
Μυθιστόρημα

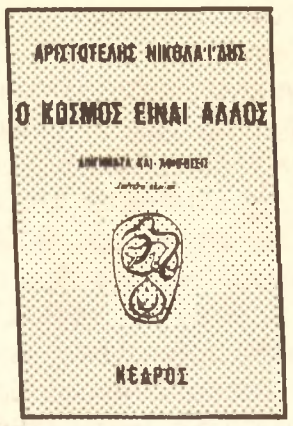

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΟΣ
Διηγήματα και αφηγήσεις
(Δεύτερη έκδοση)

Η ΠΕΙΡΑ ΚΑΙ Η ΠΥΡΑ
Ποιήματα 1937-1977
και άλλα κείμενα για την ποίηση και την γλώσσα

30 ΧΡΟΝΙΑ ΚΕΔΡΟΣ 1954·1984
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
...δημιουργούμε αναγνώστες
Γεωργίου Γενναδίου 6 - Τηλ.: 36.15.783

ΔΙΟΙΚΗΣΗ-ΠΑΡΑΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΟΝΝΕΔ

του Ρεπόρτερ

Τι είναι η ΟΝΝΕΔ; Από ποιους διοικείται και ποιος την ελέγχει; Πώς τολμά κάθε τόσο να δημιουργεί προβλήματα στο κόμμα της ΝΔ και να αυτονομείται από την κυρίαρχη γραμμή ακολουθώντας πότε δεξιά και πότε φιλελεύθερη-ανανεωτική γραμμή;

Τα ερωτήματα αυτά δεν προβάλλουν μόνο απ' τις στήλες του ημερήσιου και περιοδικού Τύπου σαν υποχρέωση τήρησης των κανόνων του κοινοβουλευτικού παιγνιδιού, αλλά ενυπάρχουν και κατατρώγουν τους ίδιους τους ανθρώπους της «Νέας Δημοκρατίας», που δεν μπορούν έτσι εύκολα να «συγχωρήσουν» στ' άλλα κόμματα την άνεση επιβολής στις νεολαίες τους. Είναι φανερό, ότι η «Οργάνωση Νέων Νέας Δημοκρατίας» δημιουργήθηκε και στηρίζεται σε ολότελα διαφορετικές δομές απ' ό,τι οι οργανώσεις νεολαίας των άλλων κομμάτων. Και δεν είναι μόνο το γεγονός των διαφορών των κομμάτων, που διαφοροποιεί την ΟΝΝΕΔ από τις άλλες κομματικές νεολαίες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η πορεία και η ζωή των αριστερών νεολαιίστικων οργανώσεων είναι διαφορετική από εκείνη που το κόμμα χαράσσει. Είναι και το ότι τα κόμματα της αριστεράς δεν άσκησαν εξουσία, «αξιοποιούν» στις διεκδικήσεις τους, ως αντιπολίτευση, μια καλά οργανωμένη νεολαία και μπορούν ιδιαίτερα στον κομμουνιστικό χώρο να αντιμετωπίζουν εσωκομματικά προβλήματα, άσχετα με το ότι η πρακτική που ακολουθήθηκε κυρίως ήταν οι διαγραφές. Επιπλέον οι νεολαιίστικες οργανώσεις της αριστεράς μάχονται για καινούρια πράγματα, πρόβαλαν την «αλλαγή της κοινωνίας», δεν λειτουργούσαν ως εξουσία.

Η Δεξιά μετά την ήττα της στις εκλογές αντιμετώπιζε ένα ουσιαστικό πρόβλημα. Να γίνει ικανή από κόμμα κυβερνητικό που ήταν μέχρι τότε, να λειτουργήσει ως αντιπολίτευση. Πράγμα δύσκολο και σύνθετο. Γιατί η δεξιά δεν χρειάστηκε ποτέ να λογοδοτήσει στους οπαδούς της, ή γενικότερα στον κόσμο, επειδή για κάποιους λόγους βρισκόταν ως το 1981 στην εξουσία. Διεκπεραίωνε αυτή την εξουσία, δεν μαχόταν για καινούργια πράγματα, δεν είχε σοβαρά ιδεολογικά προβλήματα να την απασχολούν και ζητήματα για να υποστηρίξει, άρα και δεν γνώριζε ένα ρόλο: τον αντιπολιτευτικό και το πώς αυτός αρθρώνεται. Δεν μπορούσε να ξέρει και να χρησιμοποιήσει τη νεολαία. Μοιραία, η οργάνωση νεολαίας που έστησε δεν μπορούσε να είναι τίποτ' άλλα παρά το αποτέλεσμα του προσωπικού κεφιού, ή των προσωπικών ανησυχιών και φιλοδοξιών κάποιων δραστήριων στελεχών.

Κάπως έτσι δημιουργήθηκε η ΟΝΝΕΔ. Θα ήταν ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την πορεία και την τύχη των όσων διετέλεσαν αρχηγοί της, για να δούμε τη φθορά και την υποτίμηση που υπέστησαν, σε αντίθεση με τους ηγέτες των άλλων νεολαιών, της ΚΝΕ, του ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ και της Ν. ΠΑΣΟΚ. Πρόεδροι της ΟΝΝΕΔ υπήρξαν οι:

Άγγ. Μοσχονάς, Α. Παπαληγούρας, Δημ. Τσιγκούνης και **Β. Μιχαλολιάκος** (ο τελευταίος εξακολουθεί να είναι).

Από τους τέσσερεις, μόνον ο **Α. Παπαληγούρας** είναι βουλευτής. Ο **Δ. Τσιγκούνης,** περιορίστηκε σε θέση δημάρχου στο Λεωνίδιο και ο **Α. Μοσχονάς** προσπαθεί να εκλεγεί βουλευτής στην Α' Αθηνών. Λέγεται ότι ο **Β. Μιχαλολιάκος** θα τύχει καλύτερης μεταχείρισης από τον σημερινό αρχηγό της ΝΔ και θα πάρει κάποια εκλόγιμη θέση στο ψηφοδέλτιο για το Ευρωκοινοβούλιο, ή θα βρεθεί σε αξιοπρεπή σειρά στη λίστα για τις εθνικές εκλογές. (Όλ' αυτά βέβαια, σε περίπτωση που ο Ε. Αβέρωφ θα εξακολουθήσει να είναι αρχηγός του Κόμματος).

Η ΟΝΝΕΔ μοιάζει να διοικείται από μια παρέα που κατά καιρούς αλλάζει σύνθεση. Συνήθως είναι κάποια σχολή που έχει τον πρώτο λόγο (εδώ και δυο χρόνια πρόκειται για την Ιατρική) και η πολιτική που ακολουθείται από την εκάστοτε Εκτελεστική Επιτροπή, είναι η γραμμή που βγαίνει από την νικήτρια κάποιων εκλογών σχολή. Είναι εντυπωσιακό να μαθαίνει κανείς, ότι η Ε.Ε. δεν κάνει κάτι άλλο πιο ουσιαστικό, από το να ψηφίζει την πρόταση που εισηγείται ο πρόεδρος σε κάθε συνεδρίαση. Περισσότερο εντυπωσιακό είναι το γεγονός, ότι τα μέλη της Ε.Ε., γνωρίζουν —κι αν δεν γνωρίζουν διαισθάνονται— ότι η ψήφος τους δεν σημαίνει τίποτ' άλλο από τη δικαίωση μιας γραμμής που χαράσσεται χωρίς τη δική τους συμμετοχή και που η εφαρμογή της βοηθά τον αρχηγό να παρουσιάσει τα απαιτούμενα για την άνοδό του πιστοποιητικά νομιμοφροσύνης. Όχι μόνο προς τον πρόεδρο της ΝΔ (αυτό θα ήταν εύλογο ως ένα βαθμό) αλλά προς μια παρέα που ο ρόλος της είναι ρυθμιστικός, αποφασιστικός και όπως το ΑΝΤΙ ανακάλυψε καθοριστικός.

Οι τάσεις και το Διευθυντήριο

Σήμερα τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΟΝΝΕΔ, εκτός απ' τον πρόεδρο **Βασίλη Μιχαλολιάκο,** είναι οι παρακάτω:

Μ. Μανωλάκος (αντιπρόεδρος και υπεύθυνος περιφερειακής ανάπτυξης), **Γ. Αναγνωστάκος** (υπ. φοιτητικού), **Β. Μπελιμπασάκης** υπ. Βόρ. Ελλάδας), **Β. Σταθόπουλος** (υπ. Δημ. Σχέσεων), **Π. Μπουχώρης** (υπ. Επαρχιακού) **Γ. Δελάκης** (υπ. Σπουδαστικού) **Χ. Λαδιάς** (υπ. Εργατικού), **Ι. Αγγελίδης** (υπ. Διοικητικού-Οικονομικού) και **Α. Γεροντόπουλος** (υπ. Ιδεολογίας και Γραφείου Τύπου). Ο τελευ-

ταίος, μετά την παραίτηση του **Ν. Χατζηνικολάου** έχει αναλάβει τυπικά και το μαθητικό.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κυρίαρχες τάσεις μέσα στην Ε.Ε. που βέβαια καμιά απ' αυτές δεν έχει να κάνει με καθοριστικές ιδεολογικές διαφοροποιήσεις, αλλά που και οι τρεις προβάλλουν όπου χρειάζεται την ιδεολογία για να στηρίξουν την άνοδό τους.

Έτσι, έχουμε τους *σκληρούς Αβερωφικούς* **Μιχαλολιάκο, Σταθόπουλο, Μπελιμπασάκη και Δελάκη,** να είναι αρκετά ισχυροί σ' αυτή τη φάση. Την *ακροδεξιά* τάση εκπροσωπούν οι **Μανωλάκος, Αγγελίδης** και **Λαδιάς,** που δεν έγινε δυνατό να εξουδετερωθούν εύκολα απ' τους προηγούμενους —κυρίως λόγω της επιρροής του **Μάνου Μανωλάκου.** Τους *«οπportουνιστές» ή ελεγχόμενη αντιπολίτευση,* βρίσκουμε στα πρόσωπα των **Αναγνωστάκου** και **Μπουχώρη,** οι οποίοι σε κάθε περίπτωση φροντίζουν ν' αγκαλιάσουν τους όποιους ανανεωτικούς και στη συνέχεια να τους εκθέσουν στ' ανώτατα κλιμάκια. Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί ο **Γεροντόπουλος,** που μέχρι και το 1981 δήλωνε δημόσια Ραλλικός, για να προσκολληθεί στη συνέχεια στους Αβερωφικούς. Προσωπικός φίλος του Β. Μιχαλολιάκου, φέρεται σαν ο «αριστερός» σύμβουλός του ισοφαρίζοντας τον Μανωλάκο που είναι ο «δεξιός» σύμβουλος του προέδρου.

Όλ' αυτά όμως δεν είναι και τόσο καθοριστικά, αφού οι προαναφερθέντες καταφέρνουν να παραμένουν στην Ε.Ε. και να κάθονται στο ίδιο τραπέζι, παρά τις «αντιθέσεις» τους. Φαίνεται ότι αυτές οι αντιθέσεις δεν υπάρχουν για άλλο λόγο, παρά για να τροφοδοτούν τον Τύπο με υλικό, τέτοιο που εκ των πραγμάτων απομακρύνει από ζητήματα ουσίας. Μια απάντηση στο ποιος διοικεί την ΟΝΝΕΔ και ποιοι αποφασίζουν για τη γραμμή ή τις γραμμές που ακολουθεί θα μπορούσε να είναι το αποτέλεσμα της έρευνας του ΑΝΤΙ. Κι αυτό, δεν έχει καμία σχέση με γνωστά σενάρια, μια και οι παράγοντες που το διαμόρφωσαν δεν αναφέρονται στις εσωτερικές διχόνοιες. Αντίθετα, έχουμε να κάνουμε μ' ένα διευθυντήριο, που δρα, συσκέπτεται και χαράζει την πορεία της ΟΝΝΕΔ ανεξάρτητα απ' την πορεία του κόμματος και φυσικά ανεξάρτητα από τις πολιτικές θέσεις και επιδιώξεις των ίδιων των μελών της Εκτελεστικής Επιτροπής. Σ' αυτό το διευθυντήριο μετέχουν (σύμφωνα με κύκλους που σπανίως σφάλλουν) οι:

κ. Μαυρομμάτης, Παπαδημάτος, Μιχαλολιάκος, Σαμαράς, Καλόγηρος (;), Πεντέας, Μαυρίδης, Διαμαντίδης και **Διαμιανός** νέο μέλος). Ας πούμε λίγο περισσότερα πράγματα για τον καθένα, για να διαφωτίσουμε έτσι κάποια από τα σενάρια που αναπτύσσονται:

Θρ. Μαυρομμάτης: πρώην μέλος της Ε.Ε., σήμερα μέλος της Νομαρχιακής Επιτροπής της ΝΔ στην Αχαΐα, γιατρός.

Νικ. Παπαδημάτος: πρώην μέλος της Ε.Ε., σήμερα τομεάρχης Πελοποννήσου της ΝΔ, γιατρός.

Β. Μιχαλολιάκος: πρόεδρος της Ε.Ε. της ΟΝΝΕΔ, είχε διατελέσει με τους προηγούμενους μέλος της Ε.Ε. επί προεδρίας **Δ. Τσιγκούνη,** ο οποίος τους αποκαλούσε «τρίο της αμαρτίας». Και αυτός γιατρός-συμφοιτητής των **Μαυρομμάτη-Παπαδημάτου.**

Αντ. Σαμαράς: Βουλευτής, πρώην μέλος της Ε.Ε. Με την αποχώρησή του από υπεύθυνος φοιτητικού, διόρισε αντικαταστάτη του τον **Β. Μιχαλολιάκο.**

Δημ. Καλόγηρος: Ορισμένοι θεωρούν ότι έχει ενεργό συμμετοχή, άλλοι το αρνούνται κατηγορηματικά. Έγκυρες πηγές βεβαιώνουν ότι η πρώτη άποψη είναι σωστή, αλλά η συμμετοχή του κρατιέται μυστική λόγω της κακής του φήμης, μια και έχει κατηγορηθεί για αρριβισμό, όταν φορτικά ζητούσε «μια οποιαδήποτε νομαρχία» όταν κυβερνούσε η ΝΔ. Τοποτηρητής του **Β. Μιχαλολιάκου** στο Μαθητικό (1978). Επίσημα, έχει εξαφανιστεί από την πολιτική ζωή της ΝΔ.

Στ. Πεντέας: αντιπρόεδρος της Ν.Ε. ΟΝΝΕΔ Θεσσαλονίκης, προσωπικός φίλος του Β.Μ. και υπεύθυνος φοιτητικού Β. Ελλάδας. Μέλος του Κ.Σ. της ΕΦΕΕ. Ας σημειωθεί ότι είναι αυτός που μετέχει στο διευθυντήριο και όχι ο **Β. Μπελιμπασάκης** σαν μέλος της Ε.Ε. και ο οποίος θεωρητικά προΐσταται του **Πεντέα** (πρόεδρος της Ν.Ε. Θεσ/νίκης).

Μαυρίδης: τ. βουλευτής Φλώρινας, αδελφικός φίλος **Σαμαρά-Μιχαλολιάκου.** Με παρέμβασή του στον κ. Αβέρωφ ενίσχυσε τη θέση του Β.Μ. όταν διεκδικούσε την προεδρία της ΟΝΝΕΔ.

Θ. Δαμιανός: βουλευτής Δράμας, άρχισε να συμμετέχει στο διευθυντήριο μετά την καλή διαγωγή που επέδειξε στην επιτροπή των βουλευτών αρμόδιων για το θέμα της νεολαίας. Ο μόνος που μαζί με τον **Α. Σαμαρά** στήριξε τον σημερινό πρόεδρο.

Στ. Διαμαντίδης: πρώην μέλος της Ν.Ε. Αχαΐας. Σήμερα δεν έχει καμιά επίσημη κομματική θέση.

Το διευθυντήριο δεν έχει πάντα την ίδια σύνθεση, καινούργιοι έρχονται, παλιοί φεύγουν, έχει όμως μια σταθερή τριάδα ή τετράδα. Οι **Α. Σαμαράς, Β. Μιχαλολιάκος, Ν. Παπαδημάτος** και **Θρ. Μαυρομμάτης** μετέχουν πάντα ή σχεδόν πάντα στην σύνθεσή του. Μεταξύ αυτών που συμμετείχαν και κόπηκαν είναι οι:

Μ. Μανωλάκος, γιατί θεωρήθηκε ότι η απομάκρυνσή του θα αποχρωματίσει την «παρέα» από το ακροδεξιό της χρώμα. Ορματίστηκαν μια οριοθέτηση από την τάση που εκφράζει ο **Μ. Μανωλάκος,** που βέβαια δύσκολα θα την πετύχουν.

Ν. Χατζηνικολάου, επειδή πρόβαλε κάποιες αντιρρήσεις όταν κατάλαβε πώς λειτουργεί η «Φιλική Εταιρεία» και επέδειξε ανυπακοή. Οι απόψεις άλλωστε του **Ν. Χατζηνικολάου** (ΑΝΤΙ, τχ. 245) τον απομάκρυναν στη συνέχεια και από την Ε.Ε.

Αλλά υπάρχουν πολλοί που με κάθε τρόπο διεκδικούν την συμμετοχή τους, σ' αυτό το άτυπο αλλά ουσιαστικό όργανο. Ανάμεσά τους οι: **Αθ. Κρίκος,** βουλευτής Β' Αθηνών, μέλος της Επιτροπής Βουλευτών για την ΟΝΝΕΔ. Η προσπάθειά του να συμφιλιώσει τους «31» με τον Β. Μιχαλολιάκο εντάσσεται στο σχέδιό του να μπει στο διευθυντήριο.

Άκης Γεροντόπουλος: Το αίτημά του για συμμετοχή εξετάζεται ευνοϊκά και από πολλούς θεωρείται πιθανό να συμμετέχει.

Πολιτικές θέσεις και αντιστοιχίες με δελφίνους

Οι πολιτικές θέσεις των μελών (κυρίως των μόνιμων) του διευθυντηρίου είναι πολύ αρεστές στον Ευάγγελο Αβέρωφ. Ίσως βέβαια ο τελευταίος να μην γνωρίζει, ότι τον καιρό που ασθενούσε δύο από αυτά τα μέλη **Μιχαλολιάκος-Σαμαράς** φρόντισαν να επισκεφθούν τον Κ. Μητσοτάκη για να προσφέρουν τη συμπαράστασή τους «αν αλλάξουν τα πράγματα». Αλλά, ακόμη κι αν είναι ενήμερος ο κ. Αβέρωφ, δεν φαίνεται να έχει πολλές επιλογές στη διάθεσή του. Οι συμβάσεις που έχει κάνει για να κρατηθεί στην ηγεσία ίσως είναι πιο σοβαρές από τις «δικαιολογημένες ανασφάλειες» κάποιων νέων. Η κύρια δύναμη του άτυπου οργάνου είναι το δίδυμο **Παπαδημάτου-Μαυρομμάτη,** ο πρώτος αποτελεί το «μυαλό» και ο δεύτερος έχει την ικανότητα να εκτελεί με επιτυχία τα σχέδια του προηγούμενου. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στις συνεδριάσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής ο **Β. Μιχαλολιάκος** κατεβάζει πρόταση (που έχει συζητήσει και εγκρίνει με τους άγνωστους συναρχηγούς) και τα άλλα μέλη βιάζονται να συμφωνήσουν, μια και όλοι ξέρουν κάποιο κομμάτι αυτής της ιστορίας. Συνήθως όσοι ξέρουν λιγότερα είναι περισσότερο υποταγμένοι, απλούστατα για να μάθουν ή να κερδίσουν την εύνοια μιας άγνωστης ακόμα δύναμης. Λέγεται ότι ο μόνος που ψηφίζει «αλλά επιφυλάσσεται» είναι ο **Γ. Αναγνωστάκος,** αποσπώντας τα ειρωνικά χαμόγελα όλων, αφού όλοι γνωρίζουν —και πιο πολύ ο ίδιος— ότι οι «επιφυλάξεις του» δεν εξυπηρετούν παρά την ανάγκη του να επιβιώνει πάντα σαν φιλελεύθερος και ανανεωτής, ασκώντας παράλληλα και «ελεγχόμενη αντιπολίτευση» στο ηγετικό δίδυμο **Μιχαλολιάκου-Μανωλάκου.**

Αν και το δίλημμα «συντηρητικοί ή φιλελεύθεροι» φαινόταν αρκετά λίγο από μόνο του για να δικαιολογήσει τη συγκεκριμένη πορεία της ΟΝΝΕΔ, μετά απ' αυτά τα στοιχεία (που δεν μοιάζουν να επιδέχονται ιδιαίτερης αμφισβήτησης) καταρρίπτεται, για ν' αντικατασταθεί από ένα ερώτημα ουσίας. Τέτοιο που μπορεί να αποτελεί συγχρόνως δημοσιογραφικό πρόβλημα, αλλά να απασχολεί κύρια όλον αυτό το χώρο που προσπαθεί να πείσει για τις σοβαρές του προθέσεις. Μήπως και το κόμμα της «Νέας Δημοκρατίας» διοικείται με παρόμοιο τρόπο; Μήπως οι θεϊκές εντολές συζητούνται και αμφισβητούνται από διευθυντήρια που όχι μόνο δεν έχουν εκλεγεί αλλά και δεν έχουν καμιά λαϊκή βάση; Τελικά, ο κ. Αβέρωφ και τα άλλα ηγετικά στελέχη του κόμματος, περιμένουν τον Τύπο για να ενημερωθούν και να υπολογίσουν τις κινήσεις τους;

□

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ

Δεν είναι η πρώτη φορά που ο «Ριζοσπάστης», ξεκαθαρίζει μια και καλή με γεγονότα και καταστάσεις. Έτσι και τώρα με αφορμή τα όσα δημοσίευσε το ΑΝΤΙ στο προηγούμενο τεύχος του για τις διαγραφές στην ΚΝΕ και την «αποβολή» του Θάνου Μικρούτσικου από το κόμμα προτίμησε τη σιωπή και ακολούθησε την πεπατημένη της Μαρξιστικολενινιστικής του πρακτορολογίας. Τα απέδωσε όλα στις μηχανορραφίες πρακτόρων, δεξιών, αντιΚΚΕ στοιχείων και ότι άλλο δύναται να σκεφθεί ένας ευφάνταστος συγγραφέας αστυνομικού μυθιστορήματος για να αποδείξει τα ψεύδη και να αποκαλύψει τους εχθρούς της εργατικής τάξης και του κόμματος. Φρόντισε μάλιστα, τούτη τη φορά, εκμεταλλευόμενος και μπλέκοντας κάθε μορφής δημοσιεύματα στον Τύπο με αφορμή την εκλογή του Τσερνιένκο στη θέση του Γ.Γ. της ΚΕ του ΚΚΣΕ, να συνδέσει τα όσα συγκεκριμένα έγραψε το ΑΝΤΙ με τους πολυδαίδαλους μηχανισμούς των απανταχού της γης πρακτόρων, που κατευθύνονται από κάθε λογής αντισοβιετικά κέντρα και προπάντων τη βασίλισσα των πρακτόρων τη ΣΙΑ.

Έτσι λοιπόν ο «Ρ» συνέλαβε με τη διαλεκτική του και με το Μαρξισμό-Λενινισμό του, το ΑΝΤΙ για μια ακόμα φορά «στη γραμμή των δεξαμενών σκέψης της Ουάσιγκτον». Και θεώρησε σκόπιμο να σιωπήσει για τα ουσιαστικά προβλήματα και να ασχοληθεί με όλα τα υπόλοιπα. Όμως και με την ΚΝΕ υπάρχουν προβλήματα —όπως ανοιχτά και ο ίδιος ο γραμματέας της παραδέχθηκε στην ομιλία του στο Σπόρτινγκ με αφορμή την επέτειο της ΕΠΟΝ —και θέμα Μικρούτσικου υπάρχει και στον ίδιο το «Ρ» απολύσεις έγιναν. Αφού λοιπόν ο «Ρ» δεν συζητά για «διαγραφολογίες» γιατί τότε δεν σχολιάζει την αναφορά που έκανε ο γραμματέας της ΚΝΕ, στην ομιλία του που αναφέραμε πριν, για τα προβλήματα στο φοιτητικό χώρο της ΚΝΕ φροντίζοντας να ξεκαθαρίσει τα πράγματα μπροστά στις φοιτητικές εκλογές: Αφού λοιπόν υπάρχουν υπαρκτά προβλήματα και δεν είναι φαντασιώσεις γιατί ο ίδιος ο γραμματέας της ΚΝΕ ασχολείται με τις «διαγραφολογίες»;

Επιμελώς σιωπά ο «Ρ» για την περίπτωση του Θάνου Μικρούτσικου, και ο συντάκτης του —αριστερός ΑΑΑ— μιας και οι άλλοι είναι σύμφωνοι με το χαρακτηρισμό του «αριστεροί του κολ...» φροντίζει εφαρμόζοντας πιστά το Ριζοσπαστικό Μαρξισμό-Λενινισμό να μην απαντήσει για τα όσα έγραψε το ΑΝΤΙ για την τελευταία απόλυση στο «Ρ» υλοποιώντας στην πράξη την πρώτη αρχή του «πας μη δικός μας δεξιός».

Απόλυση όμως έγινε. Και το κείμενο της ίδιας της Ντόρας Λαμπροπούλου, που δημοσιεύουμε στη συνέχεια και όσα θίγει σ' αυτό για τη λειτουργία του «Ρ», από τη δική της πλευρά, στο βαθμό που αποτελούν μόνιμη πολιτική πρακτική, δεν συνιστούν απλά και μόνο ένα θέμα κάποιων διαφωνιών ή συνηθισμένων αντεγκλήσεων σ' ένα χώρο εργασίας. Αντίθετα θέτουν προβλήματα πέρα από αυτά επειδή ακριβώς υποτίθεται ότι ο «Ρ» θέλει να είναι η κομμουνιστική εφημερίδα και συνεπώς ως τέτοια πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει αντίστοιχη λειτουργία και δημιουργεί τέτοιες συνθήκες, μέσα από τις οποίες καταξιώνει και υπερασπίζει καθημερινά αυτό το χαρακτήρα. Υπάρχουν δηλαδή στο εσωτερικό του σχέσεις, που επιτρέπουν στους εργαζόμενους να λύνουν τα προβλήματα με άλλη, διαφορετική πρακτική από αυτή που ο ίδιος καταγγέλλει καθημερινά ως αυθαιρεσία της εργοδοσίας στις στήλες του. Και δημιουργεί εκείνες τις συνθήκες που επιτρέπουν να αναδεικνύονται αριστεροί δημοσιογράφοι οι οποίοι υπηρετούν τη μαχόμενη δημοσιογραφία και όχι αστοί δημοσιογράφοι, που δεν αποκλείεται σύμφωνα με τη λογική του «Ρ» να είναι... και πράκτορες ή «αντικειμενικά να λειτουργούν αντιΚΚΕ» κτλ.

Η περίπτωση της Λαμπροπούλου όπως και άλλων δημοσιογράφων παλιότερα (π.χ. απόλυση Γ. Σαράφη ΑΝΤΙ τευχ. 222/83) αυτό ακριβώς το θέμα αναδεικνύει. Τι είναι, πως λειτουργεί και ποια παρέμβαση έχει σήμερα μια αριστερή-κομμουνιστική εφημερίδα. Από αυτή την πλευρά είναι χαρακτηριστικά και τα όσα μαρτυρεί το κείμενο που ακολουθεί ανεξάρτητα από τις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που καταλήγει.

Υ.Γ. Σύμφωνα με το «Ρίζο της Δευτέρας» (20-2-84) το ΑΝΤΙ δεν είναι τίποτε άλλο από ένα σε τελική ανάλυση κατάπτυστο περιοδικό «που αυτοσχεδιάζει με την αμερικάνικη προπαγάνδα όχι μόνο στις αναλύσεις του, αλλά και στα σκίτσα του».

Ο Β. Γεωργίου στο «Ριζοσπάστη» της Κυριακής 26-2-84 σε άρθρο του με τίτλο «Ο λαός μας απαιτεί φιλία και όχι ένταση με τη Λαϊκή Αλβανία» για να αποδείξει τα «ψυχροπολεμικά σχέδια του ΝΑΤΟ» στα Βαλκάνια αναφέρεται λεπτομερώς στα όσα είχε αποκαλύψει το ΑΝΤΙ (22-5-81) για την άσκηση «Wintex-Cimex 81» εναντίον του ΝΑΤΟ και των Αμερικάνων.

Τώρα πως μέσα σε έξι μέρες ο «αυτοσχεδιασμός με την αμερικάνικη προπαγάνδα» μετατράπηκε σε στοιχείο της προβληματικής του «Ρ» για να στηρίζει την ανάλυσή του σ' ένα ουσιαστικό θέμα και πως το πριν κατάπτυστο περιοδικό έγινε πηγή έγκυρης πληροφόρησης αυτό μόνο η διαλεκτική σκέψη των Μαρξιστών-Λενινιστών του «Ρ» μπορεί να το εξηγήσει.

Αλλά είπαμε. «Ο Μαρξισμός-Λενινισμός μένει». Και μιας ΑΑΑ κατηγορίας αριστεροί, σύμφωνα με το «Ρ», μόνο εκεί υπάρχουν δεν μπορεί παρά να είναι οι μόνοι αρμόδιοι να δώσουν και τις απαντήσεις.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ-ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ

Πόλεμος νεύρων και κύμα συκοφάντισης στο «Ριζοσπάστη»

«Αν υπάρχει κάτι που μπορεί να γενικευθεί από την πείρα του κόμματός μας, στην εσωτερική του ζωή είναι ακριβώς το γεγονός ότι το προτσές της συγκρότησης της ηγεσίας του κόμματος πρέπει ν' ακολουθεί μια πολιτική γραμμή και να αναπτύσσεται πάνω στη βάση μιας ανοιχτής πολιτικής πάλης, όταν αυτό είναι αναγκαίο. Αναγνωρίζουμε ότι σ' ορισμένες περιπτώσεις δεν ακολουθήθηκε αυτός ο κανόνας και ότι υποκαταστάθηκε σ' αυτή τη μέθοδο, η μέθοδος της πάλης χωρίς αρχές και των συμβιβασμών ανάμεσα σε διάφορες ομάδες! Εδώ υπάρχει ένας κίνδυνος. Αν θέλουμε να 'χουμε ένα σύνθημα για τη δράση μας στον τομέα της συγκρότησης των καθοδηγήσεων των κομμάτων μας, μπορούμε να το βρούμε στα τελευταία λόγια του ετοιμοθάνατου Γκαίτε «περισσότερο φως». Η πρωτοπορία του προλεταριάτου δεν μπορεί να μάχεται στο σκοτάδι. Το επιτελείο της επανάστασης δεν μπορεί να φτιαχτεί μέσα σε φραξιονιστική πάλη δίχως αρχές».

Αυτά ανέφερε ο ηγέτης του Ιταλικού ΚΚ Παλμίρο Τολιάτι. Πόσο ισχύουν όλα αυτά για το ΚΚΕ;

Δέκα χρόνια συμπληρώνονται φέτος από τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ. Στη σημερινή πολιτική σκηνή το κόμμα καλείται να υπερασπιστεί και παράλληλα να διευρύνει τις κατακτήσεις των εργαζομένων που είναι προϊόν μακρόχρονης πάλης ενάντια στη Δεξιά και την πολιτική της. Μετά το 11ο συνέδριό του το ΚΚΕ εμφανίζεται όλο και περισσότερο σαν κυβερνητικός εταίρος. Με ένα κατάλληλο πρόγραμμα δημοσίων σχέσεων που καλύπτει το φάσμα του συμπολιτευόμενου Τύπου και όχι μόνο αυτού παρουσιάζει ένα καινούργιο αποδεκτό πρόσωπο. Η επιδίωξη μιας μερίδας της ηγεσίας για την ένταξη του κόμματος στο πολιτικό παιχνίδι παίρνει σάρκα και οστά στις μέρες μας. Εξαιτίας αυτού του αναμφισβήτητου γεγονότως, προβάλλει και η αναγκαιότητα της ευρύτερης και ουσιαστικότερης γνώσης της πολιτικής του απ' τις λαϊκές μάζες. Και μια τέτοια γνώση που θα μπορούσε να φτάσει ως τα όρια της επιδοκιμασίας, προϋποθέτει διαφάνεια στις πολιτικές πρακτικές του ΚΚΕ.

Το καταστατικό του κόμματος που «*αγωνίζεται για την υπεράσπιση των οικονομικών συμφερόντων της εργατικής τάξης και όλων των εργαζομένων*» κατοχυρώνει μια σειρά α-

δημοκρατικά δικαιώματα των μελών του, ως: την ανάπτυξη κριτικής και αυτοκριτικής, το ξεσκέπασμα των ελλείψεων και την ιλη για την εξάλειψή τους, τον αγώνα ενάν- α στην ιδιοτέλεια, την οικογενειακότητα αι τον τοπικισμό, την αποφασιστική αντι- ετώπιση κάθε απόπειρας κατάπνιξης της ριτικής ενάντια σε κάθε τι που προκαλεί ζη- ιά στο κόμμα. Το δικαίωμα του κομματι- ού μέλους να λέει στα αρμόδια όργανα και ώματα ελεύθερα τη γνώμη του για τη δράση άθε κομμουνιστή, ανεξάρτητα αν είναι μέ- ος ή στέλεχος, κάθε καθοδήγησης και ορ- άνωσης. «*Πρόσωπα που καταπνίγουν την ριτική ή καταδιώκουν γι' αυτήν μέλη του όμματος, φέρνουν σοβαρή ευθύνη και τιμω- ούνται μέχρι και με διαγραφή από το κόμμα*», ονίζεται στο καταστατικό. Στην πράξη ό- ιως το καταστατικό χρησιμεύει μόνο για την «έξωθεν καλή μαρτυρία ...». Όσα κομματι- κά μέλη το επικαλέστηκαν κατά καιρούς και πάλεψαν για την εφαρμογή του, διώχτηκαν, προπηλακίστηκαν και διαγράφτηκαν.

Η ΚΟΒ του «Ριζοσπάστη» αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα καταπάτησης των καταστατικών αρχών. Στα στενά κοινωνικά της πλαίσια διαμορφώνεται το μοντέλο της αυριανής κοινωνίας που ευαγγελίζεται το ΚΚΕ και θέλει να επιβάλει στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Να τι έλεγε ο πολιτικός συντάκτης του «Ριζοσπάστη» και στέλεχος του ΚΚΕ Δημήτρης Δεμερτζής στην εκλογο-απολογιστική συνέλευση της ΚΟΒ τον Απρίλη του '80.

«*Σύντροφοι, η ίντριγκα που τόσο καταλυτική υπήρξε για το Κόμμα στη μεγάλη περίοδο της παρανομίας του, είναι αδιανόητη, ανεπίτρεπτη σε περίοδο νόμιμης λειτουργίας. Κι όμως, υπάρχει και καλλιεργείται σήμερα, ανάμεσα στο προσωπικό του «Ρίζου». Πλανιέται ανάμεσα στα γραφεία και τους διαδρόμους. Με πολλαπλές μορφές. Με θύτες και θύματα τελικά νεολαίους. Γιατί η πολιτική τους απειρία, εκμεταλλευόμενη έντεχνα από έμπειρους ιντριγκαδόρους, τους μεταβάλλει σε μαριονέτες, ύποπτων προσωπικών ή άλλων επιδιώξεων. Σε διεκπερεωτές των θελήσεων κάποιων με ηγετικές ή διαλυτικές βλέψεις στο Κόμμα. Ενδεχόμενα, μιας ομάδας που παραπλανητικά προωθεί σε πόστα νέους, όχι γιατί όπως διακηρύχνει θέλει να δώσει «τόπο στα νιάτα» αλλά στην δοσμένη στιγμή να τους χρησιμοποιήσει σα σκαλοπάτι για να καθήσει στο σβέρκο της εργατικής τάξης*».

Ο «Ρ» ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Την περίοδο '44-'47 ο «Ριζοσπάστης» δεν είχε κανένα περιουσιακό στοιχείο κι αντιμετώπιζε τεράστιες δυσκολίες στην συνταχτική και εκτυπωτική του δουλειά. Η διακίνηση ήταν ημιπαράνομη, κινδύνευε η ζωή αναγνωστών και διακινητών. Παρόλα αυτά είχε διπλάσια κυκλοφορία απ' το σημερινό «Ριζοσπάστη» που έχει όλα τα πλεονεκτήματα της νομιμότητας διαθέτει μια περιουσία εκατοντάδων εκατομμυρίων δραχμών.

Βέβαια στον παλιό «Ριζοσπάστη» υπήρχε διευθυντής ένας Κώστας Καραγιώργης που τα πρωτοσέλιδα καθημερινά πολιτικά άρθρα του χαρακτηρίζονταν μνημειώδη στην ιστορία της ελληνικής δημοσιογραφίας. Κι έφτιαξε την ονομαστή «Σχολή Καραγιώργη» κομ-

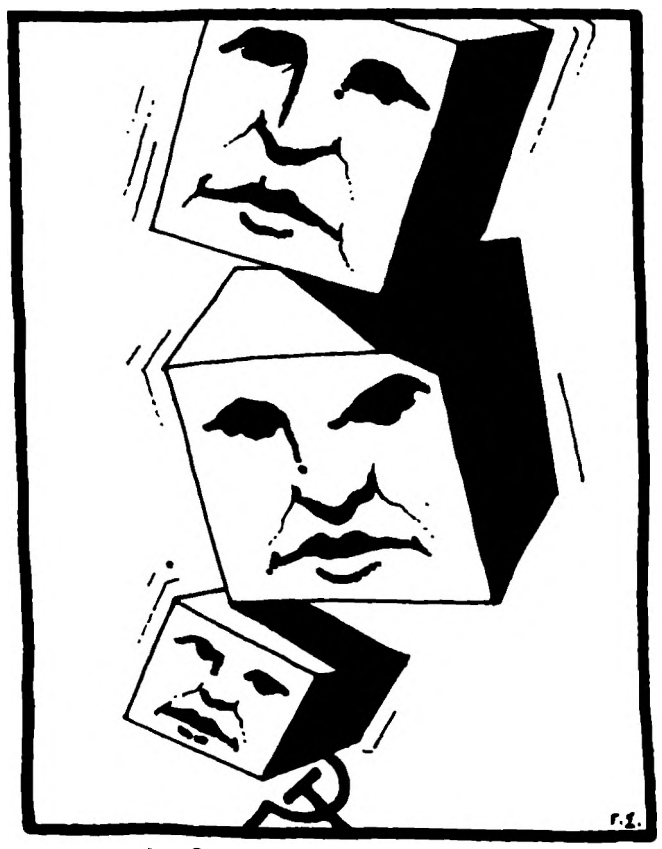

μουνιστών δημοσιογράφων.

Τι γίνεται στο σημερινό «Ριζοσπάστη» του Γρηγόρη Φαράκου;

Περιορίζεται η ελεύθερη έκφραση των μελών του κόμματος. Κομμουνιστές δημοσιογράφοι πέφτουν σε δυσμένεια ή δέχονται συκοφαντικές επιθέσεις. Άλλοι εκφοβίζονται για να συμφωνήσουν στις όποιες επιλογές της ομάδας Φαράκου, που δρα από πολύ καιρό στους κόλπους του ΚΚΕ και έχει επιβληθεί στο «Ριζοσπάστη». Το γεγονός αυτό έχει επανειλημμένα καταγγελθεί δημόσια. Σ' αυτές τις καταγγελίες όχι μόνο δεν έχει δοθεί συγκεκριμένη απάντηση αλλά ούτε καν εξήγηση στο εσωτερικό των κομματικών οργανώσεων.

Η εφημερίδα της εργατικής τάξης κάτω από το καθεστώς Φαράκου επιφυλάσσει την πιο στιγνή εργοδοτική εκμετάλλευση για όσους δεν εντάσσονται στην ομάδα-κλίκα του.

«Όταν ο λαός δεν συμφωνεί με την κυβέρνηση αλλάζουμε το λαό» έλεγε ο Μπρεχτ.

Αν η βάση στο «Ριζοσπάστη» δείχνει «ιδεολογική κόπωση» και «ανεπάρκεια» φροντίζουμε να έρθει καινούργιο αίμα. «*Η μετάγγιση του καινούργιου αίματος πρέπει να γίνει όπου το σώμα νοσεί*». Πιστός τουλάχιστον σ' αυτή την αρχή ο Γ. Φαράκος φροντίζει να αφαιρέσει το παλιό «χαλασμένο» αίμα με κάθε τρόπο, χωρίς φυσικά τη θέληση του «ασθενούς». Έτσι, λοιπόν, η θεραπεία περιλαμβάνει: παρατηρήσεις, διοικητικές παρεμβάσεις, υπονόμευση δουλειάς, πόλεμο νεύρων. Ακολουθεί κύμα κατασυκοφάντησης, το θύμα καλείται σε ανάκριση («κουβέντα») και εκεί παζαρεύεται η διαφωνιά του. Αν δεν υποκύψει απολύεται. Αν υποκύψει... ο δρόμος είναι στρωμένος με χιλιάρικα και σίγουρη επαγγελματική εξέλιξη. Φυσικά και στην περίπτωση της Ντόρας Λαμπροπούλου ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία. Πρώτο της «ατόπημα» ήταν να εναντιωθεί στη διαγραφή του Γ. Σαράφη που έγινε εν απουσία του (Μάρτης '83). Στην ομιλία της είχε επισημάνει την δημιουργία δύο κατηγοριών κομματικών μελών στο «Ρ». Είχε υπογραμμίσει ότι ο Γ. Φαράκος ενέπνευσε στα μέλη την αντίληψη πως σαν πιστά μέλη έχουν την υποχρέωση να τον υπερασπίζονται από κάθε κριτική. Κι ότι ταυτίζει τον εαυτό του με το κόμμα...

Ένας ακόμα βασικός λόγος για την δίωξή της είναι ότι δεν υπέγραψε υπέρ των έμπιστων του Φαράκου, Μάρως και Νίκου Φωτάκη, σχετικά με διένεξή τους με την ΕΣΗΕΑ. Συγκεκριμένα οι πιο πάνω αυλικοί του Φαράκου συνεπικουρούμενοι από την Ευγενία Λουπάκη, με την καθημερινή τους συμπεριφορά και στάση απέναντι στην έγκυο εργαζόμενη Ματίνα Λέτσα συνετέλεσαν, ώστε να διατρέξει θανάσιμο κίνδυνο αυτή και το παιδί της —που γεννήθηκε έξι μηνών— αφού την έστελναν εσκεμένα σε μολυσμένους από υπατίτιδα χώρους για ρεπορτάζ. Η Ματίνα Λέτσα μετά από αυτό έκανε ένσταση στην ΕΣΗΕΑ ενάντια στην εγγραφή Μ. και Ν. Φωτάκη.

Για τη στάση αυτή της Ντόρας Λαμπροπούλου, οι εγκάθετοι του Φαράκου στην αρχισυνταξία του «Ριζοσπάστη» Θ. Καρτερός, Ν. Καρκάνης, Τ. Κατσιμάρδος, Α. Ανδρεούλης, Γ. Μωραΐτης φρόντισαν ώστε: να εξαφανίζεται η υπογραφή της απ' τα ρεπορτάζ, να χάνονται τα άρθρα της, να μη της δίνεται συγκεκριμένη δουλειά.

Παρόλες τις διαβεβαιώσεις του Γενικού Γραμματέα Χαρ. Φλωράκη, «αρμόδιος δικαστικός κλητήρ» θυροκόλησε στο σπίτι της Ντόρας Λαμπροπούλου το χαρτί της απόλυσης...

ΕΝΩΠΙΟΣ ΕΝΩΠΙΩ

Σαν εργαζόμενη έμεινα άνεργη. Σαν κομματικό μέλος μου αφαιρέθηκε τραμπούκικα το δικαίωμα να παραστώ σε κομματική συνέλευση της οργάνωσής μου (5 Φλεβάρη) για να υπερασπιστώ τον εαυτό μου.

Ύστερα από όλα αυτά θεωρώ καθήκον μου να μιλήσω δημόσια, έχοντας την πεποίθηση πως έτσι συμβάλλω με τις μικρές μου δυνάμεις στην υπεράσπιση των ανθρώπινων αξιών και δικαιωμάτων που τόσο βάναυσα καταπατούνται στο «Ριζοσπάστη».

Ένα ερώτημα πλανιέται: Με διωγμούς και διαγραφές ενάντια σ' αυτούς που διαφωνούν με τις εκάστοτε επιλογές των ομάδων που μάχονται στην ηγεσία, μπορεί το ΚΚΕ με τη σημερινή συγκρότησή του και κύρια με το μοντέλο της κοινωνίας που πλάθει στους κόλπους του να εγγυηθεί περισσότερες δημοκρατικές ελευθερίες στον ελληνικό λαό.

Ντόρα Λαμπροπούλου
Μέλος της Κομματικής Οργάνωσης του Ριζοσπάστη

ΣΕΙΡΑ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΟΛΛΟΝΤΑΙ: Έρωτας τών Εργατριών Μελισσών
ΜΕΗΛΕΡ: Στρατιές τής Νύχτας
ΝΟΤΑΡΝΙΚΟΛΑ: Η Αδύνατη Απόδραση
ΜΠΑΡΟΟΥΖ: Απολυμαντής!
ΜΠΑΡΟΟΥΖ: Ο Α Πούκ είναι εδώ
ΜΠΑΡΟΟΥΖ: Σέ ποιόν ανήκει λοιπόν η θανατηφόρος TV;
ΚΑΜΥ: Η Πανούκλα
ΑΡΤΩ: Ηλιογάβαλος
ΤΖΕΡΟΝΥΜΟ: Απομνημονεύματα

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Ζ. Πηγής 17 Αθήνα
τηλ. 36.39.980

Μειονότητες και εθνική ενότητα

της Σοφίας Μάππα

Η Γαλλία δεν είναι ένα Έθνος όπως τ' άλλα. Δεν είναι ένας λαός αλλά εκατό που, αποφάσισαν να ζήσουν μαζί. Από το βορρά μέχρι το νότο και από την ανατολή ως τη δύση του Εξαγώνου τα ήθη ποικίλλουν σήμερα τόσο, όσο και το 1750. Κάθε χώρα της Γαλλίας έχει το δικό της τρόπο να γεννιέται, να ζει και να πεθαίνει.

H. LE BRAS - E. TODD

Το παραπάνω κείμενο, παρμένο από μια πρόσφατη μελέτη με τον εύγλωττο τίτλο «*η εφεύρεση της Γαλλίας*»[1] δεν είναι παραδοξολογία κάποιων προκλητικών διανοουμένων. Είναι ενδεικτικό μιας γενικότερης ευαισθητοποίησης —κοινωνικής και πολιτικής— που κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος στις χώρες της γηραιάς Ευρώπης κι αυτές του Νέου Κόσμου. Η αντίστροφη μέτρηση φαίνεται να έχει αρχίσει. Μετά από δυο αιώνες σχεδόν σιωπής πάνω σ' ό,τι έτεινε να διαψεύσει τη διακηρυσσόμενη, από τα μοντέρνα Κράτη εθνική ενότητα των πληθυσμών που υπάγονται στην πολιτική τους δικαιοδοσία, οι πολλαπλές πολιτιστικές διαφορές της «ενότητας» γίνονται πλέον αντικείμενο πολιτικών και κοινωνικών κινημάτων, αντεκδικήσεων, πανεπιστημιακής έρευνας...

Παράδοξα (;) η συζήτηση για τις μειονότητες, έχει εισχωρήσει στους ίδιους τους κρατικούς και διακρατικούς οργανισμούς. Στις ΗΠΑ για παράδειγμα, η πολύ - πολιτιστική εκπαίδευση έχει κατοχυρωθεί νομικά από το 1970. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα χρηματοδοτεί από το 1976, έρευνες - πιλότους με θέμα την εκπαίδευση των «*νέων ξένης καταγωγής*», όπως τρυφερά αποκαλούνται τα παιδιά των μεταναστών. Τέλος, ένα πρόγραμμα για την εκπαίδευση των γλωσσικών και πολιτιστικών μειονοτήτων ξεκίνησε εδώ και δυο χρόνια από τον ΟΟΣΑ.

Οι λόγοι του πρόσφατου αυτού ενδιαφέροντος είναι πολλαπλοί και ποικίλλουν ανάλογα με τη χώρα, τους θεσμούς και τις κοινωνικές ομάδες που το εκφράζουν και συνεπώς θα ήταν άστοχο ακόμα και να τους περιγράψει κανείς, στα πλαίσια ενός άρθρου. Θα περιοριστώ λοιπόν σε μια από τις όψεις του προβλήματος, που υποθέτω ότι έχει και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ελληνική προβληματική: Τους λόγους, που οδηγούν τα σύγχρονα Κράτη να σπάσουν τη σιγή τους και να ασχοληθούν ανοιχτά με το κοινωνικό φαινόμενο που κατονομάζεται με τον καθόλα συμβατικό τίτλο «μειονότητα». Και πάλι θα περιοριστώ σε δυο πραγματικότητες: Στα συγκεντρωτικά κράτη των χωρών του αναπτυγμένου καπιταλιστικού κέντρου και σ' αυτά της περιφέρειας.

Τα παιδιά του Κρόνου

Η οργάνωση των σύγχρονων κοινωνιών σε Κράτη-Έθνη καθαρά δυτικο-ευρωπαϊκό φαινόμενο στη γένεσή της, θεμελιώθηκε στη βασική αρχή της πλήρους ταύτισης κι αλληλεπίδρασης δύο πραγματικοτήτων: της αγοράς (χώρος των οικονομικών ανταλλαγών) και του κράτους (χώρος της πολιτικής κυριαρχίας). Ο χώρος των οικονομικών ανταλλαγών, αυτός που θα αποκληθεί εθνικό έδαφος, περιέκλειε, σ' όλες τις περιπτώσεις, πλήθος λαών και εθνοτήτων με διαφορετικές γλώσσες, πολιτισμούς, ήθη και έθιμα. Στην επαναστατική Γαλλία, για παράδειγμα το Υπουργείο Δικαιοσύνης είχε ιδρύσει, στα 1792, ειδικό γραφείο που μετάφραζε νόμους και διατάγματα στα Γερμανικά, Ιταλικά, Καταλανικά, Βασκικά, Βρετονικά... Το περί ου ο λόγος Γραφείο δεν μπορούσε βέβαια να πάρει, υπόψη του στο μεταφραστικό του έργο τα τοπικά ιδιώματα, 88 τον αριθμό για την ίδια περίοδο, και ακατανόητα το ένα από το άλλο. Αντίστοιχες καταστάσεις ήταν καθεστώς στο εσωτερικό όλων των σύγχρονων κρατών, τα σύνορα των οποίων άλλωστε χαράχτηκαν με οποιονδήποτε άλλο γνώμονα εκτός απ' αυτόν της βούλησης των πληθυσμών που περιέκλεισαν.

Οι τελευταίοι έμειναν στην πλειοψηφία τους μακριά απ' τις διαδικασίες της νέας πολιτικής οργάνωσης, ενώ οι ομάδες που έφτιαξαν το Κράτος, λειτούργησαν, σ' ό,τι αφορούσε την εσωτερική πολιτική τουλάχιστον, προς μια βασική κατεύθυνση: την ομογενοποίηση του πληθυσμού σε όλα τα επίπεδα. Ομογενοποίηση σήμαινε πάνω απ' όλα ατομικοποίηση της κοινωνίας και γλωσσική και πολιτιστική ενότητα. Οι παραδοσιακοί κοινοτικοί, θρησκευτικοί και άλλοι θεσμοί της μέχρι τότε κοινωνικής οργάνωσης που συμπύκνωναν τη συλλογική συνείδηση των ανθρώπων, καταστράφηκαν και το άτομο, ο πολίτης έμεινε μόνο απέναντι στην κεντρική εξουσία «*Ο μόνος δεσμός του ανθρώπου της αστικής κοινωνίας με το διπλανό του* —λέει ο Μαρξ— *είναι το ιδιωτικό κέρδος*»[2].

Η ατομικοποίηση του ανθρώπου —προϋπόθεση της ανάπτυξης του καπιταλισμού— ήταν η πρωταρχική βάση πάνω στην οποία τα κράτη σφυρηλάτησαν την έννοια της εθνικής ενότητας και κατοχύρωσαν την πολιτική τους κυριαρχία. Η πολιτιστική, κυρίως η γλωσσική ενότητα ήταν η δεύτερη. Γλωσσική ενότητα σήμαινε κατάκτηση της εσωτερικής αγοράς, διείσδυση των βιομηχανικών προϊόντων στο πιο μακρινό χωριό, καταστροφή των οικονομιών αυτάρκειας αλλά κυρίως προσχώρηση των πληθυσμών στις αξίες της άρχουσας ιδεολογίας, ταύτισή τους με την κεντρική εξουσία, κατοχύρωση της πολιτικής ενότητας. «*Οι Γάλλοι, όλοι οι Γάλλοι οφείλουν να μιλούν την ίδια γλώσσα, τη γλώσσα του Βολταίρου και του Κώδικα, πρέπει να μπορούν να διαβάζουν την ίδια εφημερίδα, Le Parti de Paris, που τους φέρνει τις ιδέες όπως τις επεξεργάζεται η μεγάλη πόλη*» έγραφε ο κριτικός F. Sarcey[3] τον 19ο αιώνα.

Από το σημείο αυτό, το αίτημα δηλαδή της προσχώρησης των πληθυσμών στην κεντρική ιδεολογία μέσα απ' την ένταξή τους σ' ένα ενιαίο πολιτισμικό και γλωσσικό σύστημα, αυτό των ELITES, μέχρι την αντίληψη ότι κάθε γλωσσική και άλλη ανομοιομορφία συνιστά απειλή κατά του καθεστώτος, το βήμα ήταν μικρό. Οι κοινωνικές εξεγέρσεις, που ακολούθησαν την ανάπτυξη του καπιταλισμού τον 19ο αιώνα, θα αποδοθούν στις παντός είδους γλωσσικές και πολιτιστικές διαφορές, οι οποίες για να εξουδετερωθούν πολιτικά έπρεπε να εξαφανιστούν. Όπως τα παιδιά του Κρόνου.

Η σύγχρονη αυτή παραλλαγή ενός παλιού μύθου και η ιστορία της αφήνει τον ερευνητή σκεφτικό. Οι μηχανισμοί που μπήκαν στην υπηρεσία της πολυπόθητης ενότητας, της αφομοίωσης δηλαδή, είναι πολλαπλοί: από τον απλό ηθικό υποβιβασμό —η λέξη «βαρβαρότητα» προτού χρησιμοποιηθεί, για να υποδείξει τους αποικιοκρατούμενους λαούς, χρησιμοποιήθηκε κατ' αρχήν εναντίον των ίδιων των πληθυσμών, των γηγενών και αυτοχθόνων, της πεπολιτισμένης Ευρώπης —μέχρι την φυσική εξόντωση. Η άσκηση βίας υπήρξε σίγουρα ο λιγότερο αποτελεσματικός τρόπος. Ενίσχυσε αντί να αμβλύνει τις αντιθέσεις. Τα πογκρόμ της Ευρώπης δεν αφομοίωσαν τους Εβραίους· απλώς δυνάμωσαν τα παντός είδους γκέτο, με όλους τους πολιτικοκοινωνικούς συντηρητισμούς που συνεπάγονται τα γκέτο.

Η υποχρεωτική μαζική εκπαίδευση ήταν καταλυτικός αλλά δεύτερης σημασίας παράγοντας όχι της αφομοίωσης αλλά της ένταξης των διαφόρων πληθυσμών στο κοινωνικό σύστημα. Το σχολείο, παρόλο που επιδόθηκε με ζήλο στο έργο του —ζήλο που συχνά έφτανε στον ξυλοδαρμό των μικρών που επέμεναν να μιλάνε με πείσμα τη μητρική τους γλώσσα— δεν κατάφερε να εξαλείψει ούτε τις γλωσσικές ούτε τις άλλες διαφορές. Η μητρική γλώσσα δεν έχει ανάγκη σχολείου και γραφής για να μεταδοθεί. Δεν μαθαίνεται. Βιώνεται. Αυτό που πέτυχε την ένταξη των διαφορετικών πληθυσμών στο κυρίαρχο σύστημα, ήταν η ίδια η δυναμική του καπιταλισμού.

Η βιομηχανική επανάσταση δεν έφτιαξε μόνο μια εθνική αστική τάξη αλλά και το αντίστοιχο εθνικό προλεταριάτο και όλα τα εθνικά ενδιάμεσα στρώματα. Η αναζήτηση του κέρδους διάλυσε τις παραδοσιακές κοινότητες πολύ πιο καίρια απ' ότι η νομική τους κατάργηση. Η ύπαιθρος εντασσόμενη στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής μεταναστεύει μαζικά στην πόλη. Το εργοστάσιο —όπου η επίσημη γλώσσα λειτουργεί σαν LINGUA FRANCA— υπήρξε πιο αποτελεσματικό απ' το σχολείο. Η επιθυμία για κοινωνική άνοδο αποδείχτηκε, επιφανειακά τουλάχιστο, πιο έντονη απ' την πολιτιστική ταυτότητα. Μια θέση στον κρατικό μηχανισμό απαιτεί εκμάθηση της επίσημης γλώσσας. «*Τα Γαλλικά αποφέρουν, τα ιδιώματα δεν αποφέρουν τίποτα*» έλεγε στα 1911 γνωστός Γάλλος ανθρωπολόγος σε γλωσσολόγο που θρηνούσε τον μαρασμό των τοπικών ιδιωμάτων.

Η πορεία αυτή της ενσωμάτωσης έγινε με εξαιρετικούς αργούς ρυθμούς. Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος έφερε στα χαρακώματα του κάθε κράτους «εθνικούς πληθυσμούς» ανίκανους να συνεννοηθούν μεταξύ τους από άγνοια της επίσημης γλώσσας. Από την άλλη, οι περιφερειακοί πληθυσμοί και ιδιαίτερα αυτοί της υπαίθρου, αυτοί που κατά το γνωστό μας κριτικό όφειλαν να παίρνουν τις ιδέες «*όπως τις επεξεργάζεται η μεγάλη πόλη*» τις πήραν αλλά δεν τις ενσωμάτωσαν ποτέ. Ενσωματωμένοι οι ίδιοι στο κυρίαρχο κοινωνικό σύστημα δεν οικειοποιήθηκαν ούτε τη γλώσσα του, ούτε τον πολιτισμό του, με τον ίδιο τρόπο που δεν οικειοποιήθηκαν ούτε τα μέσα παραγωγής, ούτε την κρατική εξουσία. Οι άνθρωποι πέρασαν από ένα σύστημα όπου οι λέξεις ήταν κοντά στα πράγματα που αντιπροσώπευαν, σ' έναν άλλο όπου οι λέξεις, φορείς καταστάσεων και εννοιών της πόλης, ήταν χωρισμένες απ' αυτά. «*Σήμερα*» έγραφε ο Pere Gorse στα τέλη του 19ου αι., «*ο χωρικός δεν έχει γλώσσα. Ξέμαθε τη διάλεκτό του. Του λείπουν ακόμα και οι λέξεις για να εκφράσει τις σκέψεις του. Τα γαλλικά μέσα στα οποία ρίχτηκε απότομα τον κάνουν να ξεχάσει τη διάλεκτό του αλλά δεν φτάνουν μέχρι αυτόν*».

Με λίγα λόγια, στα αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη, οι πολιτιστικές διαφορές δεν εξέλειψαν. Ακολούθησαν τις κοινωνικές ανακατατάξεις που δημιούργησε η καπιταλιστική ανάπτυξη και ενσωματώθηκαν στο νέο κοινωνικό σύστημα με διαφορετικές μορφές. Και μόνο στο θέμα της γλώσσας αν σταθεί κανείς, η επίσημη γλώσσα δεν επιβλήθηκε ποτέ αυτή καθ' εαυτή. Η υιοθέτησή της —κι αυτή πρόσφατη— δημιούργησε νέα ιδιώματα, φορείς συλλογικής μνήμης πολλαπλών κοινωνικών διαφορών και των αντιστοίχων συνειδήσεων: Διαφορά ανάμεσα στην πόλη και την ύπαιθρο, ανάμεσα στις ELITES και τα άλλα κοινωνικά στρώματα. Κι έπειτα η γλώσσα πάνω στην οποία τα κράτη κέντρωσαν τον αγώνα τους δεν είναι το μοναδικό στοιχείο της πολιτιστικής ταυτότητας. Η δομή της οικογένειας οι σεξουαλικές πρακτικές, η θρησκεία, η διατροφή, η κατοικία, η ιστορική μνήμη κτλ. είναι παράγοντες καταλυτικοί για τη συνείδηση που αποκτά το άτομο για τον εαυτό του σε σχέση με τον κόσμο, ακόμα και όταν αυτή δεν μπορεί ούτε να εκφραστεί ούτε να θεωρητικοποιηθεί. Αν ρωτήσει κανείς έναν κατσίβελο γιατί αισθάνεται διαφορετικός από τον προαιώνιο γείτονά του, Τούρκο ή Πομάκο, θα είναι ανίκανος να απαντήσει... Βιώνει απλώς τη διαφορά του και βίαια πολλές φορές. Τα άλλα, οι αναλύσεις είναι έργο των διανοουμένων.

Ποιο είναι όμως το καινούργιο πρόβλημα; Γιατί οι διαφορετικές κοινωνικές και πολιτιστικές ομάδες που συνυπάρχουν στα αναπτυγμένα κράτη προβληματίζουν περισσότερο σήμερα από χτες; Θα απαντήσω και πάλι σχηματικά και ελλειπτικά.

Η μεταπολεμική περίοδος ακολουθήθηκε παντού από μια αναβίωση των ιδιαιτεροτήτων σαν διεκδίκηση. Η πολιτιστική ισοπέδωση που είδαν όλες οι κοινωνίες, είχε σα συνέπεια την ανάδυση κινημάτων με τον ακριβώς αντίστροφο χαρακτήρα. Οι διανοούμενοι υπήρξαν αναμφισβήτητα οι πρωτεργάτες αυτού του κινήματος, το οποίο μέχρι την τελευταία δεκαετία έβαζε το πρόβλημα περισσότερο πολιτιστικά —διεκδίκηση της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας— παρά κοινωνικά και πολιτικά. Η κρίση πρόσθεσε ένα άλλο πρόβλημα. Η εξαφάνιση των ιδιαιτεροτήτων συνδέθηκε με το ουσιαστικό πρόβλημα, αυτό της εκμετάλλευσης της περιφέρειας του κάθε κράτους από την πόλη και δη την πρωτεύουσα. Η συνειδητοποίηση ότι η εξαφάνιση της ιδιαιτερότητας δεν είναι παρά ένα σύμπτωμα του τρόπου ανάπτυξης και των ανισοτήτων που συνεπέφερε, έδωσε στα κινήματα των «μειονοτήτων» το ουσιαστικό κοινωνικό και πολιτικό τους περιεχόμενο. Είναι η συνολική τους συμμετοχή στην κεντρική εξουσία που τίθεται πλέον επί τάπητος. Και όσο πιο καθυστερημένη είναι η περιοχή τόσο τα κινήματα εκφράζονται με μεγαλύτερη βία και ριζοσπαστικότητα. Η Κορσική είναι ένα παράδειγμα.

Από την άλλη, παράλληλα μ' αυτά τα κινήματα που εγγράφονται στην περιφέρεια των σύγχρονων κρατών, άλλα πιο εκρηκτικά μαστίζουν τις μεγάλες πόλεις. Η ανεργία έπληξε —για λόγους ευνόητους— πολύ περισσότερο τις μειονότητες απ' ό,τι τα «καθαρόαιμα» στρώματα του πληθυσμού. Στην Ολλανδία π.χ. το ποσοστό ανεργίας ανάμεσα στις παραδοσιακές μειονότητες (22%) ήταν στα 1980 σχεδόν διπλάσιο απ' αυτό των μεταναστών και τριπλάσιο απ' το ποσοστό των Ολλανδών. Και ως γνωστόν, ανεργία σημαίνει αύξηση της εγκληματικότητας, του ρατσισμού, της ξενοφοβίας... Σ' αυτά πρέπει να προστεθεί και το πρόβλημα κάποιων άλλων μειονοτήτων, αυτών που προέκυψαν απ' τα μεταπολεμικά μεταναστευτικά κινήματα και που άλλαξαν ριζικά τον «εθνικό» χάρτη της Ευρώπης, είτε ενισχύοντας παραδοσιακές μειονότητες είτε συνιστώντας καινούργιες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της πρώτης περίπτωσης είναι οι 120.000 Εβραίοι της Αλγερίας, που μετανάστευσαν μαζικά στη Γαλλία μετά την αποαποικιοποίηση. Όσο για την δεύτερη... Μ' όλα τα μέτρα μείωσης της μετανάστευσης, οι κοινότητες των «ξένων» αυξάνονται και πληθύνονται ιλλιγγιωδώς, ριζώνουν —παρά τις αντίθετες προσδοκίες των αντιστοίχων κρατών— οριστικά στις χώρες υποδοχής και αναπαράγουν με μαθηματική ακρίβεια την αθλιότητα των όρων διαβίωσής τους. Ένα μόνο παράδειγμα είναι αρκετό. Ο αριθμός των νεαρών Τούρκων κάτω των 16 ετών στη Γερμανία αυξήθηκε κατά 145,2% ανάμεσα στα 1974-1981 και κατά 6,7% ανάμεσα στα 1980-1981. Πρόκειται, στη μεγάλη τους πλειοψηφία (60-70%) για παιδιά που γεννήθηκαν και προφανώς θα ζήσουν και θα πεθάνουν στη χώρα αυτή: Όπως στα παραμύθια.

Τα στοιχεία που έχουμε από τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη είναι ανάλογα: 9,2% του συνολικού πληθυσμού του Βελγίου είναι «ξένοι», 8% στη Γαλλία, 7,6% στη Σουηδία, 7,5% στη Γερμανία. Στοιχεία που δεν δίνουν παρά μερική εικόνα της πραγματικότητας, αφού δεν παίρνουν υπόψη τους ούτε αυτούς που έχουν αποκτήσει την υπηκοότητα (στη Σουηδία για παράδειγμα 404.000 μετανάστες έγιναν Σουηδοί υπήκοοι ανάμεσα στο 1948-1981) —ούτε τους παράνομα εισερχόμενους (κατά εκτιμήσεις, 80.000 Τούρκοι μπαίνουν κάθε χρόνο παράνομα στη Γερμανία), ούτε τη συγκέντρωση κατά περιοχή και πόλη, (σε

ορισμένες συνοικίες των μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων το ποσοστό των ξένων φτάνει συχνά στα 80-90% του πληθυσμού). Σύγχρονα γκέτο, σύμβολα του μοντέρνου πολιτισμού και της αθλιότητας, όπου ανθεί ο αναλφαβητισμός, η πορνεία, η εγκληματικότητα, οι ψυχικές ασθένειες... Τα γνωστά σύνδρομα της φτώχιας και του περιθώριου, με την εξίσου γνωστή εκκρηκτικότητα που ενέχουν για το κοινωνικό και πολιτικό καθεστώς.

Όψεις υπανάπτυξης

Αν στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, η σύζευξη παλιών και νέων μειονοτήτων, όπως σχηματικά περιγράφηκε παραπάνω, βάζει ένα οξύτατο πρόβλημα κοινωνικής και πολιτικής ισορροπίας και υποχρεώνει τα κράτη —πολλά απ' αυτά τουλάχιστον— να ξανασκεφτούν την κοινωνική τους πολιτική, είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που το πρόβλημα φτάνει μέχρι την αμφισβήτηση της βασικής οργάνωσης του κοινωνικού σχηματισμού, δηλαδή του έθνους. Οι διάφορες κοινωνικές και πολιτιστικές ομάδες που το αποτελούν διεκδικούν τη συμμετοχή τους στην κοινωνία και την εξουσία επί ίσοις όροις αλλά έχουν αποφασίσει ότι θα ζήσουν μαζί.

Το πρόβλημα μπαίνει, παρά τις ομοιότητες, διαφορετικά στις χώρες της περιφέρειας.

Μια ματιά στην Ιστορία αυτών των κοινωνικών σχηματισμών δείχνει, ότι τα αντίστοιχα Κράτη άσκησαν απέναντι στους πληθυσμούς τους την ίδια αφομοιωτική πολιτική, που άσκησαν και οι πρώτοι διδάξαντες στην αναπτυγμένη Δύση. Και όπως συμβαίνει πάντα στην Ιστορία, οι οπαδοί αποδείχτηκαν βασιλικότεροι του βασιλέως και συχνά πολύ πιο ριζοσπαστικοί στις αφομοιωτικές μεθόδους που υιοθέτησαν. Η ίδια πολιτική όμως έφερε ριζικά διαφορετικά αποτελέσματα, αφού οι αντίστοχοι κοινωνικοί σχηματισμοί παρουσιάζουν αισθητές διαφορές σε σχέση με τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες.

Στις χώρες της περιφέρειας ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής δεν ενσωμάτωσε ποτέ τους κοινωνικούς σχηματισμούς στο σύνολό τους. Παρέμεινε νησίδα, ανάμεσα σε προκαπιταλιστικούς τρόπους παραγωγής, τροποποιημένους βέβαια κι αυτούς από την ένταξή τους στην παγκόσμια αγορά. Έτσι παρόλο που το κράτος κατέστρεψε κι εδώ, όπως στη Δύση, τους παραδοσιακούς συλλογικούς θεσμούς, η ατομικοποίηση της κοινωνίας επιτεύχθηκε μόνο στη φόρμα κι η αστική πολιτική κοινωνία, με τη δυτική έννοια, δεν δημιουργήθηκε ποτέ. Οι παραδοσιακές μορφές κοινωνικής οργάνωσης, δεμένες με τοπικά συμφέροντα, εξακολούθησαν να επιβιώνουν και να αναπαράγονται ακριβώς γιατί οι υλικές συνθήκες που τις γέννησαν επιβιώνουν και αναπαράγονται. Ο άνθρωπος στην περίπτωση αυτή δεν έγινε άτομο, με τη δυτική έννοια του όρου, αφού οι δεσμοί του και τα δεσμά του με παραδοσιακούς συλλογικούς θεσμούς (κοινότητα, κάστες, θρησκεία, οικογένεια κτλ.) εξακολουθούν αν και τροποποιημένοι να είναι ισχυροί.

Στα πλαίσια αυτά, οι πολλαπλές πολιτιστικές ενότητες που βρέθηκαν εντός των εθνικών ορίων, με τη σύσταση του μοντέρνου κράτους, διατηρήθηκαν όχι μόνο ιδεολογικά αλλά και δομικά.

Το Κράτος, χαλκευμένο στα Δυτικά πρότυπα, έμεινε ξένο προς τους αντίστοιχους κοινωνικούς σχηματισμούς στο βαθμό που οι κοινωνικές ομάδες που το έστησαν, μακριά από το να εκπροσωπούν κάποια τάξη κυρίαρχη σε εθνικό επίπεδο ήταν είτε ξένες (οι Βαυαροί και οι Φαναριώτες στην Ελλάδα για παράδειγμα) είτε δεμένες με τοπικά συμφέροντα. Έτσι η κρατική ιδεολογία και κουλτούρα βρήκε απήχηση σε μειωμένες κοινωνικές ομάδες, ειδικά σ' αυτές που εντάχθηκαν επαγγελματικά στον κρατικό μηχανισμό. Η τύχη της ελληνικής καθαρεύουσας —επίσημης γλώσσας για 150 χρόνια— είναι ενδεικτική. Ενώ η επίσημη γαλλική για παράδειγμα, το ίδιο ή περισσότερο ξένη προς τις γλώσσες των αντίστοιχων πληθυσμών, επιβλήθηκε στο σύνολο του πληθυσμού, με τις γνωστές διαστρεβλώσεις που περιγράφουμε, η ελληνική επίσημη γλώσσα δεν ενσωμάτωσε παρά μόνο τον κρατικό μηχανισμό.

Με τα παραπάνω δεν θέλω να πω, βέβαια, ότι το πρόβλημα των μειονοτήτων στις χώρες,τις περιφέρειες παρέμεινε αναλλοίωτο μέσα στο χρόνο. Οι πολιτιστικές ομάδες που εντάχθηκαν στις διαδικασίες ανάπτυξης —στις οποίες υπενθυμίζω το κράτος είχε καθοριστικό ρόλο— προσεταιρίστηκαν λίγο ή πολύ την πολιτική της εθνικής ενότητας. Είναι η περίπτωση των Βλάχων στην Ελλάδα για παράδειγμα, κυρίως των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων. (Αυτό βέβαια δεν εμπόδισε τον Αβέρωφ —«εθνικό» ευεργέτη ανάμεσα σε τόσους άλλους όμοιούς του— να μιλάει άψογα τα βλάχικά του και να έχει συνείδηση της ιδιαιτερότητάς του).

Εκείνο που έχει σημασία σήμερα είναι ότι οι πολιτιστικές ομάδες που δεν ενστερνίστηκαν την κεντρική κουλτούρα —και είναι πολλές— παρουσιάζουν οξύτατα κοινωνικά προβλήματα μεταφραζόμενα με πολιτικές πρακτικές και διεκδικήσεις που βάζουν υπό αμφισβήτηση τη βασική πολιτική οργάνωση, δηλαδή το Έθνος-Κράτος. Οι εκφάνσεις αυτού του φαινομένου ποικίλλουν και δεν περιορίζονται μόνο στα κλασικά αυτονομιστικά κινήματα όπως, αυτό των Βάσκων, των Κούρδων ή των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου. Μια άλλη, το ίδιο ριζοσπαστική έκφανση —μακροπρόθεσμα τουλάχιστον— είναι η έλλειψη σχέσεων με το Κράτος του οποίου είναι πολίτες. Σ' αυτή την περίπτωση οι πληθυσμοί αυτοί είναι πιο ευάλωτοι στις εξωτερικές παρεμβάσεις και μπορούν έστω και περιστασιακά να γί-

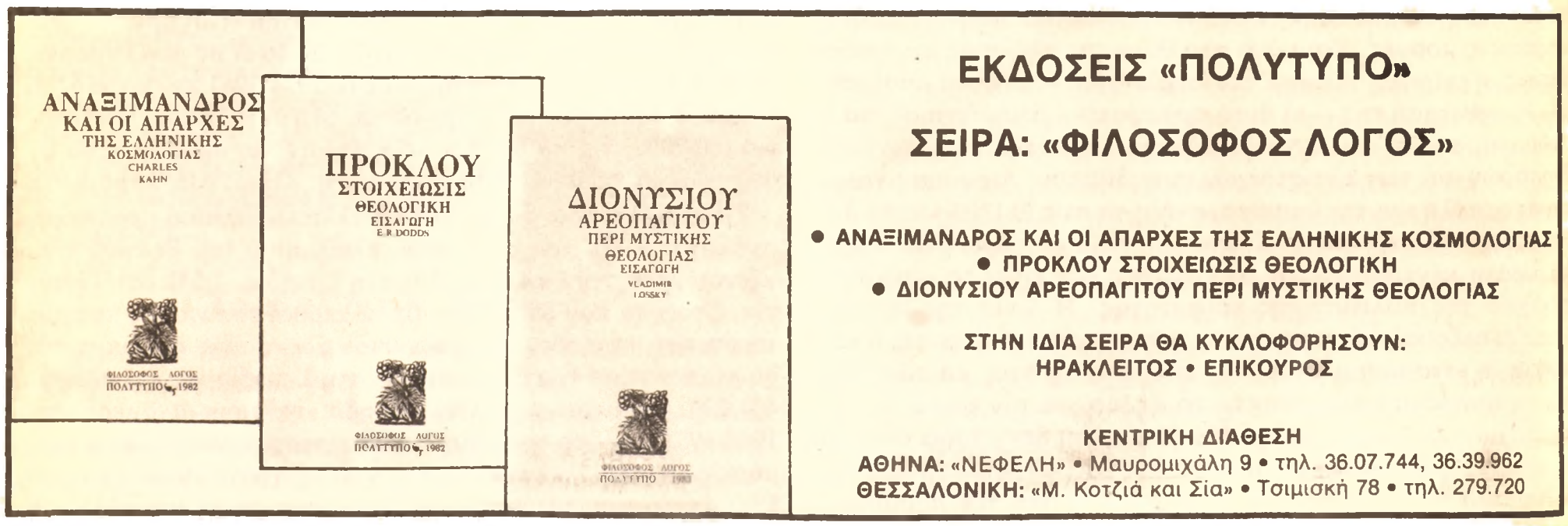

ουν όργανα της πολιτικής μιας ξένης δύναμης, ακόμα και αν εν έχουν καμιά ιδεολογική —θρησκευτική για παράδειγμα— υγγένεια μ' αυτή. Η πολιτική της Βαλκανοποίησης, της δη-ιουργίας δηλαδή μικρών και εξαρτημένων κρατών, στηρίχτη-ε πάντοτε σε πληθυσμούς απομονωμένους από τα κράτη των ποίων ήταν τυπικά υπήκοοι. Τα τεκταινόμενα σήμερα στο Λί-βανο είναι ένα κλασικό δείγμα τέτοιων εξωτερικών, με ερεί-σματα στο εσωτερικό, παρεμβάσεων.

Το είδος ανάπτυξης των κοινωνιών της περιφέρειας είναι βέ-βαια μια εξήγηση του φαινομένου. Δεν είναι όμως η μόνη. Άλ-λοι παράμετροι, ενισχύουν τα δομικά χαρακτηριστικά που πε-ριέγραψα και είναι πιο καθοριστικοί για την ανάλυσή του. Θα αναφερθώ σε δυο απ' αυτές: Τη θέση των πληθυσμών αυτών στην αγορά εργασίας και την πολιτική των Κρατών απέναντί τους.

Σ' ό,τι αφορά την πρώτη, οι αντιστοιχίες με τις κοινότητες των μεταναστών στην Ευρώπη είναι εμφανείς. Οι μειονοτικοί πληθυσμοί της Περιφέρειας βρίσκονται στο περιθώριο των παρα-γωγικών διαδικασιών και —τυχαία;— κατοικούν στις πιο υ-ποανάπτυκτες περιοχές, σε συνθήκες συνήθως αρχαϊκές. Οι Κατσίβελοι της Θράκης —για να πάρω ένα μόνο ελληνικό παράδειγμα— εντάσσονται στην αγορά εργασίας είτε εποχια-κά (την περίοδο της συγκομιδής) είτε υπόγεια (μικρο-εμπόριο γυναικείων υφασμάτων από την Τουρκία και άλλα τέτοια) και ζουν σε οικονομία αυτάρκειας. Οι τενεκομαχαλάδες στην Αλε-ξανδρούπολη, την Κομοτηνή και αλλαχού είναι παραπάνω α-πό εύγλωττοι. Το Κοσσυφοπέδιο, το παραδοσιακό αυτό λίκνο του Σέρβικου πολιτισμού, όπου —τραγική ειρωνεία— γεννήθη-κε και εκφράζεται σήμερα με την μεγαλύτερη βιαιότητα η ιδέα της ένωσης των Αλβανών της Γιουγκοσλαβίας, είναι η πιο υπα-νάπτυκτη περιοχή της χώρας αυτής. Μόνο ο δείκτης της μετα-νάστευσης, που πέρασε από το 5,6% στα 17,5% σ' ένα χρόνο λέει πολλά.

Η τέτοια ένταξη στην αγορά εργασίας συνοδεύεται από ορι-σμένα τυπικά χαρακτηριστικά, τα οποία βρίσκουμε πανομοιό-τυπα και στις κοινότητες των μεταναστών: Ψηλά ποσοστά γεννητικότητας, τάση για συγκέντρωση και αναδίπλωση στον εαυτό τους, πολιτική και πολιτιστική υπανάπτυξη και συντη-ρητικότητα. Για να ξαναπάρω το προσφιλές μου παράδειγμα του Κοσσυφοπεδίου, η υψηλή γεννητικότητα των Αλβανών σε συνάρτηση με τη μετανάστευση αντέστρεψε ριζικά τα εθνολο-γικά του δεδομένα. Ο Σερβικός πληθυσμός —πάνω από 35% το 1960— δεν αντιπροσωπεύει σήμερα ούτε το 13,2%, ενώ οι αντίστοιχοι Αλβανοί (75,5% σήμερα) κέρδισαν, στο ίδιο διά-στημα, 10%.

Υπολογίζεται ότι το 2000, 4 στους 5 κατοίκους θα είναι Αλ-βανοί. Στο Λίβανο, ο Χριστιανικός πληθυσμός έπεσε από το 55% του συνολικού πληθυσμού το 1943, στο 37% το 1981, ενώ οι Σιίτες, Σουνίτες και Δρούζοι ανέβηκαν, στο ίδιο διάστημα, από το 45% στο 63%. Παρόμοια στο Ισραήλ, η ετήσια γεννητι-κότητα των Παλαιστινίων ανέρχεται στο 3,9% (5,4% κατά άλ-λους υπολογισμούς) ενώ αυτή των Ισραηλινών φτάνει μόνο στο 2,53%.

Θεωρώ περιττό να επεκταθώ διεξοδικά τόσο στα χαρακτη-ριστικά της συγκέντρωσης —η λέξη γκέτο είναι η πιο αρμόδια για να την περιγράψει— όσο και σ' αυτά της πολιτιστικής και πολιτικής συντήρησης. Θα αναφερθώ μόνο σε δυο παραδείγ-ματα. Ο σιωνισμός —στην πιο αντιδραστική του μορφή— γεν-νήθηκε και άνθισε στα γκέτο της Ανατολικής Ευρώπης. Δεν βρήκε ποτέ πλατειά απήχηση στη Γαλλία, όπου ο Εβραϊκός πληθυσμός ήταν λίγο πολύ ενσωματωμένος οικονομικά και κοινωνικά. Στη σημερινή Κορσική, το πιο σημαντικό πρόβλη-μα δεν είναι τα αυτονομιστικά ή τρομοκρατικά κινήματα. Εί-ναι η συνολική πολιτιστική και πολιτική υπανάπτυξη της ο-ποίας η τρομοκρατία είναι μόνο ένα σύμπτωμα και αυτό περι-θωριακό. Ένα άλλο, πολύ πιο μαζικό είναι η ανικανότητα του πληθυσμού να χαράξει μια στρατηγική συνολικής ανάπτυξης αντί να αναλώνεται σε επιμέρους διεκδικήσεις, (γλώσσα, τοπι-κά πανεπιστήμια κτλ.) οι οποίες ναι μεν θα τους παραχωρη-θούν από το κράτος αλλά δε θα χρησιμεύσουν παρά μόνο στην αναπαραγωγή της υπανάπτυξής τους.

Τελειώνοντας θα σταθώ για λίγο στον καταλυτικό ρόλο που έπαιξαν και παίζουν οι πολιτικές των κρατών στην αναπαρα-γωγή και όξυνση των μειονοτικών προβλημάτων. Θα θίξω μό-νο δυο σημεία:

- Το ένα είναι η οικονομική πολιτική, η οποία ενίσχυσε τη δομική υπανάπτυξη των μειονοτήτων.
- Το άλλο είναι η πολιτιστική πολιτική.

Για λόγους ιστορικούς που έχουν να κάνουν με τη σύσταση των ίδιων των κρατών της περιφέρειας και της έλλειψης ουσια-στικών ερεισμάτων τους μέσα στον κοινωνικό σχηματισμό, τα Κράτη αυτά στάθηκαν πολύ πιο αδύναμα από τα ομόλογά τους Δυτικά, μπρος στην οποιαδήποτε έκφραση διαφοράς, πολιτι-στικής ή πολιτικής, στο εσωτερικό της επικράτειάς τους. Η ε-νοποίηση που επιδίωξαν ήταν τόσο πιο απόλυτη και η πολιτική που υιοθετήσαν ήταν τόσο περισσότερο ριζοσπαστική, όσο μι-κρότερη ήταν η κοινωνική συναίνεση απέναντί τους. Έτσι στην Ελλάδα για παράδειγμα, κομμουνιστές και όσοι άλλοι μη Ελληνο-Ορθόδοξοι απόλαυσαν την ίδια μοίρα: τον αποκλει-σμό από το κοινωνικό σύνολο σ' όλες του τις εκφάνσεις. Από την απαγόρευση αγοράς γης π.χ. μέχρι το στρατόπεδο συγκεν-τρώσεως ή το γκέτο. Η ευφυία της ελληνικής δεξιάς σ' αυτό τον τομέα έφτασε μέχρι το σημείο να δημιουργήσει χωριστή εκπαίδευση για μερικές κοινωνικές ομάδες με μοναδικό κριτή-ριο τη θρησκευτική τους ένταξη. Το αποτέλεσμα είναι γνωστό. Αρκεί να κοιτάξει κανείς τα ποσοστά αναλφαβητισμού ή φοί-τησης των μουσουλμάνων όχι σε πανεπιστήμια αλλά στα γυ-μνάσια και θα καταλάβει εύκολα τι λαμπρές δυνατότητες έν-ταξης στην αγορά προσφέρονται στους καθόλα Έλληνες αυ-τούς υπηκόους μέσα από τους παρόντες σχολικούς μηχανι-σμούς. Αλλά ο πολιτικός τραγέλαφος έχει κι άλλες όψεις, πο-λύ πιο οδυνηρές, τις οποίες ο χώρος δεν μου επιτρέπει ούτε καν να θίξω.

Είναι αναμφισβήτητο ότι αυτές οι πολιτικές, κοινές σ' όλα τα κράτη της περιφέρειας, έχουν δημιουργήσει αδιέξοδα των ο-ποίων η λύση διαφαίνεται —και είναι— δύσκολη. Είναι όμως ε-ξίσου αναμφισβήτητο, ότι η διαιώνιση των ίδιων πολιτικών κά-νουν το αδιέξοδο εκκρηκτικό και επιτείνουν το φαύλο κύκλο. Οι Παλαιστίνιοι, οι Κούρδοι και πολλοί άλλοι είναι αδιάψευ-στοι μάρτυρες.

□

1. Εκδ. Pluriel, Παρίσι 1981.
2. Η Αγία Οικογένεια, Ed. Sociales, Paris 1972, σ. 139.
3. E. Weber, La fin des terroirs, Fayard, Paris 1983, σ. 117.

Ελληνική Λογοτεχνία • Δοκίμιο • Ξένη Λογοτεχνία
Φιλοσοφία • Εθνική Αντίσταση • Παιδικά
Ελληνικά Θέματα • Επιστημονική Φαντασία

Εξάντας
Κωλέττη 11 - Τηλ. 36.04.885
Τζαβέλα 1 - Τηλ. 36.21.236

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

Μισέλ Τουρνιέ
Ο Παρασκευάς ή η πρωτόγονη ζωή

Λότη Πέτροβιτς–Ανδρουτσοπούλου
Παραμύθια από την Αφρική

Τζέιμς Κρους
Μελισσούλα, Σούλα, Φροσούλα
Ντιμίτερ Ινκιόφ
Η κούκλα που ήθελε ν' αποκτήσει ένα μωρό

Καλλιόπη Σφαέλλου
Για τον πατέρα
Τζιάννι Ροντάρι
Ο πλανήτης των χριστουγεννιάτικων δέντρων.
Έριχ Καίστνερ
Ο Αντώνης και η Κουκιδίτσα
Ρενέ Γκιγιό
Ο κύριος των ελεφάντων
Ρομπέρ Εσκαρπίτ
Οι διακοπές του Ρουλταμπός
Ρομπέρ Εσκαρπίτ
Οι δημοσιογραφικές επιτυχίες του Ρουλταμπός
Μαρία Γκρίπε
Λόελλα, η κόρη του Μπαμπά Μπέρτα
Γ. Γρηγοριάδου–Σουρέλη
Παιχνίδι χωρίς κανόνες
Ελένη Βαλαβάνη
Στη Λαϊκή! Στη Λαϊκή!
Αργυρώ Κοκορέλη
Το παραμύθι της Λίζας που έγινε μαμά
Γκριμμ
Ο Κοντοδαχτυλάκης *Εικονογράφηση Svend Otto S.*
Γκριμμ
Η Χιονάτη *(εικονογράφηση Svend Otto S.)*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Νικηταρά 3, 106 78 Αθήνα τηλ. 36.38.362

Κάθε 1η του μήνα

σχολιαστής

ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ:
ΑΠ' ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

ΚΚΕ (ἐσ), ΕΔΑ: ΠΡΟΣ ΝΕΟ ΦΟΡΕΑ;

Ο ΜΠΡΕΤΟΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΙΡΟ

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ:
Η ΚΡΑΤΙΚΗ (ΚΑΙ Η) ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Ου παντός πλειν εις Βενετίαν...

Η Βενετία, η Αλεξάνδρεια, το Σάο Πάολο και το Παρίσι, έχουν για τους Έλληνες εικαστικούς καλλιτέχνες ξεχωριστή σημασία. Κάθε δυο χρόνια σ' αυτές τις πόλεις οργανώνονται μεγάλες διεθνείς εκθέσεις, στις οποίες η Ελλάδα συμμετέχει με την ευθύνη του Υπουργείου Πολιτισμού. Αυτοί που κάθε φορά στέλνονται, θεωρούνται κατά τεκμήριο σαν οι πιο αξιόλογοι εκπρόσωποι της τέχνης μας —τουλάχιστον την εποχή που γίνεται η έκθεση. Και η συμμετοχή τους είναι γι' αυτό ενδεικτική της δημιουργικής τους πορείας.

Ευνόητο είναι λοιπόν ότι όλοι οι καλλιτέχνες μας θα ήθελαν να είναι εθνικοί εκπρόσωποι της σύγχρονης ελληνικής τέχνης —κάτι που πέρα απ' τον τίτλο, δίνει και κάποια συγκεκριμένη ώθηση (προς τα άνω) στις τιμές πωλήσεως των έργων...

Ο τρόπος επιλογής τους δεν είναι όμως και τόσο ευνόητος... Όχι, βέβαια, γιατί τα ζητήματα της τέχνης είναι απ' τη φύση τους δύσκολα να μετρηθούν και να αποφανθούμε για την κατάταξη κάποιων καλλιτεχνών, άρα για την καταλληλότητά τους να μας εκπροσωπήσουν... Για όσους θέλουν, υπάρχει κάθε φορά τρόπος να γίνει η συγκριτικά καλύτερη επιλογή. Ειδικοί υπάρχουν, επιτροπές λειτουργούν, γνώμες διατυπώνονται.

Το αποτέλεσμα όμως, κατά κανόνα, των ελληνικών συμμετοχών είναι απογοητευτικό. Και αναρωτιέται κανείς γιατί είναι τόσο δύσκολο να βρεθεί ο σωστός τρόπος επιλογής, ώστε —αν μη τι άλλο— να μη γινόμαστε κάθε φορά ρεζίλι.

Τώρα, πώς το ΥΠΠΕ, εν έτει 1984 (με αρμόδια επιτροπή εικαστικών που την αποτελούν άνθρωποι με γνώση και κύρος), αποφάσισε φέτος να στείλει στη Βενετία τα πρόσωπα που θα στείλει είναι κάτι που όλοι θα 'θελαν να μάθουν... Ποιος έκανε την εισήγηση, με τι σκεπτικό, ποιοι συμφώνησαν και ποιοι όχι... Ποια πολιτικά πρόσωπα ενδεχομένως σαμποτάρισαν την εκλογή κάποιων —που αδιαμφισβήτητα θα προσέφεραν το κύρος τους στην χώρα χωρίς οι ίδιοι να κερδίσουν τίποτε— και με ποια λογική βρεθήκαμε απ' τη μιαν άκρη στην άλλη. Οι άτυχες αποφάσεις έχουν κακές συνέπειες που δεν σταματούν στη φετινή Μπιενάλε. Όταν στο εξωτερικό γνωρίζουν μονίμως την μέτρια ή έστω, την ανεπίκαιρη όψη της ελληνικής ζωγραφικής, όταν οι λίγοι διεθνώς γνωστοί δημιουργοί μας είναι διαρκώς ψυχραμένοι με το ΥΠΠΕ και δεν του έχουν εμπιστοσύνη, όταν συχνά τα πρόσωπα που επιλέγονται εκφράζουν τις προτιμήσεις των πατρόνων τους και μόνον (ή τις απόπειρες επανόρθωσης παλιών αδικιών), όταν το κονδύλιο για τα εικαστικά είναι υποπολλαπλάσιο των κονδυλίων για θέατρο και κινηματογράφο, όταν οι πρεσβείες μας στο εξωτερικό παίρνουν δελτία Τύπου του ΥΠΠΕ μονίμως για τα Ελγίνεια και για τίποτ' άλλο, τότε είναι ακόμη πιο σαφές ότι τα πράγματα δεν πάνε άλλο όπως έχουν.

Τα ειρωνικά χαμόγελα που συνόδεψαν την αναγγελία της φετινής μας εκπροσώπησης στη Μπιενάλε της Βενετίας, θα πρέπει να είναι τα τελευταία.

ειδήσεις

● Θριαμβευτικό κλείσιμο των εκδηλώσεων του Praxis '84 με τη συναυλία της ορχήστρας του **Σαν Ρα** στον **Ορφέα**, την περασμένη Δευτέρα. Με αιγυπτιακές ενδυμασίες, λέηζερ, χορευτές, ακροβατικά και πληθώρα οργάνων, παραδοσιακών και άλλων, ο εβδομηντάχρονος ευτραφής πιανίστας και διευθυντής ορχήστρας διέτρεξε σαν αστραπή τη μαύρη μουσική, από την Αφρική στον αυτοσχεδιασμό και αποχώρησε χορεύοντας Κώστα Γιαννουλόπουλε συνέχισε...

● Κι άλλη μια σημαντική συναυλία τζαζ, πάλι στον Ορφέα, στις 12 Μαρτίου: το κουϊντέτο του πιανίστα **Μακόυ Τάννερ**, συνεργάτη του μακαρίτη Τζων Κολτραίην, για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Όσοι πιστοί προσέλθετε ● Τη συναυλία αυτή διοργανώνει ο Γιάννης Πετροπουλάκης, γνωστός και από τις συναυλίες της **Μπιγκ Τάιμ Σάρα** πέρσι, όπου έπαιζε μπάσο με το ψευδώνυμο **Λοστρέ Ντελοσέ** (αναγραμματισμός του **εντελώς** τρελός) ● Το νέο περιοδικό **Κανονάκι**, αφιερωμένο στα κατορθώματα της λαϊκής έμπνευσης» είναι δίμηνο και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις **Νεφέλη**. Το περιοδικό θέλει να απαντήσει σ' όλους εκείνους που πιστεύουν ότι ο ελληνικός λαός δεν παράγει πια πολιτισμό και να προβάλει «με πληρότητα και χωρίς μιζέρια» τη δυναμική του ελληνικού πολιτισμού. Στα θέματά του συναντάει κανείς τη μουσική αλλά και την τηλεόραση, το θέατρο αλλά και το σύγχρονο «λαϊκό μάρκετινγκ» ● Ήδη έχω αποκλείσει 182 ειδήσεις που στοιβάζονται πάνω στο γραφείο μου, δε μπορώ όμως να μην αναφέρω ότι ο ΕΛΤΑ κυκλοφορεί μια νέα αναμνηστική σφραγίδα, με την ευκαιρία των 115 χρόνων από την παρθενική διαδρομή του πρώτου ελληνικού σιδηροδρόμου από το Θησείο στον Πειραιά. Φαντασθείτε τι συγκίνηση ένιωσαν οι επιβάτες ● Ανάλογα συναισθήματα γνωρίσαμε στην ταινία **Πολυθρόνα για δύο** του Τζων Λάντις, όταν ο **Έντυ Μέρφυ**, μέσα σε ένα δευτερόλεπτο, από τυφλός και ανάπηρος σηκώθηκε πάνω, κοίταξε τον ουρανό με καθαρό βλέμμα και άρχισε να τρέχει για να γλιτώσει από δύο αστυφύλακες. Όσο για τον ελληνικό τίτλο της ταινίας, οι διανομείς θέλουν ξύλο μετά μουσικής ● Εκτός απ' την ταινία του Λάντις είδαμε και τα **Ξαδέρφια** του Σαμπρόλ στην τηλεόραση, μόνο που δεν ακούσαμε τον πρόλογο γιατί τη στιγμή που εμφανίστηκε στη μικρή οθόνη ο Ν.Φ. Μικελίδης κάποιος χαμήλωσε τον ήχο με το τηλεκοντρολ φωνάζοντας: **«Αμάν, πάλι θα πει την υπόθεση»**.

● Ευτυχώς η ταινία του Κόρμαν από τον Έντγκαρ Άλαν Πόε το περασμένο Σάββατο προβλήθηκε χωρίς προλόγους, εγκαινιάζοντας ένα κύκλο με διασκευές έργων του μεγάλου συγγραφέα, όλων χολυγουντιανών υποθέτουμε...

● Για το τέλος, η είδηση του δεκαπενθήμερου: μια αρχιτεκτόνισα, η Ράνια Κλουτσινιώτη, και μια αρχαιολόγος, η Λήδα Μόσχου, υπογράφουν από κοινού το κείμενο του τεύχους που κρατάτε στα χέρια σας για τη διαμάχη ΥΧΟΠ-ΥΠΠΕ γύρω από τη διένεξη αρχαιολόγων-αρχιτεκτόνων. Η πρώτη είναι παντρεμένη με αρχαιολόγο και η δεύτερη με αρχιτέκτονα. Ο εκδότης μας δεν μπορούσε να κάνει καλύτερη διανομή ρόλων, το άρθρο που προέκυψε φέρει τη σφραγίδα της αντικειμενικότητας

● Έτσι μπορούμε να περάσουμε σ' όσους προσπαθούν να προβάλλουν «αυτό που κατοικεί μέσα μας», όπως ο Θάνος Βελλούδιος που εδώ και χρόνια επεξεργάζεται την **«Ελληνοκεντρική φαντασιομετρική τέχνη»** σε συνέχειες.

Στην τελευταία συνέχεια ο Θάνος Βελλούδιος εγκαινιάζει την 1η Μαρτίου στις 7:30 μ.μ. μια έκθεση με φωτογραφίες του Ανδρέα Εμπειρίκου στον εικαστικό χώρο **Τάντρα** (Μαυρομιχάλη 124). ● Και ο Κύπριος ζωγράφος **Θ. Ξένος** εκθέτει στην κυπριακή πρεσβεία (16 Φεβρουαρίου-8 Μαρτίου) ή μάλλον δημιουργεί εικόνες και συνειδησιακές καταστάσεις, ολοκληρώνοντας ένα εικαστικό και ιδεολογικό αποτέλεσμα με θέμα την Κύπρο ● Αντίθετα, η **Ελένη Μπίλια** που εκθέτει και αυτή στην αίθουσα **Συν** (Τοσίτσα 17) μερικές «άτιτλες φιγούρες, μοναχικές ακόμα κι όταν γκρουπάρονται σε ομάδες», πιστεύει ότι το «θέμα» των έργων της «δεν είναι παρά ένα πρόσθετο στοιχείο στη διαδικασία προσέγγισης μιας δουλειάς από το θεατή» ● Την Καθαρά Δευτέρα σκεφτείτε λίγο τα αποτελέσματα στις εκλογές του δικηγορικού συλλόγου και δε θα το μετανοιώσετε! ● Και μια αποκάλυψη πράκτορος: επειδή η ΚΥΠ λέει άλλα και ο «Ρίζος» άλλα και επειδή εμείς δεν κρατάμε μυστικά δημοσιεύουμε φωτοτυπία της

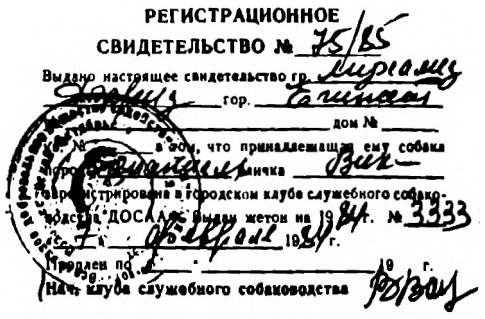
РЕГИСТРАЦИОННОЕ
СВИДЕТЕЛЬСТВО № 75/85
Выдано настоящее свидетельство гр.
гор.
дом №
в том, что принадлежащая ему собака
кличка
зарегистрирована в городском клубе служебного собаководства
ДОСААФ выдан жетон на 19 84 г. № 3333
19 г.
Продлен по
19 г.
Нач. клуба служебного собаководства

κάρτας εισόδου **μυστικού πράκτορα** της ΕΣΣΔ στην Ελλάδα· προσοχή μόνον: δαγκώνει! ● Η **Μαρία Ρεζάν** φαίνεται έχει προβλήματα. Μα, *«γιατί κυρία Ρεζάν είσασταν τόσο προκλητική στις συνεντεύξεις σας; Γιατί Μαρία Ρεζάν;»* —αυτά σχολίασε φίλος της στήλης, φίλος του ΑΝΤΙ και τακτικός ακροατής της εκπομπής της. Είδατε, Μαρία Ρεζάν ότι δεν πρέπει να είναι κανείς πολύ προκλητικός; Σας το έλεγα και τότε· το θυμάστε;

Βιολογικός υπερκαθορισμός επικαθορισμός και μη-καθορισμός

του Κώστα Β. Κριμπά

Άσχετα από το ανήκεια ύφος του άρθρου του κ. Γκρέμεκ, το οποίο και δικαιολογώ, εφόσον ο ίδιος ισχυρίζεται ότι διέστρεψα και παρερμήνευσα τις απόψεις του, θα 'θελα αρχικά να καταστήσω σαφή δυο πράγματα.

Πρώτα πως λυπούμαι ειλικρινά εάν αδίκησα τον κ. Γκρέμεκ παρουσιάζοντάς τον (και με επιθετικό τρόπο ας προσθέσω) να υποστηρίζει απόψεις τις οποίες, όπως κι εγώ άλλωστε, θεωρεί αξιοκατάκριτες. Πρόθεσή μου, όπως παρακάτω θα εξηγήσω, δεν ήταν ασφαλώς να τον συκοφαντήσω.

Δεύτερο, θα 'θελα να επαναλάβω ότι πολύ λίγο με ενδιαφέρουν τα πρόσωπα (και εν προκειμένω και ο κ. Γκρέμεκ, κι ας μην παρεξηγηθώ πάλι γι' αυτή μου τη δήλωση), μ' ενδιαφέρουν όμως πολύ οι ιδέες. Οι ιδέες που διακινούνται και ιδιαίτερα όσες μεταφέρονται στον ελληνικό χώρο και σ' ένα τομέα της επιστήμης ο οποίος μου είναι οικείος, εννοώ τη γενετική των πληθυσμών. Και ιδιαίτερα τα ιδεολογήματα που για διάφορους λόγους, τους οποίους κάπως εκτενέστερα έθιξα στο προηγούμενο άρθρο μου (που τόσο ενόχλησε τον κ. Γκρέμεκ αλλά το οποίο είχε ως ουσιαστικό του θέμα αυτά τα ιδεολογήματα), ταλαιπώρησαν τον εθνικό μας βίο και πόλωσαν το ενδιαφέρον μας σε ψεύτικα προβλήματα. Δυστυχώς και στις μέρες μας, συχνά για λόγους προσωπικής προβολής και με αρκετή δημοκοπία, αναζητιέται η απόσπαση της προσοχής του μεγάλου κοινού στη χώρα μας με την παρουσίαση τέτοιων απόψεων, σαν κι αυτές που κατ' εμέ υπεστήριζε ο κ. Γκρέμεκ, και οι οποίες φαίνονται δημοφιλείς γιατί κολακεύουν τον εγωισμό των συνελλήνων.

Έχοντας λοιπόν ξεκαθαρίσει τις δύο αυτές θέσεις μου θα έπρεπε ίσως να απαντήσω στο ερώτημα, πως τάχατες κατάφερα να διαπράξω μια τόσο κατάφορη αδικία αφού και γαλλικά γνωρίζω (κι αρκετά καλά, όντας σχεδόν δίγλωσσος: σπούδασα και σε γαλλόφωνες χώρες και δίδαξα τελευταία, ως εκλεγμένος καθηγητής της Εξελικτικής Βιολογίας των ειδών στο Παρίσι-6, προπτυχιακά και μεταπτυχιακά μαθήματα) και κάπως, τέλος πάντων, καταλαβαίνω τη γλώσσα των εννοιών που ο Γκρέμεκ χρησιμοποίησε. Βέβαια γραπτό κείμενο δεν είχα στη διάθεσή μου, ούτε και το σχόλιο γράφτηκε αμέσως μετά το Συμπόσιο. Το γεγονός ότι δεν ήμουν ο μόνος να τον παρερμηνεύσω, η κ.Α. Κυριακίδου-Νέστορος είχε την ίδια με μένα αντίδραση, θα έδινε λαβή σε υποθέσεις. Ας δούμε όμως και τα κείμενα.

Ο κ. Γκρέμεκ ισχυρίζεται ότι έβαλα στο στόμα του τον βιολογικό υ π ε ρ κ α θ ο ρ ι σ μ ό (superdetermination), δηλαδή «ότι για να ερμηνευθούν τα ιστορικοπολιτισμικά φαινόμενα πρέπει, *μερικά τουλάχιστον (αλλά σε σημαντικό βαθμό)* να αντιμετωπισθούν (και) ως απλά βιολογικά. Το βιολογικό υπόστρωμα υπερκαθορίζει την πολιτισμική υπερδομή», ενώ εκείνος μίλησε μόνο για surdetermination, που πρόχειρα θα μεταφράσω ως ε π ι κ α θ ο ρ ι σ μ ό: *«ως γεγονός που συνάγεται την παρέμβαση πολλών αιτιοτήτων* (μια από τις οποίες, προσθέτω, ότι είναι η βιολογική ή μάλλον η γενετική, όπως από απόσπασμά του φαίνεται παρακάτω), οι οποίες (αιτιότητες) *δεν είναι αναγώγιμες η μια στην άλλη»*. Αντιγράφω τον ίδιο τον Γκρέμεκ, ο οποίος παρατηρεί ότι ο επικαθορισμός είναι θεμελιωδώς διαφορετικός από τον υπερκαθορισμό. Παρακάτω μας δίνει και απόσπασμα του αυθεντικού του κειμένου: *«Ο ισόρροπος γενετικός πολυμορφισμός των κατοίκων της Ελλάδας υπήρξε σ η μ α ν τ ι κ ό ς ό ρ ο ς του «ελληνικού θαύματος» του 5ου αιώνα. Πρόκειται για μια βιολογική περίσταση που θα έπρεπε να προκαλέσει το ενδιαφέρον των ιστορικών»* γράφει επί λέξει. Καταρχήν *«ισόρροπο γενετικό πολυμορφισμό»* νομίζω ότι ο απληροφόρητος μεταφραστής μεταφράζει ότι συνηθίσαμε να λέμε στα ελληνικά *«εξισορροπημένο γενετικό πολυμορφισμό»* (balanced polymorphism), τη συγκρατούμενη, δηλαδή, γενετική ποικιλομορφία από «δυνάμεις» μόνο επιλογής, σε αντίθεση λόγου χάριν με την κλασική υπόθεση κατά την οποία το επίπεδο της γενετικής ποικιλομορφίας συγκρατιέται από την εξισορρόπιση «δυνάμεων» μεταλλαγής και της αντιθέτου φοράς επιλογής ή πάλι σε αντίθεση προς τη θεωρία της ουδετερότητας όπου η ισορροπία μεταξύ μεταλλαγής και γενετικής παρέκκλισης καθορίζει το ποσό της ποικιλομορφίας αυτής.

Αλλά πώς άραγε μπόρεσε ο κ. Γκρέμεκ να ξέρει ακριβώς ποιος είναι ο μηχανισμός αυτός στους αρχαίους ελληνικούς πληθυσμούς όταν σήμερα ακόμη αποτελεί πεδίο διαμάχης μεταξύ των ειδικών (δηλαδή των γενετιστών των πληθυσμών και όχι γιατρών, ανατόμων) σε τι βαθμό οι διάφοροι προαναφερθέντες μηχανισμοί συγκρατούν γενετική ποικιλομορφία και μάλιστα σε σύγχρονους πληθυσμούς υποκείμενους και σε δυνατότητα πειραματικού ελέγχου, όπως της δροσόφιλας, αποτελεί βαθύ μυστήριο και αξεδιάλυτο. Επιπλέον αναφέρει την φαινομενική ποικιλομορφία (σε μετρήσεις οστών) πληθυσμών αρχαίων Ελλήνων την οποία προφανώς εκλαμβάνει γενετικής αιτιολογίας. Πού άραγε το βασίζει αυτό; Πρόκειται για αυθαίρετες διατυπώσεις και δηλώσεις, επιπόλαιες και χωρίς αποδεικτική βάση.

Αλλά τούτο βέβαια δεν αποτελεί το κύριο σημείο. Το κύριο σημείο είναι ότι ο κ. Γκρέμεκ θεωρεί (από όσα προηγούμενα ανάφερα από τα κείμενά του) ότι η γενετική ποικιλομορφία των αρχαίων αποτελεί μια condition (δεν πρόκειται τόσο για περίσταση, όπως άστοχα μεταφράζεται, αλλά για ό ρ ο) του ελληνικού θαύματος. Τι νόημα τώρα εσείς μπορείτε να δώσετε σ' αυτό; Χωρίς γαλ-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

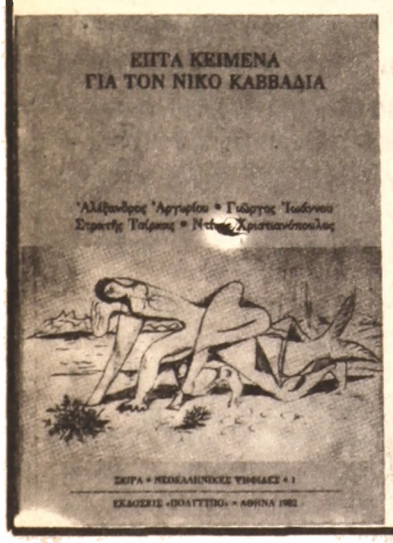

● ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ ● ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
● ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ ● ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

● ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

● Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«Αριάδνη»· μια σπουδή στον ερωτικό ΣΕΦΕΡΗ

Στην ίδια σειρά θα κυκλοφορήσουν σύντομα
● ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του ΑΝΔΡΕΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ
Μια ανάγνωση
● ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Το πρόβλημα του γλωσσικού αφελληνισμού
● ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ
Μια ανάγνωση

λικούς βερμπαλισμούς και προσπαθώντας όσο το δυνατό να μην προδώσουμε την αναγκαία επιστημονική σαφήνεια, σχετίζοντας αυτά με τον επικαθορισμό που επικαλείται, σημαίνουν ότι μία από τις αιτίες (όχι ίσως η πιο καθοριστική ή η πιο σημαντική) του «ελληνικού θαύματος» είναι η γενετική δομή των αρχαίων ελληνικών πληθυσμών (στην οποία θέλει να τραβήξει και το ενδιαφέρον των ιστορικών). Προσωπικά νομίζω ότι η διαφορά μεταξύ υπερκαθορισμού και επικαθορισμού ούτε τόσο θεμελιώδης είναι ούτε τόσο σημαντική, όσο θέλει να τη βλέπει ο κ. Γκρέμεκ, αλλά ότι θεμελιωδέστερη, σημαντικότερη και ουσιαστικότερη είναι η διαφορά μεταξύ του επικαθορισμού και του μη-καθορισμού: ότι δηλαδή δ ε ν υπάρχει επίδραση της γενετικής δομής στα πολιτισμικά φαινόμενα ή ότι είναι τόσο μηδαμινή, αν υπάρχει, ώστε να μην αξίζει να συζητιέται. Και αυτήν την άποψη υποστήριξα και αυτήν υποστηρίζει κι ο R.C. Lewontin, ο εξέχων μαθητής του δασκάλου μας Th. Dobjhansky (η ορθογραφία του ονόματος του οποίου δυο φορές, κατά τον ίδιο τρόπο, αλλοιώθηκε στο άρθρο του κ. Γκρέμεκ). Σημειώνω παρεπιπτόντως ότι ο Ayala, μαθητής κι αυτός του Dobjhansky δεν έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με αυτού του είδους τα ιδεολογικο-βιολογικά προβλήματα του φυλετισμού.

Τη θέση αυτή του μη-καθορισμού μπορεί κανείς να την αμφισβητήσει όπως και του επί -ή υπερκαθορισμού. Δεν υπάρχει βιολογική απόδειξη ισχυρή για το τι όντως συμβαίνει. Όμως, από όλες τις ενδείξεις που έχουμε, πολλοί (στους οποίους και εγώ συγκαταλέγομαι) τείνουν να πιστέψουν ότι ο μη-καθορισμός (όσο και τούτο να μην είναι σε πολλούς αρεστό) περιγράφει πιο ικανοποιητικά την πραγματικότητα. Επιπλέον θέλω να παρατηρήσω ότι εύκολα (αν και όχι αναγκαστικά) περνά κανείς από τον εν λόγω επικαθορισμό σε κάποια μορφή φυλετισμού. Δεν κατηγορώ κάθε οπαδό του εν λόγω επικαθορισμού ως ρατσιστή αλλά παρατηρώ ότι ασφαλώς είναι αδύνατο να είναι ρατσιστής όποιος αποδέχεται τον μη βιολογικό καθορισμό: η ίδια η πεποίθησή του αυτή του το αποκλείει.

Ασχετα όμως από αυτό, οι επιστημονικές μας δοξασίες πρέπει να διαμορφώνονται, κατά το δυνατό, ανεξάρτητα από τις κοινωνικο-οικονομικές και ιδεολογικές επιπτώσεις τους και προκαταλήψεις μας. Από την άλλη όμως μεριά είναι καθήκον μας όταν αθεμελίωτες και πιθανότατα σφαλερές δοξασίες, επικίνδυνες ως προς ενδεχόμενες επιπτώσεις τους παρουσιάζονται στο «παρόν» κοινό, να φέρνουμε στο φως τόσο τις επιστημονικές τους δυναμίες όσο και τις τυχόν συνέπειες της αποδοχής τους. Αυτό είχα προσπαθήσει να κάνω στο προηγούμενό μου σχόλιο.

Ένα άλλο δευτερεύον θέμα, σχετικό όμως με τα προηγούμενα, που έμεινε αναπάντητο είναι η γενόμενη στο Συμπόσιο αναφορά της εργασίας του Χάρνερ για την προσαρμοστική λειτουργία των ανθρωποθυσιών των Αζτέκων. Δεν είμαι α π ό λ υ τ α βέβαιος από ποιον έγινε η αναφορά. Πέρασε όμως, χωρίς να ακουστεί αντίρρηση από κανένα σύνεδρο βιολογικής κατεύθυνσης. Επιπλέον και όταν στο άρθρο μου τα εμνημόνευσα δεν υπήρξε γι' αυτό κανένα σχόλιο. Είναι όμως γνωστό ότι η εργασία αυτή έχει θεωρηθεί ως υπόδειγμα εργασίας κακής κοινωνιοβιολογίας και έχει τύχει καυστικών σχολίων, ώστε νομίζω ότι δεν ήταν δύσκολο και για κάποιον που δεν έπασχε από ιδιοπαθή πνευματική βαρυκοΐα, να κάνει τις προφανείς συνδέσεις.

Στο άρθρο μου δεν ασχολήθηκα με θέματα που έχουν, για μένα τουλάχιστον μικρό ενδιαφέρον ή είναι γνωστά στους ιστορικούς. Τα δημογραφικά προβλήματα γνωρίζουν καλά έλληνες ιστορικοί, απόδειξη οι πρόσφατες εργασίες του κ. Β. Παναγιωτόπουλου και της κ. Α. Λαΐου-Θωμαδάκη. Οι γενετικές επιπτώσεις επιδημιών είναι (και πολύ πιθανό να παραμείνουν) τις περισσότερες φορές άγνωστες ενώ οι δημογραφικές τους επιπτώσεις έχουν από καιρό αρχίσει να μελετιούνται σοβαρά εκεί όπου υπάρχουν αξιόπιστες αρχειακές πηγές και δεν εξαντλούνται τα δεδομένα σε δηλώσεις ευφάνταστων χρονικογράφων. Δεν βλέπω τι σημαντικό θα προσφέρουν άμεσα στον ιστορικό τα παλαιοπαθολογικά δεδομένα. Άλλωστε αποσπασματικά είναι (έχοντας λίγη στατιστική αξία και λίγο εύρος ως προς τις ανιχνευόμενες παθήσεις).

Εκείνο όμως που θέλησα να υποστηρίξω είναι ότι η γεωγραφική χαρτογράφηση γενετικών σημάνσεων με σύγχρονες τεχνικές μπορεί να φωτίσει διαμφισβητούμενα προβλήματα μετακίνησης πληθυσμών και ότι σ' αυτό έγκειται πιθανότατα η μεγαλύτερη συμβολή της γενετικής στην ιστορική έρευνα. Ας προσθέσω σήμερα στις εργασίες του Καβάλλι-Σφόρτσα και των συνεργατών του που ήδη μνημόνευσαν και την άκρως ενδιαφέρουσα για μένα εργασία που συντελείται από την ομάδα Φ. Φέσσα και Δ. Λουκόπουλου: με ένζυμα περιορισμού (restriction enjymes) καταφέρνουν να εξειδικεύσουν τόσο ορισμένες γενετικές σημάνσεις ώστε να φαίνεται πιθανότατα ορατή η λύση του προβλήματος προέλευσης αυτών των σημάνσεων στην Ελλάδα (από μετακινήσεις, πειρατικές επιδρομές κτλ.). Το σημειώνω γιατί πιστεύω πως δεν είναι γνωστή στον ευρύτερο χώρο των ιστορικών μας.

□

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΕΣ

Σέ δίσκους κασέτες

EMI

ΑΝ Η ΓΙΑΓΙΑ ΜΟΥ ΕΙΧΕ ΡΟΥΛΕΜΑΝ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ

Θα σας αρέσει πολύ!

ΚΡΙΣΤΟΦΕΡ ΙΣΕΡΓΟΥΝΤ
Ο κύριος Νόρις αλλάζει τρένα

Με το έργο του αυτό ο Κρίστοφερ Ίσεργουντ (γνωστός στο ελληνικό κοινό από την ταινία **Το Καμπαρέ**) μας μεταφέρει γι άλλη μια φορά στην ατμόσφαιρα της προχιτλερικής Γερμανίας, αυτής της Γερμανίας που, παρ' όλο που κλωσούσε στούς κόλπους της την τραγωδία που θα αφάνιζε τη γέρικη Ευρώπη, εξασκεί επάνω μας μια τόσο ιδιαίτερη γοητεία.
Βήμα με βήμα ο αναγνώστης ανακαλύπτει, ταυτόχρονα με τον αφηγητή, τις κρυφές πλευρές της ζωής του κυρίου Νόρις, αυτού του αλλόκοτου, ανεκδιήγητου τυχοδιώκτη με τις περίεργες υποθέσεις του, τα σεξουαλικά του βίτσια και τις ανησυχαστικές πονηριές του. Και μαζί με τον αφηγητή πάλι γνωρίζει τον κόσμο που περιβάλλει τον εκκεντρικό ήρωα του έργου: διάφορες πόρνες που εξυπηρετούν τις μαζοχιστικές ορέξεις του, νταβατζήδες, κομμουνιστές, κεφαλαιοκράτες καθώς κι έναν άλλο γραφικότατο τύπο: τον πάμπλουτο, ομοφυλόφιλο βαρόνο Κούνο Πρέγκνιτζ.
Πρόκειται για ένα αληθινό μυθιστόρημα περιπετειών, γεμάτο εκπλήξεις και αθίαστο γέλιο.

ΑΣΤΑΡΤΗ πρωην «ΑΣΤΕΡΙ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 121 - ΤΗΛ. 3606 597

ΟΡΓΟΥΕΛ 1984, ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΚΑΙ...

● *Από το γιατρό Γ. Οικονομόπουλο πήραμε την επιστολή που δημοσιεύουμε στη συνέχεια. Για όσα αφορούν τον συνεργάτη μας Διονύση Λιάρο αφού του θέσαμε υπόψη την επιστολή απαντά ο ίδιος στη συνέχεια. Για ό,τι όμως αφορά τα περί «σχέσεων» του ΑΝΤΙ «με λογοκριτές» έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής στο φίλο Γ. Οικονομόπουλο.*

Πρώτο: Θεωρήσαμε ότι το κείμενο του Φ. Ζαφειρίδη («Τοξικομανία προς ένα ελεύθερο άτομο ή προς μια νέα χειραγώγηση» ΑΝΤΙ τευχ. 241 σελ. 42) κάλυπτε σε βασικά σημεία το θέμα που θίγει.

Δεύτερο: Οπωσδήποτε οι απόψεις του Φ. Ζαφειρίδη δεν είναι οι μόνες, ούτε οι μοναδικές. Υπάρχουν αντίθετες, συμπληρωματικές και όχι μόνο σ' αυτά που έγραψε στο άρθρο του. Συνεπώς ανάγκη διαλόγου και κριτικής υπάρχει. Ωστόσο πιστεύουμε ότι έχουμε το δικαίωμα να κρίνουμε και από τη δική μας πλευρά τις προϋποθέσεις και τους όρους του όποιου διαλόγου. Να μην είμαστε δηλαδή αναγκασμένοι και υποχρεωμένοι κάθε φορά και σ' οποιοδήποτε θέμα που προκύπτει να μετατρέπουμε τις στήλες του περιοδικού απλά και μόνο σε βήμα έκφρασης απόψεων και παράθεσης θέσεων. Γιατί αυτό σε πολλές περιπτώσεις κάθε άλλο συνιστά παρά Διάλογο και Κριτική.

Τρίτο: Δεν θεωρούμε την κριτική του κακόπιστη και γι' αυτό ανταποδίδουμε τις ευχές του για «ένα 1984 χωρίς συγκάλυψη, λογοκρισία και φόβο».

● *Πρώτα λοιπόν το γράμμα του Γ. Οικονομόπουλου:*

«Ξημερώνει και βραδυάζει
πάντα στον ίδιο το σκοπό»

Αγαπητό «Αντί»,

Διάβασα με πολύ ενδιαφέρον το «αφιέρωμα στο 1984» του τχ. 251 και συνειδητοποίησα με τρόμο, ότι αν η αστυνόμευση της πληροφορίας, η λογοκρισία στο όνομα μιας καθαρής Λογοκρισίας, και η μονόπλευρη παρουσίαση της αλήθειας, είναι κάποιες προϋποθέσεις για την υλοποίηση του κράτους του Όργουελ, τότε πολύ μα πολύ κοντά μας αυτό έχει ήδη αρχίσει να θεμελιώνεται. Οι φασίστες, οι λογοκριτές, οι δεσμοφύλακες, δεν είναι κάποιοι διακριτοί αντίπαλοι, αλλά αντίθετα «φίλοι» μας, πνευματικοί «οδηγοί» μας, «σύντροφοι» (τουλάχιστον) στον αγώνα της Αλήθειας και της Λευτεριάς.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό γίνεται αυτό, με την περίπτωση του κ. Λιάρου. Στο άρθρο του («Η τρομοκρατία της Λήθης...») γράφει: «ο ολοκληρωτισμός κάθε είδους το ξέρει —ότι η αλήθεια βρίσκεται στη Συνείδηση του ανθρώπου— Γι' αυτό και μάχεται για τον έλεγχο των Συνειδήσεων. Για την επιβολή μιας ιδιότυπης εκλεκτικής αμνησίας» και φέρνει παραδείγματα πιο πάνω τους «χριστιανούς που έκαψαν χειρόγραφα των Εθνικών και το Ισλάμ που έκαψε των άλλων». Είναι τουλάχιστον ενδιαφέρον, το γεγονός ότι ο κ. Λιάρος έχει λογοκρίνει όλες τις αναφορές του Ράιχ για την Οργόνη στο βιβλίο «Η Λειτουργία του Οργασμού» (εκδ. Άνθρωπος-Μέτρο 1974) που μετέφρασε ο ίδιος, γιατί τις έκρινε «λανθασμένες ιδέες των γηρατειών του συγγραφέα», δίνοντας έτσι χαρακτηριστικό παράδειγμα της «εκλεκτικής Αμνησίας».

Αυτό μας θυμίζει τις φράσεις από το άρθρο του Δ.Ρ. «Ντοστογιέβσκι-Όργουελ»: «Να κόψουμε τη γλώσσα του Κικέρωνα, να βγάλουμε τα μάτια του Κοπέρνικου, να λιθοβολήσουμε τον Σαίξπηρ». Μας θυμίζει ακόμα το άρθρο του Δ.Δ. «Η Ιδεολογική ταυτότητα του G.O.» όπου γράφει για τους διανοούμενους ο ORWELL: «Οι περισσότεροι διανοούμενοι είναι πρόθυμοι να δεχτούν δικτατορικές μεθόδους, παραχαράξεις της ιστορίας κτλ., εφόσον αυτά γίνονται "από τη δική μας πλευρά"»· και πιο κάτω ο Δ.Δ.: «Η δυσκολία προσδιορισμού της Αλήθειας, γίνεται πρόσχημα για την καλλιέργεια του εσκεμμένου ψέματος ή μιας ατμόσφαιρας όπου όλα επιτρέπονται. Κι αυτό γίνεται συχνά με τους διανοούμενους που υποχωρούν μπρος στη μαγεία των λέξεων. Αφήνουν τις λέξεις να κάνουν μόνες τους τη δουλειά που πρέπει να κάνει η κρίση μας ή ακόμα προδίδουν την αλήθεια θολώνοντας τα νοήματα με τη χρησιμοποίηση ορισμένου λεξιλογίου».

Η λατρεία του φορμαλισμού των λέξεων και ο βερμπαλισμός του στυλ «η αλήθεια σαν Ζωή και η Ζωή σαν αλήθεια» ή «τυραννία της σύγχυσης και σύγχυση της τυραννίας» κτλ., γίνονται συνειδητά όπλα συγκάλυψης της ασυνέπειας στην πράξη και ακόμα προετοιμάζουν το έδαφος για την πλήρη εξουδετέρωση του νοήματος μερικών λέξεων όπως Ελευθερία, Αλήθεια, Εφαρμογή κτλ: «Η ίδια η Γλώσσα διαφθείρει τη σκέψη» όπως γράφει ο Δ.Δ. και γι' αυτό ο Ολοκληρωτισμός στρεβλώνει και αποκρύπτει το Λόγο· και το χειρότερο: εκπορνεύει τις ιδέες με την καπηλεία των λέξεων.

Δεν γνωρίζω τι σχέση έχει το περιοδικό σας με λογοκριτές και θεωρώ απλή σύμπτωση το γεγονός της μη δημοσίευσης επιστολής μας —από τον Σεπτέμβρη— που αναφερόταν στην Πολιτική της Κυβέρνησης για τα Ναρκωτικά (μη χορήγηση Μεθαδόνης). Πιστεύω ότι —όπως γράφετε κι εσείς— «Το μόνο ασφαλές πεδίο αισιοδοξίας (είναι) η προσπάθεια ν' αντιμετωπίσουμε την πραγματικότητα με εκείνο το κριτικό πνεύμα που αποτελεί και τον όρο ακύρωσης του κάθε «1984». Γι' αυτό δεχτείτε την καλόπιστη κριτική μου μαζί με τις ευχές μου για ένα 1984 χωρίς συγκάλυψη, λογοκρισία και φόβο.

Ευχαριστώ
Γιώργης Α. Οικονομόπουλος
Γιατρός

● *Και η απάντηση του Διονύση Λιάρου:*

Αγαπητό Αντί,

δεν θα απαντούσα σ' ένα υβριστικό και λασπολογικό γράμμα ενός δήθεν πολέμιου της συναισθηματικής πανούκλας —και στην ουσία ανυποψίαστου σύμμαχού της— αν δεν μου 'δινε την ευκαιρία να δείξω πόσο μας τυραννάει η σύγχυσή του. Ο ίδιος άνθρωπος που θαυμάζει τις «αποκρυφιστικές επιστήμες», κι ασχολείται με «μυήσεις» δεν θα 'ξιζε να πάρει απάντηση στο αν η ζωή κάπου συμπίπτει με την αλήθεια και η αλήθεια με τη ζωή. Είναι όμως εξοργιστική η άγνοιά του. Διότι έτσι δείχνει ότι δεν διάβασε καν προσεκτικά την μετάφρασή μου του βιβλίου του Ράιχ που αναφέρει. Κάνοντας λάθος ακόμα και τον τίτλο! Κάτι

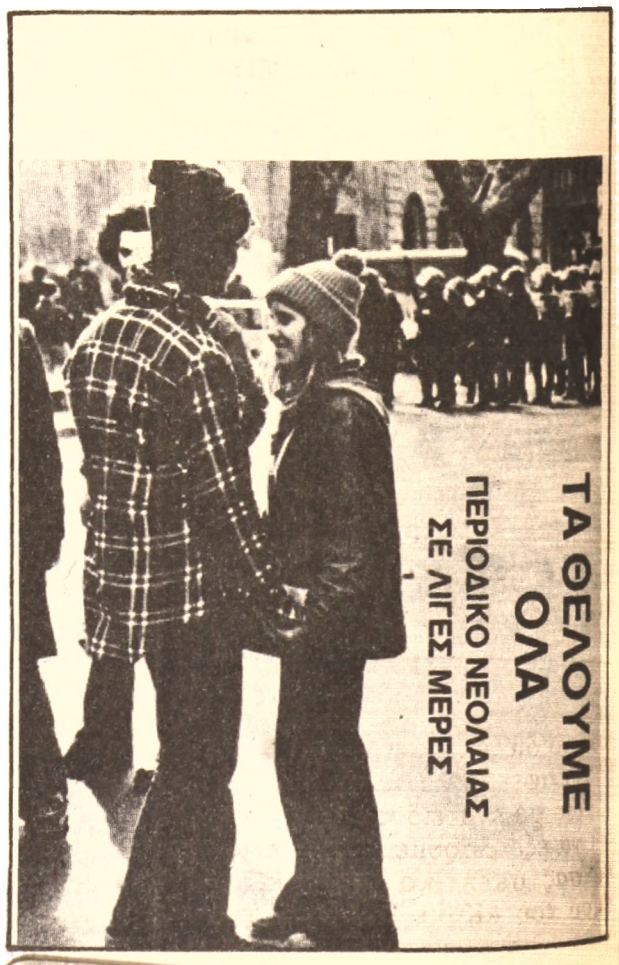

που δείχνει ότι μιλάει επειδή άκουσε κάποιους κάπου να λένε ότι, κτλ. Ο πραγματικός τίτλος (που 'βαλα σε μια μετάφραση που 'ταν δηλωμένα ελεύθερη) ήταν «Η Σημασία και η Φύση του Οργασμού».

Και μόνη η παράθεση από τον Γ.Ο. της φράσεώς μου —*από τον πρόλογο*— ότι η «οργόνη» αποτέλεσε μια «λαθεμένη ιδέα των γηρατειών του συγγραφέα» δείχνει ότι —*εξήγησα*— και μάλιστα στον *πρόλογο*—! σε κάθε αναγνώστη ότι δεν είχε μπροστά του μία μετάφραση πλήρη και χωρίς συντομεύσεις αλλά *με συντμήσεις*. Και μάλιστα *συγκεκριμένες* συντμήσεις. (Το κεφάλαιο 8 και τις περισσότερες αναφορές στην «οργόνη»). Το αν είχα δικαίωμα ή όχι να το κάνω αυτό δεν θα το συζητήσουμε εδώ. Διότι, θα 'πρεπε, τότε, σε κάθε συζήτηση περί *Φάουστ* να ανακατεύουμε και τη γελοία θεωρία του Γκαίτε για τα χρώματα —την οποία θεωρούσε σαν τη σημαντικότερη ανακάλυψη της ζωής του! Πνέοντας μένεα ενάντια στον Νεύτωνα που «τολμούσε να σπιλώνει την αγνότητα του λευκού φωτός ισχυριζόμενος ότι αναλύεται στα επί μέρους χρώματα του ορατού φάσματος!!! Ή μιλώντας για τα Principia του Νεύτωνα, θα 'πρεπε να ανακατεύουμε και τις μελέτες του πάνω στους ψαλμούς του Δανιήλ, μελέτες στις οποίες αφιέρωνε περισσότερο χρόνο απ' όσο στις μνημειώδεις φυσικές του έρευνες!

Υποδηλώνοντάς τα, όλ' αυτά, στον πρόλογό μου, έδειχνα με κάθε διαφάνεια τα κίνητρά μου. Κι αυτό είναι αντι-λογοκρισία. Αν η λογοκρισία αποσκοπεί στο να κρατήσει κάποιες —*κοινωνικές πάντα*— πραγματικότητες *αδιαφανείς*.

Σαν τα κάθε είδους Μυστήρια που θαυμάζει ο Γ.Ο. ο εξωφρενικός εγκωμιασμός των Ελευσινίων που κάνει κάθε τόσο στηρίζεται πάνω στην αποδοχή της *αδιαφάνειας* της γραφειοκρατικής *μυστικότητας*. Η προκήρυξη από το Ελευσινιακό Ιερατείο μ' ένα τεράστιο ποσό του Θαλή από τη Μήλο που αποκάλυπτε, στο όνομα της δημοκρατικότητας, στα ταυροδρόμια, τα «μυστικά» των Ευμολπιδών, δείχνει τι είδους «Λευτεριά» μας ετοιμάζει ο Γ.Ο. αν ποτέ βρεθεί από τη θέση του Ιεροφάντη των Εξαρχείων στη θέση του Ιεροεξεταστή κάποιου ιερατείου και υπάρχουν και υποδοκιμούν πολλά τέτοια, θρησκευτικά, κομματικά, ταξικά κτλ.

Για το ζήτημα της *Μεθαδόνης* πρέπει να έχετε πάρει απάντηση από το διεξοδικό άρθρο του Φοίβου Ζαφειρίδη (ΑΝΤΙ τχ. 241). Όμως σε ένα ειδικό άρθρο πρέπει να εξετάσουμε και το *πολιτικό σας* σκεπτικό του εγκωμιαστικού του «Κυκεώνα» που κάθε φορά κάνετε, του ποτού που επιναν οι «μυούμενοι» για να δουν αστράκια. Και έτσι να δεχτούν σαν πραγματικότητα τις μωρολογίες των πνευματικών τραμπούκων. Και θα δείξουμε πως ο «Κυκεώνας» σας προετοιμάζει τον *Κύφωνα*. Πως δηλαδή οι κάθε είδους ιεροφάντες μας παραδίδουν τελικά, αναπόφευκτα στους συναδέλφους τους. Τους ιεροεξεταστές.

Διονύσης Λιάρος

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΗ

● *Δυσαρεστούμε μερικές φορές αναγνώστες, που μας στέλνουν επιστολές είτε γιατί τις δημοσιεύουμε περιληπτικά, είτε γιατί αρκετές, που αναφέρονται στο ίδιο θέμα και με την ίδια προβληματική, δεν τις δημοσιεύουμε και τις αναφέρουμε μόνο. Ελπίζουμε οι αναγνώστες μας να κατανοούν ότι είμαστε αναγκασμένοι από τα πράγματα να διαμορφώνουμε με αυτό τον τρόπο τις στήλες του «Διάλογου» και να μην αποτελέσει αυτό λόγο να σταματήσουν να μας γράφουν. Ο «Διάλογος» δεν είναι για μας μόνο ένα βήμα, ένας χώρος στο περιοδικό που «χαρίζεται» στους αναγνώστες. Είναι χώρος επικοινωνίας, συζήτησης, κριτικής. Ουσιαστικό μέρος του περιοδικού το οποίο επιθυμούμε να διαμορφώνει σχέσεις επικοινωνίας ανάμεσα σε μας και τους αναγνώστες, να αποτελεί χώρο συζήτησης και κριτικής. Να διαμορφώνει δηλαδή τελικά από τη δική του πλευρά την όλη φυσιογνωμία του ΑΝΤΙ, να αποτελεί ένα αναγκαίο μέρος του, που να θέτει προβλήματα και να παρεμβαίνει σε θέματα που αφορούν το σύνολο της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής στον τόπο μας.*

Το πόσο πετυχαίνουμε το στόχο μας ή πλησιάζουμε τα προηγούμενα το κρίνουν κυρίως οι αναγνώστες μας. Το να φθάσουμε όμως σε ένα επιθυμητό αποτέλεσμα δεν εξαρτάται μόνο από μας αλλά και από σας. Μπορούμε μάλιστα να πούμε ότι περισσότερο από σας τους αναγνώστες και λιγότερο από μας. Σε ό,τι αφορά το «Διάλογο» πάντως υποσχόμαστε να δουλέψουμε περισσότερο. Από σας περιμένουμε να αντιμετωπίζετε αυτές τις στήλες όχι σαν «ένα ακόμα μέρος» του περιοδικού, αλλά σαν το χώρο έκφρασης, παρέμβασης, επικοινωνίας και κριτικής.

Ανανεώνουμε λοιπόν την πρόσκληση σε σας για μία να το πούμε «από κοινού διαμόρφωση» του Διάλογου όσο αυτό είναι κατορθωτό και σε μας την πρόκληση να πλησιάσουμε στο να γίνουν αυτές οι στήλες όπως παραπάνω εκφράσαμε την επιθυμία να είναι.

● *Πάλι σ' αυτό το τεύχος είμαστε αναγκασμένοι να μην δημο-*

Σωτήρη γεια σου

για αδέσμευτο διάλογο
για σφαιρική πληροφόρηση
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
Τηλ. 88.23.762
κυκλοφορούν
τα τεύχη 13,14
με αφιέρωμα στο θέμα
ΑΥΤΑΡΧΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΗΣ

Κυκλοφόρησε το 2ο τεύχος
αυτομόρφωση
γυναικα και λαϊκη επιμορφωση:
το σεμιναριο στην Πατρα
1984 και λαϊκη επιμορφωση
εργατικο κινημα και αυτομορφωση
νικαραγουα: η μορφωτικη οψη της επαναστασης
για μια εναλλακτικη ερευνα
μαθησιακη διαδικασια και ομαδα αυτομορφωσης
μορφωση και πειθαρχια
διεθνες σεμιναριο στα γιαννενα
θεατρο στην επαρχια
το περιοδικο «συμβουλια»
«οι αγροικοι» του γκολντονι
ριο, καναλακι, αγιοι αναργυροι: συζητωντας με τις επιμορφωτριες και τα ΣΛΕ
2
εκατό δραχμές
στα κεντρικά βιβλιοπωλεία και περίπτερα της Αθήνας

ΞΕΚΙΝΗΜΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑ.ΣΟ.Κ
ΜΑΙΖΩΝΟΣ 1 - ΠΛ. ΒΑΘΗΣ - ΤΗΛ. 5224187
ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
Δευτέρα 12 Μάρτη ώρα 6 - Σίνα 16 αίθουσα ΟΤΟΕ 1ος όροφος
σας καλουμε στην ανοιχτη πολιτικη εκδηλωση με θεμα:
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ
ΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ
θα μιλήσουν:
συνδικαλιστές και
εκπρόσωπος της συντακτικής επιτροπής

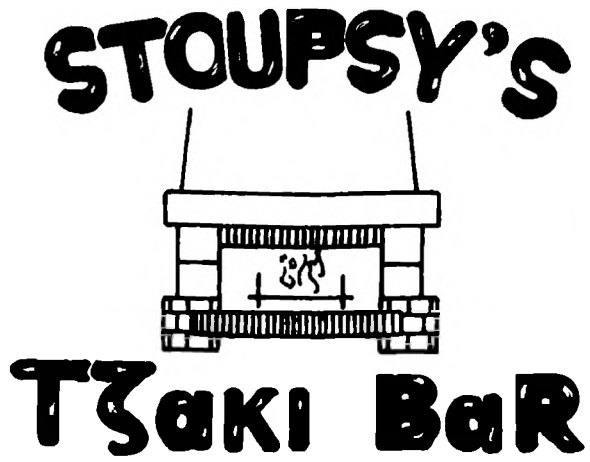

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΤΖΑΚΙ
Ποτο - φαγητο και ουζακι με μεζε
ΜΕΣΗΜΕΡΙ - ΒΡΑΔΥ
Με ευχαριστη μουσικη και φιλικες τιμες
και....τα ωραιοτερα ΧΑΜΠΟΥΓΚΕΡΣ του κοσμου !!

ΣΟΥΛΤΑΝΗ 12 και ΣΟΛΩΜΟΥ γωνια
ΕΞΑΡΧΕΙΑ
Τηλ. 36.07.492 και 36.26.212

PUBLICITY

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ή σπηλιά
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Γ. Γενναδίου 6
Τηλ.: 36.15.783

σιεύσουμε πολλές από τις επιστολές που πήραμε. Θα αναφερθούμε όμως σε όλες και στα θέματα που θίγουν.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ

● *Ο* **Χρήστος Παυλόπουλος** *φοιτητής στη Νομική μας γράφει για τις φοιτητικές εστίες.* «Πρέπει», *γράφει,* «όλοι οι αρμόδιοι φορείς να δείξουν ενδιαφέρον για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στις υπάρχουσες Φ.Ε. και να δοθεί άμεση προτεραιότητα στην ανέγερση νέων».

ΝΕΟ ΚΟΜΜΑ

● *Ιδρύεται και νέο κόμμα. Αυτή την είδηση μας έστειλε αναγνώστης μας μαζί με τη διακήρυξη του νέου κόμματος με την επωνυμία «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΚΙΝΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ* **(ΠΑΚΙΔΙ)**. *Να λοιπόν δύο από τις 25 θέσεις του:*
Η έβδομη: «Θα σταματήσει αμέσως η ανισότητα στο καυτό θέμα των συντάξεων. Όλες οι συντάξεις θα τριπλασιαστούν και κάθε χρόνο θα δίνεται η ανάλογη αύξηση, σύμφωνα με τον τιμάριθμο» *Και η εισοστή τρίτη* «θα καταργηθεί ο πολιτικός γάμος». *Ιδρυτής και πρόεδρος του κινήματος είναι ο* **Στέφανος Αμπέλας**. *Μη νομίζετε ότι δεν έχει δραστηριότητα. Εμείς πήραμε ήδη το μήνυμα του προέδρου του για την 28η Οκτωβρίου.*

ΝΕΟΡΘΟΔΟΞΑ

● *Δυο επιστολές σχεδόν ταυτόχρονα και για πολλά θέματα μας έστειλε ο* **Χάρης Αγγελίδης** *από τα Γιαννιτσά. Ανάμεσα στα πολλά ερωτήματα που απευθύνει σε αρκετούς αρθρογράφους του ΑΝΤΙ να τι ρωτά τον Δημ. Δημητράκο για το άρθρο του «Νεορθόδοξη παλινδρόμηση»:*
α) Αρνιέσαι τη σημασία του βιώματος. Έτυχες άραγε καμιά φορά σε ΟΛΟΝΥΚΤΙΑ στο ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ; Φυσικά όχι, γι' αυτό μιλάς έτσι.
β) Στον ορθολογισμό του Μαρξ λείπουν η λέξη ΑΝΘΡΩΠΟΣ σαν υποκείμενο, που αντικαθίσταται από τη λέξη ΜΑΖΑ (Δεν αντέχω αυτήν την λέξη).
2. Η λέξη ΦΥΣΗ σε σχέση με την επίδρασή της στην ψυχή του ανθρώπου, που αντικαθίσταται από τη λέξη, Φύση: Καταληστέψτε την για την «ανάπτυξη».
γ) Ο κ. Ν. Ψαρουδάκης είναι Αντισιωνιστής, όχι αντισημίτης (λέξη με πολλή βιολογία και ρατσισμό).
Κι αν εσύ ξέρεις καμιά οργάνωση στον κόσμο, πιο αντιλαϊκή, πέστο.

ΜΑΘΗΤΙΚΑ

● *Τις απόψεις της για το μαθητικό κίνημα και το νέο κανονισμό του Υπουργείου Παιδείας με μορφή άρθρου μας έστειλε «ομάδα νεολαίας του ΚΚΕ μ-λ. Άμεσο στόχο του μαθητικού κινήματος που* «μπορεί να αναπτύξει μια πρακτική αυτοοργάνωσης η οποία θα ξεφεύγει από τα πλαίσια του ρόλου των μαθητικών κοινοτήτων» *θεωρούν ότι πρέπει να είναι* «η κατάργηση των απουσιών». *Και αυτό γιατί* «μπορεί να επεκτείνει το χώρο ελευθερίας του μ.κ. αποδυναμώνοντας την εξουσία καθηγητών και γονέων πάνω του».

ΚΡΑΞΙ ΚΑΙ ΠΑΣΟΚ

● *Τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε στην Ελλάδα ο φιλοκυβερνητικός Τύπος την πρωθυπουργοποίηση του Μπεττίνο Κράξι θίγει ο* **Θράσος Παπαστρατής** *από την Χαλκίδα. Και τονίζει αναφερόμενος στη συνεργασία των κεντροδεξιών κομμάτων με το Σοσιαλιστικό στην Ιταλία.*

«... όλα αυτά συμβαίνουν τη στιγμή που υπάρχει στην Ιταλία ένα Κομμουνιστικό Κόμμα, δημοκρατικό, αποκομμένο από κάθε δογματισμό κι εξάρτηση από τη Μόσχα, που επιδιώκει και μας προτείνει συνεργασία, που έχει οράματα κι αγωνίζεται για τη δημοκρατία και το σοσιαλισμό...».

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

● *Τι θα γίνει με την οικονομική κρίση; Χτυπά τους μικρομεσαίους, χτυπά τους συνδρομητές μας, χτυπά και εμάς. Μας επιστράφηκε τεύχος με την ακόλουθη ένδειξη στο φάκελο:*

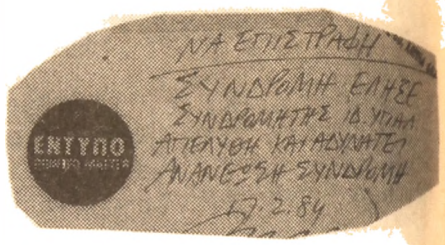

ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΑΦΕΙ. ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΛΗΞΕ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ ΙΔ. ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΑΠΕΛΥΘΗ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΕΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ.

ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΑ ΚΡΑΜΑΤΑ ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ;

● *Από την οδοντίατρο Μ. Μαύτα - Πανταζή πήραμε την καταγγελία που ακολουθεί. Τη δημοσιεύουμε στη συνέχεια επισημαίνοντας τους κινδύνους που υπάρχουν και την ανάγκη να υπάρξει απάντηση και διευκρινίσεις από τους αρμόδιους φορείς.*

Αγαπητό «Αντί»,
Θα ήθελα μέσω των στηλών σου να καταγγείλω —για μια ακόμη φορά— ένα τεράστιο σκάνδαλο που αφορά την υγεία των Ελλήνων. Πρόκειται για τη χρησιμοποίηση οδοντιατρικών κραμάτων που αποδεδειγμένα είναι πολύ επικίνδυνα για την υγεία. Συγκεκριμένα η υπ' αριθ. 537/3/80 απόφαση του Ανωτάτου Συμβουλίου Υγείας (ΑΥΣ), επιτρέπει τη χρήση βαρέων μετάλλων, απαριθμώντας τα ενδεικτικά και όχι περιοριστικά: «χρώμιο, κοβάλτιο, σίδηρος, νικέλιο

κτλ.». Αυτό το διεθνώς ρηξικέλευθο και ανήκουστο «κτλ.» σημαίνει: και οτιδήποτε άλλο.

Έτσι χρησιμοποιούνται σε ανεξέλεγκτες ποσότητες, *κάδμιο, βιρίλιο,* και άλλα μέταλλα, που μακροχρονίως έχουν αποδειχτεί καρκινογόνα, αλλεργιογόνα και πρόξενοι άλλων σοβαρών παθήσεων, όπως αναιμιών, δυσλειτουργιών του θυρεοειδούς, κυτταρικών διαταραχών (οι περιβαλλοντολόγοι μάλιστα, μιλούν για αληθινή γενοκτονία). Τα μέταλλα αυτά έχουν απαγορευτεί ρητά στη Σουηδία και δεν χρησιμοποιούνται στην Αγγλία, Ελβετία και αλλού, εξάγονται όμως σε χώρες με ελαστική νομοθεσία όπως η Ελλάδα («κτλ.»), όπου συμμετέχουν κατ' ανεξέλεγκτη ποσοστιαία σύνθεση, στα κράματα, πλήττοντας άλλωστε και τους ίδιους τους οδοντοτεχνίτες που τα χειρίζονται, οι οποίοι έχουν κατ' επανάληψη καταγγείλει την απόφαση. Επανειλημμένα επίσης έχουν καταγγελθεί οι επίσημοι οδοντιατρικοί φορείς (σε συνέδρια, στον Τύπο, στο υπουργείο) ως υπεύθυνοι για την εκμετάλλευση της απόφασης (το προηγούμενο Δ.Σ. του Ο.Σ.Α.) και εν συνεχεία για τη συστηματική της αποσιώπηση (το παρόν Δ.Σ.) καθώς και των σχετικών καταγγελιών. Υπουργική απόφαση της (21.2.82) αναγνωρίζει την ύπαρξη του προβλήματος και συνιστά επιτροπή ad hoc που καταγγέλλεται όμως ως διαβλητή διότι κατόπιν πιέσεων συμμετέχουν κατά πλειοψηφία, αντιπρόσωποι των καταγγελθέντων φορέων, για να κρίνουν τις... εναντίον τους καταγγελίες. Ύστερα από αποδεδειγμένη διετή κωλυσιεργία, η εν λόγω επιτροπή, παραδέχεται επιτέλους ότι υπάρχει πρόβλημα και ότι τα κράματα πρέπει να ελέγχονται, αλλά η εισήγησή τους μεταθέτει το ζήτημα παραπλανητικά, από τη βιοσυμβατότητα (που είναι ο ιδρυτικός σκοπός της επιτροπής) στην αντοχή των υλικών, την κυκλοφορία τους στο εξωτερικό και «ει δυνατόν» στη βιοσυμβατότητά τους.

Η εισήγηση αυτή υποβλήθηκε στο ΚΕΣΥ, αλλά επειδή οι οδοντογιατροί του ΚΕΣΥ είναι αυτοί που παρενέβησαν για να ληφθεί η σκανδαλώδης απόφαση του ΑΥΣ (με το «κτλ.»), είναι απαραίτητο να εξαιρεθούν από την ολομέλεια που θα αποφασίσει τελικά για την εν λόγω εισήγηση.

Απευθυνόμενη στον αρμόδιο υπουργό, επισημαίνω τον επείγοντα χαρακτήρα του προβλήματος, γιατί τα ανεξέλεγκτα μέταλλα εξακολουθούν να κυκλοφορούν και ο εξαναγκασμός για ιατρογενή ρύπανση συνεχίζεται.

Επιφυλασσόμενη να επανέλθω εκτενέστερα.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

Δρ. Μ. Μαύτα-Πανταζή
Οδοντίατρος

PANTELIDES
11 AMERIKIS ST.
TEL.3623673

Αγγλικό Βιβλιοπωλείο
Ι. Παντελίδη

Νέο τμήμα Κοινωνικών Επιστημών

— SOCIOLOGY
— POLITICAL SCIENCE
— INTERNATIONAL AFFAIRS
— HISTORY
— FEMINISM
— SOCIAL ANTHROPOLOGY
— PSYCHOLOGY
— ECONOMICS
— GEOGRAPHY/URBAN STUDIES

Βιβλιοπωλείο Ι. Παντελίδη,
Αμερικής 9-11 (στη στοά),
τηλ. 3623673-3629763

ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΣΤΗ ΝΕΦΕΛΗ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ
Δέν ἄνθισαν ματαίως
(Ἀνθολογία ὑπερρεαλισμοῦ)
ΝΑΝΟΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ
Ἀπ' τά κόκκαλα βγαλμένη
ΝΟΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ
Μαγικές εἰκόνες
ΒΕΡΟΝΙΚΗ ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ
Ὁ ὕπνος
ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ
Ὀνόματα
ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ
3Μ+3Μ=6Μ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΟΛΑΣ
Ἡ νεράϊδα τῆς Ἀθήνας
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΟΛΑΣ
Πολυξένη
ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΑΜΠΟΥΔΗ
Ὁ Σιγανός πού μιλάει μέ τά πράγματα
ΗΛΙΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Τό ἐγχειρίδιον τοῦ Καλοῦ Κλέφτη
ΑΜΑΛΙΑ ΤΣΑΚΝΙΑ
Τό μπαλκόνι
ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἑορταστικό τριήμερο στά Γιάννενα
ΚΩΣΤΑΣ ΦΩΤΕΙΝΟΣ
Τό πορτόνι — Τά κακά στενά

Ἐκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9 - Ἀθῆναι 10679
Τηλ. 3607744 - 3639962

ΕΚΔΡΟΜΕΣ
ΠΑΓΚΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΠΟΥΛΜΑΝ
Σαββατοκύριακα και τριήμερα αργιών
Πρωτοποριακές εκδρομές
Δηλώσατε συμμετοχή
Τηλ. 75.19.980-75.16.848
(κ. Γιάννη Σιδέρη)

ΑΝΤΡΕ ΜΠΡΕΤΟΝ
ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

ΝΤΕΙΒΙΝΤ ΚΟΥΠΕΡ
Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΤΡΕΛΛΑΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131, 115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου: ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ, Μιλτιάδου 23β, Χαλάνδρι
- Δημόσιες σχέσεις Διαφημίσεις: ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Καλλιτεχνική επιμέλεια: ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ
- Μοντάζ: ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ, Δεινοκράτους 131, Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ, Δεινοκράτους 131, Τηλ. 72.29.237

«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασίου 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- *Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.*
- *Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.*

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: . . . . . απλή δολ. 11
» . . . . . αεροπ. δολ. 13
ετήσια: . . . . . απλή δολ. 22
» . . . . . αεροπ. δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: . . . . . απλή δολ. 11
» . . . . . αεροπ. δολ. 15
ετήσια: . . . . . απλή δολ. 22
» . . . . . αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: . . . . . απλή δολ. 11
» . . . . . αεροπ. δολ. 20
ετήσια: . . . . . απλή δολ. 22
» . . . . . αεροπ. δολ. 40

- Εμβάσματα, επιταγές: ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δημοχάρους 60, 115 21 ΑΘΗΝΑ
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 80

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας: Εκδόσεις «Νεφέλη», Μαυρομιχάλη 9, Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε. Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720, 546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

του 19ου τόμου (Β' εξάμηνο του 1983) της Β' περιόδου
• Περιλαμβάνονται τα τεύχη 236-250 (8.7.1983-23.12.1883) •

Στους δύο πίνακες —ύλης και συνεργατών— τα λήμματα αναγράφονται κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά.
Στην παραπομπή ο πρώτος αριθμός δηλώνει το τεύχος και ο δεύτερος τη σελίδα.

ΕΙΔΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ 236, 237
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ 249, 250

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ
238/42, 240/40, 243/44

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ
236/6, 237/6, 238/6, 239/6, 240/6, 241/6, 242/6, 243/6, 244/6, 245/6, 246/6, 247/6, 248/6, 249/6, 250/6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
243/28, 245/26, 246/32, 247/27

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ
240/10, 241/14, 242/30, 243/10, 244/10, 246/10, 247/22, 248/20, 249/40

ΔΑΚΤΥΛΙΟΣ
236/9, 237/9, 239/9, 240/9, 242/15, 243/9, 244/9, 245/9, 246/13, 248/15, 249/9

ΔΙΑΛΟΓΟΣ
236/60, 237/50, 238/50, 239/50, 240/46, 241/51, 242/51, 243/50, 244/50, 245/50, 246/50, 247/50, 248/53, 249/50, 250/51

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ
237/42, 238/40, 239/44, 240/39, 241/40, 242/42, 243/42, 244/40, 245/43, 246/40, 247/42, 248/41, 249/42, 250/39

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ
236/3, 237/3, 238/3, 239/3, 240/3, 241/3, 242/3, 243/3, 244/3, 245/3, 246/3, 247/3, 248/3, 249/3, 250/3

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
236/4, 237/4, 238/4, 239/4, 240/4, 241/4, 242/4, 243/4, 244/4, 245/4, 246/4, 247/4, 248/4, 249/4, 250/4

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ • ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Αδαμαντίδης, Ν: Καθημερινό ποτ-πουρί 240/39
Αδαμαντίδης, Ν: Ο πατριωτισμός του Τύπου 246/11
Αποστολόπουλος, Απ: Τα «αντικοινωνικά» στοιχεία 238/7
Δαμίγος, Ν: Αποκαλυπτικό: Τηλεγραφήματα συμπαράστσης 250/13
Ζουράρις, Κ: Υγρή, σκληρή και βιορυθμική-Ελλάδα πορνική 242/31
Ιωάννου, Γ: Το πάρκο της Δικαιοσύνης 237/18
Καβουνίδης, Σπ: Μια μικρή προσθήκη στις αιτίες του εκνευρισμού μας 236/23
Καβουνίδης, Σπ: Ασπρόμαυρη γελοιογραφία χωρίς σκίτσα 240/10
Καβουνίδης, Σπ: Θεομαρξιστές 241/14
Καβουνίδης, Σπ: Γονείς «Ιταλών» οργανωθείτε 242/30
Καβουνίδης, Σπ: Στα πλαίσια της πολιτιστικής αποκέντρωσης 244/10
Καβουνίδης, Σπ: Για την Κύπρο, συναισθηματικά και πολύ προσωπικά 246/10
Καβουνίδης, Σπ: Το Εθιμικό Δίκαιο στην οδήγηση 248/20
Καβουνίδης, Σπ: Αγροτοφορολογικά 249/41
Καμπουρίδης, Χ: Επανεγγραφές 240/11
Καμπουρίδης, Χ: «Ο επερχόμενος χειμών προμηνύεται βαρύς...» 246/10
Κλουτσινιώτη, Ράνια: «Το δηλώσεις, δεν το δηλώσεις» 243/11
Κορομηλά, Μαριάννα: Πήραν φωτιά τα σπίρτα μας! 241/15
Λάζος, Χρ: Φλιπεράκια, πασένκο και ηλεκτρονικά 249/40
Λιάρος, Δ: Γυμνισμός-καμακισμός ή το πάθος υπό το φως της επιστήμης 241/18
Λίβας, Δ: Φθινοπωρινό δράμα 247/22
Μάργαρης, Ν: Τα βοσκοτόπια της Αθήνας 240/10
Μάργαρης, Ν: Φασιανοί στην εξορία 243/10
Μάργαρης, Ν: Ορθόδοξη παράδοση και πασχαλινά αυγά 245/11
Μάργαρης, Ν: Ούζο από χουρμάδες 248/20
Νησιώτης, Χρ: Δεκαπενταύγουστο με τους συντοπίτες μου 240/11
Νησιώτης, Χρ: «Η φίλη μου η Έλλη» 241/14
Νησιώτης, Χρ: Αραίωσαν τα πηγαδάκια 245/11
Ντεβιλιάδης, Γερ: Τα καμάκια και το ξίφος της εξουσίας 241/17
Πετρουτζής, Χ: Ο τουρισμός πηγή ευτυχίας 241/20
Τούντας, Γ: Αρρώστια για όλους 245/12
Φραντζή, Άντεια: Κοινό... καμάκι 241/17
Ψυχογιός, Δ: Ανώτεροι των προγόνων μας 244/10
Ψυχογιός, Δ: Μετά δέκα έτη 245/10
Ψυχογιός, Δ: 1984 —έτος ΒΑΝ 247/22

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ • ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Άστεγος, Γ.Σ: 244/10-17-18-19-21
Γήσης: 241/8-22, 244/12, 246/10, 248/16
Δημήτρης: 245/16-20-23, 247/4-17-21, 249/10, 250/31
Θόδωρος: 242/43, 244/37-44, 245/13-21, 246/22, 250/24
Ιωάννου, Γ: 236/11-12, 237/13, 240/7-18-21, 241/16, 242/7-9, 243/7-14, 244/7-8, 245/6-8, 246/7-8, 247/7-8, 248/6-15, 249/6-8, 250/7-8
Καλαϊτζής, Γ: 237/8, 238/9, 239/8, 241/10, 242/32, 243/23, 245/33, 246/17, 247/13, 248/9, 249/12, 250/18-21
ΚΥΡ: Πειρατικοί Σταθμοί 250/28
Ματορίκος, Γ: 241/13-18-40, 244/20, 246/41-43, 247/37-40
Μητραλιά, Σόνια: 242/24, 244/5, 245/24, 246/32, 248/4
Σεργάκης, Γ: 242/10-12-13-17-18-21, 243/11-12-15-19-20, 244/45, 245/11-18-40, 247/20-24-25-30, 248/20-22-24, 249/13-14-15-20-21-22-23-41, 250/30-32-33
Σκούρας, Μ: 250/6

ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ • ΑΜΥΝΑ

—Ο Στρατιωτικός Κανονισμός αλλάζει 243/24
Αντίλογος: Του χρόνου τέτοιες μέρες —Μετά τη Λήμνο, η Σαμοθράκη 242/5
Αποστολόπουλος, Απ: Αμυντικές δαπάνες 240/13
Ξύδης, Αλ: 6 ερωτήματα για τις βάσεις 237/10
Ξύδης, Αλ: Η συμφωνία για τις βάσεις 241/8
Ξυδιάς, Β: Δίκη των Αεροπόρων: Αθώοι και θύματα ψευδών κατηγοριών 236/17
Ξυδιάς, Β-Παπουτσάνης Γ: Η «κομμουνιστική διείσδυση» και οι επιτελείς της σκευωρίας στην Αεροπορία 236/19
Παπουτσάνης, Γ: Συνέντευξη με τον Δ. Λιβανό 236/20
Ρεπόρτερ: Ετεροχρονισμός και στην αποχώρηση των βάσεων 237/10

ΕΠΤΑΕΤΙΑ • ΧΟΥΝΤΑ

— Π. Βαρβαρούσης, της επταετίας τα καμώματα 238/14
Αποστολόπουλος, Απ: Η πολιτική χειραφέτηση ενός χουντικού δημοσιογράφου 238/12
Βακαλόπουλος, Χρ: Αναζητώντας το χαμένο χρόνο 246/9
Ρεπόρτερ: Η αμνηστεία των χουντικών 239/16
Ψυχογιός, Δ: Μετά δέκα έτη 245/10

ΕΡΓΑΤΙΚΑ • ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

— Το 22ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ 249/6

Αποστολίδης Λ: Συνδικαλιστικό κίνημα και δομική κρίση 244/20
Σύλλας, Δ: Η μάχη των Μηχανικών 245/16

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Γιανναράς, Χρ: Η παλίρροια του «ελληνοχριστιανισμού» 238/16
Δημητράκος, Δ: Η νεορθόδοξη παλινδρόμηση 242/37
Ζουράρις, Κ: Ορθοδοξία Εδώ, και Κομμουνισμός Τώρα 239/18
Καλιώρας, Κ: Συνέντευξη με τον Σ. Μπετελέμ 243/35
Κιουρτσάκης, Γ: Η διχασμένη παράδοση και το σύνδρομο του λαϊκισμού 244/37
Μοσκώφ, Κ: Η Πτώση είναι Ανάσταση 239/20
Μόσχου, Λήδα: Ας τελειώνουμε με τον ένδοξό μας βυζαντινισμό 241/38
Νέλλας, Π: «Πάντα περιλαβών και ενυποστήσας εαυτώ» 239/25
Νούτσος, Π: Η φιλοσοφία σήμερα 244/40
Ποττάκης, Γ.Α: Μαρξ και Φρόυντ —για μια πολιτική με συναίσθημα 241/34
Σαμίρ Αμίν: Κομμουνιστική ορθοδοξία και επαναστατική πραγματικότητα 243/31
Τσάτσος, Δ.Θ: Τα θεμελιώδη δικαιώματα —θεωρητικά και ιστορικά προλεγόμενα στο Σύνταγμα του 1975 248/27
Τσουκαλάς, Κ: Το Συνταγματικό Δίκαιο από την «καθαρή» λογική στην ιστορική αμφισβήτηση 238/31

ΙΣΤΟΡΙΑ

α. Χρονικό

— 28 Οκτωβρίου 1940: Μνήμη πολέμου 244/23
Αποστολίδης, Π: Κρουαζιέρα στο Αιγαίο 243/43
Ξυδιάς, Β: Δίκη των Αεροπόρων: Αθώοι και θύματα ψευδών κατηγοριών 236/17
Ξυδιάς, Β-Παπουτσάνης, Γ: Η «κομμουνιστική διείσδυση» και οι επιτελείς της σκευωρίας στην Αεροπορία 236/19
Παπουτσάνης, Γ: Συνέντευξη με τον Δ. Λιβανό 236/20

β. Μελέτες

Κατηφόρης, Γ: Μύθος και πραγματικότητα στην Εθνική Αντίσταση 244/29
Κιτρομηλίδης, Π: Τα συλλογικά πεπρωμένα του κυπριακού ελληνισμού τον ΙΗ' και ΙΘ' αιώνα 238/34
Κριμπάς, Κ: Το Β' συμπόσιο Ιστορίας 248/42

Λιναρδάτος, Σπ: Από το θάνατο του Μεταξά μέχρι τις ημέρες της κατάρρευσης 244/26

Μόσχου, Λήδα: Εικόνες μιας κοινωνίας πριν από την Άλωση 243/39

Παναγιωταρέα, Άννα: Β' Διεθνές Συμπόσιο Ιστορίας 242/45
Πυμ, Νταϊάννα: Η League για τη δημοκρατία στην Ελλάδα 245/34

Χιωτάκη, Λία: Η ιστορία ανάμεσα στην ανθρωπολογία και το φολκλόρ 244/44

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ελευθερίου, Ρούλα: Αυτούς τους γύφτους, ποιος θα τους πάρει; 247/34

Ζαφειρίδης, Φ: Τοξικομανία· προς ένα ελεύθερο άτομο ή προς νέα χειραγώγηση 241/42
Ζαχαρέα-Τζιβάκου, Άννα: Δημοκρατικός Σοσιαλισμός και Γυναίκες 245/40

Κίττου, Θέκλα: Λογοκρισία και κυπριακή κοινωνία 239/40

Ξυδιάς, Β: Ηρακλειά = εξηλεκτρισμός και σοβιέτ 245/28

Χαρτουλάρη, Μικέλα: Έχουν ευθύνη οι διανοούμενοι του εξωτερικού; 248/36

ΚΥΠΡΟΣ

— Πολιτιστική πράξη '83 236/24
— Μικρό ανθολόγιο κυπριακής ποίησης: 237/36
— ΑΚΕΛ: Οι θέσεις μας 237/30

Βουτουρής, Π: Εξελίξεις στα χρόνια του Μεσοπολέμου 236/40

Γιαγκουλής, Κ: Η λαϊκή ποίηση της Κύπρου 236/26

Ζαφειρίου, Λ: Νεότερη Κυπριακή ποίηση 236/50

Καβουνίδης, Σπ: Για την Κύπρο 246/10
Κατσούρης, Γ: Τα πρώτα βήματα της Κυπριακής Λογοτεχνίας (1878-1920) 236/38
Κεχαγιόγλου, Γ: Ενθουσιασμός και δράματα 236/46
Κιτρομηλίδης, Π: Τα συλλογικά πεπρωμένα του κυπριακού ελληνισμού τον ΙΗ' και ΙΘ' αιώνα 238/34
Κίττου, Θ: Λογοκρισία και κυπριακή κοινωνία 239/40
Κούλογλου, Στ: Κάθε πέρσι και καλύτερα; 237/24
Κούλογλου, Στ: Από το ψήφισμα του ΟΗΕ στις τουρκικές προκλήσεις 237/25
Κούλογλου, Στ: Ναι, μάθαμε στους Τούρκους ελληνικά 237/31
Κυπριανού, Σπ: Συνέντευξη στο «ΑΝΤΙ» 237/27
Κωνσταντίνου, Σπ: Πόσο αξίζουν οι ευρωπαϊκές μετοχές της Ελλάδας στην Κύπρο; 247/10

Λυσσαρίδης, Β: Συνέντευξη στο ΑΝΤΙ 237/29

Ξύδης, Αλ: Μια πικρή ευκαιρία για διπλωματική αναμέτρηση 247/12
Ξυδιάς, Β: Οι Έλληνες διεθνοποιούν και οι Τούρκοι εθνικοποιούν την Κύπρο 246/14
Ξυδιάς, Β: Αμερικανική βάση στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο 247/9

Περίοικος, Τ: Παραίτηση Ρολάνδη —ένα σενάριο που τώρα αρχίζει... 242/10
Πιερής, Μ: Το τέλος της αποικιοκρατίας 236/43
Π.Σ.: Αφιέρωμα περιοδικών στην Κύπρο 238/38

Σέρβας, Πλ: Οι τρεις δείκτες του Ντε Κουεγιάρ και οι κακοί χειρισμοί 244/14
Σέρβας, Πλ: Τα Ηνωμένα Έθνη είναι η Οδός 248/12
Σικελιανός, Αγγ: Η κραυγή της Κύπρου 236/26
Σταυρίδης, Φ: Χρονολόγιο της νεότερης Κυπριακής Λογοτεχνίας 236/30
Σταύρου, Λ: Οι εξελίξεις στο κυπριακό τα όρια του διπλωματικού αγώνα 248/10

Φραντζή, Α: Κύπρος-Πολιτιστική πράξη '83: 237/34

Χαραλαμπίδης, Κυρ: Κυπροσυλλαβίζοντας 236/53

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Κωνσταντίνου, Σπ: Ένας προϋπολογισμός «αλιώτικος» από τους γνωστούς μας... 248/16

Λινάρδος-Ρυλμόν, Π: Το ενοχλητικό προσχέδιο του ΟΟΣΑ 243/12

Παπαγιαννάκης, Μιχ: Η άνοδος του δολαρίου 239/10

Σπυρόπουλος, Κ: Ο υπουργός οικονομικών επί των φόρων και των προσόδων 246/31

Χριστοδουλάκης, Ν: Ο γιαπωνέζικος μύθος παραγωγής 238/26

ΠΑΙΔΕΙΑ • ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ευθυμίου, Π: Σύγχυση ιδεών και έκθεση ιδεών 237/20

Καράγιωργας, Σ: Ο διορισμός του Χρ. Γιανναρά 238/18
Κοσώνας, Α - Ελευθερίου, Ρ - Φραντζή, Α: Το μαθητικό κίνημα 245/18
Κωστόπουλος, Β: Ο νόμος-πλαίσιο για τα ΑΕΙ 247/30

Πετραλιάς, Ν: Η παραίτησή μου από την πρυτανεία 238/18

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ • ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

— Μια νέα Αράχωβα στο Άργος; 239/7
Γόντικα, Δάφνη: Ρέθυμνο 239/38

Δειλινός, Δ: Πράσινο στον τσιμεντοφασισμό 239/46

Καβουνίδης, Σπ: Να πούμε κι ένα καλό λόγο 238/20
Κλουτσινιώτη, Ράνια: «Το δηλώσεις, δεν το δηλώσεις» 243/10

Μάργαρης, Ν: Η δάφνη στις φακές 238/24
Μάργαρης, Ν: Ροδάκινο-Beach 238/25
Μάργαρης, Ν: Τα βοσκοτόπια της Αθήνας 240/10
Μάργαρης, Ν: Φασιανοί στην εξορία 243/10

Σιδερίδης, Π: Οι ελέφαντες στο δάσος 238/21

Τούντας, Γ: Αρρώστια για όλους 245/12

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ • ΔΙΕΘΝΗΣ

Γενικά

— Σε νέα φάση το παιχνίδι των εξοπλισμών 243/28
— Εξοπλισμός: οι ρωσικές προθέσεις 247/26
Αδάμ, Κύρα: Το γήρας της Ευρώπης 249/10
Κούλογλου, Στ: Η κρίση στην ΕΟΚ 247/17
Λιάρος, Δ: Τα βλήματα της γραφειοκρατίας 241/12

Ψάλτης, Αρ: Τα αεροπλάνα καταρρίπτονται 241/11
Halliday, Fr: Ο καινούριος Ψυχρός Πόλεμος 245/24

Αργεντινή
— Οι εκλογές στην Αργεντινή αυξάνουν τα προβλήματα της Βραζιλίας... ενώ η Χιλή και οι άλλες δικτατορίες ανησυχούν αναλόγως 246/33

Βολιβία
— Η αριστερή κυβέρνηση ανάμεσα στα συνδικάτα και το ΔΝΤ 247/27

Γερμανία (Δυτική)
Σακκάτος, Β: Οι φιλειρηνικές διαδηλώσεις στη Δ. Γερμανία 246/38

Γρενάδα
Καβουνίδης, Σπ: Για να μην ξεχνάμε 245/27

Παπαγεωργίου, Β: Η αμερικανική επιθετικότητα σε παροξυσμό 245/26

Ιαπωνία
Χριστοδουλάκης, Ν: Ο γιαπωνέζικός μύθος παραγωγής 238/26

Λίβανος
— Οι Παλαιστίνιοι αντιμέτωποι με τον επεκτατισμό της Συρίας 246/32
Καρανάκου, Φλ: Η κατάρρευση της «ειδικής συμφωνίας» 243/26

Λιβύη
Διεθνής Αμνηστεία: Κρατούμενοι συνείδησης 246/33

Νικαράγουα
— Έλληνες σε αποστολή στη Νικαράγουα

Νότια Αφρική
Σέρβας, Πλ: Η πατρίδα του ρατσισμού 242/33

Πολωνία
— Η δίκη του K.O.R 243/29
— Το ημερολόγιο της Αλληλεγγύης για το 1984 249/28

Κούλογλου, Στ: Συζήτηση με τον Αντρέι Βάιντα «Η στροφή των διανοούμενων προς την εκκλησία είναι φυσιολογική 246/36
Κούλογλου, Στ: Άνοιγμα Γιαρουζέλσκι προς την «Αλληλεγγύη» μπροστά στο κοινωνικό αδιέξοδο; 246/36
Κούλογλου, Στ: Το δίλημμα Γιαρουζέλσκι 249/31
Κούλογλου, Στ: Ένα σατιρικό κείμενο 249/34
Κούλογλου, Στ: Από δημοσιογράφος ταξιτζής 249/37

Τουρκία
Βαν Χεντ, Αμαλία: Πώς πνίγηκε η επανάσταση στο Γενί-Τσελτέκ 240/30
Βαν Χεντ, Αμαλία: Εβρενισμός ή η παρωδία των εκλογών 244/36
Βαν Χεντ, Αμαλία: Ποιος φοβάται τη μητέρα-πατρίδα; Εκλογές στην Τουρκία 246/34
Βαν Χεντ, Αμαλία: Ο κατήφορος της τουρκικής οικονομίας 247/28

Χιλή
— Διεθνής Αμνηστεία: Τα βασανιστήρια στη Χιλή 245/26
Μιλλιέξ, Ρ: Χριστιανοί στο πλευρό της Χιλής 244/34
Ρούσσος, Λευτ: Χιλή '83 (συνέντευξη με τον Ερνέστο Γκαλάζ) 240/33

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ • ΕΛΛΗΝΙΚΗ

α) Κόμματα
— Δυο... Καργόπουλοι στη «Ν.Δ» 240/20
Αποστολόπουλος, Απ: Η πολιτική χειραφέτηση ενός χουντικού δημοσιογράφου 238/12
Αριστερός, Π: Το σύνδρομο Χριστοδουλίδη 238/8
Βιδάλης, Ζ: Καραμανλής-Παπανδρέου 236/10
Εκλογικός, Π: Εκλογικά σενάρια και λογικές προβλέψεις 243/15
Ελευθερίου, Ρούλα: 1974-1976: Εννιά χρόνια ΠΑΣΟΚ, Μέρος Α' 240/22, Μέρος Β' 241/26, Μέρος Γ' 242/24
Κοσώνας, Α: Το παιχνίδι της αρχηγίας (Ν. Δημοκρατία) 242/18
Κοσώνας, Α: Συζήτηση με στελέχη της Ν. Δημοκρατίας: Ανδρ. Ανδριανόπουλος, Γ. Βαρβιτσιώτης, Κ. Γιατράκος, Χρ. Κακάρης, Γ. Μπούτος, Κ. Στεφανόπουλος, Αντ. Σαμαράς 242/18
Κοσώνας, Α: ΚΚΕ —μονολιθικότητα προς χάριν της κοινοβουλευτικής νομιμότητας 247/20
Κούλογλου, Στ: Νέες διαγραφές και αντιδράσεις στο ΚΚΕ 237/16
Κούλογλου, Στ: Η 10η σύνοδος της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ 238/10
Κούλογλου, Στ: Το ΠΑΣΟΚ είναι ένα Μαρξιστικό Κόμμα; 240/16
Κούλογλου, Στ: 4 «Νεοδογματικοί» κερδίζουν έδαφος 240/18
Κούλογλου, Στ: Αν δεν μας αρέσει η οργάνωση... εκλέγουμε μία άλλη (διαγραφές: ΠΑΣΟΚ Μυτιλήνης) 241/22
Κούλογλου, Στ: «Η μάχη της ποιότητας» συνεχίζεται (διαγραφές από το ΚΚΕ) 242/17
Κούλογλου, Στ: Το μυστήριο του Α' συνεδρίου του ΠΑΣΟΚ 243/19
Ξυδιάς, Β: «Νέα Δημοκρατία» ενότητα που διασπά 237/23
Ξυδιάς, Β: Η «Νέα Δημοκρατία» και το μάρκετιγκ της αποτυχίας 242/21
Ξυδιάς, Β: Το οργανωμένο ΠΑΣΟΚ και πως αποδιοργανώνεται 248/24
Ρεπόρτερ: Εκκαθαρίσεις διαφωνούντων στο ΚΚΕ 236/13
Ρεπόρτερ: Η αμνηστεία των χουντικών 239/16
Ρεπόρτερ: «Νέα Δημοκρατία» —η διάσπαση προ των πυλών 246/22
Ρεπόρτερ: «Ν.Δ.» —ομαδοποιήσεις και ελιγμοί 247/21
Ρεπόρτερ: ΟΝΝΕΔ —Εδώ το παιχνίδι της αρχηγίας παίχτηκε με «Γουωτεργκαίητ»... 248/22
Ρεπόρτερ: Ν.Δ. —Φιλελεύθεροι ακροβατισμοί ηγετικών προσδοκιών 248/23
Σμυρνιός, Στ: ΠΑΣΟΚ —όταν η αυτοκριτική είναι άλλοθι 239/14
Τζαφέρος, Αλ: Η κρυφή γοητεία της πολιτικής «επικοινωνίας» 244/4
Τρανταλλίδης, Μ: Διεργασίες σε εξέλιξη στην Αριστερά; Η ανάγκη του διαλόγου 244/17

β) Διεθνείς σχέσεις
Αδάμ, Κύρα: Ο σοσιαλισμός στους πέντε δρόμους 244/12
ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ: Οι κοινοτικές σχέσεις οξύνθηκαν —και οι «κοινωνικές»; 248/8
Κοσώνας, Α: Ευρωπαϊκό παρασκήνιο 242/12
Κωνσταντίνου, Σπ: Πόσο αξίζουν οι ευρωπαϊκές μετοχές της Ελλάδας στην Κύπρο; 247/10
Ξύδης, Αλ: 6 ερωτήματα για τις βάσεις 237/10
Ξύδης, Αλ: Η υπογραφή αργεί —τα ερωτήματα πληθαίνουν 239/12
Ξύδης, Αλ: Η συμφωνία για τις βάσεις 241/8
Ξύδης, Αλ: Μια πικρή ευκαιρία για διπλωματική αναμέτρηση 247/12
Παπαγιαννάκης, Μιχ: Ελληνική προεδρία ή απουσία 242/12
Ρεπόρτερ: Ετεροχρονισμός και στην αποχώρηση των βάσεων 237/10
Σημίτης, Κ: Συνέντευξη στο ΑΝΤΙ 247/14

γ. Ειδήσεις-έρευνες
Ο αρχηγός της «Νέας Δημοκρατίας» κ. Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας ψεύδεται και διαψεύδεται για πολλοστή φορά 246/21
— Κυβέρνηση και πολιτικές δυνάμεις για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/14
— Το μαύρο κουτί του «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/22
Δέψης, Δ.Κ: Η «επανάσταση» πέρασε στα «ψιλά»... 246/18
Κούλογλου, Στ: Η ελληνική πρεσβεία στη Βαρσοβία θα γίνει ρετάλι; 247/24
Μανωλάκος, Α: Η κυβέρνηση ανοίγει το δρόμο για «ανταρτοπόλεμο ερτζιανών» 250/18
Ρεπόρτερ: Μπραζίλια —τα σκάνδαλα στην πρεσβεία 245/14
Ρεπόρτερ: Τύπος και εξουσία 249/38

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ

Γενικά
— Κύπρος-Πολιτιστική πράξη '83 236/24
Βακαλόπουλος, Χρ: Ό,τι σπείρεις θα θερίσεις 245/48
Καμπουρίδης, Χ: Συν και Πλην 245/48
Κριμπάς, Κ: Το Β' συμπόσιο Ιστορίας 248/42
Μεσεμβρινός: Η μοίρα ενός αντιθετικού συνδέσμου 240/42
Μόσχου, Λήδα: Α' Διεθνές συνέδριο ελληνοαραβικών σπουδών 237/44
Παναγιωταρέα, Άννα: Β' Διεθνές Συμπόσιο Ιστορίας 242/45
Ταυρογιάννη, Β-Κουλούρη, Ελ: Το πέμπτο «φεστιβάλ» βιβλίου 242/48
Φραντζή, Α: Το φανταστικό παραμύθι 245/49
Φραντζή, Α: Συνέντευξη με τον Βασίλη Βασιλικό 248/30

Αρχαιολογία
Κούρτοβικ, Δ: Ο αρχάνθρωπος των Πετραλώνων 250/41
Ψιλοπούλου, Αλκμήνη: Η πρόκληση της ακρόπολης —ιστορικό αναστήλωσης και σημερινή αντιμετώπιση 241/45

Αρχιτεκτονική
Αντωνακάκης, Δ: Ο Van Eyck στην Πινακοθήκη 243/47
Στεφανίδης, Μ: Ο Van Eyck στην Πινακοθήκη 243/46

Βιβλιοκριτική
Ασλανίδης, Ε: Κ.Γ. Παπαγεωργίου «Το σκοτωμένο αίμα» 236/57

Βεργόπουλος, Κ: «Ιωάννης Καποδίστριας» 238/47
Ζιαμπάκας, Γ: Ν. Λεβέντη «Ουράνιο Μέλλον» 243/48
Καμπουρίδης, Χ : Ν. Κυριαζίδη «Το λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη» 250/49
Κοντογιώργης, Γ: Κ. Φωτεινού «Τα κακά στενά», «Το πορτόνι» 238/44
Μενδράκος, Τ: Π. Αποστολίδη «Όσα θυμάμαι» 243/43
Μιλλιέξ, Τ: Χρύσα Προσκοπάκη «Ο χλωρός Παράδεισος» 237/47
Μιλλιέξ, Τ: Θ. Τζούλη «Η γλώσσα του Αδάμ» 238/44
Μιλλιέξ, Τ: Θ. Κωσταβάρα «Ο μουγκός τραγουδιστής 239/48

απασπηλιόπουλος, Σπ: Στ. Ρουσσέα «Καπιτα-
σμός και καταστροφή» 240/44
απασπηλιόπουλος, Σπ: Γιάννη Μαρίνου, «Για
α αλλαγή στο καλύτερο» 244/41
ατσαλίδης, Σάββας: Ντίνου Σιώτη, «Καιρικές
υνθήκες» 241/49
έζαρος, Π: Χριστόφορου Λιοντάκη, «Ο Μινώ-
ιυρος μετακομίζει» 246/48
ολίτης, Αλέξης: Φ. Ηλιού «Άπαντα Δ. Γλη-
ού» 237/46
εφανής, Β: Ν. Κάλλα «Γραφή και Φως»
7/47
ουκαλάς, Κ: Δ.Θ. Τσάτσου «Συνταγματικό Δί-
ιιο» 238/31

ιβλιοπαρουσίαση
37/49, 238/45, 240/49, 241/50, 242/50, 245/47,
46/49, 247/48, 248/52, 249/48, 250/49

οκίμιο
λεξανδρόπουλος, Μ: Σεφέρης-Μακρυγιάννης
ια συνάντηση 249/43

Ιπελεζίνης, Ανδ: Φιλολογικό και κριτικό αφή-
ημα Μέρος Α' 246/41, Μέρος Β' 247/37

ικολαΐδης, Αρ: Η γλώσσα και η ποίηση του
αβάφη 250/44

Εικαστικά
Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Ντ: Ολλανδικό φεστιβάλ
Αθηνών —εκθέσεις ζωγραφικής και αρχιτεκτο-
νικής 242/46
Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Ντ: Εκθέσεις φωτογρα-
φίας 244/46
Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Ντ: Ε. Αρόγιο —Ο ζωγρά-
φος ζει μέσα στην κοινωνία και αντιμετωπίζει
α προβλήματά της 246/46
Καμπουρίδης, Χ: Στ. Αντωνάκος 247/46
Καρκαγιάννη-Καραμπελιά, Β: Άννα Κινδύνη
238/48
Σόρογκας, Σωτ: Σημειώσεις για μερικά αδιέξο-
δα του σύγχρονου εικαστικού χώρου 248/44

Θέατρο
– Και το όνομα αυτού Μαλβόλιο 238/41
– «Βεγγέρα» 247/42

Κινηματογράφος
Βακαλόπουλος, Χρ: 24ο Φεστιβάλ Θεσσαλονί-
κης 245/44
Βακαλόπουλος, Χρ: Αυτοί που επιστρέφουν
44/48
Καρακάσης, Π: Ευρωπαϊκός κινηματογράφος
χωρίς ταυτότητα 237/45

Λογοτεχνία
— Κυπριακή Ποίηση 237/34
Βαρβέρης, Γ: Η συμφιλίωση με τον Μεγάλο Όντα: Το καλεντάρι του Γ.Θ. Βαφόπουλου 243/44
Βέης, Γ: Όταν τα γυαλικά της ποίησης σπάνε: Οι ερμητικές κάμαρες του Αλέξη Τραϊανού 240/40
Βουτουρής, Π: Εξελίξεις της κυπριακής λογοτεχνίας στα χρόνια του Μεσοπολέμου 236/40
Γιαγκουλής, Κ: Η λαϊκή ποίηση της Κύπρου 236/28

Ζαφειρίου, Λ: Νεότερη κυπριακή ποίηση 236/50

Ιωάννου, Γ: Ο Ιρανί, ο Λιβανί κι ο Γιουνανί 250/36
Κατσούρης, Γ: Τα πρώτα βήματα της κυπριακής λογοτεχνίας 236/38
Κεχαγιόγλου, Γ: Ενθουσιασμοί και δράματα (κυπριακή λογοτεχνία) 236/46

Μαργαρίτη, Φωτεινή: Διαδρομές του έρωτα μέσα στην πόλη 239/28
Μαρκόπουλος, Γ: Η ιστορία του ξένου και της λυπημένης. Οι τρεις εραστές του Μίλτου Σαχτούρη 238/42
Μολέσκης, Γ: Οι μεταφράσεις του Μαγιακόφσκι στα ελληνικά 247/44
Πιερής, Μ: Το τέλος της αποικιοκρατίας 236/43
Σιώτης, Ντ: Ο καναδός ποιητής D. Gruending 239/47
Σταυρίδης, Φ: Χρονολόγιο της νεότερης κυπριακής λογοτεχνίας 236/30

Μουσική
— «Πάμε μια βόλτα στη Βουλιαγμένη» 237/43
— Υπέρ Λουκιανού 238/40
Βακαλόπουλος, Χρ: Δε θα πεθάνουμε ποτέ, κουφάλα νεκροθάφτη 242/43
Βακαλόπουλος, Χρ: Πάρτυ στη Βουλιαγμένη 239/49
Κερτσόπουλος, Γ: Εθνικό Ωδείο Αθηνών 236/59
Παπαδημητρίου, Σ: Το «άλλο» πιάνο 244/42
Παπαδημητρίου, Σ: Ο Τσικ Κορία στα «Δημήτρια '83» 245/46
Φραντζή, Άντεια: Χατζιδάκιαμ' Διονυσάκιαμ' 241/48

ΤΥΠΟΣ • ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

— Κρίση του Τύπου και Σχολή Δημοσιογραφίας 237/42
— Συζήτηση με 4 ραδιο-ερασιτέχνες 249/20
— Το πρόγραμμα του «Ραδιο-Αντίλαλου» 249/26
— Ράδιο-Αντίλαλος: Οι θέσεις μας και οι αντιθέσεις μας 250/9
— Κυβέρνηση και πολιτικές δυνάμεις για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/14
— Το μαύρο κουτί του «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/22
— Το μεταξικό ραδιόφωνο 250/34
Αδαμαντίδης, Ν: Ο πατριωτισμός του Τύπου 246/11
Αλιβιζάτος, Ν: Ελεύθερη Ραδιοφωνία και Σύνταγμα 249/18
Αναγνωστάκης, Μ: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/24
ΑΝΤΙ: Το πείραμα του σταθμού 249/13
Αποστολόπουλος, Απ: Η πολιτική χειραφέτιση ενός χουντικού δημοσιογράφου 238/12
Βακαλόπουλος, Χρ: Ας κρατήσει η ροή 250/30
Ελένη Βλάχου: Το άρθρο 15 250/20
Γαλάνη, Δ: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/24
Ηλιού, Η: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250-25
Καμπουρίδης, Χ: Αφιερωμένο εξαιρετικά 249/14
Κανελλόπουλος, Π: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/25
Κηλαϊδόνης, Λ: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/25
Κούλογλου, Στ: Ο δρακολαγνισμός του Τύπου 236/14
Κούλογλου, Στ: Σ' ευχαριστούμε, ω Ριζοσπάστη 242/16
Κουμανταρέας, Μ: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/23
Μανωλάκος, Α: Η κυβέρνηση ανοίγει το δρόμο για «ανταρτοπόλεμο ερτζιανών» 250/18
Μαρτινίδης, Π: Εξουσίαν πονηράν ου «ράδιον» μεταβάλειν 250/30
ΜΠΟΣΤ: Ειδήσεις 250/24
Ξύδης, Αλ: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/26
Ρεπόρτερ: Τύπος και Εξουσία 249/38
Ρεπόρτερ: 25 ερωτήματα που περιμένουν απάντηση 250/33
Σαββόπουλος, Δ: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/26
Τσάτσος, Δ: Συνταγματικές αντιφάσεις 249/17
Τσάτσος, Δ: Για το «Ράδιο-Αντίλαλος» 250/26
Φραντζή, Α: Αντίλαλοι του Τύπου 250/16
Χαιρετάκη, Μ: Ποιοι διαβάζουν λιγότερο —ανάμεσα σ' αυτούς και οι Έλληνες. Χαρακτηριστικά μεγέθη στον ημερήσιο και τον περιοδικό Τύπο 246/24
Ψαράκης, Τ: Μια συζήτηση με τον πρόεδρο της Ένωσης Ούγγρων δημοσιογράφων 241/41

ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

δάμ, Κύρα: 244/12, 249/10
δαμαντίδης, Ν: 240/39, 246/11
λεξανδρόπουλος, Μ: 249/43
λιβιζάτος, Ν: 249/18
ναγνωστάκης, Μ: 250/24
ντίλογος: 242/5, 248/8
ντωνακάκης, Δ: 243/47
ντωνιάδης, Α: 237/38
ποστολίδης, Λ: 244/20
ποστολίδης, Π: 243/43
ποστολόπουλος, Απ: 238/7-12, 40/13
ριστερός, Π: 238/8
σλανίδης, Ε: 236/57
Αστεγος, Γ.Σ: 244/10-17-18-19-21
τσίκκος: 237/39

Β

Βακαλόπουλος, Χρ: 239/49, 242/43, 244/48, 245/44-48, 246/9, 250/30
Βαν Χεντ, Αμαλία: 244/36, 246/34, 247/28
Βαρβέρης, Γ: 234/44
Βαφόπουλος, Γ.Θ: 234/44
Βέης, Γ: 240/40
Βεργόπουλος, Κ: 238/47
Βιδάλης, Ζ: 236/10
Βλάχου, Ελ: 250/20
Βουτουρής, Π: 236/40

Γ

Γαλάνη, Δ: 250/24
Γήσης: 241/8-22, 244/12, 246/10, 248/16
Γιαγκουλής, Κ: 236/26
Γιανναράς, Χρ: 238/16
Γληνός, Δ: 237/46
Γόντικα, Δάφνη: 239/38

Δ

Δαμίγος, Ν: 250/13
Δειλινός, Δ: 239/46
Δέψης, Δ.Κ: 246/18
Δημητράκος, Δ: 242/37
Δημήτρης: 245/16-20-23, 247/4-17-21 249/10, 250/31

Ε

Εκλογικός, Π: 243/15
Ελευθερίου, Ρούλα: 240/22 241/26, 242/24, 245/18, 247/34
Ευθυμίου, Π: 237/20

Ζ

Ζαφειρίδης, Φ: 241/42
Ζαφειρίου, Λ: 236/50, 237/41
Ζαχαρέα-Τζιβάκου, Άννα: 245/40
Ζιαμπάκας, Γ: 243/48
Ζουράρις, Κ: 239/18, 242/31

Η

Ηλιοπούλου-Ρογκάν, Ντ: 242/46, 244/46, 24
Ηλιού, Φ: 237/46, 250/25

Θ

Θόδωρος: 242/43, 244/37-44, 245/13-21, 246/22, 250/24

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΥΛΛΑ-ΦΤΕΡΑ

ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΕΦΕΡΗΣ-ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

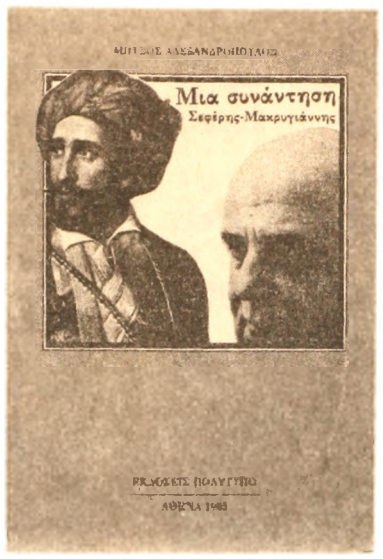

Κυκλοφορεῖ

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

Παρασκευή 24 Φεβρουαρίου, τεῦχ. 9

Ἀπό τά περιεχόμενα·

- *Ἀναλύσεις γιά τήν ΕΣΣΔ*
- *Γιά τήν πετρελαιική πολιτική*
- *Γιά τήν ΑΤΑ πού χάνεται*
- *Τά αὐθαίρετα πού δέν γκρεμίζονται*
- *Συζήτηση γιά τά Ἀρχαῖα Ἑλληνικά*
- *Διάσταση ἀρχαιολόγων καί ἀρχιτεκτόνων*

ΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Ι

Ιωάννου, Γιώργος: 237/18, 250/36
Ιωάννου, Γ: 236/11-12, 237/13, 240/7-18-21, 241/16, 242/7-9, 243/7-14, 244/-7-8, 245/6-8, 246/7-8, 247/7-8, 248/6--15, 249/6-8, 250/7-8

Κ

Καβάφης, Κ: 239/28, 246/41, 247/37, 250/44
Καβουνίδης, Σπ: 236/23, 238/20, 240/10, 241/14, 242/30, 244/10, 245/27, 246/10, 248/20, 249/41
Καλαϊτζής, Γ: 237/8, 238/9, 239/8, 241/10, 242/32, 243/23, 245/33, 247/17, 247/19, 248/9, 249/12, 250/18-21
Καλιώρας, Κ: 243/35
Κάλλας, Ν: 247/47
Καμπουρίδης, Χ: 240/11, 245/48, 246/10, 248/44, 249/14, 250/49
Κανελλόπουλος, Π: 250/25
Καράγιωργας, Σ: 238/18
Καρακάσης, Π: 237/45
Καρανάκου, Φλ: 243/26
Κατηφόρης, Γ: 244/29
Κατσαούνη, Νίκη: 237/38
Κατσούρη, Ντίνα: 237/36
Κατσούρης, Γ: 236/38
Κερτσόπουλος, Γ: 236/59
Κεχαγιόγλου, Γ: 236/46
Κηλαϊδόνης, Λ: 250/25
Κιουρτσάκης, Γ: 244/37
Κιτρομηλίδης, Π: 238/34
Κίττου, Θέκλα: 239/40
Κληρίδης, Γλ: 237/28
Κλουτσινιώτη, Ράνια: 243/10
Κολοσιάτου, Φροσούλα: 237/39
Κοντογιώργης, Γ: 238/44
Κορομηλά, Μαριάννα: 241/15
Κοσώνας, Α: 242/12-18, 245/18, 247/-20
Κούλογλου, Στ: 236/14, 237/16-24-25-31, 238/10, 240/16-18, 241/22, 242/16-17, 243/19, 246/36, 247/17-24, 249/31-34-37
Κουλούρη, Ελ: 242/48
Κουμανταρέας, Μ: 250/23
Κούρτοβικ, Δ: 250/41
Κριμπάς, Κ: 248/42
Κυπριανού, Σπ: 237/27
ΚΥΡ: 250/25
Κυριαζίδης, Ν: 250/49
Κωνσταντίνου, Σπ: 247/10, 248/16
Κωσταβάρας, Θ: 239/48
Κωστόπουλος, Β: 247/30

Λ

Λάζος, Χρ: 249/40
Λαμπέτη, Έλλη: 241/14
Λεβέντης, Ν: 243/48
Λιάρος, Δ: 241/12-18
Λίβας, Δ: 247/22
Λιναρδάτος, Σπ: 244/26
Λινάρδος-Ρυλμόν Π: 243/12
Λιοντάκης, Χρ: 246/48
Λυσσαρίδης, Β: 237/29

Μ

Μακρυγιάννης: 249/43, 250/49
Μανωλάκος, Α: 250/18
Μαραγκού, Νίκη: 237/39
Μάργαρης, Ν: 238/24-25, 240/10, 243/10, 245/11, 248/20
Μαργαρίτη, Φωτεινή: 239/28
Μαρίνος, Γ: 244/11
Μαρκόπουλος, Γ: 238/42
Μαρτινίδης, Π: 250/30
Ματορίκος, Γ: 241/13-18-40, 244/20, 246/41-43, 247/37-40
Μαυρής, Χρ: 237/40
Μενδράκος, Τ: 243/43
Μεσεβρινός: 240/42
Μητραλιά, Σόνια: 242/24, 244/5, 245/24, 246/32, 248/4
Μιλλιέξ, Ρ: 244/34
Μιλλιέξ, Τατιάνα: 237/47, 230/44, 239/48
Μολέσκης, Γ: 237/36, 247/44
Μούτης, Κ: 237/36
Μοράρης, Γ: 237/39
Μοσκώφ, Κ: 239/20
Μόσχου, Λήδα: 237/44, 241/38, 243/39
Μπελεζίνης, Ανδ: 246/41, 247/37
Μποστ: 250/24

Ν

Νέλλας, Π: 239/25
Νησιώτης, Χρ: 240/11, 241/14, 245/11
Νικολαΐδης, Αρ: 250/44
Νικολάου, Θ: 237/40
Νούτσος, Π: 244/40
Ντεβιλιάδης, Γερ: 241/17

Ξ

Ξύδης, Αλ: 236/17-19, 237/10, 239/12, 241/8, 247/12, 250/26
Ξυδιάς, Β: 236/17-19, 237/23, 242/21, 245/28, 246/14, 247/9, 248/24

Π

Παπαγεωργίου, Β: 245/26
Παπαγεωργίου, Κ: 236/57
Παπαγιαννάκης, Μιχ: 239/10, 242/12
Παναγιωταρέα, Άννα: 242/45
Παπαδημητρίου, Σ: 244/42, 245/46
Παπασπηλιόπουλος, Σπ: 244/41
Παπουτσάνης, Γ: 236/20
Πασιαρδής, Μ: 237/37
Παταπίου, Νάσα: 237/41
Πατσαλίδης, Σ: 241/49
Πέζαρος, Π: 246/48
Περίοικος, Ι: 242/10
Πετραλιάς, Ν: 238/18
Πετρουτζής, Χ: 241/20
Πιερέττης: 237/41
Πιερής, Μ: 236/43
Πλησής, Κυρ: 237/36
Πολίτης, Αλ: 237/46
Ποττάκης, Γ.Α: 241/34
Προκοπάκη, Χρ: 237/47
Π.Σ.: 238/38
Πυμ, Νταϊάνα: 245/34

Ρ

Ρεπόρτερ: 236/13, 237/10, 239/16, 245/14, 246/22, 247/21, 248/22-23, 249/38, 250/33
Ρούσσσος, Λ: 240/33
Ρουσσέα, Στ: 240/44

Σ

Σαββόπουλος, Δ: 250/26
Σακκάτος, Β: 246/38
Σαμίρ Αμίν: 243/31
Σαχτούρης, Μ: 238/42
Σέρβας, Πλ: 242/33, 244/14, 248/12
Σεργάκης, Γ: 242/10-12-13-17-18-21, 243/11-12-15-19-20, 244/45, 245/11-18-40, 247/20-24-25-30, 248/20-22-24, 249/13-14-15-20-21-22-23-41, 250/30-32-33
Σεφέρης, Γ: 249/49
Σημίτης, Κ: 247/14
Σιδερίδης, Π: 238/21
Σικελιανός, Αγγ: 236/26
Σιώτης, Ντ: 241/49, 239/47
Σκούρας, Μ: 250/6
Σμυρνιός, Στ: 239/14
Σπυρόπουλος, Κ: 246/31
Σταυρίδης, Φ: 236/30, 237/40
Σταύρου, Λ: 248/10
Στεφανής, Β: 247/47
Στεφανίδης, Μ: 243/46
Σύλλας, Δ: 245/16

Τ

Τουρογιάννη, Β: 242/48
Τζαφέρος, Αλ: 244/4
Τζούλης, Θ: 238/44
Τούντας, Γ: 245/12
Τραϊανός, Αλ: 240/40
Τρανταλλίδης, Μ: 247/17
Τσάτσος, Δ.Θ: 238/31, 248/27, 250/26
Τσουκαλάς, Κ: 238/31
Ττάκας: 237/37

ή λέξη

ελληνική και ξένη λογοτεχνία

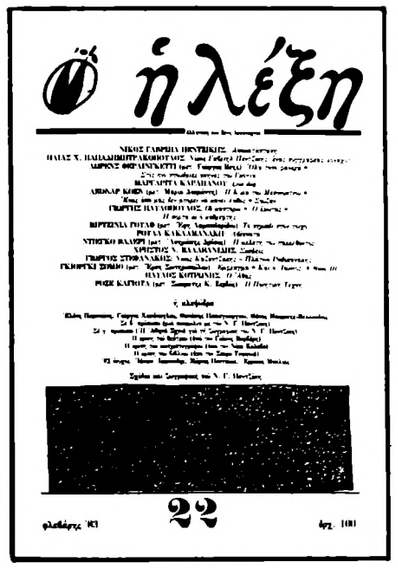

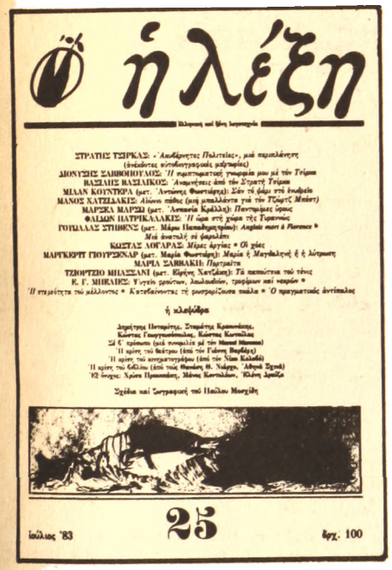

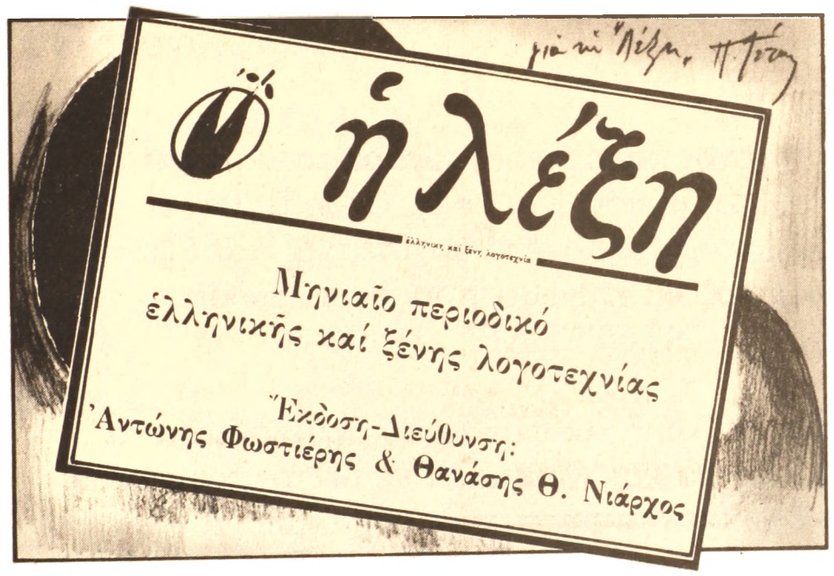

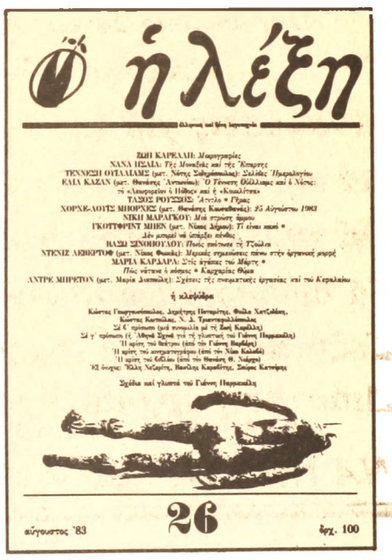

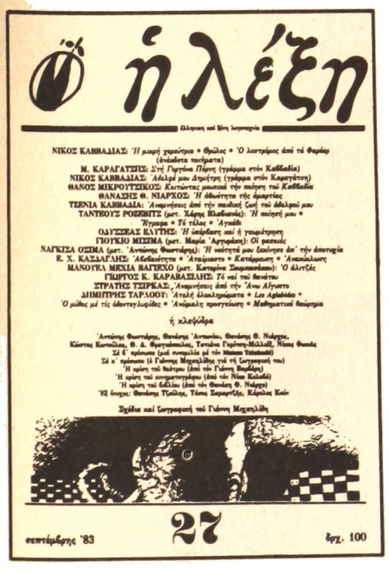

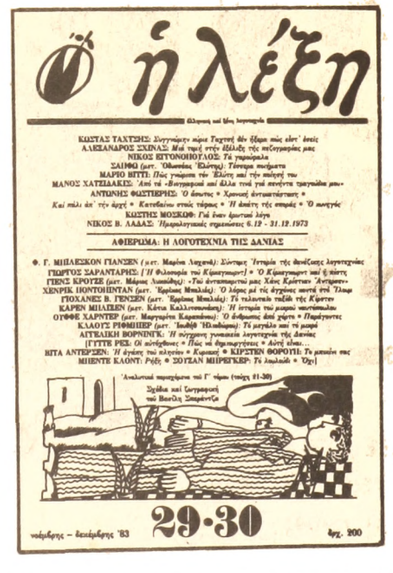

1983

Καλίλα και ντίμνα

Μύθοι και θρύλοι της Ανατολής

Ανάπλαση–αφήγηση
Ράμσεϋ Γούντ

Πρόλογος: Ντόρις Λέσσινγκ

«Σύγχρονοι παράξενοι, συναρπαστικοί και δυναμικοί μύθοι. Και το χιούμορ άφθονο. Προκαλώ οποιονδήποτε ν' αρχίσει να διαβάζει το βιβλίο και να σηκωθεί πριν το τελειώσει».
ΝΤΟΡΙΣ ΛΕΣΣΙΝΓΚ

«Ο Ράμσεϋ Γούντ ακολουθεί το αρχικό κείμενο από πολύ κοντά και γλυστράει με δεξιοτεχνία μέσα κι έξω από το μύθο, σαν τα πέταλα του τριαντάφυλλου».
ΟΥΡΣΟΥΛΑ ΛΕ ΓΚΟΥΙΝ

«Να ένα ωραίο βιβλίο γεμάτο χιούμορ, ανθρώπινο ενδιαφέρον, ήρεμη σοφία και δυναμική γραφή».
ΜΠΟΣΤΟΝ ΓΚΛΟΟΜΠ

«Μύθοι δυναμικοί, σατυρικοί και αλληγορικοί. Μύθοι παλαιοί, σύγχρονοι και αιώνιοι... Δεν χρειάζεται μεγαλύτερος έπαινος...
ΚΑΡΛΟΣ ΦΟΥΕΝΤΕΣ

Εκδόσεις Γλάρος
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36 18 457